Coperta: *Cristea Milller*

G. CĂLINESCU

OPERE

8

SCRINUL NEGRU (2)

EDITURA PENTRU LITERATURA

XV

— în curînd, tovarăşe profesor, drapelul va fîlfîi deasupra palatului nostru, zise Dragavei către îoanide, alături de care urca scările de marmură ale intrării principale.

— Mă bucur, răspunse îoanide, dar puţin mă şi întristez.

•— De ce?

— Acum încep atacurile. Şi curios, sau ca de obicei, aud murmure şi din ţară şi la posturile de radio ostile din Occident. Nu-i vorbă, din partea noastră nu mă ocărăsc muncitorii, ci «oameni ai muncii» ca Gulimănescu.

— Dumneavoastră sînteţi mai presus de asemenea mizerii. Altădată eraţi nepăsător.

— Nu mai sînt, iubite Dragavei, am devenit cetăţean. Vreau să fin folositor semenilor mei şi bîrfitorii te pot întîrzia din drum. Un caiet de poezii îl arunci în sertar şi-1 descoperă generaţiile viitoare, însă un monument, dacă nu-1 ridici undeva, este neantul pur. înainte făceam oraşe de ipsos şi eram mulţumit. Azi mi-am dat seama că este o mare fanfaronad'ă să produci arhitectură în albume Şi machete. Asta dă notorietate în anume cercuri,

dar oamenii care stau în bordeie nu trag nici un folos. Vreau să-i văd pe toți în palate, să se bucure de solemnitatea marilor saloane ca grecii de templele lor.

— Acest lucru are să se întîmple negreşit, observă Dragavei. Să nu credeți, totuşi, că numai dumneavoastră aveți necazuri. Am şi eu.

— De pildă...

— De pildă, am pus rînduială în muzeul fost Boldescu-Kapri, am dat afară fleacurile şi am păstrat ceea ce vorbea despre trecutul nostru de luptă şi apăsare, am îmbogățit colecțiile cu obiecte de mare valoare artistică, am adus lucrătorii din fabrici să le vadă, şi astăzi muzeul este o şcoală vie. Şi cînd îl vom redeschide aici, mii de oameni au să-1 viziteze.

— Atunci de ce eşti necăjit?

— Am pățit ceva, zise Dragavei cu paraponul lui placid şi nu fără veselie. M-am lăsat păcălit şi am pierdut un tablou de preț.

îoanide privi intrigat la Dragavei, care continuă:

— De curînd a venit la mine un cetățean, care s-a oferit să vîndă muzeului un tablou de dimensiuni mari, reprezentînd o scenă de vînătoare, un tablou întunecat, pe o pînză cu fibra groasă, parcă pictat cu smoală pe alocuri, totuşi de culori admirabile în anume porțiuni. Mi-a spus că este şcoală flamandă, după ştiința lui. Am frunzărit volumele şi albumele mele, am citit chiar din scoarță în scoarță *Istoria artei* a lui Springer şi alte cărți de specialitate. Mi s-a părut că seamănă mai mult a şcoală veneziană. în fine, i-am chemat pe toți experții noştri plastici. Cei mai mulți mi-au spus că e un fals grosolan, o «cruță», cum ziceau dumnealor. E adevărat, un istoric de artă tînăr, ieşit **din** şcoala noastră, a susținut că e de manieră **italiană** şi original. Bineînțeles, l-am invitat special **pe** Babighian, care a venit de cîteva ori. A **pipăit** tabloul, **1**-a întors pe dos şi pe față, s-a **cocoşat** cu ochelarii pe nas lîngă el, pe urmă s-a **aşezat** pe un scaun şi **a** dormit de-a binelea în **fața** lui. Dar se prefăcea. Mi-a spus că nu face **două** parale, nici cit pînza pe care **e** pictat, că trebuie **să fie** o falsificație ordinară, făcută prin Austria sau Ungaria. Şi a plecat scîrbit. Mi s-a părut mie **că** toți schimbă priviri între ei. Eram peste cap **de** ocupat şi am neglijat tratativele. Peste cîtăva **vreme** aflu că Babighian avea tabloul pe perete **acasă** şi că toți se îndesau la el să contemple descoperirea cea mare: un Bassano veritabil, o piesă **rară,** cumpărată pe nimic. Mizerabilul **1**-a arătat şi străinilor, veniți **la** noi, dîndu-le a înțelege că tablourile de valoare sînt **la** colecționarii particulari. Ceea ce mă necăjeşte este că muncitorii şi tinerii noştri nu pot să vadă un tablou rar. Dar **sper** să-**1** conving să-**1** cedeze muzeului.

Cei doi străbătură saloane peste saloane, păşind printre mozaicari şi parchetari, în fine, ajunseră în sala de spectacol. Aici nea Vasile şi **Leu** umpleau **cu** ipsos golurile din tencuială rămase în jurul prizelor şi **al** altor puncte de pe traseul instalației electrice.

— Ei, întrebă îoanide, cînd ne aşezam în staluri, s-o vedem pe domnişoara Iablonski dansînd?

— Păi, zise nea Vasile, din partea noastră, noi sîntem mai gata.

Leu, aşa de limbut altă dată, îşi ascundea fața, se făcea că n-aude.

— Ce-i cu dumneata? îl interpelă îoanide, eşti îndrăgostit?

— Este, este, zise nea Vasile, l-a vrăjit o babă!

Neînțelegind gluma, îoanide se uita nedumerit cînd la nea Vasile, cînd Ia Dragavei.

— A avut un caz de conştiinţă, spuse zîmbind Dragavei şi mai în şoaptă. Acum e puţin ruşinat.

Mergînd prin alte încăperi ale Palatului cultural, Dragavei povesti lui îoanide păţania lui Leu. înţr-o zi, veni la dascălul Petrescu baba Sinica, vestită gură rea din mahala, să-l roage să-i dea pe Leu să-i înlocuiască şindrila putredă de pe casă. Baba Sinica avea o casă ca la ţară, cu tindă şi cu acoperiş de draniţă.

— Viu duminică, se oferi răstit Leu, care se simţea obligat prin convingerile lui democratice să ajute pe cei nevoiaşi.

— De ce tocmai duminică, zi sfîntă, protestă baba, nu ţi-e teamă că te trăsneşte Dumnezeu?

— Nu există Dumnezeu! declară Leu.

Baba Sinica se închină larg şl încet, privind lung în direcţia cerului.

— Vai de sufleţelul şi de oscioarele tale! îi prognostic! ea sinistru.

— Lasâ-mă-n pace, babo, dacă vrei duminică, bine, dacă nu, nu. N-am timp altă dată.

— Treaba ta, răspunse cu sarcasm baba Sinica, pe tine au să te fiarbă dracii în cazan, nu pe mine. Vino cînd vrei.

Duminică Leu se înfăţişă, scoase de sub şopron şindrilă bună, pe care baba o păstra de mult, şi, cu ajutorul unei scări, căci casa n-avea tabachere, se sui pe acoperiş. Aici şindrila i se arătă lui Leu aproape toată putredă şi înnegrită, buboasă de ciuperci. Leu începu s-o rupă cu necaz şi s-o arunce jos. Pe creştetul acoperişului se afla o cruce mica de tablă, cum sînt pe la unele case de ţară şi pe care baba Sinica o considera un paratoner împotriva trăsnetelor morale ale vieţii. Leu o smulse *şi* o azvîrli jos.

— Ce faci, nelegiuitule?! ţipă baba. Lasă, că te spun eu lui tat-fu, păgîne, mînca-te-ar iadul!

Leu rîse din toată inima de necazul babei şi-şi urmă opera.

Baba Sinica îl lăsă în pace, de teamă să n-o părăsească cu acoperişul nedres, dar lua crucea de tablă cu mare veneraţie în braţe şi o rezemă de un perete pe pălimar.

Cînd Leu, terminînd reparaţia, se dădu jos, baba Sinica îi arătă crucea cu risul lui Voltaire, ce descoperea stirbenia gurii, şi-i zise aproape confidenţial:

— Maică, vezi crucea asta? Ca ea să te faci!

Leu, tare pe elementele lui, întoarse spatele nebunei babe. Peste noapte, fiind şi obosit, avu un vis îngrozitor. Se făcea că lipseşte de la lucru şi că nea Vasile merge acasă Ia el şi află cu uimire că era grav bolnav. îi înţepeniseră amîndouă braţele, şi el şedea pe pat cu ele întinse, ca un om răstignit. «De cînd ţi-a venit asta? întreba nea Vasile mirat. Nu poţi să mişti braţele?» «Nu!» făcea numai din cap Leu. «Poate că ai ridicat ceva greu şi ţi-au amorţit. Să-ţi facem puţin masaj.»

Şi nea Vasile lua un braţ al lui Leu şi începea să-l frece în sus şi în jos, nu fără a încerca să-l îndoaie de la cot. Dar Leu scrîşnea din dinţi şi parcă înţepenea braţele şi mai tare. La încheietura cotului începuse să se roşească pielea, şi de la un timp se ivise cîte o umflătură de jur împrejur.

«Mare minune şi asta!» reflectă cu glas tare nea Vasile.

în curînd aflau cu toţii, inclusiv Gaittany, cei de pe şantier şi în primul rind Dragavei. Leu era un lucrator evidenţiat şi un activist înflăcărat. Se făcea că-i trimiteau medici, pe urmă doctorii începură să vină singuri, unul după altul, de curiozitate, zeci şi sute, atît de ciudat li se părea cazul. Leu nu pierduse sensibilitatea membrelor superioare, chiar degetele le mişca puţin, însă declara că simte furnicături prin ele şi de prea multă încordare începuse a i se umfla şi încheieturile degetelor. Dragavei chemă atunci pe academicienii Şaramet şi Cuculeţ. întîi venea Şaramet. Cu toate că pacientul nu acuza decît înţepenirea braţelor, Şaramet îi făcea un examen complet. îi asculta plămînii, punîndu-1 să spună de repetate ori treizeci şi trei, punea urechea deasupra inimii, apoi îi examina reflexele, îl invita să meargă în odaie în linie dreaptă, cu ochii închişi. Leu mergea fără a se clătina, însă cu braţele întinse, ca ale unei sperietori de ciori pe lan. în cele din urmă, Şaramet îi indica iar patul, pe care bolnavul se răstignea. Şaramet, care venise cu un asistent al său, pipăia amănunţit braţele lui Leu, palpa cu degetele umflătura de la coate şi, drept concluzie, zicea: «Mde!»

«E foarte curios, comenta el cazul, afecţiunea e cu totul locală, şi anume la încheieturi, cu tendinţa spre anchilozare. Provizoriu să i se facă fricţiuni uşoare, cu un liniment oarecare, nu importă, ca să alunece palmele la masaj. Trebuie să-**1** văd cu de-amănuntul la clinică. Reumatismul face ravaje, colectivul de reumatism al Academiei cercetează problema. Să sperăm că vom găsi un remediu.»

Academicianul Cuculeţ se ivea şi el cu asistentul său şi, cum zărea pe bolnav, începea să-i zîmbeasca galeş.

«Da' ce-i cu dumneata, bre?»

Şi, rîzînd, lua pe rind braţele lui Leu în mină, le palpa şi el adînc, oprindu-se îndeosebi la încheieturi, apoi, prinzînd braţ şi antebraţ, încerca să îndoaie cotul, făcînd puţină violenţă.

«Te doare, bre?»

«Aoleo!» ţipa Leu, dar lui Cuculeţ i se părea ciudat faptul că pacientul, opunînd rezistenţă mîinilor sale, înţepenea braţul, arcuindu-**1.**

«Mare comedie şi asta! răsufla descurajat Cuculeţ. N-am mai văzut în cariera mea aşa ceva! Eu ce pot să-ţi fac? Dacă te umili aşa şi faci cangrenă, îţi tai braţele. Mai bine încearcă cu binişorul să le îndoi, eu nu văd nici o anchiloză, de unde a mai scos-o p-asta Şaramet?»

«Am încercat, se văita Leu în vis, şi nu pot.»

«Ascultă, schimbă vorba Cuculeţ, ştii anecdota cu Ion şi Marica?»

«Nu!» mărturisi cu vocea pierită Leu.

«Atunci, să ţi-o spun. Ion trece pe drum cu căruţa plină de fîn şi întîlneşte pe Marica. „Fa Marico, îi strigă el de sus, hai de te suie în carul cu fîn, să te duc acasă!" „Nu m-oi sui, Ioane, că. . ." Aici Cuculeţ se oprea şi se răstea glumeţ la Leu: Bre, nu cumva ai auzit-o, că voi aşa sînteţi, le ştiţi şi lăsaţi omul să-şi strice gura degeaba. Să nu-mi pierd vremea în zadar. Am de făcut o groază de operaţii. Las', de altfel, că ţi-oi spune-o cînd vei veni la mine să-ţi fac radiografia şi să-ţi tai mîinile.»

Şi Cuculeţ ieşi din odaie cu asistentul şi cu Dragavei.

«Pe sufletul maicii mele, auzea Leu pe Cuculeţ mărturisind, nu pricep de loc ce are. Să vină la mine la clinică.»

în acest timp Leu vedea pe Dragavei stind de vorbă cu socru-său, dascălul, şi află că baba Sinica circula triumfătoare prin cartier şi comenta evenimentul cu mult sarcasm.

«L-a bătut Dumnezeu, aşa-i trebuie, dacă se leagă de cele sfinte, ca crucea s-a făcut, măiculiţă.»

O ceată de babe se strîngeau în jurul patului sau, sporovăind, ca şi cînd nu l-ar fi văzut şi împărtăşindu-şi una alteia că Leu fusese blestemat greu. Dăscăliţa susţinea că nu e de pus temei pe ştiinţa doctorilor şi pe colectivul de reumatism şi că era absolut necesar să se aducă preoţi, să desfacă blestemul.

Leu se ruşina aşa de mult de această promisă ceremonie, încît făcea în vis sforţări mari să-şi dezmorţească braţele. Se ivea atunci Cornel, căruia îi povestea întîmplarea. Comei, cu seriozitatea lui blîndă, îl mustra:

«Cum se poate, tovarăşe Leu, să cazi în asemenea superstiţii, dumneata, comunist dintre cei mai buni? Ştii prea bine că natura e stăpînită de legi şi că nici o minune nu s-a petrecut şi nu se va petrece niciodată. Cunoşti aceste legi? Poţi face fapte mari, aplicîndu-Ie în folosul omenirii. Dar minuni, hotărît, nu. Şi pe urmă, ce tot spui că braţele îţi sînt înţepenite? Eu văd că le mişti. Ia, întinde-le mai tare. Aşa. Uşurel, uşurel!»

Şi Leu îndoia braţele, pe care le credea pietrificate, şi constata cu mirare că sînt flexibile. Atunci se deşteptă. în faţa sa se afla chiar Cornel, care-i zise:

— Ştiu că dormişi bine, tovarăşe Leu. Hai să mergem mai curînd, ca ne-aşteaptă Mini la lecţia despre Michel-Angelo.

Deşi totul fusese numai un vis, Leu st credea totuşi vinovat. Povesti păţania lui nea Vasile şi lui Dragavei, avînd sentimentul penibil că nu biruise îndeajuns fondul mistic atavic, de vreme ce avea asemenea vise.

— Fii liniştit, îl calmă Dragavei, visele nu sînt decît vise, ceea ce interesează este ca raţiunea să funcţioneze bine. Dar nimeni nu poate fi dintr-o dată curat ca cristalul. Comunistul învaţă mereu şi se biruie necontenit pe sine. De pildă, rămăsesem şi eu cu deprinderea, căpătată din copilărie, de a nu trece pragul decît cu dreptul, şi adeseori pină mai deunăzi îmi dădeam în petic. Dar m-am vindecat întoreîndu-mă din mers şi intrînd din nou cu stîngul.

—. E încă tînăr şi năvalnic, observă împăciuitor, dar vizibil ironic, nea Vasile, care se afla de faţă.

Mergînd sus, spre lanternă, în scopul de a contempla priveliştea înspre lac şi înspre oraş, îoanide şi Dragavei găsiră îndărătul unei scări, pe o grămadă de saci, un băiat dormind. Picioarele subţiri şi fine în pantaloni scurţi îi erau bronzate de soare, faţa îi era prelungă, ca a regilor Spaniei.

—- E Filip, zise Dragavei în şoaptă, Filip Hangerliu, l-am văzut cu mareşalul Comescu. Ce-o fi căutind aici?

îoanide îşi recapitula în minte tot ce ştia din hîrtiile din scrinul negru. Un bărbat voinic şi brun întreba cu glas stins şi profund: «Es mio?» Un glas feminin îi răspundea tot în surdină: «Es *tuyo*!» Cînd Dragavei vru să bată uşor pe umăr pe băiat, acesta se sculă singur şi privi buimăcit pe cei doi.

— Ce faci aci, june Filip Hangerliu? îl întrebă jovial îoanide.

—-Vreau să mă fac zidar! răspunse acesta decis şi ca o explicaţie a prezenţei sale acolo.

Şi se ridică de pe vraful de saci. îoanide il scutură patern cu vîrful degetelor de pudra de ciment ce se impregnase pe alocuri în micul său sacou.

— Să ne facem si zidari! îi făcu hatîrul îoanide.

— Eşti prea mic pentru meseria zidărească, interveni Dragavei. Asta cere muschiulaturâ puternica.

— Vreau să fiu zidar, sa muncesc.' se incăpăţînă Filip.

— E altă socoteală că vrei să munceşti! Toată lumea munceşte azi. Cine nu munceşte nu maruncă.

— Da! mărturisi candid Filip. Eu, fiindcă nu muncesc... nu măninc.

îoanide şi Dragavei schimbară o privire furtivă.

— Tinerii, înainte de a îmbrăţişa o meserie, explică Dragavei, trebuie să înveţe. Sub regimul nostru, orice lucrător este un tehnician luminat, care a frecventat o şcoală. Să rugăm pe tovarăşul profesor să-ţi găsească o meserie potrivită.

— Vino la mine acum, dacă nimic nu te Împiedică, îmi permic să te invit Ia masă, îmbie îoanide pe Filip. Dar apropo, la cine staiî

— Nu mă mai duc acolo, spuse cu hotărlre băiatul, fără alte amănunte.

— Unde acolo?

— La prinţesa Băleanu.

— Şi... de ce şedeai la prinţesa?

— Tanti... prinţesa Hangerliu a vrut aşa!

— Hm! deci asupra dumitale veghează forţe mari. N-aş voi să trec drept răpitor de copii. In orice caz, acum mergi cu mine. Nu poţi locui sub scări.

După ce inspecta împreună cu Dragavei Palatul cultural, îoanide pomi spre casă cu Filip. Cînd intră în curte, întoarse undeva, ridicînd un căpăcel de fontă, o rotiţă şi, după citeva stropituti ce săriră deodată asupra largului bazin, cele o sută de jeturi de apă începură să cînte şi să huruie, aruneînd arcuri transparente deasupra oglinzii turburate a apei. Incîntarea ce se zugrăvi pe faţa lui Filip atrase atenţia arhitectului. Copiii sînt îndeobşte curioşi, însă Filip părea vrăjit artisticeşte, urmărea cu ochii toate efectele, semăna puţin cu Gaittany cînd admira ceva. S-ar fi zis că încerca o satisfacţie de mult interzisă şi că regăsea mediul în care era obişnuit să trăiască în chip firesc. Interiorul arhitectului nu produse de asemenea asupra lui Filip uimirile unui profan. Privi totul cu interes, apleeîndu-se puţin, ca un specialist, asupra basoreliefurilor şi tablourilor. Pe fotoliu, în salonul cel mare, unde poposiră puţin, se aşeză cu înlesnire, nici prea pe margine, nici lăsîndu-se pe spate, mingiind rezemătoarele cu voluptate tactilă. îoanide îl duse şi în odaia cu scrinul negru, deşi apoi se căi. Filip îşi aruncă privirile spre mobilă, se îndreptă spre ea, o pipăi cu mîinile, apoi zise:

— O astfel de comodă am avut şi noi!

îoanide îl readuse, prudent, în salonul cel mare, unde îi aştepta Elvira.

— îţi prezint, zise arhitectul către soţia lui, pe tînărul meu amic Filip Hangerliu, care vrea să se facă zidar. Mi-am permis să-**1** invit la masă.

— Bucuroşi de oaspeţi, spuse Elvira, întinzînd mîna, pe care Filip i-o sărută foarte ceremonios. Vă rog să mă aşteptaţi o jumătate de ceas, adăugă ea, mă duc să dau unele dispoziţii culinare.

Filip zări vioara pe capacul pianului, îl întrebă pe îoanide dacă ştie să cînte şi, cum acesta declară că ştie «aproximativ», îl rugă să «interpreteze»

ceva. Pe pupitrul pianului se afla un caiet deschis Ia un preludiu de Vivaldi, care îi plăcea îndeosebi arhitectului. Sub textul pentru violină era şi acompaniamentul Ia pianoforte, pe care, din lipsă de partener, îoanide îl ignora, nerespectînd exact pauzele. Cum arhitectul se apleca deasupra pupitrului, de la oarecare distanţă, Filip, aşezîndu-se pe taburet, urmări în specialist partitura, apoi, de la un timp, începu să acompanieze pe violonist întîi discret, apoi susţinut şi decis, respectînd inteligent toate numeroasele *ad-libitum* pe care şi le îngăduia arhitectul.

— Dar eşti un muzicant desăvîrşit! ii lăudă acesta cînd sfîrşi. N-aş cînta alături de dumneata in ruptul capului. Ce mai vorbă, eşti un virtuoz!

— Cînt de mult, mărturisi modest Filip, si-apoi am un profesor bun, pe mareşalul Cornescu. Clavecinul îmi place mai mult.

— Spui mereu că vrei să munceşti. De ce nu te înscrii Ia Conservator?

— Nu mi-a dat voie tanti, apoi domnul mareşal mi-a spus că n-au să mă primească din cauza numelui meu.

— Nu cred asta, să încercăm.

— Aş prefera, spuse lăsînd capul în jos Filip, să fiu muncitor, aş vrea să mă fac zidar.

O idee fixa urmărea pe Filip, probabil aceea că numai muncitorii manuali pot să-şi facă un drum în viaţă în societatea nouă.

— După ce ai pus mina pe cărămizi, iubitul meu amic, reflectă cu glas tare îoanide, cu greu mai poţi cînta la clavecin. Şi muzicianul e un lucrător, ca oricare altul.

Elvira îi invită în somptuoasa sufragerie, în care Filip păşi tară a da semne de sfială şi de uimire plebee. Şi totuşi plafonul, din mari grinzi de stejar şi de scînduri lustruite, putea surprinde pe oricine. Era aşa de vast şi de sumbru, încît părea jos. Pereţii erau văruiţi şi cîteva nişe-rafturi atestau grosimea zidurilor. Masa era ovală şi imensă, iar fotoliile, în număr de douăsprezece, toate în stilul Louis XVI, îmbrăcate în Aubusson veritabil. Contrastul între stilul de arhondaric al sufrageriei şi mobilierul occidental era îneîntăror. Elvira se aşeză într-un capăt al mesei, iar Îoanide şi Filip, în stînga şi dreapta ei. Mîncară în tăcere şi nu fu greu soţilor îoanide să observe perfecta îndemînare a lui Filip. Amîndoi îl contemplaţi gînditor. Ș-iac fi schimbat unele impresii în franţuzeşte, însă îşi dădură seama că băiatul ar fi înţeles. De altfel, din ochi îşi ghiciră unul altuia gîndurile. Amintirea lor zbura la Tudorel, şi imaginea unui copil bine educat alături de ei îi întrista şi îi îneînta totdeodată. Nu de puţine ori trecuse prin mintea lor, cu alte motive la fiecare, gîndul de a adopta un copil. Acum această visare le revenea. Bineînţeles, îoanide ar fi voit un copil viguros, ieşit din popor, pe cate să-**1** crească într-uh spirit nou.

— îţi place la noi? întrebă îoanide pe Filip, după terminarea mesei.

— Da! răspunse Filip.

— îmi iau îndrăzneala să te mai întreb ceva. Noi, eu şi soţia mea, îţi plăcem?

— Da! răspunse Filip, tot aşa de simplu.

— Ce-ai spune, glumi îoanide, în scopul de a observa reacţiunea copilului, dacă te-am invita să trăieşti cu noi, să fii copilul nostru, să porţi, în fine, numele nostru?

îoanide vorbea gratuit. Ştia că Filip, născut Ciocirlan, fusese adoptat de Hangerlioaica, o a

doua adopțiune nu era posibilă. Filip luă cuvintele Iui în serios şi cu o maturitate de neaşteptat.

— Vedeți, se scuză el, înțelegînd lucrurile precoce juridic, n-aş vrea să-mi schimb numele. Tanti ține mult la el.

îoanide şi Elvira încercară un sentiment scurt de neplăcere. Filip nu binevoia să renunțe la numele lui princiar de Hangerliu. Nu avură însă vreme să agraveze comentariile lor mentale, căci atunci irupse în sufragerie mareşalul Cornescu.

— *Enfin te voilă,* strigă el, *tu* nous *a dorind â tous un gros ennui. N'importe,* sînt vesel că te văd.

— Nu vrea să mai stea la prințesa Serica Băleanu! îi explică îoanide, ca să ajute pe băiatul pe fața căruia neliniştea începuse să se citească.

— Cred şi eu! admise mareşalul. Prințul şi prințesa uită să mănlnce, sînt nişte gazde imposibile. Nu voi permite ca scumpul meu Filip să se întoarcă la ei.

— Vreau să muncesc! îşi dădu Filip pe față obsesia.

— Să munceşti, nici vorbă, *j'en conviens,* întrebarea este, unde şi cum?

— Rămîn la domnul arhitect, care vrea să mă facă zidar, propuse Filip ca să scape de combinațiile Iui Cornescu şi uitînd rezervele sale dinainte cu privire la înfiere, pe care, de altfel, o respingea în sinea lui, ca un lucru inadmisibil.

— Tu zidar? se miră mareşalul. Un clavecinist zidar? *Oh, la-lă!*

— Asta i-am spus şi eu! zise îoanide.

Mareşalul, cu barba dezorganizată din cauza emoției, rugă pe soții îoanide să țină pe Filip pînă a doua zi, păzindu-1 bine, să nu fugă, amuzîndu-1 k nevoie, pînă se va consulta cu Hangerlioaica. La prințesă fură convocați toți, şi dezbaterile decurseră în mod furtunos. A doua zi, dimineață, mareşalul Comescu, zîmbitor ca în vremea mareşalatului său la palat, împărtăşi lui Filip rezultatul:

— Mon *vieux,* s-a hotărît totul după gustul tău. Vrei să trăieşti în mediul muncitoresc, perfect. Matei-Radu Basarab te primeşte la el. Te vei mtîlni acolo cu lucrători adevărați. Afară de asta, Matei e un organist emerit, din toate punctele de vedere te vei simți bine la el. Ia-ți rămas bun de Ia domnul arhitect şi de la doamna şi să mergem.

Filip nu fu de loc încîntat. Ştia cum sînt «muncitorii» la care Hangerlioaica îngăduia să se ducă şi apoi nu ignora că Matei-Radu Basarab era «prinț», cu pretenția de moştenitor al celei mai vechi familii voievodale. Neavînd încotro, se supuse, mulțumit deocamdată cu schimbarea de decor.

în aceeaşi zi i se întîmplă lui îoanide un mare eveniment sufletesc. Cu vreo două săptămîni înainte, venise la el Mini cu copilul şi se rugase să-i dea permisiunea să lipsească o lună, deoarece, avînd concediu, voia să se ducă cu soțul ei la mare. I se recomanda şi pentru copil puțină helioterapie. Şi Mini întinse spre îoanide pruncul, care, foarte rotofei la față, ilar şi în parte ştirb, îl apucă pe arhitect cu mîna de ureche, negăsind nici un rude păr de care să se prindă. Cu toate că ideea că Mini avea copil cu altcineva îi producea o mare ciudă, îoanide se simți îmblînzit de exuberanțele pruncului, care rîdea brusc, şi apoi, scoțînd tot felul de sunete din gîtlej, explora cu degetele mici capul şi obrazul arhitectului, şi se simți dominat numai de vechi instincte paterne. De altminteri, niciodată Mini nu-i deştepta direct pasiuni, fiind

numai punctul de plecate al unor procese de imaginație, şi afară de asta acum Mini era aşa de exaltată de maternitatea ei, încît devenise inaccesibilă oricărei alte preocupări. îşi fotografia odrasla în toate pozițiile, aducea vorba din senin de ea şi zicea deodată: «Trebuie să mă duc să fac baie copilului». Acest entuziasm, oricit de motivat şi simpatic, agasa pe arhitect şi izgonea din visări şi pe cealaltă Mini, necoruptă de realitate. Mini propusese lui îoanide să-i dea drept locțiitoare pe soră-sa, Mihaela. îoanide, absorbit în reflecții asupra instabilității aparențelor umane, nu zisese nici da, nici nu, dar în ziua următoare se pomeni cu o tînără femeie, o fată după toate probabilitățile, care se prezentă molatec şi franc:

— Eu sînt Mihaela!

—• Care Mihaela? se miră îoanide.

— Sînt sora secretarei dumneavoastră, Mini, şi am venit să-i țin locul.

îoanide o examina uimit.

— Dar nu semeni de loc cu ea! observă el.

— în nimic! mărturisi calm Mihaela,

La drept vorbind, ochii ei erau tot aşa de negri şi pătrunzători, însă mari şi cu un rîs faunesc în funduri. Părul, tăiat scurt şi zburlit pe cap, era negru ca smoala, totuşi fizionomia nu era a brunei, o impresie neutrală ca de cap statuar anula culoarea părului şi a incarnatului. Părea înaltă la statură, fiind cu toate acestea mai scundă decît îoanide, cu care se întîlnea aproape ochi în ochi. Față de celelalte femei făcea impresia de a aparține unei rase mai falnice. Un *chandail* subțire, *mauve,* închis pînă la gîtul lung, îi ținea sînii glorioşi, duri, săpați parcă în piatră, reduşi de bunul-gust al unui sculptor la proporții minime spre a nu strica conturul bustului. Rochia mergea pînă Ia genunchi, **pe** care îi descoperea în mişcări. Picioarele, în ciorapi fini ca rețeaua de păianjen, singurul lux cultivat cu ostentație, erau lungi, solide şi fine totodată şi de un contur ireal. Părea imposibil ca anatomia umană să ofere în chip spontan **şi** accidental o asemenea conformație artistică, presupunînd concepția stilistică a unui modelator, îoanide aflä, de altfel, că Mihaela era numită de prietene şi de familie Angiola, şi că, în şcoală şi universitate, i se zisese chiar Michelangioia, fiindcă aducea aminte trupeşte de anatomia sculpturilor michelangioleşti: muschiulatură colosală şi zveltă, gîturi lungi, figuri suave, de o blîndețe supraomenească. Angiola era de vreo douăzeci şi şase de ani, fusese cîndva măritată, acum avea purtările unei dezamăgite care ia lucrurile aşa cum sînt, vorbea foarte liber şi chiar pigmentat. Circulau fel de fel de istorii în jurul ei, de fapt mai mult opinii, nimeni nu putea să spună ceva decisiv rău despre ea. Era discretă şi nu lua parte niciodată la reuniuni zgomotoase, împinse peste anume oră onestă. Zvonurile vagi proveneau din imposibilitatea de a controla existența ei. Evident era însă efectul fulgerător pe care Mihaela îl avea asupra bărbaților mai in vîrstă şi de o anume complicație sufletească. Gaittany, găsind-o la îoanide, se precipită să-i sărute mîna, o privi fără jenă, o complimentă în chipul cel mai îndrăzneț, încheind cu:

— Aş fi fericit să vă văd cît mai des.

Mihaela zîmbi placid.

— îmi dați prea mare importanță!

— Glumiți! protestă Gaittany. Sînteți adorabilă, o frumusețe hellenică, am să-mi permit să vă vizitez.

Babighian, vâzînd-o şi el la îoanide, se apropie cu scaunul de ea, o contemplă profesional ca pe o operă de artă, somnola îndelung în faţa ei, ba chiar îi puse mîna ca o gheară cărnoasă pe un genunchi. Mihaela îi luă rîzînd mîna şi i-o îndepărtă.

— Minune! zise Babighian, fără a lua în seamă gestul fetei, vorbind către îoanide, are pastă, are forme, Praxitel ar rl imortalizat-o în marmură.

Sub sugestia acestor exclamaţii, îoanide începu să fie obsedat de Mihaela. Plăcerea lui fu la început de ordin artistic, dar apoi şi moral. Prezenţa fetei producea asupra sa un calm remarcabil, asemănător cu acela pricinuit de marile lagune sau de arta clasică greacă. Cînd se puse problema executării statuilor ce trebuiau să împodobească pe dinafară Palatul cultural, toţi rămaseră nemulţumiţi de machetele propuse. Sportivele erau înfăţişate prea naturalistic, turnate parcă după mulaj, picioarele displăceau prin scurtimea lor.

-— N-au căutat bine un model! îi scuză şi blama totdeodată Dragavei pe sculptori.

— Să rugăm pe domnişoara Mihaela să pozeze! Este superbă, o capodoperă a naturii.

Ideea fu acceptată cu blîndeţe de Mihaela, nu fără o lăsare a buzei în jos. Obiceiul ei era de a nu protesta niciodată, afară de cazul cînd lucrul ar fi fost cu totul inacceptabil, şi apoi era clar că nu voia să contrarieze pe arhitect. în ziua în care Filip fu condus de mareşalul Cornescu la casa Iui Matei Basarab, se întruniră la îoanide o mulţime de artişti şi intelectuali, printre care şi citiva sculptori. Gaittany, Babighian şi Sufleţel erau şi ei de faţă şi bineînţeles Dragavei. Artiştii ţineau în mină cîte o mică mapă, în scopul de a lua elementare machete. Sculptorii prelinseră deocamdată ca eventualul model să-şi scoată rochia şi sâ rSmînă îmbrăcată mai sumar, spre a i se putea studia proporţiile membrelor. Cu o docilitate admirabilă, tinăra îşi trase faţă de toţi rochia şi o puse cu grijă pe speteaza unui scaun. Rămasă cu umerii goi şi pulpele dezvelite pînă aproape de originea lor, stîrni exclamaţii unanime. Sufleţel se săltă pe scaun şi trecîndu-şi mîinile prin păr rîdea convulsiv.

— Ne întoarcem la păgînitate, la cultul frumuseţii terestre! Nimfă!

— înger! rectifică Babighian.

— E Diana, e zeiţa amazoanelor! zise Gaittany entuziast şi făcînd rotocoale cu mîna prin aer. L\)rrinisoară, te felicit, eşti strălucită, eşti eminentă! Dă-mi voie să-ţi sărut mîna.

Şi repezindu-se sărută într-adevăr mîna Mihaelei, care rîse cu o uşoară plictiseală. Cu toate că părea indiferentă, un ochi atent ar fi observat o anume nervozitate, trădată prin tremurarea imperceptibilă a buzelor. Babighian, expert, se apropie de ea şi-i cuprinse genunchiul cu mîna sa cleşte, pe care o petrecu apoi mai sus pe după pulpă, cu aerul voluptuos şi nevinovat cu care mîngîia statuile. Mihaela îl Iovi peste mînă. Dragavei, intuind excesul de curiozitate, scurtă şedinţa şi-i invită pe toţi afară. Rămase stabilit că, în măsura în care Mihaela va accepta, concurenţii o vor lua de model. întorcîndu-se în salonul cel mare, unde Mihaela se pregătea sa se îmbrace, îoanide veni foarte turburat înspre ea şi o privi fix in ochi.

— Nici Diana nu era mai frumoasă ca tine! spuse el cu glas vibrant şi liniştit.

Şi deodată, zîmbind, îngenunche, ca Voltaire înaintea celebrei *M-elle* Clairon.

— Ce faceți, domnule arhitect? şopti Mihaela, ridicați-vă.

Dar cum îoanide. pierdut in venerație, nu se mişca, Mihaela îngenunche ea însăşi din respect in fața îngenuncheatului. Atunci îoanide îi strînse umerii şi o sărută pe frunte. Mihaela închise ochii.

De aci încolo, Mihaela nu mai fu numită decît Diana. Multă vreme îoanide nu avu cu ea decît colocvii pe teme indiferente. Diana venea la două iile o dată, la zece dimineața, aducind anume hîrtii pe care le copiase cu grijă sau scrisori făcute pentru arhitect. îoanide le lua, invariabil, şi le punea deoparte şi, apropiindu-şî scaunul pe care Diana se aşeza cu grijă, îndreptîndu-şi cutele rochiei, o privea îndelungat şi plin de gînduri. Apoi deveni mai familiar, însă cu o paternă inocență. în primul rînd îi trecea mîna prin părul scurr şi negru, il zburlea de la urechi spre creşterul capului ți i-1 netezea din nou. Capul Dianei, adus la conturul lui real prin adunarea părului în mîna lui îoanide, era minunat.

— Unde stai, o întreba îoanide serios, pînă vii Ia mine?

-— Acasă, răspundea ej, unde vreți să stau?

— Nu se poate, Diana străbate pădurile cele mai sălbatice vînînd; unde este pădurea ta sacră ?

— Departe, zicea Diana i'imbind galeş, în lună.

— într-adevăr, capul tău e frumos ca luna plină.

îoanide, mîngîindu-i părul şi aruncîndu-i-1 peste cap, descoperea fruntea bombată şi largă a Dianei, care-i dădea un aer aşa de senin, şi o săruta părinteşte în cîteva locuri. Diana închidea ochii fericită ca un copil care de mult nu mai încercase o asemenea voluptate. Ce făcuse înainte, cu cine se iubise, îoanide n-o întreba, dar era limpede că acest chip de mingiiere era nou pentru Diana. Sprincenele ei erau lungi, trase parcă cu o pensulă chinezească. îoanide le netezea uşor cu degetele. Apoi veneau ochii, pe care îoanide îi atingea abia cu buzele peste pleoapele închise. Diana, care nu îndrăznea, din respect, să răsrundă Ia început cu nici un gest de voluptate, prindea uşor cu mîna brațul arhitectului.

— Vreau să văd urmele tolbei! zicea îoanide.

— Care tolbă? se mira sincer sau prefăcut Diana.

— Tolba în care ții săgețile cu care ucizi mistreții şi căprioarele.

Şi făcea prin aer gestul gratuit de a da Ia o parte tricoul.

— Nu, şoptea Diana, mi-l rupeți.

îoanide se mulțumea a netezi cu palma umărul ei extraordinar de neted. Evita strîngerile carnale şi prefera să-şt aşeze capul cu urechea in dreptul inimii şi s-o srtingă în brațe cu mare forță. Vrăjită de a se simți înlănțuită cu atîta putere, Diana încerca sa răspundă cu ceva formidabilei îmbrățişări, dar, neindrăznind prea mulr, se mărginea să-şi alunece obrazul pe acela al lui îoanide. Cel mai suav chip de a se apropia unul de altul rămînea privirea. Ochii Dianei aveau un rîs păgîn in funduri amestecat cu blindețe, o lucire de femeie cunoscind toate tainele dragostei şi o nevinovăție de copil. Ceea ce o deosebea de toate celelalte femei pe care le cunoscuse îoanide era faptul că părea o fetiță de doîsprezece-rrebprtzece ani. crescută numai dimensional, fără a pierde nici una din enigmele infanțiIitații feminine. Deci îoanide şi Diana începeau să se privească lung în ochi, apropiindu-şi

frunțile şi rnişcîndu-şi astfel capetele într-o parte şi alta, ca să se poată vedea, ficeau, adine în sunet.

— Mă iubeşti? întrebă îoanide odată brusc pe Diana.

Aceasta ramase visătoare, atinse puțin cu gura mina arhitectului şi, zîmbind, clătină din cap în semn că nu.

îoanide repetă întrebarea şt altă dată, cu acelaşi efect.

tn cele din urmă, Diana făcu o mărturisire ce miră pe îoanide.

• — Vă iubesc foarte de mult!

— Cum asta? M-ai cunoscut cindva?

— V-am văzut de cîteva ori, am fost chiar la o conferință a dumneavoastră cînd eram în liceu. Şi afară de asta, Mini îmi vorbea mereu de dumneavoastră, o aşteptam cu nerăbdare să-mi povestească ce faceți şi ce spuneți.

— Şi cum vorbea Mini despre mine?

—• In aşa fel încît să vă iubesc.

îoanide deveni serios şi melancolic. îşi retrase îndată capul de pe pieptul Dianei, îi drese rochia, ce 1 se păru alunecată mult în susul genunchilor, şi ii mingiie o mînă. Apoi începu să-i netezească părul.

— Curios, se confesa el, adesea, cînd te îmbrățişez, am impresia că strîng în brațe pe fata mea, Pica. Sentimentul de tată se redeşteaptă şi mă ruşinez de orice alt gind.

— Şi eu mă simt fericită ca atunci cînd mă mingîia rata. îl iubeam foarte mult, ca pe dumneavoastră.

îoanide se adumbri:

— Ce vrei să spui *1* Va să zică ai pentru mine numai sentimente filiale? Sînt prea bătrîn pentru tine?

Diana cobori glasul şi sărutînd delicat un obraz al lui îoanide zise:

— Nu, va iubesc ca pe un bărbat foarte puternic, dar unei femei îi place să se simtă ocrotită ca de un părinte. De aceea tinerii nu-mi plac.

— Ca să te iubesc cum trebuie pe tine, spuse ca pentru el arhitectul, trebuie să gonesc din minte pe Pica. Mi-ar fi foarte greu.

— Atunci, şi dumneavoastră mă iubiți ca pe o fiică, vă redeştept o imagine scumpă.

îoanide se jucă cu o şuviță de păr a Dianei.

— Adevărul este altul. Eşti încintătoare şi admirabilă. Eşti insă cu mult mai tînără decît mine, ai putea să fii fata mea. Mă întreb dacă in iubirea bărbatului pentru femeie nu trebuie să inrre o mică nuanță paternă, o gingăşie purificatoare față de ființa slabă.

Şi îoanide, în loc să cuprindă în brațe pe Diana, trecu la altfel de demonstrații de afecțiune. Lua mîna cu degetele lungi şi fine ale Dianei şi săruta deget cu deget, apoi ridica palma Dianei şi o punea pe obrazul său, sfîrşind prin a-i săruta podul palmei. Arunci Diana apuca şi ea mina lui îoanide şi şi-o punea cu palma deschisă pe un obraz, iar după aceea i-o săruta ca unui părinte.

— Diana, zise îoanide într-o zi, cînd Mihaela îi spusese vag despre nereuşita întîii sale căsătorii şi despre singurătatea în care se afla într-o familie aşa de numeroasă. Aş vrea să fii prietena mea.

— Prietenă, în ce înțeles? se informă foarte calm Diana.

— în înțelesul. . . cel mai pur al cuvintului.

Diana închise ochii şi se gîndi un timp, apoi răspunse ingenuu şi încet, nu fără dezamăgire:

— Desigur!

îoanide ii strinse mina şi nu depăşi limitele suavităţii.

îoanide dădu Dianei misiunea de a înmîna lui Filip nişte note muzicale pe care acesta manifestase dorinţa să le aibă, în fond era curios sÂ afle, prin ochit plini de spirit de observaţie ai Dianei, cum se acomoda băiatul cu noul său tutore- Diana nu-1 mai găsi pe Filip la Matei Basarab. Casa lui Ph'seoveanu se afla pe o stradă din Tei, locuită de meseriaşi, cei mai mulţi zidari. Nici o locuinţă nu era o cocioabă, insă toate indispuneau ochiul fin prin aceea că imitau grosolan stilurile clădirilor la care Iucrase respectivii proprietari-meşferi. Casa lui Pîrscoveanu era cea mai tolerabilă prin aceea că, fiind maî veche, n-avea nici un scil şi era în fundul unei curţi destul de mari. La sugestiile prinţesei Zoe Basarab, care voia să se izoleze, tîmplarul făcuse un gatd înalt de scînduri puse una lingă alta, acoperind cu totul vederea curţii, împodobită cu cîteva ronduri de flori. Pîrscoveanu mai ridicase de hstîrui prinţesei şi un chioşc, în care aceasta şedea mai toată ziua întinsă pe un cfutise-fongue. Bătrmii abandonase de altfel casa de zid şi locuiau într-o magazie bine căptuşită, în prelungicea atelierului de cimplarie. Casa din fund se compunea din două camere şi o ^ală lungă. într-o camera locuia bătrîna Zoe Basarab, în cealaltă, Mutei cu Florica. Basarabii îşi mobilase odăile cu oarecare distincţie. Bătrîna avea un pat de bronz şi un fotoliu şi foarte multe icoane ţi portrete de familie în ulei pe pereţi-, unele de boieri din secolul XVIII. Odaia tinerilor era mai modernă. Tîmplarul întocmi&e, după indicaţiile Iui Matei, un pat imens în chip de divan. Cîteva bănci, un harmonium, un mic pat cu reţea pentru copil completau mobilierul. Izbitoare pentru vizitator erau două mari rortrete de lemn în stil bizantin, parcă dezlipite de pe peretele unei biserici, reprezentînd pe Neagoe Basarab şi pe Matei Basarab. tn sală se vedeau cîteva l£:i vechi şi un garderob B'iedermeyev foane scorojit, mare cit o gheretă de confesor catolic. Totul era de o curăţenie exemplară, de bună seamă datorită Florichii şi mamei sale, care se îngrijeau de gospodărie, căci bătrîna Basarab citea necontenit romane franţuzeşti şi se lăsa servită ca pe vremea cînd avea slugi.

Intrînd împreună cu mareşalul Cornescu în odaia lui Matei, din care se auzeau rîsete mari, Filip văzu o scenă inedită pentru cl. Imensul divan era plin de persoane în majoritate tinere, bărbaţi şi femei, care şedeau înghesuiţi, ca sa incopă cit mai mulţi. Aproape toţi erau îmbrăcaţi rău sau foarte modest, bărbaţii erau slabi, cu nasurile ascuţite sau fine, cu fizionomii originale, cu mîinile distinse, runşi sau lăţoşi, cu anume cJiic. în ciuda hainelor ordinare, cîte un inel cu pietre preţioase orna degetele multora. Luaţi în total, mormanul de oameni făcea impresia unor vagabonzi sau recruţi, şi numai după examinarea fiecăruia în parte recunoşteai greşeala.

— Domnul mareşal, vivat! strigară toţi cînd văzură pe Cornescu.

— Să trăiţi, copii, răspunse acesta ovaţiilor. Toţi bine7

Fără a aştepta vreun răspuns, mareşalul duse pe Filip în faţa divanului şi începu fă-i prezinte pe ciudaţii proletari.

— Zizica Conachi! arătă el pe o fată îmbrăcată cu o rochie ordinară de stambă, dar al cărei păr cădea pînă la umăr în unde rafaelite, de o factură excesiv artistică.

— Crescătoare de pui de găină ieşiţi din clocitoare! îşi declină funcţia, cu umor, urmaşa lui Conachi.

— Ştefanei Dudescu! indică mareşalul pe un tînăr cu şapcă gri, caracterizat prinrr-o subţirime extraordinară a oaselor şi prin tenul violaceu al feţei, din cauza slăbiciunii congenitale.

— Vînzător de zarzavat! se prezentă Dudescu, ducînd spre cozorocul şepcii un deget împodobit cu un inel de platină cu un mare smaragd.

— Gicu Bărcănescu, dansator la Operă, *n'est-cc pas,* mon viewx ? continuă mareşalul, Lotte Bellio. . .

— Coristă! zise aceasta cu o voce modulată de soprană.

Şi prezentarea continuă astfel pînă la enumerarea tuturor.

Mareşalul îi ştia pe toţi. în fundul divanului şedea chircit regele Vahtang, cu barba lui forfecată. Erau printre ei sportivi profesionali, instrumentişti, corişti, fiindcă sperau să poată fi astfel admişi in turneele din străinătate. Unul din ei, dansator de jocuri naţionale, fusese chiar în Coreea.

— îţi încredinţez pe micul meu prieten, se îndreptă în cele din urmă mareşalul Cornescu către Matei-Radu Basarab, care aştepta în picioare cu acordeonul pe umăr.

Matei şi Filip se cunoşteau şi-şi întinseră mîna ca doi oameni serioşi, de aceeaşi vîrstă. Cînd mareşalul plecă, prietenii lui Basarab îşi reluară ocupaţia dinainte.

La început petrecura cu bancuri-întrebări: « Un surdo-mut, zise Zizica, cete un foarfece la magazin. Ce face? » « Un semn din două degete », răspunse unu. « Dar un orb ? » Mulţi ezitau. « Spune: daţi-mi un foarfece! » Bărcănescu puse această enigmă: «Un om e închis într-o odaie întunecoasă cu 250 de ciorapi albi şi cu 250 de ciorapi negri. Trebuie să aleagă o pereche. Cîţi ciorapi trebuie să ia în rnîna ca să aibă o pereche de aceeaşi culoare?» Dezorientarea fu generală, Bărcănescu zise: « Trei ». Apoi începură toţi să cînte perimate şansonete franţuzeşti, repuse în valoare de posturile de radio din Occident. Basarab executa acompaniamenul la acordeon şi toţi cei de pe divan clntau. Acum intonau una in care era vorba de podurile Parisului: Soţii Ies *ponts de Paris.* Ştefanei Dudescu, vinzâtorul de zarzavaturi, făcea gesturi declamatorii cu mîna dreaptă, în care ţinea un număr din I'Humamf^. Bineînţeles, nici unul nu era comunist, dar toţi citeau acest ziar fiindcă era scris în franţuzeşte. Reuniunea se termină cu cîteva figuri de dans olandez, pe care Gicu Bărcănescu le execută în sunetul acordeonului, bătînd purernic în duşumea cu nişte papuci de lemn cu baretă roasă de piele, împrumutaţi de la bătrîna Pîrscoveanca. Nu se scoase nici un cuvînt despre politică şi la plecare se anunţară două cununii iminente, întîia între un Măldărescu, lucrător la un atelier de ochelari de soare, şi o Butculească, modelatoare în ipsos, şi cealaltă, între un Ştirbey, operator de cinematograf, şi o Lahovary, laborantă la un institut ştiinţific.

în alte zile, cînd venea de la serviciu, Matei-Radu Basarab profesa muzica serioasă la harmonium. ascultat cu gravitate de Filip, care îi întorcea foile partiturii. Purtarea lui era politicoasă, însă de o rezervă calmă, aproape jignitoare. Se temea parcă să nu greşească spunînd un cuvînt de prisos. Luau masa împreună cu bătrîna doamnă Basarab, însă

Florira lipsea, fie la prînz, fie seara. Cînd era de față, se ridica de Ia masă ca să aducă felurile de mîncare, operație îndeplinită în lipsa ei de bătrîna tîmplăreasă. Bătrînii mîncau în magazia lor. Matei avea față de Florica purtări corecte și îndatoritoare, dar nu discuta prea multe cu ea, nu o invita la colocviu, mulțumindu-se numai s-o asculte, fără s-o întrerupă. Se vedea cît de colo că nu socotea pe Florica aptă a împărtăși gîndurile lui. Bătrîna Basarab era plină de bunătate față de Florica, totuși și ea îi zicea invariabil «fetița mea», traducînd franțuzescul « *mă fille* », bun pentru domesticitate, și evitînd intimitățile. Atenția cea marea Iui Matei-Radu Basarab era pentru micul Neagoe, pe cate îl ridica adesea în brațe, purtîndu-1 prin odaie. Despre el, Matei și Zoe Basarab făceau observații ininteligibile pentru Florica, deoarece erau în franțuzește. Deseori, de altminteri, uitau cu totul de Florica, izolînd-o prin acest dialog într-o limbă străină. Cu Florica, Matei ieșea în oraș, la teatru sau la cinematograf, niciodată cu toate astea nu-și ducea în vizită soția la rudele sale. Nici pe camarazii de atelier nu-i primea, și dacă cumva vreunul venea să-i spună ceva, ieșea singur în fața porții, fără a-1 introduce în curte. Matei nu găsea nevrednic de persoana sa să împingă pe stradă căruciorul în care se afla Neagoe, ședea la coadă spre a obține lapte, era docil și evita orice scandal. Toate însușirile lui, afară de vocația muzicală, erau negative. Matei părea a nu avea nici o altă preocupare decît aceea de a-și cîștiga existența și a-și crește tihnit copilul, în mijlocul unei lumi modeste de falși proletari, alcătuită însă numai din descendenți de ilustre familii aristocratice. Indiferența Ini față de orice altă persoană era monstruoasă.

Filip, care dormea într-o mică odăiță din magazie, pe un pat bun, cu cearceafuri și perne curate, se simți bine Ia început. întii de toate, mînca pe îndestulate și avea o libertate deplină. Ieșea pe străzi, cutreiera marginile lacurilor, se scălda chiar iară ca cineva să-i facă vreo observație. Privea uneori la tîmplar cum scotea fîșii de taluș, în atelierul lui, și cînta la harmonium. Pe urmă se miră de solitudinea in care trăia. Trăsese nădejdea că Matei avea să-1 învețe o meseiie, să-1 facă muncitor, insă acesta nu-i pomeni niciodată nimic despre asemenea lucru, mulțumindu-se a-I întreba dacă are tot ce-i trebuiește și dacă este sănătos. Din convorbirile, de altfel sobre, dintre mamă și fiu, la masă, Filip păru a înțelege că aceștia aveau o stimă foarte redusă pentru celelalte familii aristocratice, pe care le considerau mai mult sau mai puțin recente.

— Brîncovenii actuali, zise odată Zoe Basarab, sînt o ramură falsă, născută prin adopțiune, Bălenii, să nu mai vorbim, Hangerliii...

Văzînd pe Filip, bătrîna se opti. Copilul însă se simți atins.

— Tanti zice, observă el puțin aprins la față, că Hangerliii sînt singura familie domnească adevărată care a mai rămas. Domnitorul de mîine va fi un Hangerliu.

Matei ridică fața prelungă ca a lui Felipe IV și, pentru întîia oară, vorbi cu ceva mai multă pasiune, aprobat cu capul de mamă-sa:

.— Hangerliii... Nu există decît o singură familie domnitoare autentică, aceea a Basarabilor. Neagoe al nostru este adevăratul prinț al României.

In seara acelei zile, Filip nu se mai întoarse acasă.

XVI

Abdicarea regelui la 6 septembrie 1940 spori interesul aristocrației şi al marii burghezii pentru Mişcare. Unii reprobară cruzimile antisemite din motive de umanitate, dar toți fură de acord că numai Germania putea lupta cu succes împotriva comunismului, salvîndu-i astfel de la pieire. Dacă membrii unor familii aristocratice intrară în guvern şi aderară la Mişcare în scopul mai ascuns de a profita de slăbirea monarhiei străine şi a se substitui ei, în general toți înconjurau cu cele mai mari elogii pe generalul «conducător», în care vedeau ultima nădejde a regimului de « ordine şi ierarhie socială ». Membrii Mişcării, chiar dintre cei mai brutali, erau tolerați şi adesea linguşiți. Meme, grațioasa soră cu ochi de ametist a lui Antoine Hangerliu, apăru pe Calea Victoriei în cămaşă cafenie şi cu curelele în diagonală, într-o centurie de fete şi studente înscrise în Mişcare. Gaittany, care o văzuse şi-i făcuse semne hiperbolice cu mîna, declara că este delicioasă. Antoine, însă, care nu gusta Mişcarea, confiscă uniforma şi o ținu pe Meme cîtăva vreme sub o strictă supraveghere Ia Pipera. Se prosterna însă înaintea « conducătorului » şi credea că acesta se prefăcea a merge cu Hitler, intenția lui fiind de a se da la timp oportun de partea Angliei şi a aliaților ei, cu ajutorul cărora ar fi stăvilit expansiunea comunismului. Evenimentele nu confirmară ipoteza sa.

Gavrilcea deveni un personaj ocult de mîna întîi, fără a ocupa nici un post în guvern. Se şopteau pe socoteala sa lucruri îngrozitoare. El ar fi dat ordinul să fie jefuite şi incendiate magazinele evreieşti, atacați călătorii în tren, mai ales spre a se încuraja spiritele la «revoluția centurionaiă totală ». De fapt, autoritățile găsiră la sediile Mişcării depozite întregi de mărfuri. în ajun de Anul nou, el ar fi fost acela care ar fi pus la cale prin « echipe ale morții» o noapte a Sfîntului Bartolomeu, prin lichidarea «într-o răzbunare integrală» a 1001 intelectuali şi oameni politici ai trecutului, duşmani ai « ordinii revelate ». Dacă masacrul n-avu loc în asemenea proporții, căzu totuşi un număr important de victime, printre care una din cele mai mari personalități culturale ale țării. Asasinii, înainte şi după săvîrşirea crimelor, jucau în jurul victimelor şi cîntau, cu gindul la căpetenia lor.

Aleluia, aleluil
Apele-i spun numele LuiI

Gavrilcea ar fi fost pretutindeni şi nicăieri, totdeauna imposibil de depistat, fiindcă îşi schimba mereu numărul de la automobil. în general, nu se putea dovedi că luase parte efectiv la asasinate şi jafuri şi că dăduse porunci în acest sens. Lucra acum în sferă diplomatică şi internațională, avînd contacte dese cu anume ambasade şi legații. Deşi nu fu văzut prezent la nici o operă de vandalism, totuşi, îmbogățirea sa subită dădu loc la comentarii. Cumpărase un adevărat palat, în plin centru, pe care îl încărcase cu o inimaginabilă colecție de tablouri, covoare orientale şi mobile. Aici, o dată pe săptămînă, dădea recepții fastuoase, la care participau aristocrați, mari industriaşi, militari, oameni politici, diplomați români şi străini. O gardă personală de douăzeci şi patru de tineri în uniforma Mişcării era mereu în preajma sa, mai discreta sau de-a dreptul în formație militară, după împrejurări. După izbucnirea conflictului între

conducător şi şeful Mişcării centurionale, Gavrilcea trecu de partea generalului, păstrîndu-şi aderenţii şi tot prestigiul.

în această epocă se petrecu întîmplarea ce dădu motiv de comentarii tuturor saloanelor aristocratice, într-o zi, Gavrilcea se prezentă împreună cu şase camarazi înaintea lui Antoine Hangerliu la Pipera. Venise cu toată garda sa, însă ceilalţi aşteptau jos în maşini. Antoine, timid din fire, privi speriat pe tinerii în cămăşi cafenii şi cu revolvere la brîu, în frunte cu furunculosul lor şef, de altfel afară din cale de elegant în limitele costumului paramilitar.

— Cărui fapt datorez, zise el pierit, onoarea vizitei dumneavoastră?

Şi le făcu semn să ia loc pe fotolii. Cei şase se aşezară solid şi cu o insolenţă reţinută, Gavrilcea, totdeauna ponderat, păstră tot timpul modestia sa misterios poruncitoare şi, în loc să stea pe un fotoliu, se sui cu un şold pe marginea biroului în marcheterie.

— Camarade Hangerliu, spuse el fără urmă de emoţie, am venit să vă cer în căsătorie pe sora dumneavoastră Meme.

Antoine făcu ochi mari.

— Dar_____încercă el să răspundă ceva, însă vorbele-i muriră pe gură.

— Vă pun în vedere că această cerere a fost studiată atent la comandamentul nostru şi are caracterul unei deciziuni politice irevocabile.

— Eu nu sînt decît fratele ei, a hotărî într-o chestiune aşa de însemnată...

— Sînteţi tutorele ei.

— Care însă nu înţelege să abuzeze de calitatea sa. Sînteţi sigur că Meme v-ar accepta drept soţ?

___Absolut sigur! răspunse Gavrilcea, care, spre a da o ocupaţie mîinilor sale, scoase revolverul şi-1 aruncă acrobatic în sus, prinzîndu-1 apoi în aer.

— îmi veţi îngădui, sper, propuse înspăimîntat Antoine, să consult pe soră-mea, să cer avizul familiei. în cercurile noastre o căsătorie urmează anume reguli.

— Voi veni poimîine spre a discuta lucrul în detaliu! consimţi Gavrilcea.

Şi ieşiră toţi şase, făcînd, mai mult ironic, salutul roman.

Serica Băieanu se găsea la Ciupelniţa, contemplînd balta pe vreme de iarnă, din sete teatrală de melancolie. Antoine expedie îndată cu maşina o scrisoare printr-un curier:

«Scumpa mea, scria el,

Mi se întîmplă, îndrăznesc a zice ni se întîmplă, ceva cu totul neobişnuit. Azi s-a prezentat la noi vestitul Gavrilcea, cu o gardă întreagă de centurioni, sau cum le zice. Un adevărat asediu! Ce scenă! Rien n'en petit donner *Vidie.* Mi-a cerut, nici mai mult, nici mai puţin, pe Meme de nevastă. A-t-on *jamais* vu *une pareille insolence!* Altădată i-aş fi dar afară, sunînd pur şi simplu pe camerier. Azi, lucrurile s-au schimbat mult, n-am încredere nici în oamenii mei, care mi se pare că simpatizează cu Mişcarea. Gavrilcea este un personaj, din nefericire, din cele mai influente, mai tare decît generalul într-o privinţă. Şi totuşi, m-am gîndit să fac o plîngere şefului statului nostru, să mă apere în contra unei astfel de agresiuni împotriva sîngelui nostru, a disciplinei interioare a clasei noastre. Aştept urgent avizul tău, deoarece poimîine Gavrilcea

va reveni. Un refuz pe față e imposibil dacă o altă forță mai mare nu pune pe bandit la respect. Căci nu pot să-1 numesc altfel. O brută buboasă, de originea cea mai obscură, un individ, după toate aparențele, fără educație, fără scrupule. Tremur pentru biata noastră Meme, căreia n-am îndrăznit a-i spune încă nimic, atît sînt de turburat. îi voi vorbi astă-seară, voi încerca s-o trimit în străinătate, dacă obțin autorizație și vizele, căci banditul e în stare să dea ordin să i se refuze acordarea pașaportului, M-a enervat și monseniorul Valentin de Băleanu, care mi-a spus, nici mai mult, nici mai puțin: ,, Powr *sauver ceux qui sont* en *peine, Dieu ilit* n'importe *qui.* Adesea clasa noastră a fost apărată de oamenii cei mai de jos. Cine are grația divină e mai presus de orice categorie socială, este cel ales." Iată unde duce mania religioasă! Am impresia că Gavrilcea a făgăduit monseniorului să treacă la catolicism, altcum nu-mi explic asemenea idee la un om plin de orgoliul rasei sale princiare. Ce ne vom face? Eu, cumnatul unui asemenea bandit? Se zice că a făcut crime, că a ucis pe fata arhitectului îoanide. Un adevărat Barbă-Albastră. Are să-ți strice toate mobilele, cînd se așază pe colțul uneia, mobila trosnește. Biroul meu în marcheterie, pe care a stat cu un picior, trebuie reparat. Cum are să iasă în lume biata Meme cu un astfel de mistreț, ce figură va face individul in reuniunile și recepțiile noastre, unde vine floarea aristocrației române și străine, corpul diplomatic, tot ce este mai distins, mai fin? Dacă ar n un intelectual, un savant ilustru, problema ar putea fi luată în considerare, la urma urmelor, admir meritul, indiferent de naștere. A avea un nume în știință și arte este echivalent cu a moșteni un nume, cîteodată chiar mai mult. Dar acest Gavrilcea nu este nici Pasteur, nici Marconi, e un șnapan oarecare. Te rog scrie-mi repede cum vezi lucrurile, răspunzîndu-mi prin curier. Ți-aș fi îndatorat dacă poimîine ai fi la Pipera, ca să înfruntăm amîndoi atacul.

Al tău,
Antoine»

La această scrisoare, Serica răspunse următoarele:

« Scumpul meu Antoine,

Te consiliez să examinezi chestiunea cu calm și să încerci a te ridica deasupra prejudecăților superficiale. Tu știi bine cit de mult detest mezalianța și amestecul unei clase rafinate prin ereditate cu oamenii din stradă. Totuși, admit rare excepții și cred că acum ne aflăm în fața unui astfel de caz. Societatea noastră este amenințată de un cataclism, dacă învinge comunismul sîntem pierduți. Oameni ca Gavrilcea nu trebuiesc priviți din punctul de vedere al educației, ci al funcției pe care o îndeplinesc. Cînd un om nou mîntuiește de la pieire o clasă, el este vrednic de a fi primit în ea. în privința aceasta cred că prințul Valentin de Băleanu are dreptate. Și generalul, și Gavrilcea sont *des elus.* Avem nevoie de un om brutal, noi, cei slăbiți prin rafinament, ca să ne apărăm împotriva unei revoluții îngrozitoare. ,, Je vois *de la beaute dans* «ne *brute qui me ddfend.* "

Cred iarăși că exagerezi mult în privința izolării in care ar trăi Meme dacă s-ar căsători cu un om ca Gavrilcea. Acesta are relații întinse în lumea ambasadelor și legațiilor, fiind o forță incontesta-

bilă. Nu numai oamenii de ştiinţă merită atenţie, ci şi aceia care izbutesc a ridica gloatele iraţionale şi a le conduce după placul lor. Peste tot au apărut oameni noi, îndrăzneţi, şi corpul diplomatic însuşi nu mai este acela de altădată, scos dintr-o lume cunoscînd exclusiv protocolul. Azî, un diplomat ameninţă, ia parte la manifestaţiile politice din ţara în care este acreditat, şi ştii singur că Gavrilcea a fost şi este sprijinit de reprezentanţii Germaniei, Italiei şi Spaniei, deşi eu bănuiesc că lucrează pe o scară mult mai largă. Salonul lui, căci e notoriu că are un salon, e mai frecventat decît al nostru, şi monseniorul Valentin de Băleanu însuşi merge la recepţiile sale.

De altfel, fiind un puternic al zilei, arată-mi, te rog, *le moyen de s'en ddfaire- Je crois qu'il faut plutot l'apprivoiser.* Să faci plîngere la general? Ce idee, scumpul meu Antoine! Acesta s-ar simţi personal jignit de pretenţia noastră de a nu ne cobori pînă la oamenii ieşiţi din popor, chiar dacă luptă pentcu noi. Rămîne o singură problemă: să ştim dacă Meme acceptă căsătoria cu Gavrilcea. A o consrrînge mi s-ar părea îngrozitor. Voi fi nevoită sS mai rămîn aci cîteva zile, balta este de o dezolaţie admirabilă.

Serica»

După ce Antoine primi a doua vizită a lui Gavrilcea, Meme expedie şi ea o scrisoare Şerichiî:

« Scumpa mea,

Antoine ţi-a scris despre evenimentul cel mare: Gavrilcea m-a cerut în căsătorie. Intii am fost foarte amuzată şî mai ales m-am distrat de capul pe care 1-a făcut frate-meu cînd u venit să-mi comunice vestea. Era sigur că am să leşin. Eu însă i-am răspuns să-1 văd înţîi, nu pot să mă pronunţ de pe acum. Eposibil să-mi placă. El m-a întrebat mirat: ,.Consimţi atunci sâ-I vezi poimîine?" I-am răspuns: „Nici vorbă. Fac parte din Mişcare, cum pot să izgonesc pe camaradul Gavrilcea? Am să mă gătesc cu cămaşa cafenie, pe care te rog să mi-o dai." Antoine bănuia că vorbesc în glumă, cum am obiceiul; dacă a văzut că insist, mi-a dat cămaşa. Cînd a venit Gavrilcea, cu garda lui, ne-am salutat cu salutul roman, foarte serios, eu fiind în uniformă, ca şi el. Aveam chiar şi revolver, neincărcat bineînţeles, pe care am început să-1 arunc in sus ca pc o halteră, după cum mi-a spus Antoine, înfricoşat, că a făcut Gavrilcea.

— Aţi reflectat la cererea mea? a întrebat Gavrilcea pe Antoine.

Antoine i-a răspuns:

— Sora-mea este complet liberă să-şi aleagă soţul care-i place, fntrehaţi-o pe ea.

— Camaradă Meme, s-a adresat atunci către mine Gavrilcea. Primiţi să fiţi soţia mea?

— Da! am răspuns eu, învîrtind revolverul.

Spun drept că nu venisem cu intenţia expresă de a da un astfel de răspuns şi am voit să imprim dialogului o nuanţă comică, dar omul ăsta. Serica, are în toată fiinţa lui, în cehi mai cu seamă, o linişte poruncitoare, care paralizează orice voinţă.

Cînd am zis da, cei şase însoţitori au făcut din nou salutul roman, în semn de omagiu. Gavrilcea mi-a sărutat mîna, nu mi-a spus nici o vorbă galanta, ci, ridieîndu-se, m-a apucat numai de bărbie cape o şcolăriţă, apoi m-a bătut uşor cu palma pe un obraz, fără nici o jenă faţă de Antoine, şi mi-a zis:

— în cazul acesta, camaradă Meme, te rugăm să ne laşi singuri, avem de discutat unele mici probleme.

Am părăsit salonul. Antoine m-a informat pe urmă că Gavrilcea a cerut să i se dea amănunte precise despre zestrea mea, că n-a fost încîntat de ea, întrucît constă mai mult în avere imobilă şi foarte puţin în numerar, dar că totuşi n-a ridicat vreo obiecţiune, ci numai a spus: ,, Va trebui să-i facem camaradei Meme o zestre vrednică de ea! " Ce a înţeles anume prin asta n-am putut pricepe: se pare că vrea să mă înzestreze el. *Est-ce drâle?*

Serica mea, am senzaţia că mă ia de nevastă un zmeu, un balaur, mi-e şi frică, dar am şi o curiozitate plăcută. Viaţa cu un astfel de om nu poate fi banală, e un monstru, dar nu un om comun. înţeleg bine de ce femeile nu refuzau pe Barbă-Albastră. Bărbatul fioros e ceea ce ne trebuie: să ne aducă aminte că dragostea şi moartea sînt împreunate şi că nu iubeşti cu adevărat daca n-ai temerea vagă că bărbatul care te cuprinde în braţe poate să te strîngă şi de gît. în rine, fie ce-o fi, m-am hotărît să mă mărit cu acest condottiere.

O mie de sărutări,
Meme»

Peste o săptămînă, Meme fu în măsură să afle în ce chip înţelegea Gavrilcea să se ocupe de zestrea ei. O decurie de tineri oacheşi, voinici, aproape egali la înălţime străbătu cîteva zile cartierele comerciale. Intrau în marile magazine, la bijutieri, la casele de schimb, fără alegere. Ajunşi în faţa patronului alarmat, cei zece în cămăşi cafenii, cu revolvere la şold şi cu cizme în picioare, se aliniau şi făceau solemn salutul roman.

— Camaradul Gavrilcea, zicea unul din ei milităreşte, se însoară. Nu doriţi să contribuiţi cu ceva la darul de nuntă pe care bunii romani vor să i-1 facă?

Atît spuneau decurionii, în termeni politicoşi, dar imperativi, ferindu-se de orice ameninţare verbală şi de orice gest de violenţă. Sub Impresia recentelor devastări, patronii subscriau felurite sume aproape fixate, printr-o tocmeală scurtă, de şeful decuriei, care propunea o sumă, dacă ceea ce se oferea era prea neînsemnat. Nu luau decît bani, şi cînd un comerciant pretinse o chitanţă, şeful zise:

— Nu e nevoie, aţi semnat de subscriere, pentru un dar asta este de ajuns. Nu venim în numele vreunei autorităţi. Dacă însă nu vreţi să faceţi un cadou camaradului Gavrilcea, puteţi să nu-1 faceţi.

Şi decuria, rigidă, se prefăcu că iese din magazin. Dar negustorul, prudent, dădu banii fără alte condiţii. Un singur patron, un oarecare Lehrer, manufacturist, fu mai îndrăzneţ:

— Să fie sănătos, observă el cu umor. Şi ce mă priveşte pe mine dacă se însoară?

— Scuzaţi, răspunse jignit şeful decuriei. Noi am crezut că sînteţi un bun român. Orice bun român se bucură de căsătoria unui comandant iubit, care va face România mai frumoasă decît soarele de pe cer. Drepţi! ordonă el apoi aspru celorlalţi noua decurioni, care se pregătiră să facă o retragere grandioasă şi teribilă, bătînd cu cizmele în parchet, înainte însă cîntară sinistru:

Aleluia, aleluil
Apele-i Bpun **numele Lui!**

Manufacturistul se sperie.

— Mă rog, am zis eu că nu dau ? Eu am zis să fie sănătos!

Invariabil, după obținerea sumei, decurionii se aliniau perfect, scoteau piepturile în afară şi, făcînd salutul roman, strigau in *corpore:*

— Vâ mulțumim în numele camaradului Gavrilcea.

tn cîteva zile se strinse in capitala şi in provincie o sumă considerabilă, pe care Gavrilcea o converti în valută străină şi o transferă la o bancă din Elveția, pe numele logodnicei sale Meme, prevăzînd-o totodată în actul dotai. Nunta se făcu în februarie, în castelul Şerichii de la Pipera, cu un fast extraordinar. Asistară la ea membri ai guvernului, corpul diplomatic, aristocrația — prin ce avea mai reprezentativ, minus Hangerlioaica, *le prince et la prin'* cesse *Jean Woroniecki, la princesse* Alexandrine *Cama* eugene, Ie prince et la *princesse Dimetre* Qhiea, *la princesse Şerban Qhica, la princesse* Alexandre *Racavitza,* Ia *princesse Vladimir Mavrocvrdat, la* ma^uise MontagUari, *lă* comtesse Rotner, la comtesse de Roma, fa princ&«e *Ştirbey,* Mr. *et* M-me Dinu Qaittartj, Ie prince Costi *Prejbeano,* M-me Carcalechi, M-me *Caty* Aldea Zanoaga *de* Ciocârlan, M-me Vatiamafci-Far/aro, Ie ministre plenipoteniiaire, *chef du pTotocole, et* M-me *Emmi Tilibiliu* etc. Bineînțeles, toți aceşti prinți şi prințese nu veneau pentru Gavrilcea, ci fiindcă, nelipsiți de Ia reuniunile mondene, nu puteau refuza invitația unei persoane de rangul Şerichii Băleanu şi a prințului Antoine.

O idee de felul cum a decurs ceremonia ne putem face din scrisoarea pe care Caty o trimisese mamei sale, Betty Căldărescu, care se afla la Sinaia pentru o scurtă schimbare de aer, după recomandația medicilor.

« Mamy cherie.

Am mers la cununia lui Gavrilcea cu Meme Hangerliu, la prințesa Băleanu. A fost ceva de neînchipuit. O nuntă ca în poveşti. Serica este neîntrecută în astfel de ceremonii, are o fantaîie, un gust! Imaginează-ți, mămică scumpă, pe tot drumul de la intrare pînă la castel, cam un kilometru, deşi sintem în februarie, a pus grădinarii să scoată flori din seră şi le-a presărat de o parte şi de alta a aleii, încît credeai că este primăvară. Ce-i drept, este şi o vreme splendidă. Pe tot parcursul aleii, pe unde soseau invitații cu maşinile, şedeau tinerii în uniforme cafenii cu făclii aprinse în mină. în dreptul peronului, cînd coborai din maşină, treceai printt-un fel de gardă de onoare din două lungi şiruri de centurioni, cu miinile ridicate în sus. Nunta a avut loc în pivnițele castelului, care sînt imense, precum ştii. Te credeai mai mult într-o catedrală decît într-o pivniță. Erau peste trei sute de invitați.

îți spun drept că Gavrilcea, aşa de plin de bubulițe pe față cum este, mi s-a părut un bărbat frumos. Are, *mamy chirie, o* privire energică şi o mişcare liniştită ca de voievod. Dar Meme? Cu cununiile pe părul ei tuns scurt şi cu rochia lungă de mireasă era delicioasa. Ea, de obicei aşa de ştrengară, părea timida şi se uita la Gavrilcea ca la un stăpîn. Mergea cam adormită de emoție şi uşoare cearcăne în jurul ochilor o tăceau şi mai frumoasă. După cununie s-a servit un supeu splendid, tot jos în hruba cea mare. Eu eTam tare bine, aveam o rochie minunată de *jersey rose* (un roie neînchipuit de frumos). Gaittany mi-a spus: „Doamnă, vă felicit din toată inima, s-înteți superbă, semănați cu un trandafir". Şi cu toate astea, ştii cît sînt de tristă.

Mi-e **cu** neputinţă să uit **pe** iubitul, pe nepreţuitul meu Gigi. **Serica,** foarte solicitată, a spus cîteva panseuri, dintre care cel mai aplaudat **a** fost acesta: *J'aime ă jetter des perles* **n**'imporie *oii. Vimportant c'est d'en avoir.*

Te sărut cu drag,
Caty»

De fapt, Caty nu ştia **de** ce **era aşa de** adormită Meme. Cu **un** ceas înainte de ora fixată pentru cununie, căutînd-o **în** apartamentul ei, unde adunase cîteva prietene tinere, cameristele care veniseră s-o îmbrace o găsiră **în** cămaşă, culcată **pe** spate **pe** covor, **cu** ochii întredeschişi **şi** sticloşi. Crezură **c**-a leşinat. Se îmbătase tun **cu** gin. **Serica,** venind repede, **îi** aplică comprese de apă rece **pe** frunte şi puse să**-i** dea cafea neagră. Meme se deşteptă puţin, dar era tot mahmură, **şi nu** se ţinea bine **pe** picioarele ei graţioase **de efeb.** Gavrilcea, încunoşrinţat discret, sosi **la** faţa locului, lua **pe** Meme **de** bărbie, o **bătu** uşor **cu** o palmă **pe** obraz şi**-i** zise autoritar şi calm: « Să **nu** mai bei». Meme ridică somnolentă ochii ei de ametist spre Gavrilcea şi**-i** închise blînd, **ca şi** cînd ar fi fost izbită **de** o lumină puternică, Gavrilcea dădu ordin să **se** pregătească pentru Meme o baie călduţă, apoi o ridică singur **în** braţe şi o purtă pînă în sala **de** toaletă, necontrazis **de** nimeni **şi** fără nici o jenă. Aci o lăsă **în** grija cameristelor, care o dezbrăcară, o vîrîră **în** apă, o săpuniră bine **pe** obraz, o vîrîră chiar **cu** capul **în** apă, pînă **ce** Meme **se** dezmetici. Apoi, readucînd-o în apartamentul ei, după **ce** coafeza **ii** lustrui puţin părul şi **i-1** friză **ca** astrahanul, începură s-o îmbrace. Meme, însă, rămase tot timpul **cu** o veselie interioară **pe** care **şi-**o manifesta fluierînd, **şi** cînd, **cu** întîrziere, apăru în colosala pivniţă alături de Gavrilcea, buzele ei schiţau încă un fluierat, pe care cei de faţă îl interpretară ca un simplu gest de nervozitate.

Seara cununiei nu fusese fără urmări pentru existenţa Caty-ei. Aceasta apăru tuturor zdrobită de moartea lui Gigi Ciocîrlan şi multă vreme duse o viaţă din cele mai retrase. Regreta sincer pierderea lui Gigi şi-şi reproşa că din amor propriu nu mersese singură să anunţe numirea Ia Madrid, fiind încredinţată că Tilibiliu nu pusese destulă grabă. Caty se purta cu multă gingăşie faţă de Filip, pe care îl vizita aproape zilnic la Pipera, unde acesta se afla în grija doamnei Betty Căldărescu şi a nursei aduse din străinătate. De fapt, încerca mai mult milă pentru copil şi un fel de entuziasm trecător. Atunci îl copleşea cu tot felul de daruri, pe care Filip n-avea cum să le preţuiască. Pentru Caty, Filip rămînea mental copilul lui Oster şi, cum deplângea moartea lui Gigi, simţea un fel de strîngere de inimă de a supăra duhul mortului cu o imagine a păcatului. De aceea, nu se considera pură decît în apartamentul ei din Calea Victoriei, unde răsfoia adesea un mare album, in care strînsese toate fotografiile cîte le avea cu figura lui Gigi, plîngînd nu rareori singură şi fată dramatism. Simţind nevoia de a avea un confident, Caty luă o căţeluşă albă, de rasă pechineză, cu ochii mari bulbucaţi, pe care o copleşea de atenţii şi îngrijiri. încetul cu încetul, işi reluă relaţiile mondene, frecventînd saloanele şi primind chiar acasă la ea persoane bine alese din societate şi din sfera diplomatică, oferind din cînd în cînd, în cerc intim, cîte un *ddjeuner,* cîte un dfner-brid'ge. Ştia să păstreze un aer de decenţă şi de melancolie. Săvîrşi, cu respectul datinilor, parastasele pentru Gigi,

făcînd invitațiile după un studiu meticulos, in vederea publicării unei note !a carnetul monden al ziarelor. Ceea ce o neliniştea secret pe Caty era înaintarea în vîrstă, şi, deşi era încă tînără, orice zbircitură la ochi, un mic fir alb în păr o înnorau. Avea obiceiul, devenit manie, de a se aşeza goală între oglinzile interioare ale unui şifonier şi a sc examina astfel îndelung. Nu neglija nimic din ceea ce putea menține fizicul în bună stare, îşi raționa mîncarea, se coafa des, uza de lanoline şi de săpunuri recomandate ca excelente pentru față. în contrast cu aceste melancolii şi anxietăți, îşi administra avutul cu o pricepere uimitoare. Deşi nu se priva de nimic şi nu era propriu-zis avară, însemna toate cheltuielile într-un catnet-calendar şi nu depăşea anume limite. încasa chiriile, cupoanele acțiunilor cu exactitate, vindea unele imobile inutile şi cumpăra altele, avea un avocat şi se consulta cu un agent de bursă. în safeul închiriat la Banca Națională depunea din timp în timp sume de bani însemnate, în lei şi mai ales în valută străină şi în aur, precum şi bijuterii. în carnetul, în care-şi nota diurn misterioasa economie, arunca în momente de expansiune sau de jale cugetările sale. Notăm cîteva însemnări din carnet: *«roti Cuța 10; untură de peşte Cuța* 285; iaurt, fmcuits 20; *rouge* Helene *Rubinstein 400; pris fotos [sic] 48; taxi 45, taxi 34; ddposd safe B.* N. *156 perles* ».

Traducînd aceste notații, înțelegem că Cuța, fiind debilă, lua untură de peşte şi că pentru ea Caty cumpăra friptură, în vreme ce stăpîna, ca să-şi mențină silueta, se mulțumea cu iaurt şi biscuiți. Fotografiile scoase de la fotograf erau desigur reproduceri după altele mai vechi reprezentînd pe Ciocîrlan. Taxiul notat de două ori destăinuia că

doamna Ciocîrlan mersese la Pipera. De fapt Caty telefona Şerichii, şi aceasta îi trimitea maşina în Piața Victoriei, unde Caty venea cu un taxi, procedînd Ia fel şi la întoarcere. Motivul acestei procedări este că nu voia să se vadă staționînd în fața casei sale un automobil particular aşa de superb ca acela al lui Antoine Hangerliu, nici să fie văzută cu el prin oraş, ceea ce ar fi dat naştere zvonului că duce o existență de lux indecent după tragedia lui Ciocîrlan. Perlele, pe care, precum este lesne de înțeles, le cumpărase ca să vîre banii în ceva, nu erau ostentative. De altfel, nu le purta, şi le depusese la Banca Națională. Continuăm notațiile:

«Mon coeur *diborde d'amertume et il y a des* jottrs *oii je kais Vnumanite"; dans ces* moments *la mort me semblerait la supreme ddlivrance, mais hdlas, le courage me manquel Et pourtant l'idee d'aller rejoindre mon bien^timi devrait me le donner. Dorinavant je cacherai tout ce que je sens, tont ce que j'iprouve au plus profond de* moi-memeJ Mon *âme est triste jusqu'ă la mort.*

Coiffeur dicoloration et mise-en-plis 270; powr*boire Creață. 25; brosse* d ongles *53; Cuța son* manger *14; acheti bague brillants et* platine *22.000; deux măturici 45.* »

Tristețea, precum se vede, nu împiedica pe Caty să meargă la coafor, să-şi cumpere un inel cu briliante şi să țină strict socotelile, însemnînd alături de prețul considerabil al inelului pe acela mărunt a două măturici. Mai departe:

« Perdu *la* chere *Cuța, tres* gros *chagrin, dicidi'ment je ne dois plus m'attacher* â rien, ni â personne, car *je souffre trop et je n'ai plus la force de souffrir!*

Mandy (annonces Cuța) 100; souliers Filip daim noir trotteur 1500; reparation chaise *Biedermeyer 80.* »

Caty pierdu deci într-o zi pe Cuța, dădu anunțuri la ziar printr-o agentură, însă cu toată durerea îți cumpără pantofi şi trimise la reparat un scaun.

«Taxi, *hingheri 110; pourboire 70; Margareta son mois payi jusqu'au 6 mats 300; aujourd'hui dipasi ălaB.N. 750.000 lei.* »

Bănuind că Cuța fusese luată de hingheri, Caty chemă un taxi şi merse pînă acolo. N-o găsi. în aceeaşi zi depusese o mare sumă la Banca Națională. Pe Cuța i-o aduse cineva peste cîteva zile, dovadă notația: << Joie immense, *retrouvd Cuța*». Tot în aceeaşi zi însemna primirea unei moşteniri din partea unei surori a mamei sale: «*.Heureuse journie: recu deux beaux bijoux de pauvre tante Amdlie et recu igalement 1.200.000 legs de sa part*».

Altă pagină:

«Fleurs 250. *Aujourd'hui mon* pisic *adore aurait dă* accomplir *43 ans! ite au cimetiere, mon coeur est* iourd, *j'ai* tont *de peine, tant de peine l* »

Notațiile în alt loc « parastas Gigi, Pîinea Zilnică» arată că văduva Iui Ciocîrlan făcea pomană săracilor prin Pîinea Zilnică.

însemnarea de pe o pagină următoare indică o schimbare de climat moral: «Permanente *340; coiffeur 120; manicure 100; ddjeuner Serica. Passi* «ne *dilicieuse journie chez moi,* cJiarmant dVjeitner *plein* d'entrain; Antoine, Serica, Meme, Leon Comescw, Madame Valsamafci-Far/flTa. Ensuire sont *arrivis Costi Prejbeanu, Dinu Qaittany. Avons dansi, ri, fait un tas de folies, journie pendant laquelle j'ai pour un* instant *oublid* ma *souffrance.* »

Natural, dansul a fost improvizat şi de fantezie. Mareşalul Cornescu şi madam Farfara au jucat, de pildă, menuet, Gaittany a valsat puțin cu Meme, care fluiera din gură *Dunărea* albastră.

La nunta de la Pipera asistă şi maiorul de cavalerie Remus Gavrilcea, vărul mirelui, In afară de o anume indolență în gesturi, nimic comun nu se putea găsi între cei doi veri. Maiorul era înalt, planturos, voinic şi osos, trecut de patruzeci de ani. Cizmele îi depăşeau genunchii, pantalonii i se lipeau de pulpe, tunica lungă adera pe şolduri, acuzîndu-i formele. Fața îi era prelungă, dar masivă, ochii verzui sclipeau languroşi, nasul puțin coroiat conferea oarecare distincție unei fețe banale. Pe cît Gavrilcea era din rasa stăpînilor în toată ființa sa, pe atît de docil şi lipsit de personalitate părea maiorul, în ciuda staturii sale grandioase. Era ofițerul care nu conrrazice pe superiorii săi ca să nu-şi compromită avansarea, care, obişnuit să execute ordinele, nu avea nici o părere proprie despre nimic. De la întîile cuvinte schimbate, un intelectual îşi dădea seama de incultura maiorului, care nu ieşea din generalități şi locuri comune. Cu toate acestea, lumea zicea văzîndu-1: «Frumos ofițer!» Iar femeile, îndeosebi cele mature, îl găseau « o frumusețe de bărbat ». *I* se dăduse Ia cazarmă şi în saloane porecla «tigrul de Bengal», nu se ştie pentru ce motive, dar unele femei ziceau văzîndu-l: « Parcă e un indian! » făcînd deci o relație între hinduşii masivi din filmele engleze şi germane şi înfățişarea maiorului. Succesul maiorului nu se datora, prin urmare, lui Gavrilcea. Stătuse rezervat şi negase orice legături cu vărul său atît timp cît Mişcarea fusese în dizgrație, acum însă, cînd Gavrilcea devenise tare, nu mai ascundea rudenia, arătîndu-se nu mai puțin devotat generalului conducător. Nu se putea tăgădui că pătrunderea prin saloanele de primul ordin se datora Iui Gavrilcea, o dată lansat, însă, se menținea prin importanța pe care

clasele **de sus** o **acordau armatei,** ca fiind singură în măsură a apăra «ordinea şi ierarhia». Lumea bună nu-I ironiza, **şi** de altfel maiorul avea formulele lui ingenue, prin care părea foarte original.

— Eu. mărturisea el cînd se vorbea despre literatură, spun sincer că nu citesc cărţi şi n-am veleitatea de a scrie sau a le judeca. Sînt un simplu militar care îmi iubesc calul şi misiunea. Daţi-mi prilejul să confirm tradiţia armatei: spiritul de sacrificiu, de solidaritate, cavalerismul, demnitatea. Atunci nu mă dau înapoi. Un om care înfrunta moartea nu trebuie neapărat să compună cărţi, scrisul e de competenţa domnilor scriitori, dotaţi cu taleat.

Serica, atît de intelectualizată **şi** plină de spirit critic, nu contrazise pe maior, ba chiar făcu un « panseu » foarte gustat:

— *Un heros n'est pas ndcessairement homme du* monde; *il serait trop grand pom un salon. Son monde est l'humanitd enti&re.*

— Domnule, aforismele prinţesei sînt excelente, zise Gaittany către Prejbeanu, nu?

— Cînd nu sînt de ea! şopti răutăcios regele Vahtang.

— Eşti nedrept! se mîhni Gaittany, pe jumătate zdruncinat în admiraţia lui.

în timpul supeului, maiorul stătu lingă Cary şi făcu cunoştinţă cu ea, oferindu-î din proprie iniţiativă din mîncările reci care erau mai la distanţă. Supeul avea caracterul unui bufet, toată lumea şedea în picioare, însă la un loc **fix,** iar serviciul se făcea după o anume ordine, unele feluri fiind **expuse** pe masă, altele, între care un bulion cald **şi** vinurile, fiind servite de zeci de feciori în fracuri cu galoane **şi** pantaloni **scurţf** de **nanchin,** spre a nu se confunda cu musafirii. Fusese fantezia, foarte costisitoare, a Şerichii.

— Sînteţi căsătorit, domnule maior? întrebă Caty pe tigrul de Bengal.

— Nu, scumpă doamnă, răspunse maiorul, trăiesc singur cuc.

— Şi vă simţiţi bine?

— Nu pot să zic că da. Am visat **şi** eu să am un cămin, o soţie dulce, însă nu m-am învrednicit. Ştiţi, noi sîntem cam ambulanţi. Azi eşti într-o garnizoană, mîine înrc-alta, nu prindem muşchi într-un loc. Aşa că am rămas cu un unic prieten, calul meu Vifor.

— Iubiţi caii, domnule maior? Ah, eu îi iubesc aşa de mult! Am avut unul, Şoim, pe care il plîng şi acum, ca pe un om. El şi răposatul meu soţ au fost tot ce am avut mai scump în viaţă.

— Sînteţi văduvă?

— Sînt soţia fostului ministru plenipotenţiar Ciocîrlan.

Remus Gavrilcea bătu tocurile cizmelor în semn de prezentare şi sărută mîna Caty-ei.

— Maior Remus Gavrilcea!

— Tigrul de Bengal, completă Caty, ah, am auzit de dumneavoastră.

Cei doi vorbiră despre cai. Maiorul dezvălui însuşirile lui Vifor, Caty făcu biografia Iui Şoim. Remus Gavrilcea îşi îngădui a invita pe Caty la o cavalcadă, aceasta consimţi în principiu şi dădu maiorului numărul său de telefon. Ac fi urmat să se întîlneascS într-o zi frumoasă la Pipera, unde Caty şi-ar fi procurat un cal de la **Serica.** După aceea conversaţia trecu asupra posibilităţii intrării României în război.

— Credeţi **c**-o să avem război, domnule maior?

— Este război peste tot, țările mici nu pot sta neutre.

— Deci, după dumneavoastră, vom participa la război. Ah, ce nenorocire!

— Dacă nu intrăm, nenorocirea va fi şi mai mare, doamna mea, vom fi prada comunismului. Numai alături de o mare putere ca Germania avem o şansă de a scăpa de această calamitate.

— Aşa spun cei mai mulți.

— Eu, în definitiv, mărturisi maiorul, n-am nimic, nici moşie, nici blocuri, pentru mine este indiferent cine-mi plăteşte solda. Mie, ca militar, mi-e teamă de indisciplină, de dezordine.

— Dumneavoastră, bărbații, aveți o carieră, vă înțeleg, eu ca femeie însă din ce să trăiesc dacă pierd veniturile proprietăților? Să muncesc în fabrică? E înspăimîntător!

— -Nici nu vă gîndiți la asta, doamnă! O femeie bine ca dumneavoastră trebuie să-şi păstreze mîinile fine şi unghiile lustruite. Vă vom apăra cu piepturile noastre.

Şi maiorul îşi bătu cu palma, peste tunică, pieptul uriaş.

în partea opusă, Meme, îmblânzită ca prin farmec, ciugulea alături de Gavrilcea, de ici, de colo, cîte un *foursec,* cîte un bob de strugure dulce de stafide, bine conservat. Cînd se turna şampanie se uita cu coada ochiului la mire, să vadă ce face. Acesta îşi înmuia numai buzele şi lăsa cupa jos. Meme, cu toată dorința de a bea şampania pînă în fundul paharului, îl imita. Mai tîrziu, se aduse băuturi mai tari, chiar *cocktail* şi gin, Serica înțelegând aşa-zisul supeu sub semnul celei mai depline libertăți, căci îicea ea: oamenii bine născuți, chiar liberi, îşi pun singuri limite. De cîteva ori, Meme, cu ochii brusc sclipitori, fu tentată să ridice la gură cupa mică şi groasă cu gin. Gavrilcea *o* privi însă moale în ochi şi ea se stăpîni. Era un lucru surprinzător, care fu remarcat, a vedea pe Gavrilcea, omul fără nici un trecut, cu cîtă linişte, cu cîtă dezinvoltură se mişca şi se servea. Conştiința puterii, atestată prin numărul mare de centurioni în cămăşi cafenii, in sală, îi dădea sentimentul superiorității. Invitații asistară Ia o mică scenă decisivă. Baronul von Killinger, ministrul Germaniei, de curînd- sosit în țară, se afla în uniformă, lîngă el, cu mustața sa tunsă mărunt, după modelul celei a lui Hitler, şi cu un smoc rebel de păr ce i se ridica mereu pe frunte, deoarece cosmeticul nu putuse fixa părul cam rărit. Gavrilcea îi adresă confidențial şi familiar cîteva cuvinte, la care acela răspunse zîmbind şi dînd cu putere din cap: *Jawohl!* Atunci se constată că Gavrilcea ştia nemțeşte. Cînd mirele *vii],* ca printr-un capriciu, în gură o felioară de ananas, o măslină şi o şuviță de jambon în aspic, cei mai mulți se grăbiră să-1 imite, ratificînd gustul său inedit.

Serica, într-acestea, făcea considerații asupra frumuseții, luînd ca puncte de plecare laudele aduse de invitați grației tinerei mirese.

— Este cu totul explicabil, zise prințesa Băleanu, mamă-sa era o femeie foarte inteligentă, care in tot timpul sarcinii nu citea şi nu privea nimic odios. Imaginația joacă un rol preponderant în concepție. De aceea, dacă aş scrie un breviar pentru tinerele mame, unul din preceptele esențiale ar fi:« *Quand on est* enceinte, il *faut contempler des slatues grecques* ».

— în caiul acesta, şopti regele Vahtang către Gaittany, Meme nu trebuie să vadă de loc la față pe Gavrilcea.

-^Ha, ha, ha! hohoti Gaittany, spre a nu se angaja cu nici o părere.

Monseniorul Valentin de Băleanu fu însă de altă opinie. El afirmă că frumusețea fizică este o manifestare sensibilă a frumuseții morale şi un har divin.

— Cest *Dieu qui nous la conciăe,* comme *un effet de sa bonți.*

Hruba în care avea loc supeul era o lungă catacombă in zidărie roşie şi lustruită, cu bolți în ogiva din loc în loc. Ecoul era aşa de puternic, încît distingeai cîteodată net cuvintele unui invitat din capătul mesei. Trei mari cercuri de bronz atîrnate de bolți şi semănate cu lămpi electrice în chip de luminări reverberau vasta pivniță. însă de Ia capetele meselor, căci erau două şiruri, cîte unul de fiecare perete, şi pînă Ia uşă, rămăsese un lung spațiu gol, in care se mişcau sumedenia de lachei şi de centurioni. Acest spațiu era luminat de douăsprezece enorme false facle cu becuri mari de forma flăcării şi care erau aşezate înclinat, cîte şase de fiece perete. La un moment dat, mareşalul Leon Cornescu strigă către Remus Gavrilcea:

— Maiorule, nu găseşti că ar fi potrivit să spargem cîteva cupe de şampanie în onoarea mirilor?

Remus Gavrilcea avea reputația unui ochitor de forță, şi la concursurile de tir, în țară şi străinătate, repurtase succese răsunătoare. Trăgea cu pistolul şi din fuga calului. La bîlciuri făcea senzație în barăcile cu surprize mecanice consecutive lovirii unei ținte de meral. Maiorul le nimerea pe roate la rind şi apoi trecea la «mireasă». Aceasta era o păpuşă in mărime naturală, îmbrăcată ca o mireasă şi care, la izbirea țintei, începea să danseze pe o muzică de pianolă şi să vină, învîrtindu-se pe un ax, înspre spectatori. Toți cei care şedeau în spațiul luminat de făclii se traseră înapoi, de-a lungul pereților, iar doi lachei aduseră o masă suplă şi lunguiață, pe care aşezară în rînd şase cupe de şampanie. Un fecior în uniformă desfăcu o sticlă de şampanie şi umplu repede cupele. Remus Gavrilcea, aşezat la distanță, cu un revolver în mină, pe care i-1 întinsese un centurion, după o scurtă estimațiune a situației, ochi pe rînd cupele, care zburară în aer cu spume albe. Aplauze răsplâriiă această izbîndă. Feciorii puseseră douăsprezece cupe, lăsînd o mică distanță între două grupuri de cîte şase. Maiorul căpătă două revolvere, pe care le cîntări puțin în mînă. Doi lachei cu cîte o sticlă de şampanie umplută cupele. Atunci Remus Gavrilcea ochi încît cele două cupe de la mijloc, întinzînd amîndouă mîinile, apoi, lărgind arcul brațelor către cupele din margine, lovi din plin cu şase lovituri duble cîte două cupe deodată.

— Bravo! strigară comesenii.

Se vede ca totul fusese pregătit dinainte, dar fără ştirea lui Antoine, care, vădit ruşinat, scruta fețele diplomaților, spre a le ghici gîndurile. Aceştia păreau însă foarte bine dispuşi şi sincer admirativi. Supeul era pe sfîrşite, şi mareşalul Cornescu, adresîndu-se iar către Remus Gavrilcea, zise:

— Maiorule, ce-ar fi dacă ai stinge luminile drept încheiere?

Cine™ umblă încet la comutatoare, şi becurile de la cele trei candelabre se întunecară, nerămînînd aprinse decît cele douăsprezece făclii murale. Maiorul luă de la centurion alte două revolvere încărcate şi, întinzînd mîinile de la distanță în două direcții, extermină alternativ bec după bec, pînă ce hruba rămase într-o întunecime totală. Rîsete,

bolboroseală de glasuri dominară cîteva clipe obscuritatea. Apoi uşile de la intrare se deschiseră şi intrară două şiruri lungi de centurioni cu facle adevărate înmînă. Hrubase umplu de jocuri violente de umbre şi lumini şi, după ce aplaudară îndelung, musafirii începură să se îndrepte spre ieşire.

— Oh, ce *qu'il m'a fait peur!* Asta a fost nuntă de bandiţi, nu de aristocraţi! şopti prinţesa Zoe Basarab ironic la urechea doamnei Carcalechi.

Peste vreo zece zile Remus Gavrilcea se prezentă călare la vila Căldăreştilor de la Pipera. Generalul Florin Căldărescu îl cunoştea şi-i ieşi înainte, mîngîindu-i calul pe gît.

— E un animal superb! îşi dădu el părerea.

— Şi un camarad ! completă maiorul.

Caty ieşi cu costumul său de amazoană, prevăzută pe sub sacou cu un *pullover* gros. Cînd fu să se urce pe cal, Remus Gavrilcea o prinse pur şi simplu de mijloc şi cu o uşurinţă uimitoare o ridică pînă la înălţimea şeii. Un fior de mult nemaiîncercat trecu prin trupul Caty-ei, simţindu-se în mîinile puternice ale acestui uriaş. Maiorul nu se angaja la nici o conversaţie pretenţioasă cu Caty, nici nu era de altfel în măsura sa. Instinctul şi experienţa lui în materie feminină îi spuneau că, sub aspectul de femeie de lume, se ascundea o voluptuoasă şi o setoasă de senzaţii tari. O astfel de femeie n-are spirit critic, nu merită să cheltuieşti cu ea prea mult spirit, trebuie s-o ţii într-o excitaţie continuă. Şi maiorul dădu pinteni lui Vifor. Călăriră astfel din ce în ce mai furtunos şi maiorul dădea comenzi Caty-ei, o consilia, îmboldea paşii lui Vifor, sau îi încetinea, după caz, spre a îngădui Caty-ei să se pună de acord cu el.

— Sînteţi un minunat profesor! zise Caty, păcat că eu am pietdut obişnuinţa.

— Nu călăriţi rău, aveţi mîna energică, genunchii flexibili şi foarte mult avînt. Avîntul e totul, animalul simte şi se lasă condus.

— Alături de dumneavoastră, aş zbura ca vîntul!

— Ar fi o fericire pentru mine să pot calări cît mai des împreună cu o amazoană aşa de frumoaşă şi plină de foc.

— Am fost focoasă, domnule maior, acum mă simt singură, fără nici un sprijin în viaţă.

• — Ca şi mine, răspunse maiorul, ce n-aş da eu să fiu iubit de o femeie ca dumneavoastră!

— îmi închipui că foarte multe femei vă adoră. Trebuie să aveţi multe succese.

— E un fel de a spune. La vîrsta mea visez o altfel de dragoste, mai statornică, mai potolită.

— Cît de mult vă înţeleg! suspină Caty.

Cînd sosiră iarăşi în faţa peronului vilei, tigrul de Bengal, stînd călare pe Vifor, o apucă cu o mînă de mijloc pe Caty, o scoase din şa şi o lăsă jos ca pe un copil.

— Ştiu că sînteţi puternic, domnule maior! observă îmbătată Caty, cu dumneavoastră o femeie înfruntă orice primejdie.

într-o zi, madam Valsamaki-Farfara vizită, ca din întîmplare, pe Caty.

— Trecui pe aci şi te zării la geam! Nu te-am mai văzut de mult; zic, ia să mă urc pentru un minut.

• —Se face sau nu război? întrebă Caty, mereu preocupată de această problemă din cauza plasamentului averii sale. Dumneata vezi zilnic lume bine informată!

— Locotenent-colonelul Remus Gavrilcea spune că in două luni cel mult intrăm în război.

— Cum locotenenr-colonel? Nu e maior?

— I-a ieşit de curînd decretul. Dacă se începe campania, îl avansează repede colonel şi general, e un ofiţer foarte bine văzut. Şi, afară de asta, rudă cu Gavrilcea . . .

Caty căzu puţin pe gEnduri.

— Ascultă, urmă madam Farfara, am să-ţi fac o indiscreţie: colonelul e îndrăgostit de dumneata, dacă ar şti că-1 agreezi, te-ar cere în căsătorie.

Caty scrută pe conlocutoare. Ştia că madam Valsamaki face pe peţitoarea şi nu se îndoi că vorbise înainte cu el şi venise să tatoneze terenul.

— Mă doare sufletul, zise ea, la ideea că aş fi infidelă faţă de memoria bietului meu Gigi.

— Nimeni nu-ţi spune să uiţi pe Ciocîrlan, viaţa însă are legile ei, cît ai să stai aşa, singură? Eşti în floarea tinereţii. Mai tîrziu . . .

— Am pe Filip, cine mă ia cu un copil?

— Colonelul ştie, o să-1 iubească.

— îmi va fi greu să mă hotărăsc. Dar, în fine, pînă acum nu mi-a spus nimic, deci chestiunea nu se pune.

— N-a îndrăznit. Are să vină el, n-ai grijă. E un bărbat cum rar s-a văzut, ştiu femei care s-ar da în vint pentru el. Se spune că e dotat cu o vigoare extraordinară, că este, mă-nţelegi, uriaş în toate.

Remus Gavrilcea se prezentă, intr-adevăr, cu citeva garoafe de seră, vorbi puţin despre evenimentele politice, apoi foarte liniştit făcu declaraţia:

— Dacă mi-aş permite să vă cer în căsătorie, ce-aţi zice?

— în nici un caz n-aş spune nu fără o lungă meditaţie.

Remus Gavrilcea socoti drept capitulare aceste cuvinte, se ridică, merse la Caty, o strînse formidabil cu braţele lui mari şi, sărutînd-o apăsat, ii zise:

— îmi placi, eşti femeia care-mi convine.

Constatind că doamna Ciocîrlan se abandonează, merse mai departe cu repeziciune şi metodă şi, depunînd-o pe un divan, o supuse unei lungi şi monstruoase stăpîniri. Ameţită de senzaţii nemaicunoscute pînă atunci, Caty şopti într-un tîrziu: «Bestia mea scumpă! sultanul meu!»

în curînd toate saloanele aflară despre iminenta căsătorie dintre Remus Gavrilcea şi Caty.

în carnetul-calendar al acesteia se găsesc la acea dată următoarele rînduri:

«Gigi adorat, nu îndrăznesc să-ţi mai privesc fotografiile, de teamă să nu văd mustrări în ochii tăi. Mă vei ierta tu oare?»

Iar mai jos:

«Cumpărat încă o sută de perle. Transformat leii în dolari.»

La o lună după căsătoria cu Meme, Gavrilcea făcu prinţului Antoine o notificare extraordinară:

— Am îndeplinit toate formalităţile, zise, spre a-mi schimba numele în acela de Gavrilcea-Hangerliu. Spet că nu veţi face nici o opoziţie. Prinţesa Hangerliu nu se va împotrivi.

Antoine căscă ochii mari.

— Care sint titlurile dumitale pentru a aspira la acest nume, îndrăznesc a spune, ilustru?

— Nu mă interesează ilustritatea lui, răspunse el ca de obicei nepăsător, e un nume ca oricare altul. Important este că Meme îşi poate păstra

astfel numele ei de familie, puţind fi cu uşurinţă identificară, de pildă, în cercurile din străinătate.

Prinţul lăsă capul in jos dezolat, ştiind bine că nu era nici un mijloc de a se împotrivi teribilului său cumnat.

Hangerlioaica, deşi detesta pe Gavrilcea din cauză că abandonase pe Max Hangerliu, rîse cu toate astea de întîmplare.

— Are haz, Antoine! Tat-su Capgros, mă-sa Zănoagă, iar el e Hangerliu, deşi numai noi sîntem autentici. Nu văd de ce Gavrilcea n-ar deveni şi el prinţ?

XVII

în aripa destinată muzeului din noul Palat al culturii, într-o sală neorînduită încă, de-a lungul pereţilor căreia se aflau rezemate jos tablouri întoarse cu spatele, şedeau, în lipsă de scaune, pe autentice jilţuri domneşti, la o masă lungă şi grea în stil Renaştere din Ardeal, Dragavei, Mini, Leu şi Cornel. Ca să poată consulta nişte albume mari întinse pe masă, aceştia trăsese jilţurile cu spetează uriaşă în rînd de o parte a mesei şi cu faţa spre uşă, compunînd un decor fabulos.

— Ei, tovarăşă Mini, invită Dragavei, eu zic să porneşti.

Mini deschise un caiet, din care începu să citească, părăsindu-I din cînd în cînd, spre a vorbi liber.

— Ceea ce caracterizează opera lui Rembrandt faţă de aceea a predecesorilor şi contemporanilor săi olandezi şi flamanzi este extraordinara profunditate a viziunii sale. Deşi excelenţi şi uneori excepţionali artişti, maeştrii olandezi cultivau un fel de naturalism, copiind minuţios viaţa din jurul lor, uneori trivială şi fără o înaltă semnificaţie. Procedeul baroc de a scoate efecte de clarobscur, expunînd corpurile unei surse violente de lumină, era dus pînă la artificiu. La Rembrandt aceeaşi tehnică primeşte un conţinut nou. Spaţiul devine adînc şi tenebros, figurile răzbat cu greu pînă la noi prin grosimea lui. în vreme ce pînzele lui Tizian pierd reproduse în negru, ale lui Rembrandt cîştigâ.

Aci Mini se întrerupse, trase două albume cu reproduceri de picturi rembrandtiene, unul în chromo, altul în negru. Cei trei le contemplară îndelung, Leu, îndeosebi, foarte avid. Dragavei şi Leu făcură felurite comentarii, Cornel rămase tăcut, ca de obicei în faţa soţiei sale. Mini continuă:

— Portretele şi mai ales autoportretele lui Rembrandt, cel din 1629, cel din Palazzo Pirti, acela de la Luvru din 1634, acela în costum de ofiţer, portretul mamei sale cu marama întunecată, ca o noapte, ce o înfăşoară, al orientalului de la Ermitaj sînt, deşi în ţinută placidă, absorbite de gînduri ori preocupări adînci, impenetrabile, iar ochii tuturor par de departe, indiferent culoarea, bucăţi de cărbune. Simţi că aceşti oameni, uneori cu costume fantastice, au o concepţie despre viaţă, fie retrogradă, înfiptă în suflet şi de nezdruncinat, fie proiectată undeva în viitor.

Mini desfăşură iarăşi albumele, asupra cărora se îndoiră cu toţii, ridicîndu-se puţin de pe jeţurile voievodale.

— Ăsta-i adevăratul realism! bătu cu palma în masă, emoţionat, Dragavei.

Mini citi mai departe:

— Tipică pentru orientarea observației de detaliu în jurul unei idei este *Lecția de anatomie a* pra/e-*sortdui Tulp,* Pictorii primeau comenzi de portrete în grupuri, pentru care fiecare figurant plătea o parte egală. De aci grija de a face să pozeze fiece figură, evidentă şi în tabloul lui Rembrandt. Acesta orientează însă figurile spre mîna doctorului, care scoate cu cleştele intestinele. Fețele exprimă toate nuanțele curiozității: uimirea, absorbirea, atenția silitoare, reflecția.

— Sînt oameni ca cercetători ai naturii! zise Dragavei scrutînd reproducerea.

în acest moment intrară Gaittany şi Ioanide, cel dintîi conducînd pe cel din urmă, mai mult din curiozitate.

— Ce faceți aici? întrebă Ioanide.

— învățăm! răspunse foarte serios Dragavei.

Noii-sosiți se aşezară pe un sarcofag roman din Dacia, pus lingă un perete. Mini continuă lectura cam intimidată. Cei trei aveau înaintea lor caiete şi făceau însemnări ca şcolarii, Leu mai abundent şi mai înverşunat decît ceilalți.

— *Rondul de noapte* e o comandă făcută de compania căpitanului Cocq. în loc să-i înşire la masă, cum procedau alții, Rembrandt îşi închipuie că a venit ordinul de a merge în înttmpinarea duşmanului şi distribuie figurile pe această temă dramatică, introducînd o mişcare neobişnuită. Drapelul fîlfîie, sulițele se ridică, toba se saltă, unul îşi examinează de-aproape archebuza, nici unul nu are mişcarea şi expresia celuilalt. Şi din fund vine un fel de noapte, intunecînd totul.

— De ce, tovarăşă Mini, ceru lămuriri neastâmpăratul Leu, îi spune *Rondul de noapte?*

— Fiindcă s-a-nnegrit de fum, din neglijență.

Gaittany îşi puse o mînă pîlnie la gură şi şopti în urechea Iui Ioanide:

— Domnule, e admirabil, sint nişte oameni eminenți. Nu?

— Această capodoperă, urmă Mini, nemulțumi pe figuranți, care se vedeau neglijați, şi făcu o rea impresie asupra publicului obtuz. Reputația Iui Rembrandt scăzu. Muri în curînd de tuberculoză Saskia, soția pictorului. Acesta se îngloda în datorii, fu silit peste cîțiva ani să-şi vîndă casa şi bogata colecțiune de picturi, sculpturi şi stofe prețioase. Trăi strimtorat şi muri în cea mai neagră mizerie, negăsindu-se la moartea lui decît cîteva rufe murdare.

— Toți marii creatori sînt năpăstuiți de contemporani, strigă Leu în focul indignării.

— în societatea împărțită pe clase! corija deodată calm şi apăsat Cornel.

Mini citi:

— După insuccesul cu Rondul *de noapte* multe din portretele rembrandtiene exprimă oboseala, amărăciunea. Fratele său Adrian apare îmbătrînit şi mistuit de griji, soldatul cu coif de aur e întunecat de o supărare adîncă, cadavrul din *Lecția de anatomie a profesorului Deyrnan* priveşte trist, ca şi cînd ar fi viu, spre gaura neagră din toracele său, spintecat, Rembrandt însuşi întoarce spre noi o figură aiurită, nerasă, cu ochi obosiți, ori un bust încovoiat de o bătrînețe prematură. Neavînd modele, pictează orice, un bou jupuit la măcelărie...

-— Eu zic, tovarăşă Mini, fu de părere adjunctul, să ne oprim azi aci, ca să nu ne aştepte tovarăşul arhitect.

Şi Dragavei, iar după el ceilalți trei se sculară de pe tronurile domneşti.

— Cine a spus, vorbi atunci îoanide, că societatea socialistă nu poate oferi subiecte unui adevărat artist? Cind va apărea un Rembrandt, vom avea o Lecție mai originală decît aceea a doctorului Tulp.

Gaittany răspindi ştirea că «Dragavei renunță treptat la condiția proletară». El, care se adapta din instinct oricărei situații oricît de inedite, se înşela asupra firii adjunctului şi nu cunoştea pe oameni.

— Domnule, zicea el despre Dragavei, e un bărbat plin de bun-simț şi un mo-de-rat. Mă înțeleg foarte bine cu el.

Nu de aceeaşi părere era şi Dragavei. Odată, fiind de față Marioara, Leu şi Comei, le vorbi astfel:

— L-am găsit pe Gaittany director al fundației Boldeseu-Kapri. E cult, priceput, cunoscut în lumea internațională a artelor. Nu era un motiv să credem de la început, categoric, că nu se va ataşa de noi.

— Atunci e bun, zise Leu.

— în măsura în care ne e de folos e bun. Euărn oamenii cum sînt. Totuşi, cu «tovarăşi» ca el nu construim socialismul niciodată.

— Pentru ce? se miră Leu.

— Execută orbeşte şi formal ordinele, dar nu crede in sinea lui în socialism şi în societatea fără clase. Face aşa ca să plutească şi să cîştige timp, cum fac toți cei din tagma lui. Din fericire, sumedenie de intelectuali vechi s-au devotat cauzei noastte. Academicienii Şaramet şi Cuculeț studiază profilaxia şi tratarea pe cale internă şi chirurgicală a bolilor proprii muncii în mine şi în fabrici, conduc şi organizează clinictle noi. Ce au tăcut Iulian Cojan şi Mihai Arhir la lucrările pentru baraj se ştie şi nu se ştie. Adevătați eroi ai muncii. Aud că vor fi decorați. în materie de cercetări chimice cu aplicații la industria noastră socialistă avem pe profesorul Vasile Dodan, în agronomie pe academicianul Petre Mannheim, in fizică pe Valentin Derussi. La montarea noilor uzine de industrie grea stă în frunte Pavel Arvunescu. Sufleţel însuşi, aşa cum îl vezi, cu toate păcatele lui moştenite, face sforțări oneste. în formarea cadrelor noi e neîntrecut.

— Crezi că tovarăşul Gaittany ar putea trăda clasa muncitoare? interveni iarăşi Leu, alarmat.

— Aş, trădare e cam prea mult spus, rîse Dragavei; de-am fi la sfrîmtoare, nu ne-ar da un pahar de apă. îoanide e altceva.

— Va să zică recunoşti că tovarăşul profesor e al nostru', se înflăcăra iarăşi Leu.

— Fără îndoială. Numai nu-i plac şedințele. El e un om de şantier. Deşi e mult mai modest decît pare în realitate, nu suportă disciplina noastră. Temperamentul lui, zice, oricîte sforțări ar face, nu se mai poate schimba radical la această vîrstă. Este deschis şi entuziast şi încearcă să se reeduce. Cînd nu pricepe un lucru, spune pe față: nu pot şi nu vreau. Dar dacă înțelege ideile noastre fundamentale şi le împărtăşeşte, atunci lucrează ca un adevărat activist. Primeşte orice critică, ascultă, se apără, stăruie, pune energie şi personalitate în executarea sarcinii. Totuşi, chiar bine de tot nu ne pătrunde. Ne cam vede solemni ca nişte Robespierre şi ia şi el ținută gravă. Nu bănuieşte simplitatea noastră. Afară de asta, a fost un alintat şi a trăit în mediile artistice burgheze din Apus cu morala lor boemă. A crezut că-şi poate îngădui

a cuceri orice femeie care îl interesa. Pentru un mare scriitor care vrea să cunoască sunetul feminin şi toate emoţiile, purtarea aceasta poate fi scuzabilă, în nici un caz nu e un exemplu. Ioanide îşi dă seama de acest lucru şi sînt convins că face sforţări să se alinieze moralei proletare. De la el aştepţi toate surprizele plăcute. Cred însă că greşeşte dacă îşi închipuie că schimbarea e afacere de-o zi. Natura e natură, şi apoi moravurile vechi au rădăcini lungi în noi şi nu le scoţi cu una, cu două. Ce ne facem cu un Ioanide trist şi lipsit de foc? Luăm oamenii cum sînt.

în fond, şi Marioara, şi Cornel erau de aceeaşi concepţie.

Marioara se înduioşa de suferinţa altora, se lăsa încîntată de complimente, era, cum zicea Gaittany, «o femeie excelentă », însă sub blîndeţea ei se ascundea convingerea nezdruncinată în victoria comunismului. Cumintele în gesturi Cornel se scula sfios cînd intra gloriosul Gaittany sau autoritarul Ioanide, se roşea la orice observaţie, totuşi gîndea şi el ca şi Dragavei. Aceşti oameni «moderaţi» mergeau calmi şi fără şovăire pe drumul lor.

Ioanide pregătise, din îndemnul lui Dragavei, cîteva foarte mari machete, care se aflau acum aşezate intr-una din marile săli de jos ale Palatului cultural, în scopul de a fi expuse permanent publicului, după inaugurare. Obsedat de construcţiile pe suprafaţă întinsă şi nerăbdător de a le vedea înfăptuite, propunea, deocamdată, patru înfăptuiri arhitectonice în spirit socialist. Cel puţin aşa le socotea el. Una era gara monumentală. îşi zicea şi acum, ca şi altădată, că aerul unui oraş îl respiri cînd te cobori din tren. Gara veche i se părea respingătoare, şi oricîte modificări i s-ar fi. făcut, Ie socotea cîrpeli. A doua machetă reprezenta un magazin universal, care ar fi cuprins toate ramurile de comerţ socialist şi ar fi îngăduit unui străin, străbătînd cele şase caturi, să-şi facă idee de toate aspectele producţiei, de Ia tractor pînă la acul de cusut. De fapt, Ioanide închipuise două lungi şi imense corpuri de clădiri stînd faţă în faţă **de** o parte şi de alta a străzii şi comunicînd între **ele** printr-un cavalcavia în chip de arc de triumf cu trei porţi, spre a face cu putinţă circulaţia. Complexul constituia un fel de for cu fîntîni ţîşnitoare în mijlocul lui. Al treilea proiect înfăţişa un cartier muncitoresc, cu blocuri somptuoase între spaţii verzi, distribuite în aşa fel, încît perspectiva evoca gustul Renaşterii. De reţinut că acest cartier ar fi urmat să se ridice în apropierea Iacului, pe terenul parcului, părăsit, şi pînă departe, dincolo de Tei. Al patrulea proiect era al unei localităţi balneare maritime pentru zeci de mii de lucrători, care ar fi urmat să se construiască acolo unde se află acum Vasile Roaită. Ioanide lua ca idee generală arhitectura coloniilor greceşti de pe coasta Pontului Euxin, modificată după cerinţele vieţii moderne. Ceea ce îl nemulţumea în peisajul localităţilor maritime actuale era contrastul dizgraţios între casele de cîmp şi chiar de munte, cu vegetaţia respectivă, şi mare. Avea impresia că Marea Neagră a inundat cîmpia munteană. Elimina deci zaplajurile, lemnăria îndeobşte, acoperişurile ţuguiate, învelite cu tablă şi cu ţiglă prea roşie. Materialul de construcţie urma să fie piatra de Dobrogea şi roca de mare, pufoasa, de conchilii, ftră a exclude, la nevoie, zidăria albă. Copacii pe de o parte şi alta a străzii i se păreau împotriva regulilor artei. îi admitea între vile, dacă acestea <

veneau cu fațada spre stradă, sau în fața lor, încovoiați peste ziduri de piatră, mergînd de o parte şi de alta de la un capăt la altul al străzii, între mare şi lac. Vilele aveau toate aceeaşi înălțime, diversificîndu-se în detalii. Strada comercială evita vegetația abundentă, încuviințînd-o numai în chip de peluze de flori. Casele, ca la Pompei, se îndesau una într-alta şi, fiind din piatră, ofereau o plăcuta perspectivă în gustul antic. Dar partea spectaculară era aceea dinspre mare. Litoralul, mai ridicat cu . cîțiva metri deasupra nivelului mării, era tăiat în linie dreaptă ca o rîpă exactă, lărgindu-se astfel plaja. Un parapet din blocuri de piatră întărea peretele malului. O balustradă, de asemenea de piatră, se întindea pe o distanță de vreo doi. kilometri. Aşezate la depărtare de vreo zece metri una de alta, sute de statui de bronz şi de piatră alternate, reprezentînd tineri, contemplau marea, într-un şir infinit. Pe partea dinspre oraş a falezei, care era pavată cu lespezi de piatră, se înşirau mari blocuri de piatră cu coloane dorice sau cu pilaştri încununați de capiteluri în ordinul ionic, formînd peristil sau doar aplicate direct asupra fațadei. Peluze egale în fața blocurilor şi intre ele erau împodobite sobru, în lipsa palmierilor, numai cu copaci răsfirați spre cer, îndeosebi cu pini, rare-* fiabili aci din cauza soarelui, ca şi pinii italici sau niponi. Pe frontispiciile clădirilor erau aşezate iarăşi statui de bronz de înălțime egală, însă nu mai mult de două de fiece palat. Blocurile, destinate pentru găzduirea feluritelor unități de muncitori, mai sobre şi utilizînd sticla pînă la diafanizare, alcătuiau în dreptul şirului de statui o perspectivă grandioasă. Bineînțeles, pentru realizarea acestui oraş toate terenurile deveneau proprietate publică

şi o patte din vile trebuiau dărîmate. în special, acest proiect părea a încînta pe Gaittany, care îşi proclamă satisfacția față de toți şi bineînțeles şi față de Ioanide:

— Domnule, eşti un bărbat plin de talent, te felicit, proiectul dumitale e superb, trebuie să facem să fie cit mai curînd realizat!

Mii de cetățeni trecură pe dinaintea machetelor, privind îndelung şi comentînd. Proiectele plăceau şi produceau admirație, unită Ia unii cu un anume scepticism în privința înfăptuirii lor. Gulimănescu şi Sufletel însă se arătară scandalizați şi căutară să cîştige aderenți la strania lor indignare:

— Este curată utopie! zicea Gulimănescu. Să distrugi o localitate ca să ridici în locu-i o aberație edilitară!

— Ioanide e reacționar! strigă agitat Sufletel, trecîndu-şi degetele prin părul în mod normal zbîrlit. Vrea să ne întoarcă în epoca sciților şi a coloniilor greceşti.

Smărăndache povesti tuturor un accident real ori inventat. Pe cînd Sufletel perora în preajma machetelor într-un grup de cunoscuți, în furia gesticulației, învîrtind bastonul, mînerul se desfăcu din ghivent şi bățul căzînd jos îşi risipi picioarele cetățenilor, care priveau machetele, depozitul de pietre prețioase.

— Diamantele, rubinele! ar fi țipat Sufletel înspăimîntat, repezindu-se să-şi culeagă comoara.

Un lucrător ar fi întins lui Sufletel un briliant, informîndu-1 ironic:

— V-a căzut o pietricică, tovarăşe!

Un scandal nu mai puțin inexplicabil la început îl produseră machetele lui Ioanide asupra grupului Hangerlioaichii:

— E nebun! zise bătrîna prinţesă. Umblă să stirce vechiul nostru peisaj rurnânesc cu căsuţe şi grădini.

Incunoştinţate, nu se ştie cum şi cu repeziciune, posturile de radio în limba română din Occident atacară violent pe îoanide, acuzîndu-1 că are intenţia să culce la pămînt o civilizaţie tradiţională spre a ridica construcţii pretenţioase stil Le Corbusier şi în neconformitate cu starea încă înapoiată a economiei noastre. Dar, lucru şi mai curios, într-o conferinţă, publicată apoi, un arhitect foarte conformist, dar care, se află prin Smărăndache că era căsătorit cu o nepoată a doamnei Carcalechi, vorbind despre literatura sovietică, critică, făcînd apiicaţiuni în mod evident rău intenţionate, proiectele lui îoanide. Nici o reacţiune oficială nu se produse împotriva lui îoanide, ale cărui machete urmau să fie văzute de guvern cu prilejul inaugurării solemne a Palatului cultural, însă Gaittany, încă director, se înspăimîntă şi ordonă scoaterea lor din sală. Dragavei, surprins, trase mîinile din buzunare, ca spre a spune ceva, dar tăcu. înlăturarea machetelor, văzute pînă atunci de mii de oameni, fu interpretată defavorabil pentru îoanide.

— E în dizgraţie, zise Gulimănescu.

— Era de aşteptat, spunea întorcîndu-şi buzele pe dos de satisfacţie Vasilevs-Lascaris, cu căţei de vînzare în braţe, Ia toţi cunoscuţii pe care-i întîlnea pe bulevard. Socialismul urmăreşte bunăstarea maselor, nu luxul imperial roman.

Zvonul presupusei înfrîngeri a lui îoanide se răspîndi în toate cercurile, după cîteva săptămîni, apoi se stinse. La inaugurare, lipsind proiectele, ziarele nu pomeniră nimic despre ele, şi totul fu dat uitării, cel puţin în aparenţă.

— Ştiţi pentru ce aţi fost atacat în chestiunea proiectelor ? destăinui într-o zi Dragavei arhitectului. Sufleţel şi Gulimănescu au terenuri la mare, chiar lîngă faleză. Le e frică să nu le piardă. Iar prinţesa Hangerliu, prinţesa Băleanu, Leon Cornescu, Vasilevs-Lascaris şi ceilalţi au avut terenuri pe locul unde ridicăm cartierul muncitoresc. Ei trag nădejdea să le capete înapoi.

— Cauze mici au efecte mari! rîse îoanide.

— Nu stăm în loc de ei, zise Dragavei. Noi vedem toate astea. Ie înregistrăm şi tăcem. Cînd va veni timpul de a construi, nimic nu poate să ne oprească. Dărîmăm şi un munte dacă va fi nevoie.

— Ascultă, îoanide, zise madam Farfara arhitectului faţă de Elvira şi de Gaittany, fiind reţinută împreună cu cel din urmă Ia masă, de ce ţii cu orice chip să te pui în conflict cu toată lumea 7 Ştiu bine că nu eşti comunist.

— Ba da, madam Farfara! afirmă îoanide cu seriozitate.

— Nu prea cred eu, dar în fine! înţeleg prea bine că un arhitect trebuie să lucreze, dar dumneata pari entuziasmat de comunism.

— Sînt, madam Farfara!

— Nu mai pricep nimic! Explică-mi şi mie de ce faci aşa?

— Să-ţi explic, madam Farfara. Nu-i adevărat că mă dau pe linie ca să am comenzi, cum interpretezi dumneata, ci păşesc şi eu împreună cu omenirea pe drumul inexorabil şi raţional pe care merge. Un arhitect solitar este un paradox. Ei bine, timp de o mie de ani şi mai bine, ce-au ridicat arhitecţii? Biserici! Ce-au zugrăvit pictorii? Sfinţi, în ei credeau masele ridicate din sclavia antică,

arhitecții credeau la fel. Ei, te întreb eu, madam Farfara, dacă la anul o mie aş fi propus ridicarea unui templu lui Jupiter în loc de a construi o catedrală imensă, ce-ai fi zis?

— Ai fi fost în stare şi de asta.

— Madam Farfara, eu am temperament de pionier ardent şi mă declari alienat. Acum, madam Farfara, iluzia dreptății pe lumea cealaltă s-a destrămat de mult. Ştiința a dovedit că lumea n-a fost făcută acum şase mii de ani şi că atîta fericire cîtă e cu putință o poți căpăta numai aici, prin muncă. Lucrătorii care au creat civilizația şi care constituie majoritatea omenirii o vor pentru ei. Au alungat şi continuă să alunge pe profitori, îşi fac case bune, cu calorifer şi baie, se îmbracă convenabil, intră în orice local fără sfială, fie el «Athenee Palace» sau «Capsa». Unii au fost la Moscova, Berlin şi Pekin. Crezi că, întorcînd înapoi scripetele istoriei, poți face să reintre milioanele de semeni în bordeie? Țăranii noştri, întorşi de la cîmp, unde au semănat cu semănătoare mecanice, vor cînta seara din flaut, vioară, violă şi violoncel, făcînd serate muzicale nu mai puțin reuşite decît ale prințesei Băleanu. E greu să cultivi masele, este şi mai greu să le împingi din nou în întuneric. Sute de mii de muncitori , au stat vara în vilele stațiunilor balneare şi climaterice, au făcut plajă acolo unde eu vreau să ridic o stațiune maritimă grandioasă. Aş vrea să ştiu dacă îți închipui că e posibil să împiedici soațele să răsară. îți răspund eu: Nu e posibil, iar stațiunea maritimă colosală, după proiectul meu sau al altora, se va înălța neapărat.

— Aşa este! aprobă sincer şi efemer convins Gaittany.

— Ascultă, Ioanide, bătu în retragere, cam întunecată, madam Valsamaki-Farfara, poate să fie cum spui dumneata. Cum se face însă că ți-ai schimbat aşa de repede părerea? Ieri făceai biserici şi acum construieşti fabrici!

— Madam Farfara, puse punct discuției arhitectul, cam iritat, prea multe probleme la masă strică digestia. Să lăsăm asta pe altă dată.

în ciuda acestor teorii, Ioanide avea cîteodată sentimentul intim că nu se poate realiza în toată amplitudinea. Ideea de a transmite altora gîndurile sale îl stăpîni un timp. Apoi găsi procedeul ridicul şi infatuat. Numai actrițele îşi scriu amintirile. Memoriile arhitecților care au înălțat piramidele at fi răpit ceva din muțenia enigmatică a acestor monumente. Artiştii îşi lasă secretul lor prin tradiție orală şcolarilor şi copiilor.

Ioanide îşi căută o respirație morală în legăturile cu Cucly, pe care o vizita din cînd în cînd la locuința ei personală, ce i se acordase în calitate de artistă, spre a putea studia în linişte. Din proprie pornire, arhitectul nu ar fi încercat niciodată să cucerească pe Cucly, dar stimulat de balerină şi cu gîndul la eventualul copil, prin care s-ar fi scuzat de ceea ce i se părea de acum încolo imoral, nu se putea lipsi de prezența ei. Cucly îl chema chiar şi la telefon, şi într-o zi, Ioanide, cu conştiința încărcată, se roşi atunci cînd Elvira îl vesti că fata lui Iablonski doreşte să-i vorbească. Cucly îl încinta şi îl dezamăgea alternativ.

-— Micule, zicea ea arhitectului, privindu-I cu ochi albaştri de o mare limpiditate şi cuprinzîndu-1 cu amîndouă mîinile subțiri de după gjt, pentru ce nu mă strîngi în brațe?

Arhitectul o încolăcea oarecum stînjenit cu o mînă.

— Nu aşa, micule, mai tare, cît mai tare!

— De ce-mi spui mereu «micule»! Ştii că nu-mi place.

— Ah, într-adevăr? Dar cum să-ţi spun? Domnule... nu, maestre?

— E ridicul!

— Tu!

— E mult mai nimerit.

— Şi cu toate astea, nu îndrăznesc, simt că nu trebuie. «Micule» e o vorbă banală, prin care ocolesc dificultatea.

Ioanide mîngiia pe Cucly pe păr.

— Tu, ii şoptea vibrant, sălbatec Cucly, muşcă-mă.

— O gură aşa de fragilă! Ar fi o barbarie!

Şi sărută uşor buzele fără fard ale dansatoarei. Aceasta se arătă contrariată.

— Tu! eşti aşa de... inexpert! Uite aşa!

Şi aşezîndu-şi buzele apăsat, prelung pe acelea ale lui Ioanide, îl muşcă atît de puternic, încît acestuia îi dădu singele.

— Ce roşu şi frumos e sîngele tău! spunea Cucly în loc de orice altă scuză.

«De unde-i veneau asemenea instincte?» se întreba Ioanide, care ştia bine că Cucly fusese pură înainte de a-1 cunoaşte. După o demonstraţie de senzualitate brutală, Cucly se desprindea de arhitect, sărea în mijlocul odăii şi, pe jumătate goală, pirueta într-un dans de fantezie. Apoi, revenind, se strîngea din nou lingă arhitect şi. dacă acesta era dezbrăcat, îl săruta frenetic pe piept, pe genunchi, cu toate sforţările aceluia de a o îndepărta într-un fel nejignitor. Cucly avea aerul a bănui uneori indecenţa purtărilor sale.

— Tu, zicea ea, spune-mi drept dacă ce fac este rău. Aşa îmi vine mie, a iubi e oare ruşine?

— Nu, răspundea Ioanide, îndoit la suflet, a iubi nu este ruşinos.

Cu toate acestea, prea multă senzualitate îl obosea moralmente, îi deştepta viziuni animalice. Se silea, mîngîind patern pe Cucly, legănînd-o în braţe, să dezvolte în ea gingăşiile şi sentimentele nereprobabile. Cucly părea domesticită şi ochii ei albaştri îl fixau nevinovaţi, totuşi prea serios. Nu rîdea, n-avea exuberanţa vîrstei, ci numai frenezie. *în* schimb, Ioanide constata la ea puerilităţi de ordin cabotinesc, care îl agasau peste măsură şi pe care Cucly le manifesta mai ales cînd era văzută. Masa era un adevărat scandal. Astfel, fiind la restaurant cu Ioanide, Dragavei, Gaittany şi cîţiva dansatori de balet, după o repetiţie a unei părţi din programul inaugural, Cucly ceru, cînd ceilalţi erau la supă, cafea amară în pahar, pe care, părîndu-i-se foarte fierbinte, o răci complet cu bucăţele de gheaţă şi o bău amestecată cu sirop de lămîie şi cu frişca, ce i se aduse de la cofetăria cea mai apropiată. Cînd se servi Ia masă friptură de pasăre, Cucly chemă la o parte pe chelner şi-i reclamă carne de pasăre rasol cu un cartof fiert şi un măr copt. I se făcu pe plac şi Cucly turnă deasupra rasolului foarte mult muştar şi-1 mîncă cu biscuiţi. La cafea, Cucly bău ceai, îndulcit cu miere. Şi aceasta nu fu masa ei cea mai extravagantă. «Altă dată, spunea Smărăndache, mîncase castraveţi acri cu dulceaţă.»

—.De ce mănînci aşa, domnişoara Cucly? o întrebă Gaittany, amuzat dar şi gata a admite orice.

— Ca să iau ceva substanţial, încercă balerina o explicaţie ştiinţifică, fără a pierde supleţea muşchilor.

— E-n regulă! aprobă Gaittany.

însă îoanide, in sinea Iui, găsea altă cauză fenomenului. Cucly îşi trăise copilăria fără â prinzi vreodată ca lumea, muşcînd un măr, după aceea mîncînd o felie de cîrnat, bind ceai Ia prînz în lipsă de altceva, cu zahăr sau fără, după împrejurări, şi acceptînd supă dimineaţa, dacă se întîmplă s-o capete. Contesa Lydia nu ştia să gătească de loc şi nici n-a voit vreodată să înveţe, preferind să renunţe la masă, şi felul mîncării depindea de ceea ce contele Iablonski aducea cînd se întorcea din hamalîcul său. Astfel, gusturile rămăsese nedezvoltate la Cucly, de unde indiferenţa faţă de ordinea mîncărurilor şi preferinţa pentru amestecurile bizare. Domina la ea curiozitatea de a cunoaşte alimentele, de aceea cînd la bufet erau multe pe masă, uitînd orice precept igienic, mestеca din toate deodată, prăjituri şi măsline, salam şi îngheţată.

— Micule, declară într-o bună zi Cucly Iui îoanide, îmi pare rău că am să te supăr. Am fost la doctor şi mi-a spus că sînt gravidă. Simţeam ceva neobişnuit.

— De ce crezi că ai să mă superi? E admirabil!

— Da? se miră Cucly naiv.

îoanide se oferi îndată să consulte un medic, prieten al său, şi să pregătească tinerei dansatoare cele mai bune condiţii pentru naştere. Faptul social în sine i se păru mai puţin important, avea sentimentul că Iablonski va înţelege totul, cît despre Elvira, conta pe indulgenţa şi afecţiunea ei. Deci, cîtSva vreme, îoanide nu avu în minte decît ideea că va fi tatăl unui copil, uitînd a se mai interesa zilnic de Cucly. Se întreba dacă va fi băiat ori fată. în aşteptare, aşternu pe hîrtie cîteva sfaturi, ţinînd seama de cele două posibilităţi:

«*Sfaturi* pentru *fiul meu:*

—- Fiule, nu confunda în viaţă gloata mărunţilor cu mulţimea sublimă. Gloata este o adunare numerică întîmplătoare şi incoerentă şi opinia ei este mai totdeauna greşită. Dacă mulţi îţi spun: Nu intra în mare, bate vîntul, apa e rece, nu crede şi încearcă. Aproape sigur apa e caldă. Aruncă-te în valuri, alţii se vor dezbrăca şi vor veni după tine. Din aceştia din urmă se alcătuieşte mulţimea, adică acea familie uriaşă de oameni sensibili la exemplu.

— Feceşte-te de a îmbrăţişa idei paradoxale spre a fi. interesant in cerc îngust. Cultivă filozofia pe care o simţi adevărată.

— Filozofii pot să greşească, masele niciodată, drumul pe care îl aleg conduşi de cei ieşiţi din mijlocul lor şi care sperie pe timizi e cel mai bun. Nu poţi fi mare decît pe acest fluviu maiestuos.

— Muzica lui Beethoven e o muzică de mase, pe care cred de altfel că o înţeleg şi leii, şi vulturii.

— « II *n'y a de serieux que ce qui ne Vest pas»,* avea obiceiul să zică prinţesa Serica Băleanu. E un aforism încîntator, dar fals. Viaţa e o faptă severă. Dreptul la neseriozitate al prinţesei era el însuşi o problemă gravă, căci il întreţineau cu sapele ţăranii de pe moşiile ei.

— Dacă nu m-aş fi rătăcit aşa de lamentabil in viaţă, eu, care de fapt am fost un zidar, aş fi devenit de tînăr un luptător al clasei muncitoare. I-aş fi construit şi baricadele, şi. monumentele.

— Nu mai este nici un merit deosebit să fii, în zilele cînd vei trăi, socialist. Orice copil azi e de părerea lui Galileu. Concepţia socialistă a fost aplicată şi verificată. Meritul tău va fi să faci din orice cuvînt o faptă, să gîndeşti în fier şi granit.

— Iubeşte statornic numai o femeie, pe aceea care se alătură gîndurilor tale, şi cînd e tînără, şi mai ales cînd a încetat de a fi. Dar nu întoarce capul ipocrit de la altele, multe sînt divin de frumoase. A fi. nepăsător faţă de ele înseamnă să fii apatic în general, şi deci frigid faţă de propria ţa tovarăşă de viaţă.

— Nu căuta să fii genial. Nici nu ştim ce e geniul, abuzăm de acest cuvînt. Trebuie să treacă adesea sute de ani pentru ca o operă, supravieţuind, să ateste că autorul ei a fost un geniu. Ar fi absurd să te sinucizi fiindcă nu poţi fi Aristotel sau Shakespeare.

— Cu toate astea, nu e mai puţin lamentabil să te îngraşi în viaţa măruntă, acceptînd-o cu voluptate. E trist să vezi atîtea milioane de oameni care nu vor să fie Newton. Contribuie cît poţi la măreţia omului.

— Nu putem forţa natura, putem totuşi s-o punem în valoare. Demostene, luînd pietricele în gură, şi-a vindecat bîlbîiala. Orice om prin studiu poate descoperi în el puteri nebănuite. Omenirea se corectează ţinînd stînci în gură.

— Reprimă-ţi invidia faţă de omul excepţional, învaţă să-1 înţelegi şi să-**1** preţuieşti. Un Bach n-ar fi nimic fără iubitorii de muzică, cultivatorii operelor mari pot să atingă măreţia.

— Nu încerca, mai ales dacă te vei ridica cu mult deasupra comunului, să înlături duşmăniile pe care le vei stîrni, făcînd pe placul fiecăruia, umilindu-te înaintea adversarilor: e o trudă zadarnică, deoarece mediocrii te urăsc nu fiindcă i-ai contrazis, ci pentru că i-ai întrecut.

— Să nii cauţi a fi prieten cu toată lumea, fiindcă lucrul e imposibil şi vei ajunge să te anulezi cu desăvîrşire potrivindu-te fiecăruia.

— Nici nu ştim bine ce este şi cine este un prieten, în vreme ce ştim ce iubesc cei mulţi. Fii sociabil şi de bună-credinţă şi vei descoperi oameni cu inima caldă.

•—• Nu vorbi de tine. Oamenii detestă nu valorile, ci infatuarea, şi nimic nu este mai plictisitor decît un individ care înlătură din convorbire tot ce nu e despre el.

— Fugi de omul prea rezervat şi prudent. Acesta e sau un mizantrop, sau un conformist odios.

— Dacă ţi-e urît vreodată, află că asta nu provine din lipsa de desfătări, ci din împuţinarea gîndurilor.

— Iubeşte animalele. Nimic nu e mai măreţ decît să vezi cum o fiinţă inferioară se înalţă spre noi cu ochi plini de expresie omenească. Popoarele care aruncă cu pietre în cîini stau jos pe scara umanităţii.

— A voi, mai ales în tinereţe, să fii desăvîrşit în societate, este contra firii. Să nu fii niciodată •vulgar în gînduri. Restul trebuie lăsat în voia întîmplării.

— Poţi fi un om folositor patriei tale şi ca bărbat de stat. Dacă împrejurările te-au împins spre o astfel de carieră, e absurd să-ţi spui: renunţă. Nu fi însă numai un om politic, ci şi un om de ştiinţă, azi politica fiind o ştiinţă a construcţiei, iar conducătorii, nişte arhitecţi. Pot să-mi închipui pe Haydn şi pe Mozart preşedinţi de republică, Sylla şi Pompei mi se par necompleţi.

— Dacă nu poţi face tu planurile Coliseului ca arhitect, fii mulţumit, ca zidar, de a pune o piatră.

— Femeile sînt cele mai bune prietene ale creatorului, cu condiţia ca acesta să aibă tăria

a le obişnui să nu adore şi ridiculitaţile lui. Ele presimt pe omul mare, ca şi păsările furtuna.

— Eşti cult nu prin ceea ce ai citit, ci prin ceea ce ai avut tăria să nu citeşti. Cu prea multe cărţi, faci o librărie, iar nu bibliotecă.

— Fii mereu îndrăgostit...» (Manuscrisul nu e sfîrşit, pentru că îoanide avea de gînd să-şi noteze parimiile. lui pînă cînd copilul ar fi fost în stare să le înţeleagă şi, bineînţeles, atît timp cît el, îoanide, ar mai fi trăit.)

«*Sfaturi pentru fiica mea:*

— Fata mea, alegerea soţului e fapta cea mai însemnată din viaţa unei femei.

— Cum, nici vorbă, vei fi o intelectuala, fereşte-te de imperiul pe care îl au asupra fetelor fine firile înapoiate şi brutale. Nu confunda virilul cu grosolanul.

— Dar nici nu cădea în greşeala contrară de a căuta cu dinadinsul un învăţat. Nu rareori aceşti oameni sînt primitivi şi egoişti, şi sufletul lor e sub nivelul intelectului. Caută un om adevărat.

— Dacă soţul tău va fi un bărbat excepţional, nu te extazia în faţa altora de tot ce face, nu-l apăra de bîrfeli. îl vei obişnui să se considere intangibil. Dar nici nu-i atrage atenţia Ia tot pasul de .. erorile pe care socoteşti că le făpruieşte. Ca individ ieşit din comun, le va descoperi singur, cu folosul pe care orice om profund îl trage din reexaminarea conduitei sale, şi, de altfel, un om nu trebuie să fie perfect.

— Totdeauna să ai în minte acest adevăr că un bărbat nu este, ca o femeie, suma însuşirilor Şi cusururilor vizibile, în el rămîne ceva imponderabil şi impenetrabil.

— Păstrează-ţi naivitatea.

— Nu-ţi fortifica in aşa fel caracterul, încît să nu mai poţi plînge. O femeie care nu ştie să plîngă a pierdut o jumătate din farmecul ei.

— Obişnuieşte-te a converti, de la o anume vlrstă, gestul pasional în acela de prietenie subtilă şi nu urmări cu gelozie grotescă aventurile soţului tău. Un bărbat, mai cu seamă excepţional, e setos să cunoască eternul feminin, fără ca prin asta să-şi împuţineze dragostea pentru soţia lui.

— Să fii credincioasă.

— Nu îndepărta brutal, fiind căsătorită, pe bărbatul pe care îl stimezi şi crezi că te iubeşte cu adevărat. Poţi întuneca astfel o existenţă. O prietenie delicată nu e adulter.

— Poţi fi savantă, poţi fi artistă, nu uita totuşi că eşti femeie. Nu trece în tabăra bărbaţilor.

— Madame de Stael, care era o femeie de talent şi de spirit, urmărea să capteze pe Napoleon, fiind uluită de geniul Iui. Din ciuda de a fi dispreţuită, **1**-a combătut. De aci poţi vedea că femeia nu-şi găseşte satisfacţie decît alături de bărbat, o femeie singură, o eroină a solitudinii ca refractarii lui Ibsen, e o monstruozitate.

— încearcă să devii o muzicantă suficientă, spre a face să vibreze intelectul soţului tău. Nu te căsători cu un bărbat care declară cinic că nu pricepe arta. Poate ascunde viţii îngrozitoare.

— Avînd copii, nu deveni ostentativ mamă. întîlneşti la unele femei cu progenitură o voluptate şi o lipsă de pudoare neplăcute. Chiar cu copii, să fii pururi copilăroasă.

— Fiecare graţie fizică pierdută trebuie înlocuită la timp cu un farmec al spiritului. Elvira mea are această artă şi de aceea o găsesc încîntătoare.

— Căsătoreşte-te foarte tânără, cînd spiritul şi trupul îţi sînt nevinovate. Sufletul fetei mature nemăritate se perverteşte prin aşteptare sau capătă spaimele celibatarei.

•— Cînd părinţii fetei sînt inteligenţi, găsesc fetei lor un soţ mai bun decît acela pe care şi-1 alege ea însăşi în prima exaltare a adolescenţei.

— Peştele respiră în apă şi se îneacă în aer. E necesar să descoperi aerul propriu respiraţiei morale a soţului tău.

— îţi urez să fii frumoasă ca un înger. Dar dacă nu eşti, un suflet excepţional conferă chipului tău gingăşii surprinzătoare.

— Esenţialul este nu de a fi desăvîrşită trupeşte, ci expresivă. Bagă de seamă că expresia nu e numai a feţei. Sînt femei care par distinse facial şi sînt vulgare corporal. Genunchiul tău să inspire sentimente nobile.

— Să ai noroc de un soţ care şrie să mîngîie.»

Ioanide nu continuă aceste sfaturi, pe care Elvira Ie găsi aruncate Ia coş, şi tată pentru ce. Cîteva zile Cucly nu dădu nici un semn de viaţă şi, cînd Ioanide o căută acasă, i se spuse că roagă pe toţi **5-0** scuze, fiindcă studiază. Apoi reapăru.

— Cum stai cu sarcina T o întrebă nerăbdător , Ioanide.

— Am făcut avort! zise fără complicaţie Cucly.

— Pentru numele lui Dumnezeu, de ce?! strigă Ioanide exasperat.

Cucly răspunse cu naivitate:

— Ştii bine, micule, că trebuie să dansez, vrei să pierd baletul din *Ivan Susanin?*

Ioanide îşi trecu de amărăciune o mînă peste frunte, apoi luă carnetul cu sfaturi pentru eventualul copil şi-**1** aruncă în coş, după care ieşi din odaie fără a spune un cuvînt. De atunci înainte nu mai vorbi multă vreme cu Cucly şi evită s-o vadă. Totdeodată, renunţă la ideea de a mai avea un copil.

Din această epocă începură zvonurile legăturilor dintre Ioanide şi Diana. Nimeni însă nu putea aduce o dovadă. Diana era impenettabilă şi cel mult se putea constata la ea un mare respect pentru arhitect, care, după toate semnele, îşi înfrîna temperamentul, spre a deveni un om nou. Sculptorilor care o solicitase de a poza Ie îngădui să facă desene în nu mai mult de două şedinţe, păstrîndu-şi pe ea un tricou fin de baie. Chiar Ioanide încuviinţă această discreţie. Un mare artist, afirma el, n-are nevoie să copieze, ci numai să se inspire, iar cheia frumuseţii Dianei era de ordin moral. Cine nu era sensibil la ideea pe care o sugera n-ar fi fost în stare să scoată ceva nici cu mulaje. Mini se reîntorsese, şi Ioanide se afla în căutarea ei. De altfel, aceasta arăta o stranie răceală şi ochii ei erau fulgerători, de un reproş aproape intim. Madam Farfara, fiind femeie, nu se sustrăgea nici ea legii fatale ce face pe bătrîne curioase şi colportoare, însă în viţiul ei punea mult spirit.

•— Ioanide, zise ea arhitectului, nu ţi se pare că Mini e cam tristă de la un timp încoace?

— Ba da! O fi avînd grijile ei particulare.

— Ce griji, Ioanide, nu te mai preface. Mini e geloasă.

— Mă surprinzi, madam Farfara. Ştii bine că Mini nu are nici un sentiment penttu biata mea persoană şi că purtarea mea faţă de ea e fără păcat. De altfel, nu are pentru ce să fie geloasă.

— Oricît ați fi dumneavoastră, bărbații, de inteligenți, nu cunoașteți sunetul femeii. Să zicem că Mini nu te iubește sau mai bine zis că-și iubește bărbatul în așa fel, încît reprimă orice alte aspirații, însă ea știe că o iubești platonic, s-a obișnuit cu acest omagiu. Acum dumneata, Ioanide, ești, dacă-mi dai voie să-ți vorbesc deschis, iarăși galant, bănuiesc că față de soră-sa Mihaela, rămîne între noi, care e o fată splendidă. Nu se poate ca Mini să nu fi simțit. O femeie este geloasă nu numai cînd iubește, dar și cînd nu mai este iubită...

— Fugi de-aici, madam Farfara, respinse Ioanide nu fără asprime ipoteza, ești Mefistofeles travestit în femeie.

— Să lăsăm asta, știi că a murit madam Carcalechi? A avut un atac de dambla. Norocul ei și al lui Prejbeanu e că nu s-a chinuit, a murit îndată, fără paralizii și alte orori de acest fel. Au îngropat-o ieri, la Bellu. De mult n-am mai avut în București o înmormîntare ca asta. Toată societatea bună a fost.

Smărăndache, care participase, povesti într-adevăr la toți evenimentul, pe care îl definea drept o mare ridicare de mase mondene. Bătrîna Carcalechi poseda la Bellu un cavou cu înfățișare de mic Pantheon cu cupolă și uși duble de bronz, construit de arhitectul Ion Mincu. Fu adusă, deci, într-un camion-automobil, de Matei Basarab, și depusă în capela cimitirului, în fața căreia se adunară, venind cu diferite mijloace de locomoțiune, in general cu tramvaie, cu excepția lui Gaittany, sosit în somptuosul lui automobil, în care nu admitea alături pe nimeni, toți cei care se considerau din lumea bună. Diferendele și disprețurile reciproce fură amînate dintr-un sentiment de solidaritate de clasă. Chiar bătrîna prințesă Hangerliu, care nu ieșea, din orgoliu, găsi de cuviință a delega pe bătrînul și onorificul său secretar. Puteau fi văzuți acolo, în afară de Gaittany, prințul Antoine **și** prințesa **Serica** Băleanu, mareșalul Leon Cornescu, bătrîna prințesă Zoe Basarab, Matei-Radu Basarab, Charles-Adolphe Vasilescu-Lascaris cu fosta lui soție, contesa de Vemer-Sternberg, madam Valsamaki-Farfara, generaleasa Cemicev, monseniorul-prinț Valentin de Băleanu, Zenaida Mânu, Sturzești, Racovițești, Bărcănești, Budești și sumedenie de mulți alții, un adevărat carnet monden, însă imens. Sute de persoane îmbrăcate corect, în haine uneori lustruite, scoase de la naftalină, dar portabile, așteptau în tăcere, făcînd astfel «o desfășurare de forțe», terminarea procesiunii. Costică Prejbeanu, care își aranjase barba cu ajutorul foarfecelui și era îmbrăcat într-un costum negru, ședea la porțile mausoleului, grav de circumstanță și imperturbabil. Sicriul purtat pe brațe de pattu persoane din familia colaterală a bătrînei Carcalechi era măreț, ca un sarcofag împodobit cu cruci și îngeri de tablă. îl confecționase Pîrscoveanu, socrul lui Matei Basarab. Bineînțeles, nici socrii, nici soția lui Basarab nu fură admiși la înmormîntare, ca fiind străini de cercul aristocratic. Un chin deosebit pentru cîntărețul la acordeon fu faptul că Florica funcționa acum chiar pe linia ce mergea spre Bellu. Nu puțini mondeni, veniți cu tramvaiul, o văzuseră, și Ștefanei Dudescu o întrebase impertinent: «Ce mai faci, Florico?»

Smărăndache aflase conținutul testamentului doamnei Carcalechi. Lăsa moșiile la nepoții de frate, iar casa din București, aceea în garajul căreia își dase foc Lily, lui Costică Prejbeanu. Tot acestuia

ii acorda două locuri în cavoul ei, pentru cazul, pe care îl admitea, că regele Vahtang s-ar căsători, însă numai cu condiția ca soția să fie aleasă din lumea bună.

— Nu pricep nimic, întrebă îoanide pe Smărăndache, cum a putut lăsa o avere pe care n-o mai are?

— Era sigură că toți își vor recăpăta, mai devreme sau mai tirziu, moşiile. Costică Prejbeanu e foarte mulțumit de legat şi a fost să-şi viziteze casa, care acum este ocupată de o instituție publică.

— Ce nebuni! şopti îoanide. Nebunia lor le dă, nu mai puțin, puterea de a ttăi.

— Mortalitatea, mai adăugă Smărăndache, e foarte mare în această clasă, avînd în vedere vîrsta înaintată a multora. De aceea, spre a reface rîndurile, se pun la cale foarte multe nunți. Se dă drept certă căsătoria lui Costică Prejbeanu cu generăleasa Cemicev.

Lucrul era prea adevărat. îl comunică lui îoanide generăleasa Cemicev însăşi, care venise să-1 roage să intercedă, in mod discret, prin mareşalul Cornescu, la prințesa Hangerliu, ca Filip, care se adăpostise la ea, să fie luat fără vreo urmare rea pentru el. După o noapte şi o zi de rătăcire prin jurul lacurilor, biruit de foame, Filip, fugit de la Matei-Radu Basarab, bătuse la uşa magherniței generălesei din strada Ioniță Vornicul şi implorase pe bătrîna olandeză să-1 primească fără a spune nimic prințesei, măcar un timp. Generăleasa, prin definiție ospitalieră, îl primi fără ezitare, Dar maghernița ei era o locuință foarte primitivă. în curtea plină de tinichele a văduvei unui jocheu aflase o magazie de lemn, şopron mai bine zis, pe care îl ceruse pentru o chirie derizorie. Generăleasa întări cu mîinile ei stîlpii magaziei, cirpi cu şipci găsite pe ici, pe colo interstițiile dintre scînduri, apoi, săpînd un şănțuleț in jurul şopronului, il căptuşi exterior cu cărămizi vechi puse pe lat şi lipite cu pămînt galben. După aceea, bulgări totul şi cu crăci curățate făcu un fel de cadrilatură pe toată suprafața şopronului, pe care apoi se întinse vița japoneză plantată de ea, acoperind vara şi toamna baraca într-o cămaşă verde. Generăleasa despărți casa ei de a proprietăresei printr-un gard improvizat din nuiele, curați locul de table, pe care, bătîndu-Ie bine şi îndreptîndu-le, le puse pe deasupra magaziei, întărindu-le cu pietroaie mari, săpă terenul şi îl transformă într-o grădină cu flori din care vindea la țigăncile florărese. Lîngă magherniță făcuse un adăpost bine închis pentru capră. Bicicleta o vîrî în casă. Se vede că generăleasa nu salvase nimic din avutul ei, sau posedase prea puțin. Patul de fier pe care dormea era în chip învederat luat de pe un maidan, unde fusese aruncat. O ladă de campanie voluminoasă slujea drept garderob şi scrin. Numeroase cuie bătute în pereții de scînduri alcătuiau cuierul, un dulap ca de bucătărie, înjghebat cu scînduri de adunătură, era plin de cutii de tinichea, sticle. Dar pe raftul de jos se aflau cărți olandeze, englezeşti, nemțeşti, franțuzeşti. O ordine exemplară caracteriza acest interior mizerabil. Intr-o oală de lut erau puse crizanteme proaspete. Filip, înfometat, ceru numaidecît de mîncare. Generăleasa stătu o clipă în meditație, apoi începu să cotrobăiască pe afară gi prin casă, aprinse cu aşchii focul la un fel de cuptor jos şi puse o oală de fier cu apă şi cu cartofi pe plită. Apoi aduse puțin lapte într-o mare tinichea de conserve convertită în oală şi-1 puse şi pe acesta la foc. Trecu nu puțină vreme

ptnă ce cartofii fură fierți. Generaleasa îi curăța unul cite unul şi-j introduse în laptele cald dintr-o cană ce fusese tot o cutie de conserve. Ii dădu băiatului şi o lingură. Asta era mincarea ce-î putea oferi generaleasa lui Filip, neavînd piine. A doua zi, generaleasa şi Filip mîncară boabe de porumb fiert în lapte subțiat cu apă. A treia zi căpătară faină, şi generaleasa făcu nişte turte coapte pe plită, pe care le unse cu un magiun fabricat de ea însăşi din prune şi pere putrede şi păstrat într-o cutie cilindrică pentru masca de protecție contra gazelor. A patra zi avură dovleac copt. Aşa se hrănea generaleasa in mod obişnuit, inventind rruncări, mulțumindu'se cu ce căpăta sau cu ce scotea din straturile ei luate cu chirie. Neobosită, alergind cu bicicleta în toate părțile, scoțîndu-şi capra la iarbă, robotind cu uneltele de grădinărit, generaleasa Cernicev se încăpățîna să trăiască independent, refuzînd să fie guvernantă, cum i se propusese. Pe Filip U culcă pe lada de campanie, peste care aşezase un sac plin cu lucerna cosită şi uscată, făcîndu-şi un paravan dintr-un cearceaf prins de tavanul scund. Peste cîteva zile, Filip simți că nu mai poate rezista în această gospodărie pustnicească şi plină de cutii de tinichea adaptate tuturor uzurilor şi rugă pe generaleasa Cemicev să meargă Ia Ioanide. De altminteri, şi generaleasa era stinjenită de prezența lui Filip, din cauza regelui Vahtang, care începuse s-o viziteze.

*

Bătrîna Carcalechi mai suferise înainte un atac de apoplexie fără urmări grave, în urma căruia, femeie în vîrstă de vreo optzeci de ani, înțelese că nu mai are mult de trăit.

«Mamă, zise ea lui Costică Prejbeanu, tu să te-nsori cind voi muri eu, singur nu poți să te descurci, şi *o* femeie de lume n-are să primească să trăiască fără cununie. îți recomand pe generaleasa.»

Prejbeanu, eminamente rațional, găsi bun sfatul. El avea patruzeci şi cinci de ani, iar generaleasa şapteieci şi unu sau doi. Diferența de vîrstă era de douăzeci şi şapte de ani. Ceea ce-**1** vrăjea la olandeză era ordinea desăvîrşită, stilul, chiar în materie de saci şi tinichele. Generaleasa era zveltă, sportivă, roşcată la fața, cu gesturi dezinvolte şi cu un aer de pudoare feciorelnică. Era atîta timp de cînd trăia schivniceşte, încît avea sentimentul de a nu fi fost căsătorită niciodată. Pierduse şi noțiunea virstei şi nu rămase de loc surprinsă la cererea lui Prejbeanu, pe care-1 vedea ca un bărbat in toată puterea cuvintului, în stare a ocroti o femeie. Regele Vahtang îşi mută aproape îndată după moartea doamnei Carcalechi, pe o roabă, lucrurile proprii şi pe cele destinate vînzării la Talcioc, şi le încredința generalesei» care le hotărî un raft anume, împăturindu-le frumos, numerotîndu-le. Nunta civilă o făcură cu doi martori princiari: prințul Matei Basarab şi prințul Antoine Hangerliu, fără nici o alta ceremonie, însă cum Matei Basarab căpătase nu demult un alt copil, botezat Mircea, Hangerlioaica binevoi să le acorde o recepție în podul ei, în cinstea celor două evenimente.

— Mircea Basarab! *Cela* ne m'e'toiine pas *du toutl* observase totuşi ironic prințesa în cerc mai intim. După Matei Basarab şi Neagoe Basarab!

La reuniunea din podul Hangerlioaichii, Gaittany veni, spre surpriza tuturor, pe jos. Avea o figură lamentabilă şi ridicînd mîinile in sus emise un «ha, ha, ha» în falset, semn la el de mare contrarietate.

— Ce s-a înrtroplat? îl chestiona mareşalul Corneseu.

— Nu mai sint director al muzeului! mărturisi Gaittany, m-au dat afară! Ha, ha, ha, ha!

De fapt, cel puțin deocamdată, exagera. O dată cu transferarea muzeului în noul palat, Gaittany primise provizoriu delegația de director al secției muzeale din noua instituție, cu speranța de a ti numit director general. în această calitate încercase să înduplece pe Dragavei să angajeze pe prințul Antoine ca electrician al complicatului local al noului muzeu.

— Să ne mai gindim! îl încuraja enigmatic Dragavei.

Astfel, prințul puse ochii pe o locuință în palat la un etaj superior ți Serica Băleanu avu prilejul un sfert de oră să contemple de sus, ca şi Ia Ciupelnița, o serie de lacuri.

— Mareşalul Cornescu ar fi excelent ca portar, sugeră altă dată Gaittany.

— Foarte bine. Vom aviza, admise Dragavei.

— E-n regulă! se entuziasma Gaittany, totdeauna bucuros de a face servicii altora, mai ales din cercul lui.

Şi astfel bărbosul mareşal încercă o uniformă neagră, apărînd de probă în holul cel mare al palatului şi intimtdînd publicul cu eleganța sa marțială.

— La teatru este nevoie de un achizitor de costume şi mobilier de epocă! spuse cu alt prilej Gaittany, cred că Costică Prejbeanu ar fi excelent.

— Vom cere îndată avizul forurilor competente! păru a încuviința zimbind Dragavei. Dar către Marioara zise: Să vezi că Gaittany, dacă il confirmăm, are să-mi aducă la Palatul cultural toată protipendada.

Totuşi, aceste intervenții ratate nu avură nimic de-a face cu ceea ce se întîmplă. Palatul cultural, fiind un complex de instituții cu scop educativ-politic, trebuia condus de un activist de partid, energic, stăpîn pe teoria şi practica marxist-leninistă. Era de mult hotărît că Dragavei va primi această sarcină, fără să se fi făcut vreun demers în acest sens. Se hotărî deci a se da Iui Gaittany direcția unui cabinet de numismatică în altă parte, post ce-i procura acelaşi venit, lipsindu-1 însă de superba limuzină. Hîrtia venise, jnsS Dragavei nu ştia cum să comunice lui Gaittany ştirea neplăcută, în cele din urmă, hotărî să-i trimită acasă ordinul de transferare. Printr-o penibilă coincidență, curierul i-o duse la domiciliu chiar în ziua şi orele cind Gaittany se afla la Palatul cultural, la un fel de reuniune urmată de o masă a oamenilor de cultură mai notorii. Era de față şi îoanide. Gaittany fu de o mare exuberanță şi făcu onorurile casei, neştiind că nu mai este director.

— Este admirabil, zise despre palat un intelectual german, *wurtderschon!* şi întrebă cine este arhitectul.

Gaittany, în culmea fericirii personale, îi prezentă pe îoanide.

— Domnule, îi zise el arhitectului puțin după aceea, Iuîndu-**1** de braț, ai făcut o operă măreață, te laudă străinii, eşti un bărbat eminent.

La masă, ochii lui Gaittany se pironiră asupra unui castronaş de cristal plin cu icre negre, în Treme ce prin «ha, ha, ha» şi «ai perfectă dreptate» sau «te aprob din toată inima» făcea față conversației cu vecinii, îşi aduna cu lingurița in farfurie un mic purcoi de caviar, din care mîncă cu mare poftă.

— E minunat! exclamă el.

— Palatul? ceru explicații un vecin.

— Caviarul! lămuri Gaittany cu gura plină, arâtînd spre castronaş.

La şampanie, Gaittany ciocni cupa sa de a lui Dragavei cu multă satisfacţie, urîndu-i foarte subliniat :

— Să trăieşti! Eşti un bărbat eminent! Socialismul este ceea ce ne trebuie! Să ne trăieşti!

— Să trăiţi şi dumneavoastră! replică Dragavei, jenat şi coborînd ochii.

La plecare, Gaittany se lăsă cu încetineală voluptuoasă pe bancheta automobilului, răspîndind zîmbete şi bezele în toate părţile.

— Acasă! ordonă şoferului cu glasul lui cel mai seniorial.

Pe birou găsi hîrtia oficială, pe care o parcurse cu pierderea treptată a zîmbetului.

— Mizerabilul! exclamă el, cu gîndul la Dragavei.

Acum, Ia recepţia Hangerlioaichii, Gaittany suspina în faţa tuturor şi ridica mîinile sau numai ochii la cer. Se conversă, evitîndu-se printr-un consemn orice subiect politic. Temele fură obişnuite: naşterile, căsătoriile, decesele în lumea bună, precum şt meseriile îmbrăţişate de cunoscuţi. Serica Băleanu, mult solicitată, dădu lectură cîtorva «panseuri» franţuzeşti, din care cităm două mai remarcate, in traducere românească:

«Indivizii fără naştere, spre a deveni iluştri, au nevoie de geniu, şi încă nu obţin un nume decît pentru ei înşişi, fără a-l transmite, ca aristocraţii, urmaşilor. Fiul lui Goethe sună lamentabil. Un Montmorency este mereu un Montmorency!»

«Oamenii bine născuţi nu sînt obligaţi a crea opere. Nenorocirea le dă adesea o profunditate imensă!»

— *Comme c'est vrai'. comme c'est vrai!* şopti Zenaida Mânu, de obicei taciturnă, către contesa de Vetner-Sternberg, clărinînd mereu capul.

Generaleasa Cernicev se perindă apoi prin faţa tuturor cu o mare cutie de tinichea plină cu biscuiţi, din care fiecare luă cîte unul, cu excepţia lui Gaittany, prudent în materie alimentară. Vasilevs-Lascaris, dimpotrivă, luă doi şi încercă cu mîna a apuca mai mulţi, dar generaleasa, cu zîmbetul ei virginal, trecu repede mai departe. Petrecerea se desfăşură astfel Iară nimic deosebit, pînă ce madam Valsamaki-Farfara avu gustul de a propune un cadril. Filip, care, reîntors la prinţesă, şedea smerir într-un colţ, ca unul ce fugise pe rînd de Ia fiecare, nu cunoştea cadrilul,

— -Atunci jucăm contradanţul! se lumină la faţă mareşalul. Contradanţul lui Beethoven. îl ai!

Toată lumea trase scaunele şi băncile lîngă pereţi, Hangerlioaica rămînînd pe fotoliul ei. Filip cîntă o dată prima figură la clavecin, iar mareşalul, de unul singur, explică asistenţei momentele contradanţului, fâcînd mişcări cu barba în aer prin odaie, închipuind prin treceri dintr-o parte într-alta perechile, plutind graţios şi iradiant cu trupul lui înalt.

— Gata! comandă mareşalul. *Da capot*

Şi contradanţul, condus maiestuos de mareşal, începu,

Cornescu avea în faţă pe madam Farfara, generăleasa pe regele Vahtang, prinţesa Serica Băleanu pe Matei Basarab, Zenaida Mânu pe Charles-Adolnhe Vasilescu-Lascaris. încetul cu încetul, se aprinseră aşa de rare şi veselia deveni atît de zgomotoasă, încît duşumeaua elastică transmitea trepidaţiile şi scării exterioare, iar rîsetele tuturor, dominate de comenzile mareşalului, se auzeau în stradă.

— Mă, zise proprietarul către cîfiva vecini cu care sta în poartă, îmi dărimă «ristocraţii» grajdul!

XVIII

Cununia între Caty şi locotenent-colonelul Remus Gavrilcea **se** făcu în cerc cu totul intim, acasă la Caty, în Calea Victoriei. Asistară generalul Florin Căldărescu şi Betty, mareşalul Leon Cornescu, Gavrilcea-Hangerliu cu Meme, madam Valsamaki-Farfara şi încă doi ofiţeri superiori, camarazi ai mirelui, împreună cu soţiile. Caty nu voia să atingă prin publicitate memoria lui Ciocîrlan şi nici susceptibilitatea familiei lui şi mai ales pe aceea **a** Hangerlioaichii. Totuşi, **Serica** Băleanu, care se afla în contemplarea bălţilor ei la Ciupelniţa, îi trimise felicitări: «La *bonne nouvelle de votre mariage m'a cause beaucoup de* joie». Locotenent-colonelul n-avea nici o avere şi, trăit prin camere mobilate în felurite garnizoane, gustă din plin rafinamentul interiorului soţiei şi regimul voluptuar la care fu supus. La rîndul ei, îmbătată de vigoarea virilă a tigrului de Bengal, Caty căzu într-o mare exaltare. Remus deveni «puiul drag» pe care Caty îl năpădea de sărutări, ceea ce în limbajul **ei** pasional se traducea cu «te pussy dulce, te pussy mult de tot». Aproape în fiecare zi ei făceau afară o lungă cavalcadă, luînd cîteodată prînzul la Căldăreşti. Această euforie dură nu mai mult de o lună de zile, căci războiul fu declarat în iunie 1941 şi locotenent-colonelul fu trimis pe front. De fapt, stătu tot timpul înapoia lui, ca ofiţer de stat-major, înaintînd pe măsura ofensivei, dar obţinînd prin intervenţii, pe toate căile posibile, să nu meargă mult dincolo de Nistru. G prudenţă înnăscută, asemănătoare cu aceea **a** lui Gavrilcea, totuşi de calitate mediocră, îl îndemna să fugă de mari responsabilităţi. Drumul cunoscut al curierilor săi întorşi din Bucureşti era pînă la Tighina cu trenul, apoi urma lor se pierdea, scrisorile nu dădeau numele locului de cantonament, care se ghicea că era undeva între Tiraspol şi Odesa. La început, Caty fu deprimată, avu sentimentul că-i lipsită de noroc în iubirile ei şi trimise prin curieri scrisori înflăcărate, vorbind despre «dorul ei nebun», «îmi este foame şi sete de tine, iubitul meu pui», se lamenta ea în româneşte, căci Remus Gavrilcea avea o noţiune foarte minimală de limba franceză. Pe urmă, Caty se obişnui a schimba aproape zilnic scrisori cu locotenent-colonelul şi reveni la preocupările ei. Căpătase convingerea că Remus Gavrilcea este unul din eroii care salvase ţara de comunism (aceasta era şi părerea Şerichii şi a întregului ei cerc) şi, părîndu-i-se că averea imobiliară este definitiv în afara oricărei primejdii, reîncepuse speculaţiile. O încredere nouă în viaţă o cuprinse pe ea şi pe toţi din clasa ei, şi dejunurile, dineurile, reuniunile de bridge se ţineau lanţ. Remus, neavînd ce face cu solda lui dublă, o trimitea la Bucureşti, iar Caty o transforma în tablouri şi bijuterii.

în această vacanţă a pasiunii, Caty îşi transportă exuberanţa ei asupra micului Filip, pe care îl readuse acasă. Copilul fusese bolnav cu vreo opt luni în urmă, căpătînd scarlatină la Pipera, probabil venind în contact cu copiii de prin partea locului, ce intrau în curtea din dos a vilei. Caty îl adusese îndată in oraş, însă fiindcă i se păru că în locuinţa din Calea Victoriei ar fi pusă în situaţia de a nu mai primi, îl instala cu guvernanta într-un mic apartament, cumpărat de curînd la etajul al patrulea al unui bloc din bulevard. îl izola acolo, după toate prescripţiile medicale, într-o odaie albă şi luminoasă, guvernanta dormind în alta comu-

nicantă. Caty consultă, după sfatul doamnei Farfara, pe doctorul Hergot, care-i plăcu foarte mult prin aerul lui timid şi prin grija arătată faţă de copil. Hergot nu se mulţumea să examineze starea micului bolnav, ci şedea lîngă el, căuta să-1 amuze. într-o zi, cînd Caty era alarmată de temperatura lui Filip şi de agitaţia lui nocturnă, pricinuită şi de faptul că guvernanta dormea dusă, sforăind în odaia vecină, Hergot o linişti:

— Nu trebuie să vă alarmaţi, zise el, agitaţia va trece în curînd. Am să revin, dacă-mi permiteţi, pe seară, înainte de a se culca.

— Sînteţi aşa de bun, domnule doctor! îi mulţumi Caty.

Hergot se prezentă în faţa patului lui Filip seara, cu violoncelul într-un sac de pînză. După ce luă temperatura copilului, rămînînd satisfăcut, se aşeză pe un scaun în mijlocul odăii şi scoase instrumentul din sac.

— Ţi-am adus, spuse el copilului, o jucărie care te va face să dormi.

Şi luînd arcuşul, începu să execute citeva arpegii. Filip deschise ochii mari, de plăcere, şi, cînd doctorul ridică arcuşul, zise:

— Mai vreau!

După un timp de gîndire, Hergot începu să cînte *Siciliana* de Pergolese, devenind din ce în ce mai patetic, lăsîndu-se însuşi furat de voluptatea muzicii. Terminînd, întoarse capul spre Filip. Acesta surîdea fericit, părînd cu totul adormit. Atunci Hergot voi să culce lin instrumentul pe parchet, ca să nu deştepte pe băiat.

— Mai vreau! zise deodată Filip.

Şi Hergot cîntă iarăşi ceva uşor, ca pentru copil, o arie din *Xerxe* de Gluck, apoi Cfntecul de *leagăn* de Godard. Filip aţipise acum de-a binelea. Hergot, sculîndu-se şi mergînd în vîrful picioarelor la pătucul lui, constată, pipăindu-1 uşor cu palma pe obraz, că temperatura scăzuse. Muzica avusese deci o bună acţiune terapeutică. Dar, alintîndu-se ca copiii somnoroşi, Filip se rugă din nou:

— Mai vreau!

Astfel, Hergot şezu ore întregi, pierzînd noţiunea timpului şi cîntînd Ia violoncel bucăţi din ce în ce mai grele. Deodată, se auzi un huruit prelung ca de tunet îndepărtat, o clătinătură zgîlţîi toată odaia, şi zgomote profunde ca de valuri grele ce se izbesc în diguri şi se retrag dutară cîteva clipe. Micul bec de pe măsuţă, bine ascuns sub un *abat-jour*, se stinse fără a se băga de seama, căci luna bătea prin geamul fără perdele. Nici copilul, nici Hergot nu remarcară teribilele fenomene. Violoncelistul, mai vibrant ca oricînd, avu iluzia că o orchestră vastă îl acompaniază. Astfel înregistra Hergot cutremurul din noiembrie 1940.

Caty, înspăimîntată, alergă în peignoir pînă în bulevard. Blocul se surpase în parte, retezîndu-se în două şi rămînînd pe o porţiune, prin năruirea zidurilor, cu interioarele descoperite ca la teatru. Apartamentul Caty-ei era însă intact, dar cocoţat în aer pe un promontoriu suspect şi cu scările şi ascensorul tăiate. Toată lumea fugise la vreme, inclusiv guvernanta.

— Filip, unde este Filip? strigă disperată Caty la ea.

— E sus, cu doctorul!

Afară era, prin excepţie, destul de cald, şi printr-un geam plesnit al apartamentului suspendat venea în noapte o muzică suavă.

— Cîntă cineva! observă unul din curioşii strînşi în faţa imobilului.

Pompierii aduseseră o scară demontabilă, pe care o desfăşurară pînă la nivelul etajului al treilea. Pompierul cate se urcă pe ea, văzînd că nimeni nu-1 întîmpină, bătu în geam. Hergot rămase surprins de o asemenea vizită neaşteptată, mai ales că Filip adormise fericit.

— Daţi copilul! strigă pompierul.

Pînă a se dezmetici bine, Hergot înfăşură cu grijă peFilip în pledul lui şi încredinţa copilul salvatorului. După cîteva minute, pompierul reapăru la geam.

— Daţi-vă jos, invită el pe Hetgot, să nu vă fie frică, vă leg de mijloc.

Şi într-adevăr îl încinse cu o curea lată de pînză, ţinîndu-1 ca de o zgardă cu ajutorul unei frînghii. Herfot veni în braţe cu instrumentul său, pe care nu voi cu nici un chip să-1 încredinţeze pompierului. Şi astfel, coborî încet, luminat de reflectoare, cu violoncelul la subsuoară.

Remus Gavrilcea scrise cîteva luni, cît dură înaintarea, bilete laconice, transmiţînd unele mesaje orale prin curier. îi era teamă ca amănunte oricît de neînsemnate dînapoia frontului să nu cadă în mîinile cuiva. Pe toamnă, fixîndu-se, fu mai abundent. Dăm cîteva specimene din corespondenţa dintre el şi soţia sa:

«16 noiembrie

Caty, scumpă mamă,

Aflînd că pleacă curierul, mă grăbesc să-ţi aştern pe hîrtie cîteva rînduri. în privinţa sănătăţii mele să nu ai grijă, sînt bine. Popota e bună, lemne avem, doar atît, că ne plictisim. Cît aş vrea să fiu lîngă soţioara mea scumpă, despre care povestesc des camarazilor! Le-am arătat o fotografie a ta bust şi au rămas uimiţi văzînd ce frumoasă eşti.

Te-au admirat unanim. Aş vrea totuşi să te vadă cum eşti la trup, să priceapă şi alţii fericirea mea. De aceea te rog să-ţi faci o fotografie nud, cum mi-ai promis, şi să mi-o trimiţi prin curier. De ieri ninge cu fulgi mari cît nuca şi sîntem îngropaţi în zăpadă pînă în gît. Am în cap o căciulă de un metru, cu care dorm şi noaptea, din cauză că atunci cînd se stinge focul e foarte frig. Geamurile sînt mereu îngheţate. Scumpă mamă, aci avem de toate, numai cu apa stăm prost, vin nu găsim. Mi-ai face un mare serviciu încredinţînd curierului cîteva sticle de vin bun, ceva coniac şi de asemenea cîteva butelii de şampanie şi vreo douăzeci de luminări de spermanţet. Sînt aici camarazi germani foarte simpatici, pe care vreau să-i cinstesc. Continuu scrisoarea cu creionul, deoarece nu mai am cerneală în stilou, iar cerneala din birou a îngheţat şi nu am vreme s-o topesc. Te rog să nu uiţi să mergi la generalul P., cerînd audienţă la nevoie prin intermediul prinţesei Serica Băleanu, la care vine în vizită. în divizie mi s-a promis ferm mutarea la Marele stat-major. Am încredinţat curierului pentru tine o cutie plină cu cercei, brăţări şi cîteva inele, pe care le-am căpătat cadou pentru servicii făcute unor nenorociţi evrei dintr-o fermă ce se află aici. De asemenea, mamă, ţi-am pus în cutie şi solda, să faci ce vrei cu ea.

Te sărută dulce tigrul tău,
Remus »

« Puiul meu drag,

în fiece noapte visez că sînt în braţele tale. Dorul nebun ce-1 am de tine nu mă Iasă să dorm. Am fost de două ori Ia dejun la Serica şi o dată s-a aranjat aşa, că a venit şi generalul P. După

lichioruri, cînd era mai bine dispus, **i-am** vorbit de tine **ţi** mi-a făgăduit că **te** va muta sigur, cu condiţia să-1 laşi pe **el** să aleagă momentul. Am inctedere în cuvîntul său, fiindcă ţine să **fie** bine pentru orice eventualitate cu Hangerliii, care au relaţii cu puterile occidentale, stînd bine prin Gavrilcea şi cu germanii. Am dat şi eu un dejun de şase persoane, la care au venit **Serica** cu Antoine, Gavrilcea şi Meme **şi** generalul P. Deci un succes deplin. M-am ferit însă **a**-i mai pomeni ceva despre chestiunea mutării, spre **a** nu-1 indispune. Era vesel de situaţia militară **şi a** dansat puţin cu mine, întîrziind a se duce la minister, unde directorul de cabinet îl chema dispetat prin telefon, întrucît era convocat la un consiliu de miniştri. Am predat curierului tot ce mi-ai cerut, [umînări, şase sticle de coniac vechi, douăsprezece **de** vin negru excelent şi douăsprezece de şampanie. Coniacul, din 1898, şi vinul ţi le oferă **Serica** in onoarea bravilor noştri ofiţeri. Giuvaericalele trimise de tine sînt superbe şi de valoare. Am pus o brăţară pe mină şi două inele cu briliante, cu care am făcut să se întoarcă toate capetele Ia «Capsa», unde am mîncat alaltăieri cu unchiul Alee, Gaittany şi Costică Prejbeanu. Am şi citeva supărări. Cuţa se plictiseşte în casă şi n-o pot scoate din cauza frigului, avînd bronşită. Sînt indispusă şi cu apartamentele. Chiriile au sporit mult, o garsonieră a ajuns la o sută de mii de lei şi mai mult. Şi eu, care le-am închiriat cu şaptezeci de mii pe cele cu o odaie şi cu optzeci de **mii** pe cele cu două odăi! Am pus avocatul să încerce rezilierea contractelor. Am avut unele plictiseli şi cu o căsuţă de la Pipera.

Te pussy mult de tot,
Caty»

Citeva comentarii sînt necesare. Luminările cerute de colonel nu aveau drept destinaţie iluminatul, în acest scop existau lămpi de petrol. Remus le aprindea în petrecerile nocturne cu camarazii germani, la care erau aduse şi femei din lagăr, şi le stingea pe rînd cu revolverul. Bijuteriile de cate se vorbeşte în scrisori aveau următoarea provenienţă: Unitatea era instalată într-o fermă de stat, la care fuseseră repartizaţi cam două sute de deportaţi evrei, bărbaţi de toate vîrstele, femei şi copii, îndesaţi într-un fost grajd de cai. Situaţia lor era mizerabilă, mai ales pe vreme de iarnă, totuşi erau, ca să spunem aşa, mulţumiţi, fiindcă în primăvară ar fi. fost puşi la muncile agricole, fiind feriţi astfel de exterminare. Unitatea germană însă pretindea că evreii sînt în acel loc primejdioşi pentru operaţiile militare şi cerea insistent lichidarea lor. Făcuse chiar un lagăr sub directa lor supraveghere, într-o magazie de lemn, împrejmuită cu sîrmă ghimpată, populîndu-l cu evrei aleşi cu forţa dintre cei mai tineri, bărbaţi şi femei de la fermă. îndată ce un evreu din fermă ieşea din îngrăditură, era prins şi virît în lagăr, ceea ce însemna moartea. însă nu rapidă. Li se dădea, după calcule exacte, din ce în ce mai puţină mîncare, pînă mureau. Totuşi, unii rezistau cu o încăpăţînare fizică excepţională, ca spre exemplu Stella şi Perla, două evreice tinere, desculţe, tunse chilug şi numai cu o fustă şi cu o bluză pe ele. Se descoperi, e drept, că soldaţii tomâni le aruncau noaptea pe deasupra sîrmei pîini uscate, pe care acestea le îngropau în pămîntul magaziei ca cîinii. La fermă, căpitanul Petrişor Hagienuş, fiul cunoscutului orientalist, specula aceasta situaţie spre a trage profit.

— îmi pare rău, le zicea el, n-am ce să vă fac. M-am luptat din răsputeri. Nemţii cer să vă vărsăm lagărului. Miine dimineaţă să fiţi gata cu tot ce aveţi în boccele. Nu luaţi mare lucru, mergeţi la moarte sigură, vă spun cinstit.

— Domnule căpitan, ţipau toţi, aveţi părinţi, aveţi poate copii, nu ne lăsaţi. Interveniţi să rămînem aici.

— E degeaba, am făcut imposibilul. Poate doar colonelul să mai încerce, însă nemţii pretind cadouri mari.

— Vom căuta să mai strîngem ceva.

— Faceţi cum credeţi. Daţi lui Seraphin ce aveţi de dat şi vom vedea.

Seraphin era jurnalistul de la Buenos Aires, picat tocmai aici, prin geniul lui rău, care îi insuflase dorul de ţară. înfrigurat, plin de iniţiativă, sub imperiul fricii, aduna pe toţi coreligionarii şi făcea o chetă de obiecte: verighete, cercei, broşe modeste, bijuterii. Petrişor arunca ochii pe cutia de bijuterii şi se arăta sceptic:

— Credeţi că nemţii au să se mulţumească cu atît?

— Nu mai avem nimic!

—- Ce oameni! se mira Petrişor, surprins de natura umană, înţelegeţi odată că, chiar dacă rămîneţi aici, în cele din urmă tot nu veţi scăpa. Sînt ordine precise. Veţi muri pînă la unul. Ei, şi atunci? Ce-o să faceţi cu bijuteriile?

— Pentru ce să murim, domnule căpitan, e drept asta?

— Toţi murim, filozofa Petrişor, milioane de oameni au murit şi mor. Nu eu am făcut lumea.

După ce terminară colectarea, Petrişor vîntura cu mîna giuvaericalele şi-şi alegea cîteva după impresiile lui personale. Apoi mergea cu colecta la Remus Gavrilcea. Socoteala sa era că, implicînd pe colonel în extorcaţiile sale, ar fi fost mai acoperit.

— Domnule colonel, evreii de la fermă vă fac nişte mici cadouri, rugîndu-vă să-i apăraţi împotriva germanilor dacă ar voi să-i ia.

Colonelul examina cutia prudent.

— Ascultă, căpitane, oare crezi că e bine să primesc obiecte de la evrei? O să se spună că i-am jefuit. S-au mai plîns şi prin alte părţi şi, de, aşa cum îi vezi, sînt tari, au legături internaţionale.

— Nu vă fie teamă, domnule colonel. Ei vor să vă ofere un cadou. Trăiesc aici ca în sînul lui Avram, în vreme ce soldaţii noştri mor cu zecile şi sutele de mii pe front,

Fotografiile de care pomeneşte Caty o reprezentau goală, cu pantofi în picioare şi cu un văl transparent ţinut cu mîna în dreptul sinilor şi al pîntecelui. Acest gust curios pentru exhibiţii corporale apăruse la Caty în ultima vreme, cînd o cuprinsese panica surdă că va pierde tinereţea. « Căsuţa » de la Pipera era de fapt o vilă în regulă, cu etaj şi numeroase încăperi pe un teren de douăzeci de hectare, în care Caty investise o parte din banii săi de teama inflaţiei. Plictiselile îi veneau de la tabla pentru acoperit. Metalele fiind blocate, n-avea voie să întrebuinţeze o provizie însemnată de tinichea, pe cate şi-o făcuse, şi atunci, după intervenţii pe la cunoscuţii ei, după numeroase dejunuri şi dineuri, izbutise a obţine în fine de la Ministerul înzestrării aprobarea de a folosi tabla presupus ruginită «de la o magazie şi un şopron dărîmate ». Caty îşi mobilase « căsuţa » cu mobile de stil de la anticarul Kehayoglu şi de la magazinul

«Mobile Styl», cumpărindu-şî, între altele, o sufragerie pentru douăsprezece persoane, iar Babighian îi procurase tablouri.

« Caty scumpă,

Coniacul tău a făcut senzaţie. Am invitat pe toţi camarazii şi pe germani şi le-am dat cîte puţin. E aşa de tare şi vechi, încît parcă ne ieşea fum din gură. Vinul şi şampania le-am rezervat pentru o petrecere viitoare. Şi luminările tale au fost binevenite. Cit despre fotografii, nu-ci mai vorbescToţi au rămas vrăjiţi, iar colonelul Wachsen, un german distins, a zis: « Rei^end / So eine schone *Dame l leh* gmfuliere *Ihnen!* » Şeii, tot frecîndu-mâ cu ei, am început să prind ceva nemţească. îţi sârur, scumpă mamă, fotografiile de la cap pînă la picioare şi astfel îmi fac iluzia că sînt cu tine. Aici e un ger cumplit. Fac un foc grozav cu buturugi mari şi n-am căldură decît în jurul sobei. Dorm mereu cu căciula pe cap şi cu picioarele înfăşurate într-un sac de blană. Apropo, cu curierul îţi expediez două frumoase blănuri de astrahan, pe care le-am primit cadou. De frig a îngheţat vinul în sticle şi atunci am spart o sticlă şi am supt cu Wachsen bucăţi de vin ca pe nişte acadele. Cînd te gîndeşti că nenorociţii de evrei din lagăr dorm în magazie fără foc şi merg pe zăpada care scîrţîie cu picioarele goale! Ce rasă zdravănă! Wachsen îmi spune că el face cu acest prilej studii ştiinţifice asupra rezistenţei la temperaturile joase. Mai stimulează pe generalul P. să mă treacă la Marele stat-major pînă nu se deplasează prea mult frontul. Am auzit că bintuie tifosul exanrematic. De aceea te-aş ruga să-mi procuri ser, căci aici n-avem. Această scrisoare ţi-o trimit prin bunăvoinţa colonelului Wachsen, care vine pentru vreo două zile la Bucureşti. Răspunsul mi-1 dai prin curier.

Te îmbrăţişez,
Remus »

Blănurile de astrahan le căpătase colonelul tot de la evreii din lagăr. Petrişor le dibuise de mult. Erau în număr de trei, cumpărate cu'ceasuri, în timpul transportului, de Ja nişte soldaţi, de trei dintre evrei care-şi ziseseră că frigul este în acele locuri duşmanul capital. Le ţinuseră bine ascunse, într-o zi, germanii puseră mina pe Setaphîn, care circula liber între grajd şi birourile comandamentului, şi-1 duseră în lagăr. Sosirea lui relativ recenta din Argentina Ii se păru suspectă şi-1 crezură spion, îl supuseră unui interogatoriu şi erau horâriţi să-1 împuşte, cum de altfel plănuiau să extermine toţi evreii din lagăr înainte de a merge pe front. Evreii de la fermă, alarmaţi, apelară prin Petrişor la colonel. Acesta, care aflase că Seraphin cunoştea pe Caty, interveni la Wachsen şi-1 salvă, spre bucuria deportaţilor, cărora Seraphin le era de folos ca intermediar agreat. Cu acest prilej, oferiră o blană de astrahan, trăgînd la sorţi numele celor trei posesori şi despăgubind colectiv pe donator. însă Petrişor se întoarse foarte posomorit:

— N-ajunge una, zise el, nemţii vot trei blănuri,

Cînd le căpătă, îşi alese una, iar pe celelalte două le dădu colonelului.

Luminările le întrebuinţa Remus Gavrilcea astfel: adunînd la el pe ofiţerii români şi germani ca să le ofere coniac, fu invitat de Wachsen să facă o demonstraţie de tir. în acest scop fu adusă Perla din lagăr, însoţită de la grilajul de sirmă de un soldat român cu puşca. Perla căpătă şi ea puţin

coniac, apoi îi împodobiră creştetul capului şi braţele cu luminări aprinse şi lipite cu puţin spermanţet topit. Colonelul ridică amîndouă mîinile cu cite un revolver şi stinse, două cîte două, luminările de pe braţele tinerei evreice. Apoi luînd alt revolver ochi capul tuns, unde erau trei luminări, şi cufundă odaia în beznă.

— Herrlîcfi.' strigă entuziasmat Wachsen. Ein wchrer *Wilhelm Teîl!*

Perla fu recondusă de soldat, cu picioarele goale prin zăpadă. Trecind pe lingă o troacă pentru porci, unde se aruncau în apă jumătăţi de pîine şi chiar pîini întregi, Perla se apleca repede şi scoase două bucăţi îngheţate, pe care le puse reci peste sîni, pe sub bluză, trecîndu-le astfel neobservate prin faţa plutonului german. Intrată în magazie, Ie îngtopă numaidecît în pămînt.

« Puişorul meu,

Am primit şi blănurile de astrahan prin curier şi scrisoarea pe care mi-a adus-o, personal, colonelul Wachsen. Ce bărbat simpatic şi cult! Vorbeşte foarte bine franţuzeşte, e doctor în filozofie. Am dat pentru el un dineu de douăsprezece persoane, la care au fost Serica cu Antoine, Gaittany cu soţia, Gavrilcea cu Meme, mareşalul Cornescu, monseniorul de Băleanu şi alţi cunoscuţi ai noştri. Am petrecut minunat. Dineul l-am comandat la „Capsa", ca să n-am nici o surpriză neplăcută din partea bucătăresei. Am pus pe masă cu această ocazie vesela mea de Limoges, de mult neîntrebuinţată. S-a dansat. Vorbind despre victoriile germane, am spus: „Domnule colonel, totul e frumos, dar pentru ce atîtea orori inutile, deportări şi ucideri de oameni nevinovaţi **f** învingătorul nu trebuie să fie oare generos?" „Stimată doamnă, mi-a zis el, ca ofiţer în armata Fuhrer-ului nostru, nu-mi permit să-mi pun asemenea întrebări. Noi executăm orbeşte ordinele sale, el fiind mintea şi inima noastră. Singura noastră satisfacţie este de a îndeplini toate gîndurile sale şi a-1 mulţumi." „Vreţi să spuneţi arunci, am urmat eu, că un militar nu discută otdinele. Asta ştiu prea bine. Dar nu se poate să n-aibă o sttîngere de inimă cînd ordinele i se par, să nu vă supăraţi, absurde." „Aceste ordine, mi-a explicat colonelul Wachsen, nu sînt absurde pentru noi, deoarece noi credem în geniul FiiKrer-uluî. Inteligenţa noastră, oricît ar fi de excepţională, nu poate fi egală cu a sa. Dîndu-ne seama de aceasta, noi am renunţat de a avea o cugetare a noastră, singurul act de inteligenţă fiind acela de a ne supune inteligenţei superioare a Fiifirer-ului. în felul acesta sîntem siguri că vom birui." „Da!" a aprobat Gaittany foarte tare, deşi mi s-a părut nesincer. „Totuşi, domnule colonel, am insistat eu, nu vi se întîmplă cîteodată să vă fie milă?" „Caut, a răspuns el, deşteptîndu-mi în minte imaginea Fîthrer-ului, să înving această slăbiciune peticuloasă pentru popoarele care vor să fie puternice. Nu uitaţi că creştinismul, religie de origine semită, a măcinat marele Imperiu roman tocmai prin filozofia milei." „Atunci, dumneavoastră nu mai sînteţi creştin protestant, cum îmi închipui?" Wachsen s-a înroşit puţin şi a zis: „Sînt catolic!" „C'est trâs *bien, c'est* tres *bien*", a murmurat atunci monseniorul Valentin de Băleanu, care ne asculta. Am fost, puiule, şi la recepţia dată de Gavrilcea în onoarea industriaşului german von Thermann, soţul al doilea al Marinei, fosta nevastă a lui Gigi. Am primit invitaţie specială, Marina ţinînd să mă

vadă şi să întrebe cum a murit bietul Ciocîrlan. Mi-a spus că von Thermann va investi mari capitaluri în industria noastră şi că ea se va stabili în ţară. Mi-a făgăduit să-mi rezerve acţiuni. La recepţie a fost şi "Wachsen. Interiorul Iui Gavrilcea, aranjat acum după indicaţiile date de Meme, este de un lux extraordinar. Salonul cel mare cu pereţi de marmură şi saloanele mai mici în continuarea Iui sînt luminate de superbe lustre de Murano puse în şir. în salonul mic din stingă sînt pictaţi *a fresco* pe pereţi toţi Hangerliiii, începînd de la domnitor pînă la Gavrilcea-Hangerliu, ţinînd pe Meme de mînă. Covoare imense de Persia sînt întinse în toate saloanele, iar salonul din dreapta e un adevărat muzeu de tablouri rare. Am văzut un El Greco, un Tintoretto, un Guido Reni, un Delacroix şi un extraordinar portret de Manet. Gavrilcea şi garda lui purtau un costum de ceremonie pe care acum îl văd întîia oară: pantaloni lungi negri şi deasupra cămaşa cafenie cu o centură lăcuită şi o curea în diagonală. Gavrilcea avea crucea de fier pe piept, fiindcă a venit şi baronul von Killinger, care e un bărbat foarte drăguţ. Pentru această împrejurare Meme a apătut şi ea în uniformă: foi de stofă fină neagră şi cămaşă de centurion. A fost răpitoare, toţi bărbaţii o sorbeau din ochi. Te las, puişorule scump. Am încredinţat curierului serul antitinc, precum şi altă cutie de luminări şi felurite mărunţişuri.

Te pussy dulce,
Caty»

« Caty, scumpă mamă,

Mi-ai trimis la timp serul, deoarece s-a ivit aci în tabăra evreilor un caz suspect de tifos exantematic. Acum pericolul a fost înlăturat, graţie unui

ofiţer foarte bun pe care-1 am, căpitanul Petrişor Hagienuş, care i-a deparazitat radical pe toţi. Suferim acum, deşi sîntem în februarie, de inundaţii. Apa pătrunde pe sub uşi, locuinţa fiind la nivelul solului, şi se ridică în cameră uneori peste o jumătate de metru. Am pus trupa să facă pîrtii prin zăpadă şi să practice o scurgere. Răul este însă că după îngheţ vine dezgheţ şi invers, şi duşumeaua odăilor noastre devine lac de patinat. în fine, am reuşit să degajăm complet locuinţele noastre şi birourile, dar mirosim toţi a mucegai şi pe jos nu putem scăpa de noroi. în grajdul cu evrei e o nenorocire întreagă, fiind năpădit de troiene de zăpadă. Un evreu în vîrstă s-a înecat, strîngîndu-se apă peste noapte şi căzînd din pat, în somn. Pînă să se dezmeticească, a murit cu capul în apă. Pe urmă, dînd ger cumplit, le-a îngheţat apa nescursă, prinzîndu-le picioarele paturilor şi lucrurile pe care le aveau ascunse pe dedesubt. Trecînd şi asta, s-a îmbolnăvit unul din ei şi a murit, şi doctorul a emis bănuiala că ar fi tifos exantematic. Colonelul Wachsen s-a întors fermecat de persoana ta. în cinstea lui şi a camarazilor germani vom da în curînd o mică masă, la care voi destupa sticlele de vin şi şampanie trimise de tine. De pe acum sobele duduie de foc ca să uscam pereţii şi să scoatem mirosul de igrasie. Nu uita să te interesezi de chestia mea. îţi mai trimit cîteva nimicuri (trei ceasuri de aur, nişte brăţări, inele şi un colier care mi s-a spus că ar fi. de perle veritabile, dar eu nu cred).

Cu gîndul numai Ia tine,
Remus »

Deparazitarea radicală întreprinsă de Petrişor avu o latură spectaculoasă, de care colonelul nu

pomeneşte nimic. Doctorul fusese de părere că evreul era bolnav de enterită, cum însă Petrişor susţinea că evreii sînt plini de paraziţi, consimţi că un control nu strica. Atunci, Petrişor îi scoase pe toţi din grajd şi îi vîrî pe rînd, unul cîte unul, bărbaţi şi femei, în două odăi mari ale administraţiei fermei, unde făcură un foc bun, dezbrăcîndu-i la uşă piuă la piele şi aruncindu-le toate hainele în curte, unde, după ce adună în găleţi tot ce găsi prin buzunare, le dădu foc. Scotoci de asemenea grajdul în lung şi în lat, stringînd toate obiectele pe care le mai găsi, şi după aceea dezinfecta totul cu creolină. Pe evrei îi îmbrăcă provizoriu în vreo două sute de saci, făcînd o tăietură în fund pentru cap şi două laterale pentru mîini. în aceste originale cămăşi, deportaţii aveau o înfăţişare apocaliptică. Evreii fură readuşi la grajdul lor, şi trei dintre ei, croitori de meserie, cu colaborarea tuturor, transformară sacii în haine: bluze şi fuste pentru femei, pantaloni şi un fel de veston pentru bărbaţi, în care internaţii erau aşa de rizibili, încît Petrişor însuşi nu se putu reţine de a nu izbucni în rîs. Din găleţi Petrişor scoase tot ce i se păru mai de seamă şi oferi o bună parte colonelului. De aci proveneau ceasurile de aur, inelele şi celelalte obiecte trimise de colonel soţiei, obiecte neînsemnate lulnd pe fiecare în parte, impunătoare adunate laolaltă. Perlele fusese trimise din ţară la comandamentul taberei de o soţie disperată spre a-şi salva, spera ea, soţul, fost giuvaergiu. Restul, hîrtii, creioane, piepteni, ceasuri proaste le vărsă morman pe jos în faţa lor.

— Luaţi-vă fiecare, zise, ce vă aparţine.

— Domnule căpitan, începură cîţiva să se vaiete după scormonirea obiectelor, au fost cîteva ceasuri de aur prin buzunare, amintiri de familie.

— Aveţi haz, se supără Petrişor, cine deparazitează nu stă să umble cu mîinile prin buzunarele hainelor. Astea au căzut din scuturătură.

— Ce ne facem, orice soţ are o verighetă, un inel.

— Asta să vă fie toată paguba. V-am scăpat de la o moarte sigură, nemţii ne cer să lichidăm orice grupare de deportaţi contaminară de boli infecţioase. Scrieţi la comunitate să vă trimită ajutoare, colonelul va transmite el însuşi prin curieri scrisoarea voastră.

La această ştire, evreii renunţară la reclamaţii inutile şi întocmiră prin Seraphin o scrisoare colectivă către Federaţia uniunilor de comunităţi, îrvtr-adevăr, locotenent-colonelul comunică acest mesaj Caty-ei, iar aceasta îl încredinţa persoanei indicate de Seraphin, care făcu şi el o scrisoare personală, foarte mişcătoare, către Caty.

« Puiul meu drag,

îţi scriu în grabă cîteva rînduri. Azi a apărut in monitor înaintarea ta la gradul de colonel. Totodată te previn că ai fost decorat cu Crucea de fier. Decretul îl vei primi în curînd. Perlele pe care mi le-ai trimis sînt absolut veritabile şi de cea mai mare valoare.

Te pussy de mii de ori,
Cam

« Stimată doamnă colonel,

Cu lacrimi în ochi vin să vă scriu aceste pagini, pe care vă rog din adîncul sufletului, în amintirea zilelor frumoase de la Buenos Aires, să le parcurgeţi pînă la sfîrşit. Am citit multe romane senzaţionale şi am străbătut oceanul, dar nu mi-am închipuit

T

că în ţara mea, aşa de liniştită pînă mai ieri, se pot petrece evenimentele pe care nu le-ar crede mintea cea mai plină de fantazie. înainte de începutul campaniei am plecat la Iaşi, unde s-a stabilit un frate al meu. Familia mea trăia, cînd am plecat din România, la Botoşani; părinţii murind, acum s-a risipit prin alte oraşe. Eu însă sînt născut in Dorohoi. Pe la sfîrsirul lui iunie, ieşind in oraş de dimineaţă, cu gîndul de a-mi cumpăra o carte de la Librăria Gheorghiu, am rămas mirat văzînd pe străzi patrule germane şi române. Prin dreptul cinematografului „Sidoli", cîţiva soldaţi germani strigă spre mine şi spre alte persoane ce ieşeau repede din cinematograf şi încep să tragă cu revolvere-mitralieră. Doi sau trei inşi, nu-mi dau socoteală cîţi au fost, au alunecat atunci peste mine şi m-au prăbuşit în marginea trotuarului, căzind asupra mea. Am încercat atunci să-i dau la o parte şi să mă ridic, dar am auzit glasuri zicînd în nemţeşte:

— Unul n-a murit. Mai trage!

Şi într-adevăr, a răsunat o altă pîrîitură de gloanţe. La început, avînd sentimentul că am murit, am stat nemişcat, după aceea mi-am dat seama că sînt viu şi de frică nu m-am clintit. Deschizînd ochii încet, am văzut că nu era nimeni în dreptul meu pe stradă, numai spre capete se zăreau patrulele care barau trecerea. Ceasuri întregi am srat aşa, cu greutatea morţilor în spate, respirînd ca să prind putere. Era o căldură înăbuşitoare şi senin şi nu pricepeam din ce cauză sînt ud pînă la piele. Un lichid îmi curgea pe obraz şi muşte mari începeau să se strîngă pe mine. Spre seară, caldarîmul s-a zguduit de apropierea unui camion, care s-a oprit în dreptul meu. Oameni vorbind româneşte şi nemţeşte erau lîngă mine, dar eu nu-i vedeam, căci făceam pe mortul. Simţii o uşurare, cadavrele de deasupra-mi erau date la o parte. După cîte am simţit, le scoteau ghetele şi hainele şi-i aruncau goi în camion. Se auzea: „un, doi, trei, hop!" şi apoi un zgomot surd ca de ceva aruncat pe o rampă de metal. Vîrfuri de bocanci începută să mă izbească şi să mă întoarcă.

— Scoate-i hainele şi ghetele! zise unul.

— Ce să-i scoţi! Nu vezi că sînt muiate în singe şi lipite de piele *1* Ăsta e împănat cu gloanţe.

Două braţe puternice m-apucară de umeri, alte două de picioare şi începură să mă dea huţa prin aer spre a-mi face vînt şi zicînd: ,,un, doi, trei, hop! hop!" m-azvîrliră in sus. Căzui aşa de greu, încît un minut îmi pierdui cunoştinţa, apoi îmi revenii. Norocul meu a fost că eram aruncat relativ pe moale, deasupra altor cadavre. Maşina bubui şi porni. Acum deschisei ochii puţin cîte puţin şi înţelesei că mă aflam într-un camion Benz basculant de cărat gunoiul. Nu ştiam unde ne duce, dar îmi închipuii că la cimitir, ceea ce era şi adevărat. Respirai iarăşi din plin ca să pot să mă prefac mort la sosire. în sfîrşir, maşina se opri şi apoi începu să manevreze la comenzile cuiva care striga: „Mai, mai, gata!" Auzii o huruitură prelungă de lanţ, şi macaralele şi planul pe care şedeam începu să se încline, încît capul se ridica în sus şi picioarele cădeau în jos. în cele din urmă alunecai la vale şi căzui de la înălţime nu prea mate pe ceva moale, insă rău mirositor. Răsturnîndu-se cadavrele de-a dreptul în groapă, fără a le mai căra, bulgării de pămînt aruncaţi asupra mea ameninţau să mă înăbuşe. Din fericire, a fost ultimul transport din acea seară şi intunecîndu-se n-au acoperit morţii cu prea multă ţărînă, amînind treaba pentru a doua zi. Astfel, cînd pricepui că

nu mai e nimerii in jurul gropii, căci paşii se simţeau foarre bine prin pămînt, scormonii cu o mină şi o scosei afară, apoi scosei capul de-a binelea, stratul de pămînt nefiind mai gros de o jumălate de metru. Mirosea a tei şi a iarbă cosită şi greierii ţiriiau minunat. M-a apucat o sfîrşeală şi un somn şi am aţipit, aşa, in groapă, cu capul afară, ca într-un pat. Cînd m-am deşteptat, se crăpa de ziuă. De teamă ca nu cumva să vină alte transporturi şi să fiu prins iar, mi-am tras trupul din groapă şi, strecurîndu-mă printre lespezi, am ieşit din cimitir. Am luat-o la întîmplare pe cîmp şi, intrînd în nişte buruieni, am stat aşa nu ştiu cît, cugetînd asupra întîmplării mele.

Gîndul de a mă întoarce în oraş mi s-a părut cel mai primejdios. Neştiind bine cauza pentru care se trăsese în trecători, am avut ideea că vor fi exterminaţi toţi locuitorii oraşului, sau cel puţin evreii, de vreme ce fusesem dus, fără a se cerceta cine sînt, la cimitirul israelit, cum constatasem după pietrele de mormînr. Mi-era foame şi sete şi mai mult sete, şi am mîncat iarbă, neavînd altceva. Răsărind soarele, am văzut că locul în care şedeam nu era bun, căci prea mulţi oameni treceau prin apropiere. Am luat-o mai spre cîmp, înspre nişte porumbişti, şi m-am ascuns iar, cu intenţia de a mă dezbrăca şi a-mi usca hainele ude de sînge. Atunci am zărit o femeie care plivea păpuşoi, la cîţiva paşi de mine. Pe pămînt, pe un ştergar desfăcut, era o bucată mare de mămăligă şi nişte ceapă verde. Ameţit de foame, n-am ştiut ce fac şi, tîrîndu-mă pînă la ştergar, am luat mămăliga şi am început să muşc din ea.

— Ce faci, drace, acolo *1* mi-a strigat femeia, Care m-a ochit.

"*g*

— Mi-e foame, am spus eu, am ieşit din cimitir, unde am fost îngropat de viu. Ascunde-mă undeva şi-ţi voi fi recunoscător roată viaţa. Sînt israelit.

Femeia a dat un chiot şi a luat-o la goană. Trebuie să fi fost, ce-i dreptul, oribil, cu masca de sînge închegat pe faţă. Am pornit-o iar la drum, căci mi-a fost frică să nu vie jandarmii înştiinţaţi de femeie. Am mers mii multe ceasuri, cam pînă la amiază, pînă am ajuns lîngă o pădurice, unde curgea o gîrliţă subţire, făcînd bulboane din loc în Ioc. Aci m-am oprit, m-am dezbrăcat, m-atn scăldat în apă, mai mult rostogolindu-mă prin ea, şi mi-am spălat cum am putut hainele, punîndu-le Ia uscat pe iarbă. Apoi apa s-a înroşit aşa de tare de sînge, încît mi-am luat lucrurile încă ude în mînă şi am plecat gol mai departe, ca să nu fiu surprins şi învinovăţit că am atacat pe cineva, îmbrăcat in haine uscate şi curat pe faţă, am îndrăznit si ies în şosea şi să merg, ca şi alţii, nepăsătot. îmi ziceam, avînd bani, că aş putea lua trenul într-o staţie şi să mă întorc la Bucureşti. Pentru asta trebuia autorizaţie, fiind în zonă de război. Trupe române şi mai ales germane treceau necontenit spre frontul din apropiere. Dacă eram prins, aş fi fost negreşit împuşcat, de aceea mi-am zis că singura scăpate e de a mă preda cuiva care poate înţelege cazul meu. Atunci s-a oprit în şosea un şir de camioane cu bănci, în care se găseau soldaţi germani, precedate de o maşină mică blindată, din care se dădu jos un ofiţer ce mi s-a părut simpatic. M-am dus hotărît la el.

— Domnule ofiţer, i-am spus în nemţeşte, sînt israelit, intelectual, am fost în Germania. De fapt, am paşaport argentinian, deşi sînt născut în Ro- tn

mânia. Vă pot arăta actele. Am rugit de la Iaşi, din groapa morţilor, fiind împuşcat pe stradă nu ştiu de ce şi aruncat viu în mormînt.

Ofiţerul, care, pot să vă spun, e colonelul Wachsen, s-a uitat la mine, mi s-a părut cu compătimire, dar apoi a luat o figură serioasă.

— Ce cauţi dumneata aici, în drumul trupelor, fără autorizaţie?

— Am rătăcit, fiindu-mi frică să mă întorc în oraş.

— *Habla espanol ?*

— Si, *şeilor* J i-am răspuns.

— Şi eu am fost în Argentina! îmi destăinui colonelul.

Mărturisindu-mi că socotea cazul meu foarte grav, colonelul Wachsen decise totuşi să fiu luat la unitatea lui, pînă la clarificarea situaţiei mele, şi a fi folosit, ca unul ce ştiam nemţeşte, în relaţiile cu trupele române. Astfel, am fost dus, pe măsura înaintării frontului, pînă la Odesa, unde am slujit mereu ca translator. în octombrie, partizanii aruncară în aer comandamentul român, şi evreii acuzaţi de complicitate fură ridicaţi şi purtaţi în coloane pe străzi. Mă aflam în oraş, foarte de dimineaţă, trimis chiar de Wachsen cu o misiune şi însoţit de un soldat german, căci nu cunoşteam oraşul, ieşind rar şi numai împreună cu un german. Pe o stradă, trecu un camion-automobil cu cîţiva soldaţi germani şi civili români, probabil centurioni încadraţi în unităţile S.S., dintre care trei şedeau în picioare pe un postament pus în camion, deoarece erau la o înălţime mai mare decît ceilalţi, în urma camionului venea repede, împinsă de la spate şi din lături de soldaţi, o coloană de civili, evrei după toate indiciile. Germanul meu se apropie de un grup de militari germani care priveau de pe trotuare şi-l pierdui din vedere. Cum îl căutam din ochi, nu băgai de seamă că mă atingeam de coloană.

— înapoi, intră în rînduri! îmi strigă cineva şi mă simţii izbit cu patul pustii şi îmbrîncit în coloană.

Un militar trase cu revolverul în direcţia mea, însă căzu alt evreu, care rămase lungit pe caldarîm. A fost cu neputinţă să dau vreo explicaţie cuiva, iar germanul meu nu se zărea, mă pierduse şi el. Camionul ajunse pe o stradă largă cu alei de pomi groşi, desfrunziţi în mijloc. Aci furăm opriţi. Militarii de pe postamentul camionului puneau ştreanguri în copaci, evreii erau luaţi la rînd, traşi sus pe camion şi spînzuraţi, fiecare pom, după numărul Iui de crăci, fiind încărcat ca un cuier cu patru pînă la zece oameni. Apoi, camionul mergea mai departe, în vreme ce noi aşteptam. Toţi dinaintea mea, afară de unul, fuseseră spînzuraţi şi era rândul meu, după el, să fiu urcat în camion, cînd cel care întindea laţurile strigă:

— Nu mai avem funii!

— Trageţi, ordonă un gradat german, şi soldaţii întorşi spre coloană începură să împuşte în plin.

Atunci am rupt-o la fugă instinctiv şi nu mi-am încetinit paşii decît pe o străduţă unde m-am pipăit să văd dacă nu fusesem lovit. Ciudat, eram teafăr. Am mers apoi pe o stradă liniştit ca omul sigur de sine şi întîlnind un ofiţer german l-am întrebat politicos ân nemţeşte unde se aflâ strada pe care se aflâ unitatea Iui Wachsen. Am izbutit s-o găsesc. Wachsen, căruia i-am povestit torul, m-a privit foarte încruntat şi parcă cu ură,

—- Situaţia dumitale, mi-a spus, e foarte gravă. Avem ordine severe, prezenţa evreilor suspecţi în

Odesa e de-acum încolo imposibilă. De altfel toţi, suspecţi sau nu, vor fi lichidaţi. Dumneata trebuie să te duci înrr-o tabără de muncă, e mai bine din toate punctele de vedere. Am să-ţi dau o hîrtie oficială către un centru, şi un curier al nostru care va merge acolo te va conduce. într-adevăr, am fost dus într-un sat, al cărui nume nu-1 ştiu, şi acolo am fost repartizat la ferma la care mă găsesc acum. S-a format o coloană cam de trei sute de inşi, unii fiind destinaţi să meargă la alte gospodării. Drumul a fost anevoios, din cauza ninsorii timpurii. N-aveam palton şi mă căptuşisem doar cu hîrtie între cămaşă şi haine. Eu însumi mă mir cum n-am răcit. Eu, care am cunoscut dogoarea soarelui din Argentina, n-am murit de gerurile din Rusia. Pe şosele ieşeau oameni să ne privească şi ne compătimeau. Dar cîţiva tineri ne scrutau cu un fel de interes ciudat. Nu şriam bine ce sînt, păreau militari şi nu păreau, din cauza căciulilor şi a cojoacelor. Mai tîrziu am aflat că aceştia erau centurioni veniţi de peste Prut, ori oameni agreaţi de ei, care făceau afaceri, speculind situaţia mizerabilă a deportaţilor. Deşi era frig, muream de sete, şi văzînd un puţ, eu cu un tovarăş de drum ne-am decis să mergem să bem. însoţitorii au pus îndată mîna pe noi şi ocărîndu-ne au oprit coloana să ne împuşte. Pe cînd tîra pe tovarăşul meu, unul din privitorii suspecţi de pe marginea şoselei făcu semn însoţitorului.

— Vinde-mi-1 mie! zise el.

— Dai două mii de leif

— Dau o mie, că nu face, ghetele sînt rupte!

— Adu mia! consimţi însoţitorul.

Eu am crezut că-i o glumă sinistră, dar n-a fost aşa. însoţitorul luă mia şi împuşcă pe evreu în cap, lâsîndu-1 pe loc. Clientul se duse la mort, îl pipăi uşor cu piciorul ca pe mielul pe care-1 cumperi gata tăiat, apoi începu să-1 dezbrace. Atunci am înţeles totul. însoţitorii, care nu cred că erau nici soldaţi, ci centurioni, neputîndu-şi pierde vremea cu dezbrăcarea morţilor, nici să se încarce cu prea multe ţoale, vindeau pe executaţi. Negustorii improvizaţi, obişnuiţi cu spectacolul pe care nu-1 puteau împiedica, şi avind trebuinţă de haine, îi cumpărau. Veni rîndul meu.

— Iei o mie de parale pe ăsta? întrebă alt client.

-— Dă-le încoace! aprobă însoţitorul.

— Dumneata dă marfa întîi! zise acela prudent şi probabil păţit.

însoţitorul mă îmbrînci spre un dîmb de zăpadă să mă împuşte, dar eu, aruncîndu-mă, am intrat în inima coloanei, ascunzindu-mă printre ceilalţi, însoţitorul ţipă să ies, făcu gestul de a trage în deportaţi, toţi începură să urle şi să protesteze, strigînd: «Criminalilor!» Atunci, ceilalţi însoţitori intervenira:

• — Lasă-1, mă, în pace, hai să pornim.

Şi astfel am ajuns la ferma unde mă aflu acum, unde graţie domnului colonel Gavrilcea o duc mai bine. N-avem însă haine şi medicamente şi vă rog în genunchi să transmiteţi mesajele noastre. Considerîndu-vă toţi ca mintuitoarea noastră, vă sărut mlinile,

Seraphin»

Petrecerea romano-germană promisă de colonel se făcu ca o reuniune amicală înainte de apropiata despărţire de unitatea germană, care urma să înainteze spre front. în treacăt fie zis, germanii erau foarte plictisiţi cu lagărul lor de evrei, care în ciuda intemperiilor şi a micşorării pînă aproape

la zero a alimentelor nu muriseră toți. Nu voiau să-i poarte după ei, nici să-i predea românilor, pe care-i considerau slabi de înger. Colonelul oferi coniac, vin vechi, rezervînd şampania pentru încheiere. O bună dispoziție cuprinse pe toți, vinul fiind excelent. Fu cerută unanim o demonstrație de tir. Colonelul se aştepta la asemenea lucru, şi, înțelept, băuse puțin ca să aibă mîna sigură. Avea renumele unui neîntrecut «desenator», ceea ce însemna că făcea cu gloanțe pe un tablou conturul unui individ rezemat deel. Nu dăduse greş niciodată.

— Domnule colonel, strigară toți, desenați-ne ceva.

Colonelul se prefăcu a se lăsa greu, ca şi cîntărețele rîzgîiate.

— Domnilor, obiectă el, v-aş desena. însă vreau un model picant, o femeie frumoasă.

— Perla, Stella! exclamară ofițerii germani. Să fie aduse !

— Goale! adăugă, aclamat de toți, Remus Gavrilcea,

Doi soldați aduseră în sala cea mai spațioasă a cancelariei, unde se făcea petrecerea, un ecran mare de lemn pus pe tălpi şi-1 aşezară în fund lingă perete. După citeva minute, se iviră şt fetele. Erau fiicele unui rabin, amîndouă oacheşe, zvelte, cu liniile feței prelungi şi de o docilitate severă şi indiferentă. Cînd li se spuse să se dezbrace, îşi lăsară fustele şi bluzele fără nici un semn de emoție şi aşteptară. Tunse in cap, erau de o stranie frumusețe.

— Sfîntul Sebastian! spuse admirativ Wachsen, fără a fi înțeles însă de colonel.

Făcea aluzie la scena cunoscută în iconografia creştină a săgetării sfîntului Sebastian, cel cu trup de efeb. Stella fu adusă de colonel în dreptul ecranului, invitată să-şi îndepărteze picioarele în unghi şi să întindă mîinile sprijinindu-şi-le de nişte cuie de lemn. Apoi, colonelul se îndepărtă şi întinse revolverul. Se auziră şase lovituri una după alta. Stella fusese ochită deasupra capului, de o parte şi de alta a gîtului, la capetele degetelor mijlocii şi sub negrul părului puberal. Gloanțele se înfipsese exact la limită.

— ***WunderbaT! se*** exraziară germanii şi îndeosebi Wachsen, cate el însuşi era un bun ochitor.

Stella fu dată la o parte şi în locul ei fu aşezată Perla, de astă dată cu cuiele sub încheietura mîinii şi cu degetele resfirate.

— Voi trage şase gloanțe la fiecare palmă, anunță numărul colonelul.

Şi întinzlnd în fiece mină un revolver, lovi simultan între degetele Perlei, adăugind cite un glonte în marginea degetelor maci şi celor mici- Cînd Perla ridică palmele, pe ecran se vedeau lămurit două semicercuri de cite şase găuri. Gavrilcea primi zgomotoase felicitări. Perla fu aşezată din nou pe ecran, de astă dală cu picioarele mai îndepărtate.

— Vă voi desena, vesti colonelul, partea cea mai frumoasă din silueta unei femei.

Şi trase cu un singur revolver şase gloanțe între picioarele fetei, începînd de la genunchiul sting, fâcînd două puncte sub pubis şi încheind cu o lovitură lingă genunchiul drept. O furtună de aplauze răsplăti pe colonel, care bău un pahar plin de vin şi se reaşeză la masă.

— Şampania, ordonă el, să se destupe şampania!

— Awch ich, *auch. ich!* strigă deodată Wachsen cam amețit, punînd revolverul pe masă.

— Bravo! îl încurajară ofițerii români.

Fetele fiind obosite, după ce li se dădu cîte un pahar de vin, fură scoase afară, şi Petrişor propuse să fie adus Seraphin. în euforia generală, nimeni nu obiectă ceva. Seraphin intră în hainele sale de sac, privind blînd şi cu încredere. Se miră totuşi cînd i se ordonă să se dezbrace. Era costeliv şi aproape fără muşchi Ia picioare.

— *FfiTchten Sie nicht*! îl linişti amical Wachsen.

Acesta, metodic, desenase pe o foaie de hîrtie proiectul său de tir **şi-1** arătă tuturor. Avea să înconjoare cu un cerc de şase gloanțe capul lui Seraphin, începînd din stînga girului, trecînd în dreapta lui, apoi la urechea dreaptă, înfigînd două deasupra capului şi, în fine, ultimul la urechea stingă. Seraphin fu adus la ecran, şi Wachsen. ridicîndu-se în picioare, începu să tragă, în vreme ce oamenii numărau încet loviturile: unu, doi, trei, patru, cinci. La a şasea lovitură se auzi un urlet scurt, ochiul sting al lui Seraphin sări în mijlocul odăii şi victima se prăbuşi pe spate, moartă, tîrînd după sine, cu zgomot, ecranul. O linişte îngrozitoare urmă cîteva momente. Apoi ofițerii germani se ridicară gravi în picioare, imitați pe loc de ofițerii români. Wachsen îşi ascunse capul în palme.

Cînd Stella şi Perla se îndreptară spre lagăr, observară înspăimîntate că magazia ardea. Soldați germani mai aruncau în ea grenade incendiare, spre a scăpa de deținuții inoportuni. Flăcările erau aşa de mari, încît de jur împrejur se vedea ca ziua, şi zăpada care nu se topise încă sclipea. Din pornirea instinctivă de a salva pe cei dinăuntru, cele două fete se repeziră spre poarta rețelei de sîrmă ghimpată,

— Verfcoten! strigă plantonul.

Şi îndată, îndreptînd puşca-mitralieră înspre ele, cu un ropot le dobori la pămînt. Stella şi Perla ramaseră astfel culcate ca şi cînd ar fi voit să doarmă, apoi zăpada albă se înroşi încetul cu încetul in jurul lor.

XIX

După plecarea milițienilor şi adormirea lui Hagienuş, consecutiv crizei de epilepsie, Petrişor, Florica şi Virgil carară toată argintăria şi cărțile orientalistului în pivniță, acoperindu-le şi acoîo cu saci şi mascîndu-le cu două butoaie. Socoteala lui Petrişor era următoarea, foarte simplă: bătrînul a luat cunoştință de lipsa obiectelor şi prin urmare de aci încolo se va obişnui cu ideea pierderii lor definitive. Cît despre ofițerul de miliție, acela e un martor că Hagienuş ascunde lucrurile şi uită. Experiența trebuie împinsă în aşa fel, încît să dea maximum de rezultate. A doua zi, Hagienuş caută cu disperare prin toată casa argintăria şi cărțile, văitîndu-se şi imptorînd:

— Copii, fiți de înțeles, dați-mi lucrurile. Sînt acolo piese unice, de muzeu, le-aş fi. vîndut statului şi tot vouă vă dam banii. Tot ce am vouă vă las, uite, mă jur!

— Cine ştie pe unde le-ai ascuns, tată, zise Petrişor, cum e obiceiul dumitale, şi acum dai vina pe noi.

Hagienuş alergă la Consignații, la Dragavei, la Sufletel, la Gulimănescu, oriunde bănui că Petrişor. direct sau prin alții, ar fi putut plasa cărțile şi argintăria. Scotoci toate anticariatele, întrebă şi la Academie. Dacă găsea undeva un volum, ar fi

avut un fir pentru descoperirea lor. Deşi zdruncinat mintal, îşi recapătă viclenia lui nativă, stimulat de ideea fixă de a-şi recupera colecţiile, şi începu să stea acasă ziua spre a pîndi ieşirile copiilor. Petrişor şi ceilalţi făceau şi ei de gardă cu schimbul, ca nu cumva Hagienuş să descopere ascunzătoarea sau să plece cu alte obiecte, fiindcă îl socoteau isteţ şi bănuiau că într-un dulap din preajma patului, închis cu broască Yale, bătrinul pusese la o parte alte lucturi mai preţioase. De pe geam, Hagienuş băgă de seamă că Florica, mergînd la pivniţă să ia cîte ceva, încuia chepengul cu un lacăt gros, ceea ce nu făcuse altădată. Hagienuş poseda dubletul cheilor de la întreaga casă, afară de intrări, unde Petrişor schimbase, din motive strategice, broaştele. Deci scoţînd de sub duşumea cercul cu chei, sări noaptea peste geam, descuie lacătul şi intră în pivniţă pisiceşte, aprinzînd acolo o luminare. Nu-i fu greu să descopere, după butoaie, mormanul de cărţi şi de tăvi, tipsii şi alte obiecte de argint. La suprafaţă dădu de un urcior zvelt de atgint, cu multe figuri mitologice în relief, pe care îl atribuia Iui Benvenuto Cellini. îl luă, vîrîndu-1 sub cămaşă, aşeză totul Ia loc, cum fusese, stinse luminarea şi ieşi din pivniţă pe dibuite, lâsînd uşurel chepengul şi punînd iarăşi lacătul. A doua zi, spre a induce în eroare, se vaită iar:

— Daţi-mî, copii, lucruşoarele, mîniaţi pe Dumnezeu! Fără ele nu pot să termin studiile începute.

— Cînd îţi spun odată, se prefăcu Petrişor, că nu ţi le-am luat noi, înţelege-mâ. Por să-ţi jur şi eu că nimic n-a ieşit din casă.

— Atunci unde sînt?

— Unde le-ai pus!

Hagienuş merse la Ioanide:

— Domnule Ioanide, mă fură copiii, îmi irosesc volumaşele mele, lucruşoarele mele. Am cele mai rare piese de argintărie din ţară, italiene, orientale. Ţi Ie dăruiesc dumitale, domnule Ioanide, dumneata ştiu că ai să le păstrezi.

Şi Hagienuş scoase de sub haină vasul pentru apă de Benvenuto Cellini.

— Domnule Hagienuş, nu mi le da mie. Cine le poate vedea aici? Donează-le Palatului cultural, pentru muzeul lui.

-— Le donez, domnul* Ioanide, le donezi

Ioanide puse la cale o întîlnire între Hagienuş, Dragavei şi un avocat de contencios, şi orientalistul făcu act de donaţie în regula, donînd toate obiectele şi cărţile ce s-ar găsi la el, urmînd ca semnarea de primire să se facă la predarea pieselor, după o listă în care figura in frunte vasul lui Cellini, predat. După aceea, Smărăndache, care trăgea nădejde să fie numit şi el achizitor al muzeului, veni a doua **2i** acasă la Hagienuş. Dădu bineînţeles cu ochii de Petrişor şi de Florica.

— Viu din partea Palatului cultural, zise Smărăndache, căutăm pe domnul Hagienuş, în legătură cu o tranzacţie.

— Ce tranzacţie? se interesă Petrişor.

— S-a oferit să vîndă muzeului o colecţie de cărţi şi una de obiecte de argint. Oferta a fost aprobată, pe baza unei expertiie făcute de un specialist anul ttecut. S-au şi făcut ordonanţele de plată.

— Şi cam cil ia pe ele?

— In jurul sumei de două sute de mii de Iei, scăzînd impozitele.

Petrişor şi Florica se priviră ameţiţi. Două sute de mii de lei, în urma reformei monetare recente, înfăţişa o sumă respectabilă.

— Şi a predat obiectele? întrebă Petrişor.

— Nu încă. îi vom trimite de la muzeu o camionetă.

- — De Ie-o mai avea! se îndoi Petrişor tactic. îl tot aud plîngîndu-se că nu le găseşte. Dar poate or fi altele.

— Ar fi păcat, zise Smărăndache. Suma e bunicică.

Şi flutură o bîrtie oficială, neferindu-se a o lăsa apucată de Petrişor. Nu-i de ascuns că adresa era o mistificaţie. Pe o foaie de hîrtie cu en-tere, ştampilă şi număr de ieşire fantezist, iscălită cu nume de invenţie, Smărăndache ticluise o invitaţie către Hagienuş de a preda obiectele oferite şi a ridica suma specificată acordată pentru ele. Smărăndache nu se dădea în lături de a face astfel de falsuri inocente şi fără consecinţe reprobabile. Cînd la o arenă sau recepţie cu bufet erau anunţate multe delegaţii streine, Smărăndache, neavînd invitaţie, lua pe soţia lui, strîngea şi alţi cîţiva amici, bărbaţi şi femei cu figuri mai exotice, şi păşea ptin faţa controlului cu o siguranţă admirabilă, anunţîndu-se într-o limbă streină, de pildă: «*Indonesian delegation.'*»

— Să-1 chem pe tata! se oferi Petrişor.

— S-a aranjat! îl salută Smărăndache pe orientalist. Mîine încasezi banii. Venim cu camioneta să le luăm, dacă acceptă.

Hagienuş luă o mină plîngăreaţă:

— M-a bătut Dumnezeu, se seînci el, nu găsesc lucruşoarele nicăieri, nu ştiu cine mi le-a luat. Banii ii dădeam copiilor ăstora.

• — îmi închipui că le vei găsi, îl încuraja Smărăndache, ar fi păcat. Dacă nu ridici mîine banii, trebuiesc depuşi, iar formalităţile de scoatere din bancă sînt cam anevoioase.

Smărăndache rugă pe Petrişor, care-1 conduse, în pijamaua lui roasă, pînă la uşă, să-1 vestească la muzeu, a doua zi, dacă vin. îi dădu numărul de telefon.

— Vedeţi ce mi-aţi făcut, copii? Am vrut să fac o faptă bună şi ţării şi vouă, şi voi aţi risipit o avere artistică.

— Ce-i tot dai zor cu risipitul ? se supără Petrişor. Dumneata ai obiceiul să ascunzi totul de noi. Ai căutat bine prin toată casa?

— Am căutat, copii, unde să mai caut? în pod, în pivniţă? Ce, eu mă duc vreodată acolo?

— Pe unde nu mergi dumneata, fără să mai ţii minte! Hai să căutăm împreună.

Petrişor se prefăcu a controla toate odăile, privi pe sub paturi, în lăzi, se urcă în pod cu Hagienuş, coborî în pivniţă.

— Cine a cotrobăit pe aici, bombăni el, ce-s butoaiele astea ? şi merse drept la mormanul cu pricina.

— Poftim, se miră Petrişor, ce caută cărţile astea in pivniţă?

— Păi eu ştiu ? se întrebă ingenuu şi Hagienuş.

A doua zi camioneta Palatului cultural ridică volumele rare şi argintăria, iar o maşină luxoasă, aceea cu care umblase pînă atunci Gaittany, conduse pe Hagienuş şi pe Petrişor la muzeu. în biroul lui Dragavei, lista fu verificată punct cu punct, după obiectele prezentate, apoi actul fu semnat şi Dragavei întinse mîna călduros orientalistului:

— Tovarăşe Hagienuş, îi zise, îţi mulţumim pentru frumoasa dumitale donaţie.

Aceeaşi maşină conduse acasă pe Hagienuş şi pe Petrişor.

— Cum, tată, izbucni Petrişor, sufocat, cînd intrară în curte, dumneata ai donat argintăria?

— Da, copii, mărturisi bătrînul, ce era să fac? S-o păzesc mereu? Să rămînă ceva generaţiilor următoare de pe urma mea.

— Să te duci să-ţi dea ăştia de mîncare, se înfurie Petrişor, nu eu, care am stat în ploaia de gloanţe ca să te apăr pe dumneata.

Şi păşi repede în antreu, trîntind uşa după el şi închizînd-o cu cheia. Hagienuş rămase afară. Era răcoare, seara, nu ştia unde să se ducă. Figura lui, altădată ilară, prin slăbire exprima o tristeţe uimitoare. Toate sforţările sale de luciditate din ultima vreme îl istovise intelectualiceşte, şi vicleanul care înşelase pe înşelătorul Petrişor căzu în confuzia mintală cea mai totală. După ce dădu tîrcoale casei şi se învirti prin curte, ieşi automat pe poartă şi o luă agale pe stradă.

Petrişor dezvălui Florichii isprava lui Hagienuş şi se lăudă că 1-a gonit.

— N-ai făcut bine, îi reproşa Florica, totdeauna te pripeşti. în cazul tău, cînd ştii care e situaţia noastră, n-ar trebui să faci gesturi riscate. Tata are cunoscuţi mulţi, e în stare să facă plîngete împotriva noastră. Vrei s-o păţim?

— N-am mai putut răbda! se scuză Petrişor, rccunoscîndu-şi implicit eroarea.

Florica alergă pe stradă, merse pînă la capătul ci, dar nu-1 mai găsi pe tată-său. Cînd a doua zi da dimineaţă Ioanide ieşi din casă, găsi un bătrîn dormind pe cJiaise-Iongite-ul ce rămînea desfăcut şi noaptea în apropierea uşii de la intrare, lîngă care se afla prins în perete un basorelief, reprezentînd pe Alexandru cel Mare şi pe regina Amazoanelor, cu inscripţie grecească: *Alexandre* ke Thdlestris.*

— Ce faci aici, domnule Hagienuş ? îl întrebă el bătîndu-1 pe umeri.

Hagienuş deschise ochii şi zise:

— Pausanias, vrei să mă ucizi şi pe mine cum ai ucis pe tatăl meu, Filip?

— Nu sînt Pausanias, răspunse arhitectul glumind, sînt Ioanide.

Hagienuş, cu ochii rătăciţi, nu reacţiona la acest spirit.

— Nearc, unde ai lăsat flota? gemu el neliniştit.

Atunci Ioanide înţelese că Hagienuş e foarte bolnav. îl conduse în sufragerie, chemă pe Elvira.

— Am impresia, spuse el acesteia, că a dormit toată noaptea afară şi că delirează. Dă-i ceva cald.

Elvira puse mîna pe obrazul lui Hagienuş, care o contempla cu ochi ficşi,

— Nu are febrăl Să-i dăm lapte.

Hagienuş, mormăind cuvinte ininteligibile şi nerăspunzînd rezonabil la nici una din întrebările celor doi, bău totuşi laptele cu aviditate, luă cu mîna tremurătoare două felii de pîine prăjită şi le muie în ceaşcă. Elvira îi mai turnă lapte. Orientalistul îl bău şi pe acesta, lăsînd să-i curgă un şiroi pe la colţul gurii.

— Ce se întîmplă cu acest om? se miră Elvira. Ar trebui să aduci un doctor.

Tocmai atunci pică Florica, pe care Elvira o conduse, Ia afirmarea că e fata Iui Hagienuş, în sufragerie. Orientalistul o privi o clipă adormit, apoi deodată se ridică alarmat, căutînd să plece şi făcu gestul lui, obişnuit în criză, de a-şi scoate haina.

— Acum are să se dezbrace, avertiză Florica, să-1 întindem mai bine undeva pe o canapea.

Fără haină, fără vestă, fiindcă n-apucase să-şi dea jos şi pantalonii, Hagienuş fu călăuzit de braţe într-un mic fumoar alăturat şi întins cu capul rezemat bine pe pernă, pe un divan, unde adormi greu, aproape îndată, gemind şi tresăltînd. Mîinile î se scuturau în visul lui greoi şi o umbră de spumă apătu la gură.

— De cînd are boala asta? se informă emoţionată Elvira

— Foarte de mult, explică Florica. A fost şi intetnat. Are un fel de epilepsie, cînd se enervează se dezbracă în pielea goală. Fuge şi de acasă, avem mult de îndurat cu el. Dacă l-am putea interna din nou la spital, în condiţii omeneşti, ar fi bine şi pentru el şi pentru noi.

Acest «şi pentru noi» displăcu în mod vizibil lui îoanide, care ţinu să însoţească pe Hagienuş acasă, atunci cînd acesta, deşteptîndu-se, fu îndemnat de Florica să se întoarcă la domiciliu. Florica încercă să convingă pe arhitect să nu se obosească, acesta însă insistă şi chemă o maşină.

Ajunşi la destinaţie, Florica, văzînd că îoanide are intenţia să intre în apartamentul lui Hagienuş, îl rugă să aştepte cu bătrînul în sufragerie, şi plecă repede să deretice, după toate probabilităţile, odaia, neglijată intenţionat de multă vreme. Cînd, în fine, fura admişi, îoanide constată că patul era primenit proaspăt. Hagienuş, deşi îşi-revenise din criza acută, răcea cu ochii ţintă spre uşă sau spunea cuvinte fără şir, între care începură să apară şi altele privind actualitatea.

— Nicias, şopti el în cele din urmă lui îoanide, vreau să-ţi vorbesc în taină, am să-ţi încredinţez un lucru rar, uite, mă jur.

îoanide făcu semn din ochi Florichii, care se retrase cu mare neplăcere, şi cum, şi după asta, simţi că la clanţa uşii suflă ceva neobişnuit, ca un cline care adulmecă (Petrişor, în pijama, se uita pe gaura cheii), trase batista din buzunar şt făcu cu ea un dop, care astupă gaura. Hagienuş scoase atunci repede de sub o scîndură un inel cu chei şi deschise dulapul, de unde extrase un sul cu un manuscris antic.

— Archias, se rugă Hagienuş, te rog să predai acest memoriu Comitetului Central.

— Eu sînt îoanide, îi atrase atenţia arhitectul, văzînd că orientalistul revine Ia prezent.

— Domnule îoanide, îl identifică bolnavul fără convingere, e toată viaţa mea aici, să mă bată Dumnezeu.

Apoi luă un vraf de manuscrise, pline de cirate în toate limbile, multe in cuneiforme, hieroglife, ideograme sinice şi alte scrieri orientale.

— Te rog din suflet, domnule Nicias, să dai Academiei să tipărească aceste lucrări la care am muncit o viaţă de om. Uite, ca să-ţi las o amintire, îţi dăruiesc acest mic bust, care e portretul meu.

Şi luă de pe raft un mic bust ca de doi decimetri înălţime, foarte greu, de altfel, căci era în aur masiv, şi care înfăţişa un bărbat cu nas grec, tînăr, însă plin la faţă şi la umeri ca Napoleon Bonaparte. Unele semne de lovire şi lustruirea pe alocuri a formelor atestau antichitatea obiectului, în josul căruia era o inscripţie grecească «*Alexandro*^ Filip*pou* *Makedonou*».

— Eu sînt, asigură cu candoare Hagienuş pe Ioanide, e o reproducere după una colosală, care era în pieţele tuturor oraşelor.

Ioanide părăsi pe orientalist, întristat de mizeriile vieţii. Zilnic afla lucrurile cele mai inimaginabile despre oamenii din această generaţie, monstruozităţi ieşite la suprafaţă ca sepiile şi stelele de mare aruncate pe ţărm de furtună. Acasă il întîmpină altă supărare. Stneca, broasca ţestoasă, fusese omorîtă de un cotoi. Cîtăva vreme după aceea, cercul Gaittany-Sufteţel şi ceilalţi vorbiră, după relatările lui Smărăndache, despre «funeraliile» Iui Seneca. Ioanide ar fi dat drumul celor o sută de jeturi de apă şi la muzica lor ar fi mmormmtat lingă **ba2in** broasca ţestoasă, punindu-i o piatră mormîntală şi ţinînd şi un discurs. De fapt, lucrurile fusese mult mai simple. Ioanide, Elvira, Mini şi Smărăndache, acesta venit întimplător, aşteptară în picioare pînă ce contele Iablonski făcu cu mîna o gaură destul de adîncă, in care depuse broasca ţestoasă. Deasupra aşeză ca semn o piatră ce se afla la îndemînâ,

— Ceea ce mă tulbură în această intimplare, medita cu glas tare arhitectul, e faptul că o broască ţestoasă trăieşte foarte mult, unii zic pînă la trei sute de ani. Dacă stîrpesc o efemeridă, n-am facur cine ştie ce crimă, către seară murea singură. Dar să ai harul de a trăi veacuri şi să mori după un an prin accident e un lucru nu se poate mai trist. Problema longevităţii se reduce atunci la înlăturarea accidentelor, pârind în acest fel insolubilă. Sau, în cel mai bun caz, longevitatea devine ea însăşi un accident rar, accidentul de a nu suferi accidente.

Şi zîmbind melancolic, Ioanide merse spre hidrant şi dădu drumul jocurilor de apă.

Babighian veni în aceste zile foarte amărît **];i** Ioanide, care ii arătă bustul de aut al lui Alexandru cel Mare.

— Minune! exclamă armeanul. Preţul aurului e nimic pe lingă valoarea artistică.

— Ce să fac cu el? îl consultă arhitectul. Dacă il ţin, o să-mi iasă vorbă că torn statui în metale preţioase. Am şt auzit despre cişmelele mele efr sînt un fel de cataracte ale Nilului. L-aş da muzeului, însă în numele cui? Hagienuş e complet iresponsabil, nu mai e îndoială, un act de donaţie din partea lui, azi, poate fi interpretat ca un gest demenţial, îl voi mal ţine în depozit cîtva timp şi pe urmă vom vedea. Mi-e milă de nenorocit, trăieşte într-o mare mizerie. Dar dumneata de ce eşti aşa di: întunecat ?

— Mi s-a întîmplat un bucluc mare, eram s-o păţesc. Dacă oamenii nu înţeleg ce e comerţul de artă!

întîmplarea era următoarea. Un răuvoitor, care pusese ochii pe un tablou şi nu-1 putuse cumpăra, făcuse o reclamaţie. în general era cunoscută slăbiciunea lui Babighian, totuţi. magazinul era magazin, nu putea face discriminaţie între cumpărători, chiar dacă aceştia ar fi fost lăptari. Se făcu o inspecţie, în urma căreia se dovedi că zeci de tablouri de mina întîi erau ascunse printre covoare.

— Nu s-au prezentat clienţi! se scuză Babighian.

— Cum are să se prezinte, dacă nu le expui? i se reproşa.

— Vreau să zic clienţi serioşi.

— Ce-nţelegi dumneata prin clienţi serioşi?

— Unul care ştie ce cumpără. Dacă eu vînd un Rubens unui lăptar, am pierdut urma pînzei aproape sigur. Datoria mea de cunoscător e să am

oricînd evidența ei, să dau îndrumări istoricului de artă.

— Dar cine a cerut-o nu e lăptar, e doctor!

— îl ştiu eu! Face o clientelă grozavă şi vîră banii în tablouri, supralicitînd. Intelectualii care se pricep n-au bani, şi muzeul, din cauza formalităților, le pierde. Nu permite nimănui să facă reproduceri după ele, Ie ascunde, spre a le specula mai tîrziu. El mi-a luat un Luchian (minune!) şi un Ressu excepțional. Eu le păstrez pentru stat, întreb mereu cînd sînt sume disponibile, am procurat muzeelor, instituțiilor sute de opere de valoare.

în fond, găsiră că omul avea dreptate, cu toate astea, spre a se spulbera zvonul că magazinul de artă doseşte tablourile, mutară pe Babighian la magazinul de bijuterii. Aci, acesta se plictisea enorm. Nu-i plăceau, sub raport artistic, giuvaericalele.

— Un covor bun e un peisaj oriental, o pajişte moale împestrițată cu flori mărunte şi cu păsărele, o caligrafie persană, întinsă la picioare. Tabloul e minune de culori, e lumea văzută în esența ei. Dar un inel ce-i? Podoabă pentru barbari.

Şi-acum Babighian părea a somnola în magazinul de bijuterii, însă dormea de-a binelea, cîteodată sforăind. Mai des, lipsea.

— Unde e tovarăşul Babighian? întrebau prietenii.

— Nu ştiți? explicau rîzînd vînzătorii. E Ia magazinul de artă, unde priveşte tablourile.

într-adevăr, aşezat pe scaun, ca un simplu client, studios, Babighian se îmbăta cu coada ochilor, în aparentă piroteală, de culorile tablourilor acum expuse cinstit în perete. Aman, Grigorescu, Andreescu, Luchian, Petraşcu, Tonitza îl chinuiau cu fericiri şi dureri alternate. Cînd un amator,

necunoscut, mai ales suspect de a fi un mic-burghez în căutarea unui plasament pentru bani, se înființa înaintea peretelui, întrebînd de costul tablourilor, Babighian intra în vorbă, căutînd să îndepărteze pericolul.

— Nu vîrîți banii în tablouri de aşa-zişi maeştri, consilia el, dacă clientul ii făcea impresia unui profan total. Prețurile au scăzut la limită. Circulă sute de Petraşcu, tablouri confecționate în serie, Tonitza se vinde cu prețul unei perechi de ghete. Şi au să mai scadă. Luați giuvaericale, la magazinul de bijuterii sînt lucruri admirabile, minune. Aurul, platina, briliantul, astea nu oscilează.

în cazul cînd amatorul era om de oarecare cultură, Babighian schimba tactica.

— Cum aşa, se mira de pildă clientul, pentru dumneata Petraşcu nu e un pictor de valoare?

— Este, cine a spus altfel? confirma Babighian. Şi nu un pictor de valoare, ci un uriaş, un Rembrandt al naturii moarte. Asta nu-i un motiv să cumperi orice semnat de el. Petraşcu e pictorul cel mai inegal, spte deosebire de un Grigorescu, un Luchian. Făcea în zeci de variante acelaşi mănunchi de flori într-un vas de aramă, însă o dată era inspirat. Atunci, miracol, lumină din lumină. Celelalte variante sînt ratări. Petraşcu e sau totul, sau nimic. Deci aşteptați pînă vă pică minunea.

Babighian suferea cînd alții cumpărau pînze de maeştri, dintr-un egoism de voluptuos, el însuşi nu cumpăra decît rar piese ce i se păreau capitale pentru definiția unui artist. Cînd găsea o astfel de piesă, vindea alta mai slabă, aşa încît numărul tablourilor din colecția sa nu creştea monstruos. Pîndea deci la magazinul de artă o capodoperă reprezentativă şi, cînd găsea o astfel de pînză,

cădea în agitație, îi era frică să nu o cumpere altul înaintea lui. Implora acum pe noul director al magazinului să facă ce făcuse el, să dosească tabloul pînă ce ar fi fost în măsură să-1 plătească, inspecta în tot cursul zilei peretele, venind de Ia magazinul de bijuterii, sau întreba la telefon, iar odată, cînd un amator declară că cumpără un tablou ce vrăjea pe Babighian, acesta sări de pe scaunul lui de somnolență și strigă înfricoșat, mințind:

— Pardon, e reținut de mine!

îndată ceru bani cu împrumut lui Ioanide și-și salvă pînza.

O altă pricină de întunecare a lui Babighian era în legătură cu Sultana Demirgian, exact vorbind, cu portretul de Cezanne. Nemaiputînd răbda chinul de a nu poseda tabloul, Babighian hotărî să treacă la fapte eroice. Cu un pachet de cafea boabe prăjită în mînă, se prezentă la Sultana și-i vorbi în acest fel:

— Madam Demirgian, țin la navastă-mea, cum știi prea bine; e o femeie neprețuită, o prietenă de zile bune și rele, o sfîntă. Inima omului e însă largă, în ea pot încăpea mai multe pasiuni, cum mi-a spus într-o zi maestrul Ioanide. Sînt oriental, ce vrei, noi sîntem obișnuiți cu haremul, o instituție care nu mai poate dăinui din motive economice, dar care își avea rațiunea ei sufletească și estetică. Frumosul e multiplu, madam Demirgian, și dacă îmi place Venera, nu-mi displace nici Diana. Nevastă-mea e o sfîntă, ea mă înțelege, sper că mă-nțelegi și dumneata!

— Te-nțeleg... întări Sultana, coborînd puțin pleoapele și roșindu-se imperceptibil la față, adică de fapt luînd un ton ciocolatiu, fiind brună.

— Am un sentiment pentru dumneata, un devotament, dacă nu facem nici un rău nimănui, de ce n-am asculta glasul inimii?

— Dragă domnule Babighian, ți-am mai spus, mă îndoiesc că la virsta mea pot să mai plac cuiva,

— Mie îmi placi, madam Demirgian, la toți oamenii de gust placi, mie cu deosebire. Te voi prețui ca pe o cadra din școala venețiană.

— Să nu exagerăm, dragă domnule, redeveni realistă Sultana, ce vrei anume, să trăim împreună?

— Da! aprobă frenetic Babighian, și se repezi să sărute mîinile Sultanei.

— La urma urmelor, zise calm și pozitivă madam Demirgian, nu văd de ce nu, cu condiția unei anume decente. Nu vreau să mîhnesc pe nimeni, și cu deosebire pe madam Babighian.

— E o sfîntă! o canoniza iarăși directorul magazinului de bijuterii, care scoase din buzunar o cutiuță de piele roșie, din inima căreia extrase un inel de aur foarte subțire, împodobit cu flori din sfarimături de diamant.

— Nu e mare lucru, însă lucrătura e interesantă, îl am de la bunică-mea.

Sultana aruncă un ochi expert și se văzu îndată că nu cădea victimă iluziilor bijutiere ale lui Babighian. Zîmbi totuși mulțumită, căci îi plăcea emoția erotică în sine. Babighian îi petrecu inelul pe un deget, sărută degetul respectiv și apoi amîndouă mîinile, în fine, cu mîinile sale lungi cuprinse pe Sultana în brațe, acoperind-o cu bustul său de păianjen uriaș, și o sărută cu buzele groase, foarte ude, pe obraji și apoi pe gură. Sultana nu manifesta nici un fel de repulsie pentru buzele umectate ale lui Babighian, omul nu-i displăcea, găsea în toată ființa lui o finețe orientală, ascunsă într-un

trup diform. Estetica ei admitea Ia sexul opus barba stufoasă, părul simiesc pe piept, pe spate şi pe picioare, abdomenul emisferic. Mareşalul . Cornescu reprezenta pentru ea «o frumuseţe de bărbat». Langoarea din pupilele colecţionarului, sclipirile fugitive ale ochilor, ascunzînd senzualitatea lui vizuală, palmele mari, obişnuite să pipăie, voluntarismul ascuns în moliciune şi politeţă nu scăpau atenţiei anticăresei. Şi-1 reprezenta pe Babighian călare pe un mare armăsar negru, strunind falnic animalul şi stînd aproape nemişcat sub presiunea unui turban mare cît o turlă. La şold îi atirna un mare iatagan cu pietre preţioase, şaua era învelită cu o bucată de Buhara de culoarea vinului roşu, iar şalvarii se umflau de vînt de o parte şi de alta. Demirgian fusese un sclav fără personalitate, Babighian era un stăpîn voluptuos.

— Madam Demirgian, cuvîntă colecţionarul după îndeplinirea gestului de logodnă, fă-mi o cafea din boabele pe care ţi le-am adus.

Sultana luă o rîşniţă cilindrică de alamă, puse în ea cîteva boabe şi o învîrti. Babighian se aşezase pe un fotoliu, cu capul foarte aplecat spre pîntece şi cu ochii închişi, părînd că moţăie. Dar cu nările evazate sorbea aroma cafelei.

— Minune! murmură el-.

— Ce anume?

— Cafeaua! Să bei cafea bună şi să priveşti un tablou cu subiect oriental de Delacroix.

Babighian avu tactul de a nu pomeni de Ioc de portretul de Cezanne în primele săptămîni de miere. După aceea nu se mai putu stâpîni.

— Madam Demirgian, propuse el Sultanei, fără a o tutui (păstrară amîndoi acest stil), nu vinzi portretul de Cezanne?

— Să-1 vînd? De ce să-1 vînd? Şi cui?

— Mie!

— Ştii că ai haz! Eu să-ţi vînd dumitale un tablou. Comerţul în situaţia noastră e ridicul. Pentru ce vrei să-1 cumperi?

Colecţionarul nu îndrăzni să zică «dacă nu-1 vinzi dă-mi-ll», şi nici Sultana nu făcu o astfel de ofertă generoasă.

— Vreau să-1 am ca să-I privesc tot timpul, să mă regenerez sufleteşte prin el.

— îl priveşti aici cît pofteşti, ce-ţi mai trebuie să-1 cumperi?

— O pictură, madam Demirgian, e un obiect fragil, ce suferă mai mult decît oricare altele insultele timpului. Un bronz durează milenii, stă îngropat în pârnînt sau in mîlul lacurilor, felii din coloanele templelor au rămas şi azi printre cactuşi şi scaieţi. Dar ce mai dăinuie din picturile lui Parrhasius din Ephes, ale Iui Timant din Cytnos sau ale Iui Apelle din Cos? Trebuie să Ie sorbim cu ochii cît trăim, să le studiem, să Ie descriem, ca să rămînă măcar amintirea lor veacurilor următoare. O pictură are nevoie afară de asta de o îngrijire specială, temperatură egală, nici prea uscată, nici prea umedă, să stea într-un loc unde să fie ferită .de incendiu.

— Cît are să stea la mine, n-are să sufere nimic.

— Va să zică te gîndeşti să-1 vinzi odată.

— Nici vorbă, cînd condiţiile se vor schimba şi o să-1 pot să-1 evaluez pe piaţa mondială. Ce vrei, dragă domnule, un Cezanne e un Cezanne.

Colecţionarul oftă profund.

— îmi face impresia, dragă domnule Babighian, adăugă Sultana, că eşti preocupat mai mult de tablou decît de mine. în fond, ai dreptatea dumitale,

dar, gîndeşte-te, în locul meu, ai vinde azi, pripit, un Cezanne pe o hîrtie fluctuabilă?

Dureros pentru Babighian era că admitea în totul punctul de vedere al Sultanei şi se osîndea de ideea absurdă pe care o nutrise că o femeie ca ea poate fi în stare să se lase mistificată de el. Dezamăgit comercial, colecţionarul se simţi obosit şi ca amant şi ar fi rupt-o cu anticăreasa dacă nu s-ar fi temut că aceasta nu l-ar mai fi primit în casă, prîvîndu-1 astfel de priveliştea portretului.

— Cea mai avantajată în toată afacerea asta, rid ea Smărăndache, divulgînd drama comică a colecţionarului, e madam Demirgian, care acordă vizionarea tabloului pentru o seară de amor.

In realitate, Babighian se simţea profund nefericit şi visa insistent de la o vreme că fură tabloul Sultanei.

Ioanide vizită din nou, însoţit de Gaittany şi de Smărăndache, pe Hagienuş. Il găsi relativ mai limpezit, deşi amesteca mereu numele actuale cu cele antice, dlnd precădere celor din urmă. în chestiunile mărunte şi de imediat interes practic orientalistul emitea judecăţi normale.

— Ce mai faci, domnule Hagienuş ? îl salută arhitectul. La ce mai lucrezi?

— Eu nu mai lucrez, domnule Hippodamus, nu mai am suflet.

— Cum nu mai ai suflet? se miră Gaittany. Eşti mai bine ca oricînd, să nu-ţi fie de deochi. E-n regulă. Şi cu cotul unui deget bătu în lemnul mesei. Cîcă vreme sufli, ai suflet! îl încuraja arhitectul în glumă şi în spirit materialist.

— Mai suflu, domnule Pheax, sufletul animal îl mai am, pe cel intelectual I-am pierdut.

— Ce spune este eminent, şopti Gaittany la urechea lui Smărăndache, nefericitul îşi dă seama perfect de starea lui.

— Domnule Hagienuş, observă arhitectul, iţi neglijezi prietenii. Uiţi mereu că sînt Ioanide. E drept că nu mi-ai uitat meseria, pentru că, pe cite ştiu eu, Hippodamus şi Pheax au fost arhitecţi.

— Iubite domnule Hagienuş, zise Gaittany, vteau să te consult într-o chestiune. în cabinetul meu de numismatică s-a prezentat cineva cu o tetradrahmă ateniană, purtînd numele unui Aristion. Nu există nici o indicaţie în puţinele cărţi pe care le are cabinetul, eu nu mă pricep. Ce să cercetez în materia asta?

— Moneda e cunoscută, domnule Gorgias, o găseşti într-o carte tipărită la Londra, în **1782,** şi donată de mine muzeului: G. Hunter, *Descîiptio* nummorwm *veterum populorum et urbium,* qwi în *museo ejus asservantur.*

— Să trăieşti, îi mulţumi Gaittany, eşti un mare învăţat, şi sco[înd notesul îşi însemnă repede titlul.

în timp ce vorbeau, ceva ca un ghem zvîcni din poalele lui Hagienuş şi se precipită sub pat. Orientalistul nu observă îndată fenomenul, dar pe urmă începu să fie neliniştit, căuta cu ochii pe sub masă, pe sub scaune.

— A sărit ceva din braţele dumitale sub pat! îl orienta Smărăndache.

Hagienuş ingenunche, vîrî capul sub ciucurii macatului şi începu să cheme ademenitor:

— Galen, Galen.

O fiinţă mică, vărgata, ca o scrumbie marină, cu coada în plină erecţiune, se frecă de cîteva ori

de obrazul orientalistului, scOțînd un mieunat impercepribil. Orientalistul puse repede mîna pe ea.

— Tot sufletul meu este în ea, lămuri Hagienuş, eu n-am mai rămas decît cu sufletul animal. Poate că în ipostaza asta să fiu mai fericit. Oamenii nu mănîncă pisici, deci voi fi ferit de ucidere.

Vizitatorii nu înțeleseseră bine sensul cuvintelor lui Hagienuş, deşi ele nu li se părură prea extravagante.

— Domnule Hagienuş, veni îoanide la scopul vizitei, mi-ai dat în depozit bustul lui Alexandru cel Mare, turnat în aur —

— Cu un procent de argint! rectifică Hagienuş.

— ... un portret admirabil.

— Aşa arătam atunci! spuse orientalistul cu o ingenuă vanitate şi totodată cu părere de rău, ca şi cînd bustul l-ar fi reprezentat pe el.

— Eu, cum ți-am spus, nu pot să păstrez un lucru aşa de preț, îl voi oferi muzeului, cînd, fiind mai bine dispus, vei face formalitatea donării sau vinderii.

— Nu vînd, domnule Antimachid, îl dăruiesc, să ştie lumea cine am fost.

— în fine, voi face cum vei socoti atunci. Deocamdată, fiindcă trebuie să te îngrijeşti, îmi permit să-ți ofer, ca acont sau împrumut, cum vei voi, pînă vei lua de la stat, cinci mii de lei. Vom evalua, printr-un specialist, statueta.

Şi întinse un plic lui Hagienuş. Acesta, de obicei avid de bani, îl apucă cu mîna Iui îndoită ca o gheară, şi prin ochii lui sclipi un zîmbet.

— îl donez, îl donez! stărui el. Primesc talantul ca împrumut. Cînd voi redeveni puternic peste Persia şi India, cum am fost, te voi răsplăti înmiit. Pe dumneata am să te pun să reconstruieşti Persepolis.

— Divaghează! şopti Gaittany, brusc dezamăgit.

Pe drum cei trei schimbară cîteva opinii despre Hagienuş.

— Nenorocitul, reveni Gaittany, uitînd că luase de la Hagienuş o excelentă informație, este complet imbecil.

— Nu tocmai, se îndoi Smărăndache, intelectul pare foarte activ, aluziile lui la sufletul animal şi cel intelectual sînt reminiscențe din filozofia greacă. A pierdut numai simțul realului.

— Aşa cred şi eu, îise îoanide, dovadă că m-a chemat cu nume de arhitecți antici. Cu el se întîmplă un fenomen caracteristic la intelectualul stetil epicureu, care, în loc să ia cultura drept mijloc de adaptare mai solidă la viață, pierde orizontul nostru şi se îneacă în vis. Pînă la un punct eu însumi am pățit-o la fel. Am construit în imaginație, fără a controla pe sol. Toate aceste himere se prăbuşesc odată peste noi, şi ruinele visurilor sînt mai apăsătoare decît acelea ale zidurilor reale. Hagienuş a trăit o viață cu gîndul în Caldeea, Fenicia, Grecia şi Egipt, a conversat cu Alcibiade şi cu Temistocle. Nu-i de mirare că azi e intoxicat de antichități. El nu e un specialist, ca cutare sau cutare, privind obiectul de dincoace, e un cetățean din vremea lui Xerxe. înțelegerea cu el a fost şi înainte dificilă, redusă Ia cîteva elemente de strictă necesitate practică.

— Ai perfectă dreptate, vezi lucrurile just! confirmă Gaittany.

îndată după plecarea lui îoanide şi a însoțitorilor săi, Petrişor irupse în odaie la Hagienuş.

— Ha, ha, tată, va să zică ne-ai amăgit, ziceai că ai donat lucrurile, văd că primeşti bani, ai o învoială secretă cu el. Foarte bine, aşa mai înțeleg

şi eu. Banii ni i-ai promis nouă, doar avem grijă de dumneata, dă-i încoace.

Hagienuş făcu un gest de apărare în dreptul pieptului indicînd astfel involuntar locul unde ţinea suma căpătată de la arhitect.

— Nu vrei să-mi dai banii î se miră sarcastic Petrişor. Atunci du-te la Ioanide, să te hrănească şi să te spele el, că văd că-i dăruieşti staruete de aur.

Zicînd acestea, Petrişor înainta implacabil mîna sa vînjoasă spre pieptul orientalistului.

-—Pungaşule! ţipă acesta. Am să te blestem să mori ca un ciinel

— Parcă ştiam că dumneavoastră, ăştia progresiştii, nu mai credeţi în superstiţii! Mai rău decît sînt nu pot fi, puţin îmi pasă de magiile dumitale.

Şi dînd la o parte cu brutalitate mîinile slabe ale orientalistului, îi scoase banii din buzunarul de dedesubt al sacouîui.

— Am să fac plîngere la Prytaneu, să te spui eu cine eşti dumneata!

— Şi ei ştiu despre dumneata destule, tată, ca să nu te mai ia în serios. Cu banii ăştia te îngrijim, doctoriile costă.

Hagienuş ara, după această scenă btutală, accese tot mai violente, şi Florica, pe jumătate plictisită, pe jumătate dintr-o secretă milă, stărui către Petrişor să interneze pe bătrîn la spitalul de boli nervoase. Petrişor se codea. în curînd Hagienuş avea să ia pensia, pentru primirea căreia iscălea liniştit, ca şi cînd ar fi fost sănătos. Dacă-1 internau, lucrurile se schimbau. Ori banii intrau de-a dreptul în mîinile bătrînului, ori s-ar fi cerut instituirea unei curatele, în cate nu era de loc sigur că Petrişor ar fi fost admis.

— Tata e foarte bolnav şi bătrîn, observă Florica, mult n-o să mat trăiască, şi deci nici pe pensia lui n-o să mai contăm cine ştie cît. O să trebuiască să-ţi faci şi tu un rost.

— Doar să vînd la Talcioc! Şi ce anume? Tata a zvîntat tot ce eta în casă mai de preţ. Ne-a furat, ne-a lăsat pe drumuri. Asta e soarta militarului. S-a terminat războiul, nu mai e nevoie de el. Nici rudele nu-ţi mai dau consideraţie.

în incertitudinea asupra măsurilor de luat, Hagienuş fu tratat cu relativă blîndeţe, i se dădea de mîncare fără a i se face gusturile şi i se deretica prin casă, atunci cînd murdăria incomoda pe ceilalţi, încolo era lăsat de capul Iui. Cînd pleca de acasă, orientalistul închidea uşa şi fereastra, să nu iasă Galen, la care se părea că ţine foarte mult. De fapt, nu-1 mingua, ci numai îl supraveghea tot timpul, ca nu cumva să fugă; ajunsese a nu-1 mai lăsa pe afară. Din aceasta pricină, Galen depunea murdăriile în pat sau pe jos, spre marea supărare a Florichii. Hagienuş oprea de la masă ceva de mîncare şi aducea pisoiului.

— De unde naiba s-a mai pripăşit şi jigania asta?! exclamă iritat Petrişor, zvîrlind în aer pe Galen de pe canapea.

Galen stătu puţin în stupoare din cauza izbiturii, apoi mieună lamentabil cu manifestări de oripilate.

— Banditule, strigă Hagienuş, ce ai cu animalul? Ce rău ţi-a făcut? E sufletul meu în el, mă omori în toate ipostazele.

— Văd că iubeşti mai mult animalele decît pe copiii dumitale.

Dintt-această zi, ura lui Hagienuş împotriva lui Petrişor se zugrăvi tot mai adînc pe faţă. Cînd îl vedea, îi tremurau fălcile. Nu mai veni la masă, ca să nu-1 aibă dinaintea ochilor, şi Florica fu nevoită să-i aducă de mîncare în odaie. Petrişor, plin de

ciudă, luă într-o zi pisoiul, şi cu tramvaiul il duse într-o direcţie opusă, dincolo de staţia terminus. Hagienuş semnală absenţa lui Galen, cotrobăi prin toate colţurile casei, în fine plecă şi nu se mai întoarse pînă noaptea tîrziu. Cînd reapăru, era plin de praf, istovit de oboseală.

— In fine, am scăpat de jiganie! zise satisfăcut Petrişor.

A doua zi însă Galen mieuna la uşă. Hagienuş ieşi în întîmpinarea Iui, îl luă în braţe, reclamă lapte pentru el. Ce se va fi petrecut în mintea orientalistului nu se poate şti, curînd după aceea pretinse stăruitor să fie dus la spiral. Vorbea iarăşi aproape normal şi cu antichităţi mai moderate.

— Să-1 ducem, Petrişor, dacă cere, poate se mai îndreaptă, sînt acum metode noi de tratament.

— Ascultă, tata e viclean, il ştii bine, d-aia s-a şi împrietenit cu un pisoi, cel mai prefăcur animal. Mie îmi place sinceritatea, în privinţa asta nu semăn cu el în nici un caz, mai degrabă cu mama. De ce vrea el deodată să meargă la spital ? Să scape de noi, să ia singur pensia.

— Parcă cine ştie ce-i pensia lui!

— Este, faţă de a altora. Un venit, acolo, sigur.

în consecinţă, Petrişor confiscă hainele lui Hagienuş şi-1 lăsă astfel, cu încredinţarea că de ruşine nu va ieşi din casă. Dar Hagienuş pierduse de mult simţul pudoarei. Fugindu-i pe stradă Galen, ieşi în cămaşă după el, şi mai apoi prinse obiceiul de a porni pe drumuri dezbrăcar, fiind într-o zi readus de un miliţian în acea stare.

— Toate astea mi se trag de la pisoi! reflectă Petrişor.

A doua ii, orientalistul găsi pe Galen mort.

— Fiară! scrîşni el din dinţi cu gîndul la Petrişor. Monstru infernal! în tine curge sîngele Talestridei, nu al meu. Unde este spiritul meu acum?

Apoi iar începu să iasă pe stradă dezbrăcar, căutînd ceva.

— Petrişor, zise Florica plictisită, dă-i hainele, că ne facem de rîs. Era de o mie de ori mai bine să-1 internăm. Ai nişte încăpăţînări!...

Hagienuş recapătă veşmintele. însă într-o zi apăru ţinînd în mînă un pisoi identic cu cel mort. Faţa îi rîdea de bucurie şi buzele sale murmurau mîngîietor:

— Galen, Galen.

Credea orientalistul că are de a face cu acelaşi pisoi înviat sau cu altul asemănător? Lucrul e greu de spus, esenţialul este că arăta vesel. Pisoiul eta de fapt tratele celuilalt, progenitură a unei pisici din vecini. Hagienuş eta aşa de satisfăcut, încît, uitînd calvarul său, arătă pe noul Galen Florichii, zicînd:

— Mi-am găsit sufletul intelectual!

Orientalistul trăi cîteva zile o existenţă mută şi potolită, insensibil parcă la înăsprirea regimului alimentar şi igienic, pînă într-o seară, cînd cineva îi ciocăni Ia fereastră. Mergînd la geam, văzu un preot cu bărbuţă scurtă şi cu furunculoză pe obraz, care-i făcu semne energice să-i dea drumul înlăuntru. Hagienuş, intimidat, deschise fereastra, iar preotul sari sprinten pe geam, recomandînd cu un deget Ia gură bătrânului deplină tăcere. Nici nu era trebuinţă de aşa ceva, deoarece Hagienuş, examinîndu-1 şi părînd a-1 recunoaşte, îl privi cu un respect religios, clănţănind din răsputeri din fălci. Preotul nu era altul decit Gavrilcea, uşor de recunoscut

după faptul că, spre a se odihni cîteva minute, după ce închisese fereastra, se sui numai cu un şold pe marginea mesei. în această poziție deschise o servietă plină cu hîrtii pe care o avea cu sine, puse deoparte un vraf, reținînd numai puține, pe care le introduse într-un buzunar exterior de la piept. Din servietă luă şi două obiecte curioase de metal, un fel de fuse groase, la cap cu bilă, nu grele. După operația trierii, Gavrilcea se ridică în picioare, trase din buzunar o cutie de chibrituri şi duse vraful la sobă, unde, punîndu-1 pe grătar, îi dădu foc, stînd acolo pînă ce totul se făcu scrum. Ca o supremă precauție, trase cutia de cenuşă şi, ridicînd din ea bucățile de hîrtie ce nu fusese mistuite cu totul, le arse şi pe acestea cu un chibrit, între timp, Hagienuş, care privea ca un copil Ia cele două obiecte de metal, luă unul şi-1 strecură repede în buzunarul surtucului. Cînd Gavrilcea se reîntoarse de la sobă şi vru să închidă servieta, aruncînd ochii pe masă, remarcă lipsa obiectului. Cercetă cu privirea de jur împrejur, pe sub masă, apoi se uită calm şi fără jenă la Hagienuş, îl pipăi peste buzunare şi trase afară fusul. Ca şi paralizat, orientalistul nu scotea o vorbă. Pe urmă, Gavrilcea stătu puțin în meditație şi, cu o lucire efemeră şi ironică în ochi, depuse din nou fusul în buzunarul lui Hagienuş, strecurîndu-i-1 şi pe celălalt în al doilea buzunar. Apoi bău apă dintr-o cană de pe masă, se îndreptă calm spre fereastră, o deschise şi se pierdu în semiobscuritate. Cînd, tîrziu, Florica veni în odaie cu masa şi făcu lumină, il găsi pe tată-său dezbrăcat, dormind în pat, dus.

«Să ştii, gîndi ea, că tata iar a avut un atac. Mai bine să-l las să doarmă.» Şi puse pe masă numai un pahar cu lapte.

Fie că nu ținea minte, fie de frică, mai degrabă din cel dintîii motiv, Hagienuş nu pomeni nimănui de vizita primită. Al doilea Galen fu tolerat fără cordialitate pînă în ziua cînd acesta făcu murdărie sub canapeaua pe care avea obiceiul să stea întins în pijama Petrişor. Acesta, descoperind crima, se înfurie disproporționat, adăugîndu-se o picătură Ia un pahar plin de amărăciune. Prinse pisoiul de coadă şi, repezindu-se cu el pe uşă, făcu nu se ştie ce, căci Galen nu mai reapăru. Auzind mieunaturile, Hagienuş, desfigurat, cu falca de jos în continuu cutremur, ieşi afară, căută prin toate părțile, alergă pe stradă şi prin cartier. Pînă noaptea tîrziu, Hagienuş cutreieră oraşul în căutarea lui Galen. Cînd reveni pe strada lui pustie, numai la odaia Florichii se mai vedea lumină.

— Iar ai făcut o prostie cu firea ta pripită, îl mustrase Flotica pe Petrişor. Te pui cu un om care nu e în toate mințile. Acum cine ştie pe unde colindă...

— Lasă-1, că se-ntoarce, răspunse Petrişor, am eu mai multe necazuri decît el.

Şi se culcă. Florica mai veghe, ca să deschidă uşa cînd va veni Hagienuş. Deodată auzi o şuierătură ca de geam spart. Afară orientalistul scosese din buzunar unul din fuse şi-1 aruncase, după care azvîrlise şi pe celălalt. La început se văzu un fum mocnit, care ieşea sporind pe geam, după aceea o jerbă de scîntei mărunte, urmate de o vîlvătaie, în fine flăcările cuprinseră casa veche şi cu lemnărie uscată cu o repeziciune uimitoare. Orientalistul fugi surprinzător de iute pentru vîrstă sa.

A doua zi toți ştiură întîmplarea şi nimeni nu se îndoi că orientalistul este Herostratul, fără a şti însă cum. Casa arsese fCiiim. nu se salvase nici

un obiect, familia lui Hagienuş scăpase însă cu viaţă, Petrişor numai în pijama. Hagienuş fu găsit a doua zi pe stradă, căutînd năucit locuinţa, pe care n-o mai găsea. Uitase totul.

• — Nenorocitul! exclamă Gaittany. Trebuie dus într-un spital, e complet nebun.

într-adevăr, îl internară. După cîtăva vreme, vizitîndu-1, Ioanide, Gaittany şi Smărăndache îl aflară în plină aberaţie. Nu recunoştea pe nimeni şi dădea porunci la felurite persoane cu nume persan sau grec.

— Darius, striga el în direcţia lui Gaittany, aş fi dat totul să te găsesc în viaţă! Oxathres, vino în braţele mele.

XX

Hergot, care fusese mobilizat ca medic căpitan în rezervă, primi spre vară misiunea să plece înapoia frontului, spre a întocmi un raport asupra stării sanitare a lagărelor şi a spitalelor şi, în special, a coloniilor de copii orfani. în itinerariul lui intra şi tabăra de muncă de la ferma unde era cantonată unitatea lui Remus Gavrilcea, de aceea Caty îi încredinţa un mesaj, precum şi decretul de decorare a colonelului, care suna astfel: « *Im Namen des Deutscken Reiches verleihe ich dem Oberleutnant im Qeneralstab Herrn* Remws *Qavrilcea das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler zweiter Stufe mit Schwertern. Berlin den* 31 *Dezember 1941. Der deutsche Reichskanzler, A.* Hitler.»

Doctorul violoncelist fu cu totul emoţionat de însărcinarea pe care o căpătase, avea sentimentul că pleacă la capătul pămintului. Uniforma, rămasă cam strimtă, fiindcă se îngrăşase, îi şedea rău şi, în loc să-i dea prestigiu, îl făcea să pară şi mai sastisit. Avea ordin să meargă pînă la Bălţi, de unde urma să primească instrucţiuni şi mijloace de transport speciale. Misiunea sa avea un caracter confidenţial. Călătoria fu un chin, iar doctorul, omul cel mai puţin dotat, cu toată uniforma, de a-şi găsi loc cu ajutorul coaielor. în vreme ce unii şedeau întinşi pe toată bancheta, Hergot călători mai mult în picioare, pe culoare, şi chiar deasupra vagonului. Sosit la Bălţi, pe însetate, primi un bilet de încartiruire la o casă evreiască, unde fu întîmpinat de o femeie posacă şi scundă, care îl conduse îndată în camera sa, aducîndu-i o lampă cu petrol, o cană de sticlă cu apă şi o mare oală de noapte de faianţă, puţin ciocnită. Nu se mai auzi după aceea nici un semn de viaţă prin casă. Hergot privi prin odaia prea înaltă, zugrăvită cu flori vinete. O masă ovală, un pat de nuc cu tăblii, o canapea de pluş verzui, cam acesta era tot mobilierul. O fotografie mare în ramă înfăţişa un om ca de cincizeci de ani, cu aspect tipic de rabin. Doctorul îşi desfăcu geamantanul, se dezbrăcă şi-şi puse o pijama pe el, scoase după aceea portofoliul din buzunarul tunicii şi-1 transportă în buzunarul de sus al pijamalei. Apoi închise puţin lampa, ce nu izbutea a lumina bine încăperea, se sui în pat şi aţipi. Curînd fu deşteptat de izbituri violente în uşa închisă cu cheia şi de tropote de cizme.

— Deschide! strigă cineva şi Iovi cu un corp dur în uşă.

Hergot, intimidat, merse şi întoarse cheia şi se trezi în faţă cu şase tineri, cu arme în mînă, îmbrăcaţi cam la fel, dar patru dintre ei, avînd puşti,

erau sigur germani. Aceştia purtau cizme scurte peste pantaloni şi erau numai în cămăşi, cu mînecile suflecate din cauza căldurii. Ceilalţi doi, mai oacheşi, aveau revolvere şi vorbeau româneşte. Unul din ei ţinea o listă în mînă.

— Doctor Dragot, Diagot... silabisi el în clar-obscuritatea camerei.

— Doctor Hergot, îl rectifică violoncelistul amator.

— Hergot! confirmă individul cu lista.

Apoi îl contemplă puţin. Hergot nu se bărbierise de două zile şi avea un început de barbă.

— Haide! îi comandă individul.

— Unde? se miră doctorul.

— Ştii dumneata unde! Mişcă!

Hergot se simţi jignit, totuşi vorbi cu sfială:

— Sînt doctorul Hergot, căpitan în armata română.

— Las', că spui dumneata asta în altă parte. Ieşi odată!

Şi Hergot, care era cu picioarele goale în papuci de piele, voi să se întoarcă la scaunul de lîngă pat, unde aşezase hainele.

— Nu e nevoie, mergi şi aşa! îi spuse ironic individul, şi-1 trase afară din odaie.

Cei patru soldaţi germani îl înconjurară cu puştile, şi Hergot porni astfel pe stradă în pijama. Oraşul de altfel părea la acea oră pustiu. Intrară într-o casă numai cu parter, însă vastă. în curte forfotea ceva, şi lui Hergot i se păru că vede grămezi de oameni dormind pe jos sau şoptind culcaţi. Doctorul fu dus de soldaţi într-o odaie luminată cu cîteva luminări de spermanţet, lipite de marginea unei bănci de lemn şi în care şedeau în picioare vorbind încet vreo zece bărbaţi în vîrstă. Apoi

soldaţii plecară şi încuiară uşa cu cheia. Din pricina luminărilor aprinse, umbrele persoanelor din odaie oscilau pe pereţii goi şi albi şi se vedea că mai toate acele fantome negre aveau bărbi mari.

Oamenii din odaie se uitară curioşi la intrusul în pijama, vorbiră ceva în şoaptă, evident în idiş, apoi unul din ei, cel mai impunător, cu barbă înfoiată, albă la baza firelor şi roşcată spre vîrfuri, îl întrebă pe Hergot, blînd:

— Dumneavoastră de unde aţi fost adus ? Parcă nu sînteţi din Bălţi!

— Sînt ofiţer român, doctorul Hergot din Bucureşti. Nu pricep de ce m-au adus aici.

— Şi de unde v-au luat?

Hergot le dădu lămuriri, le descrise casa la care trăsese.

Bărbaţii iarăşi îşi adunară capetele confidenţial şi vorbiră în idiş, pomenind de cîteva ori un nume: doctor losif Diagot. Din rapoartele făcute mai tîrziu asupra acestui caz ce a stîmit scandal rezultă că locuinţa în care fusese găzduit Hergot era a rabinului doctor losif Diagot, de unde confuzia de nume. Cei unsprezece din odaie nu amintiră însă doctorului nimic despre rabin, dinrr-o firească prudenţă. Se gîndiră că acesta, ascuns pe undeva, putea fi găsit, dacă se descoperea confuzia chiar în acel moment. Bătrînul impunător, care se numea Aizic Zittermann, se mulţumi deci să dea un sfat lui Hergot:

— Să faceţi reclamaţie! Dumneata n-ai ce căuta aici. Noi sîntem ostateci; ne-a adunat să ne împuşte.

Statură aşa ore întregi în picioare, neavînd toţi loc pe bancă şi părîndu-li-se că solemnitatea momentului şi calitatea lor de fruntaşi ai comunităţii făceau necuvenită şederea lor pe jos. Doi dintre

ei, unul numit Tenenboim, bondoc, cu mustăţile lungi căiînd pe lingă gută, un fel de Taras Bulba. şi un altul, Schoihăt, în redingotă neagră lustruită şi cu părul alb ridicat în sus ca al lui Schopenhauer, se consultau cu intermitenţe cu privire la un ceas.

— Il dau pe oricit, ca să am bani, zicea Tenenboim, proprietarul ceasului, altfel nu l-aş vinde. Crezi că face vreo două mii?

— Două mii de lei, evalua Schoihăt. n-aş crede. O mie cinci sute, parcă da-

— Păcat, oftă celălalt.

Aizic Zittermann interveni filozofic:

— Ce mai vorbiţi de vinzare, chiar degeaba? Cînd ai murit, n-ai nevoie nici de bani, nici de ceas. Ce? Parcă în viaţa cealaltă se mai măsoară timpul? Şi cu bani ce ai să cumperi? A *toiten est niştîntrinkt nişt.* Mortul nu mănîncă, nici nu bea.

Toţi devenira şi mai serioşi la ideea sfîrşitului iminent, unul îşi mişcă discret buzele, altul clipi mărunt din ochi, dar nici unul nu se abătu de la sobrietatea gesturilor.

— • Am nevoie de bani, explică Tenenboim, pentru orice întîmplare. Dacă nu mă omoară azi, ci numai miine ori poimîine, eu nu trebuie să mănînc? Poate nu mor deodată şi dau atunci la soldat ceva să mai tragă, să nu fiu îngropat de viu.

în fine, se făcu ziuă, lucru ce se ghicea prin fasciculele de lumină solară ce pătrundeau in odaie, căci ferestrele fusese astupate cu scinduri bătute orizontal şi cu interstiţii intre ele. Luminările se consumase de mult, lăsînd pe bancă rotocoale de spermanţet închegat. Iarăşi se auziră paşi de cizme, cheia se învîrti în broască şi soldaţii germani reapărură. Ostatecii fură scoşi în partea de din dos a curţii, foarte mare şt goală ca un maidan şi duşi in

dreptul unui perete înalt de blăni de brad, rezemate una peste alta vertical, ca într-un depozit de cherestea. Roţi de căruţă şi automobil, bidoane, lăzi şi tot soiul de astfel de obiecte erau aruncate ici şi colo. Un număr de soldaţi germani în cămăşi, iar unii chiar numai în pantaloni şi cu bustul complet gol, şedeau de vorbă. Curtea, pe lingă uluci, era ticsită de evrei de toate vîrstele, bărbaţi şi femei, tolăniţi pe jos in aşteptare, unii dormind, alţii privind. Un tînăr ctolănos şi înalt era îmbrăcat cu chiloţi de damă şi frac. Se vede treaba că, rămas fără veşminte, i se dăduse dintre ajutoarele trimise de comunitate aceste bizare efecte. Un alt tînăr, culcat pe spate, era, hotărît, fără viaţă. Ceilalţi nu-î dădeau nici o importanţă, iar doi copii, numai în cămăşi, se jucau nepăsători peste picioarele mortului.

Cei doi centurioni, în uniformă militară sumară, aparţinind unităţilor S.S., se arătară din nou şi, după ce ostatecii fură adunaţi ceva mai strins, unul zise tare:

•—'Pe ăştia îi împuşcăm!

Şi făcind gestul de a ochi cu o puşcă imaginară, traduse germanilor noţiunea. Aceştia, rîzînd, se aşezară Ia rînd, încărcată puştile, (e îndreptară experimental spre condamnaţi, apoi le lăsară jos, aşteptînd ordinul suprem.

— Sînt ofiţer român, strigă atunci doctorul violoncelist, este eroare, mă cheamă Hergot.

— Hergot? observi ironic unul din germani. Jude!

Şi începură toţi să tîdă. Centurionii scrutară puţin pe doctorul în pijama, apoi rîseră şi ei şi ridicară nepăsărori din umeri. Se tntîmpla des ca unii din deportaţi sa înnebunească, şi, afară de

asta, figura devastată a lui Hergot şi aerul de copil mare nu sugerau nimic marţial. Centurionii plecară, apoi, după o chinuitoare trecere de vreme, unul din ei reveni şi şopti ceva soldatului german care comanda plutonul, făcînd totdeodată un gest discret explicativ. Soldaţii puseră din nou puştile la ochi. Atunci un soldat dintre cei staţionari opri cu muia pe soldaţii din pluton, potrivind repede un aparat fotografic, atîrnat cu cureluşa de gît. Soldaţii, coborînd puştile, iar soldatul-fotograf amator încercînd toate poziţiile de vizionare, în genunchi, în picioare, indicînd cu mîna osîndiţilor atitudinea cea mai favorabilă, se fixă într-una.

— *Achtungl*

Se petrecu atunci un fenomen foarte curios. Deşi osîndiţii ştiau că vor muri peste un minut, fură cuprinşi, într-o clipă de uitare, de infatuare fizică şi începură să-şi dreagă veşmintele, spre a ieşi bine. Tenenboim îşi potrivi mustăţile, iar Aizic Zittermann îşi vîrî un deget, napoleonic, pe sub pieptul redingotei. După ce termină, soldatul-fotograf zise: *«Danke schon!»* către condamnaţi, iar plutonul ridică iarăşi puştile în poziţie de tragere.

Zittermann murmură rugăciunea muribunzilor:

~ *Şăma Israel, Adonai Elohkinu, Adonai ehăd!* Ascultă, Israele, Dumnezeul nostru, Dumnezeu este unul.

Gradatul se pregătea tocmai să comande foc, cînd sosi şi celălalt centurion, care strigă:

— Se contramandează!

Soldaţii coborîră puştile şi se risipiră, lăsînd numai pe unul din ei să păzească pe ostateci. în curînd, toţi cei de pe Jos se ridicară, şi atunci se văzu cîţi erau morţi dintre cei culcaţi, prin faptul că nu se mai sculau. Doi oameni, umblînd cu un coş mare, împărţeau cîte un sfert de pîine la fiecare. Chiar şi ostatecii, inclusiv Hergot, căpătară pîine. După aceea, deportaţii se încolonară şi se mişcară către curtea din faţă, însă cu o obositoare încetineală. Ostatecii rămaseră cei din urmă, formînd un grup, la oarecare distanţă de ultimii din coloana deportaţilor. Cînd, în sfîrşit, ieşiră pe poartă, Tenenboim începu iar consultaţiile.

— Nu crezi că te-ai înşelat? întrebă el pe Schoihăt.

— De ce să mă-nşel? Am văzut atîtea; să tot facă o mie cinci sute.

— Un ceas ca ăsta? Merge şi neîntors. Auzi cum ţăcăne.

Şi Tenenboim îl puse la ureche, apoi îl îndemnă şi pe Schoihăt să asculte. Acesta păru a cădea în admiraţie.

— Să zic, ca să nu greşesc, o mie şase sute, se rectifică el, mai mult nu costă.

— PăcatI se întrista Tenenboim şi vîrî ceasul la loc, în buzunarul vestei.

Convoiul se mişcă ore nesfîrşite pe şoseaua uscată şi accidentată din cauza noroiului de lut întărit după forma făgaşurilor făcute de automobilele-camioane şi de şenilele tancurilor. Arşiţa devenea din ce în ce mai de nesuferit şi oamenii se văitau de sete. Orice încercare de a ieşi din rînduri era semnalată şi puştile se întindeau înspre răzleţiţi. Din loc în Ioc apărea pe marginea şoselei cîte un cadavru, iar undeva, la vreo douăzeci de metri pe latura ei, în jurul unei băltoace, aproape cu desăvîrşîre secată, se văzură cîţiva inşi întinşi pe pîntece circular, ca şi cînd ar fi sorbit apă. însă, cum şedeau mereu în aceeaşi poziţie, se înţelegea limpede că erau morţi. Înnebuniţi de sete,

deportaţii din alt convoi antecedent dăduseră năvală spre băltoacă, iar soldaţii germani, care erau in număr mic, temîndu-se ca aceştia să nu fugă, cum se intîmplase odată, trăseseră cu puştile-mitraliere. Hergot, care mergea alături de Aizic Zittermann, observă cum o femeie din ultimul rînd al convoiului ce preceda cu cîţiva paşi grupul ostatecilor mergea distrată, de mînă cu un copil ca de cinci ani, numai în cămaşă, încît nu se vedea dacă e băiat ori fată, şi care, ostenit şi nemaiputînd ţine pasul femeii, arunca picioarele dezordonat, lăsîndu-se aproape tîrît. Timp ca de o oră, doctorul îşi luă ochii de la copil, pierdut în gînduri ori legînd o conversaţie cu Zittermann. Apoi văzu cu uimire că femeia tîra acum pe copil, cu totul inert, cum trag fetiţele păpuşa. Hergot făcu semn lui Zittermann, acesta celorlalţi, şi unul din margine aviză pe un soldat din escortă. Acesta se apropie de femeie şi se răsti la ea:

— *Das Kind ist gestorben!*

Şi smulgîndu-i micul cadavru din mînă, îl aruncă departe, dincolo de marginea şoselei. Femeia, trezită din prostraţia ei, începu să ţipe şi, ieşind din rînd, se repezi înspre copil. Atunci soldatul întinse puşca spre ea şi cu un glonte o culcă la pămînt.

— Asta-i barbarie! se indignă Hergot, dar prea molatec ca să fie auzit de soldaţi.

— Şi ce vrei să facă?! zise impasibilul Zittermann. Copilul a murit, nu trebuia să-1 arunceî Şi dacă a împuşcat pe femeie, ce-i cu asta? Nu-i mai bine să scape fără chinuri decît să moară de foame şi de sete? Noi toţi am intrat pe poarta morţii. Pentru noi nu este mintuire.

în timp ce Zittermann debita această filozofie subtil ironică, în rîndurile convoiului se produse o dificultate interioară asemănătoare cu aceea dintr-un şuvoi ce se împiedică de un bolovan. Se zăreau capete sălţind în sus. Fenomenul se lămuri în curînd. Un deportat căzuse jos leşinat ori mort, şi ceilalţi, nemaiîndrăznind să iasă spre laturi, săreau cu picioarele peste el. Cînd ultimul rînd făcu săritura, Hergot văzu că cel căzut, spre care se apropia grupul ostatecilor, era tînărul cu chiloţi de damă şi cu frac. Nu era mort, gemea şi şoptea:

— Apă, apa!

— Apă, să i se dea apă! strigă Hergot în mod absurd.

Grupul trecu însă peste tînărul cu frac fără a se opri. După cîteva minute se auzi o împuşcătură. Un soldat trăsese în cel căzut.

— De unde să luăm apă? explică Zittermann. Dacă te opreşti, gata, te împuşcă. Ei, şi să zicem că-i dai să bea. Pe urmă are să ţipe că-i e foame! De unde să luăm noi pîine?

Şi într-adevăr, sfertul de pline fusese de mult mîncat şi foamea chinuia pe toţi. Ostatecii, fiind mai în vîrstă, o suportau cu calm. Tîrziu, pe înserat, ajunseră la un ţarc mare de sîrmă ghimpată, lingă care se afla o baracă. Convoiul fu mînat în ţarc şi cîţiva soldaţi fură aşezaţi din loc în loc de planton. Cîţiva indivizi, cu picioarele goale, însă cu haine orăşeneşti, fură lăsaţi să se apropie de sîrma ghimpată, cu găleţi de apă gălbicioasă şi tulbure. Fiecare avea cîte o cană. Mîinile începură să se întindă către ei, printre sîrme.

— Două sute de lei! comunicară indivizii preţul cănii de apă.

Clienteala fu foarte mare, totuşi nu pe cît ar fi fost de aşteptat, deoarece, zdrobiţi de oboseală,

cei mai mulți se întinsese pe jos și adormise. Schoihăt ceru și el o cană de apă și gustă din ea.

— Dacă vindeam cuiva ceasul... se căina Tenenboim, acum aveam și eu bani să beau.

— Și ce are de-a face ceasul cu apa ? observă Schoihăt. M-ai întrebat cît cred că costă și ți-am spus adevărul. în viață trebuie s:l spui totdeauna adevărul.

• — Cu el ne naștem, cu el murim, cu el ne înfățișăm înaintea Domnului! adăugă filozofic Aizic.

— Uite apă. Am zis eu că nu-ți dau apă? se supără Schoihăt.

Și-i întinse cana cu apă, din care Tenenboim bău.

— îți fac cadou ceasul, propuse acesta, ca să te răsplătesc și eu cu ceva!

— Grija asta să n-o ai, oameni sîntem. îți dau bani dacă ai trebuință. Două mii, trei mii. Ce să mai fac de-acum cu ei? Ceasul păstrează-1 ca amintire. Dar să știi că nu face mai mult de o mie cinci sute, hai să zic șase sute.

— Păcat! răspunse melancolic Tenenboim, și apăsă în chip de control peste buzunarul vestei.

Abia a doua zi dimineața, foarte tîrziu, două mari camioane-automobil sosiră, ridicînd vîrtejuri de colb, și se opriră în fața barăcii. Deportații fură scoși treptat din țarc, trecuți pe lingă camioane, din care li se aruncă la fiecare cite un sfert de pîine, apoi încolonați. La sfîrșit ieșiră și ostatecii, care capătară și ei pîine. Atunci se constată că în țarc rămăseseră unii oameni culcați la pămînt. Un soldat german îi verifică cu piciorul, întorcîndu-i. Oamenii erau morți. De ostateci se apropiară iarăși cei doi centurioni.

— Pe ăștia, zise unul tare, îi împușcăm. Ce să-i mai cărăm pe drum...

Și îndepărtîndu-se întră în baracă. Hergot, adunîndu-și toate forțele, se apropie de ei și protestă:

— Sînt ofițer român, doctorul Hergot, trimis în misiune specială. Nu înțeleg ce caut eu aici! Am să reclam celor în drept. Iată hîrtia oficială.

Centurionul rămas, cel mai placid, luă hîrtia întinsă de Hergot, pe care acesta o scoase din portofoliu, examina pe doctorul cu barba crescută, bărind în roșu, aruncă un ochi distrat asupra hîrtiei, apoi o făcu ghem și o zvîrli departe de el.

— • Explici dumneata asta mai departe, noi v-am primit cu listă în regulă.

Și centurionul zîmbi cu subînțelesuri vagi. De altfel, gradatul german strînsese pe ostateci, cu sferturile de pîine în mînă, în șanțul destul de adine al șoselei, și soldații se așezase în ordine de tir, așteptînd comanda. Zittermann șopti iarăși rugăciunea:

— *Șâma Israel, Adonai* Eloheimt...

Trecură așa vreo douăzeci de minute, pînă ce, în fine, gradatul dâdu ordinul punerii armei la ochi. Atunci ieși din baracă al doilea centurion.

— Contramandarea! strigă el.

Ostatecii fură porniți din nou pe șosea, în urma convoiului celui mare.

— îmi vine să cred, își dădu cu părerea Tenenboim, că n-au să ne mai împuște. Se vede că a intervenit cineva de sus.

— Numai Dumnezeu ar putea să intervină, zise Aizic Zittermann, dar ce putere sa aibă Dumnezeu pe lîngă niște oameni care nu cred în el?

— Să-i trăsnească puțin! zise Schoihăt.

— Dacă-i trăsnește pe ei, ne nimerește și pe noi, și tot n-am scăpat.

— Și de ce să ne trăsnească și pe noi dacă noi n-avem nici o vină?

— Fiindcă Dumnezeu a făcut lumea odată, punînd în ea binele şi răul, şi acum nu-şi mai bate capul să se uite la ea. Ce, parcă Dumnezeu ştie cine sînt Zittermann şi Schoihăt?

— Răi sînt aceşti oameni! zise, ca pentru el, Hergot.

— Nu ei sînt răi, războiul e rău! Cînd a luat foc o dată un pom, pînă nu arde toată pădurea, nu stingi focul.

Pe măsură ce înaintau pe şosea, deportații şi ostatecii văzură acum pe de o parte şi de alta a drumului, la distanțe de cîțiva kilometri, mari gropi săpate de curînd, late ca de doi metri şi lungi ca de patru. Pămîntul scos şedea movilă pe margine. Lîngă una din ele zăceau numeroase cadavre neînveşmîntate, iar doi oameni aruncau din ele în groapă. Un freamăt trecu de-a lungul convoiului la ideea că deportații ar putea fi executați şi înmormîntați pe loc. Dar convoiul trecu mai departe. Cu toate că era vară, un stol uriaş de corbi se învîrtea croncănind prin preajmă şi treceau aşa de jos, încît rădeau capetele deportaților, ca şi cum, confundîndu-i pe aceştia cu nişte mortăciuni, ar fi voit să smulgă cu ciocul din trupurile lor. într-adevăr, în plină şosea, un corb înfipt puternic cu picioarele în ceva ce părea o bucată de carne sfîşia cu ciocul lung şi gros. Hergot recunoscu că era o mînă de copil smulsă de la cot. Fiindcă păsările devenise supărătoare, un soldat german trase spre ele, în aer, cîteva gloanțe de revolver. Deportații dintr-un punct al convoiului, unde erau mai multe femei, socotind că se trage în ei, se culcară la pămînt, impiedicînd trecerea celorlalți. Cu mare greutate, venind din urmă şi alți soldați din escortă, putură fi liniştiți şi convinşi să se scoale. O femeie, cu

toate astea, zăcea mereu la pămînt. Soldații făcură, cuprinşi de un acces de umanitate, tot ce le stătu în putință spre a o redeştepta, ajutați de deportați, dar neizbutind şi coloana staționînd din pricina ei, o tîrîră spre marginea şoselei şi o părăsiră acolo. Nu mult după aceea se auziră în urmă două pocnituri de revolver.

— Să mori într-un şanț, ca un cîine, asta e frumos? se vaită Tenenboim.

— Şi ce dacă mori în şanț, zise Zittermann, şanțul nu-i tot pămînt? Cine a murit o dată nu ştie de unde a fost, dacă din Bălți, sau din Chicago. Dormi tot aşa de bine aici ca şi în cimitirul israelit.

Coloana se mută de la o vreme pe partea stingă a şoselei, deoarece pe dreapta treceau cu mare iuțeală, din timp în timp, automobile-camioane. Duzi mari erau plantați pe margini, şi cei mai tineri dintre deportați începură să sară în sus şi să smulgă frunze printre care se găsea şi cîte o dudă şi să mestece torul, spre a-şi potoli foamea. Dar această insubordonare fu curmată înainte de a se lua vreo sancțiune, din cauză că o cireada nesfârşită de boi era împinsă pe şosea de soldați români, care o duceau probabil spre un loc de tăiere. Unele vite se opreau sub copaci şi adulmecau frunzele cele mai de jos. Coloana deportaților trecu pe dreapta.

— Ce deosebire e, întrebă amar Schoihăt, între noi şi vitele acestea?

— Este o mare deosebire, răspunse Aizic Zittermann. Ele nu ştiu că merg la abator, dar noi ştim că avem să murim. Ha-meitsaT<i *ba-bărUbt, mi şe-ein bak dăat,* ființa fără minte e cea mai fericită.

Convoiul ajunse la un alt țarc de sîrmă ghimpată, lîngă o mare îngrăditură pentru vite, în care găsiră adunați boii de pe şosea. Aci era un puț

cu cumpănă, din care un om scotea apă şi o lăsa să curgă în jgheabul vitelor din îngrăditură, printr-un burlan de tablă. Boii mestecau domol fin proaspăt. Deportaţii aşteptară în zadar să li se dea ceva de mîncare, nu li se mai împărţi pîine. Era învederat că sfertul înfăţişa raţia pe o zi întreagă. Deportaţii începură să strige, încurajîndu-se unii pe alţii, şi strigatele lor se prefăcură într-un cor: «Apă, apă!» După ce considerară cîtva timp situaţia, centurionii şi soldaţii germani se hotărîră să le dea de băut. Un soldat aduse de la puţ două găleţi pline cu apă şi le puse în poarta ocolului, făcind semn deportaţilor din apropiere să Ie ia şi să le ducă înăuntru. Cîţiva tineri se repeziră la găleţi, însă în loc să le ridice, vîrîră capul în ele să bea.

— Nu vă grămădiţi! le dădu sfatul Zittermann. Duceţi-le la mijloc şi beţi pe rînd. E apă destulă în puţ, au spus că are să dea cît trebuie.

Doi deportaţi în vîrstă înlăturară pe tineri şi ridicară găleţile, purtîndu-le spre interiorul ţarcului. Dar tinerii şi copiii îndeosebi erau aşa de nerăbdători, încît se năpustiră spre găleţi, ingrămădtndu-se şi împiedicînd pe alţii să se apropie. Se iscă o încăierare între ei, doi, bătîndu-se de-a binelea, se rostogoliră pe jos, găleţile se răsturnară şi apa se răspîndi pe pămînt. Un tînăr se întinse repede s-o lingă de pe jos. Soldaţii ţipară, intrară furioşi în ţarc şi luară găleţile goale. Drept pedeapsă pentru dezordine, deportaţii nu mai căpătară altă apă. însă un băieţaş găsi totuşi ceva bun pentru potolirea setei şi a foamei. Ocolul vitelor fiind lipit de ţarcul deportaţilor, vîri mîna şi trase puţin fîn proaspăt, pe care începu să-1 mestece.

A doua zi dimineaţă toţi căpătară un sfert de pîine, şi convoiul se refăcu. întîi fură porniţi boii, după ei urmară deportaţii, ostatecii fiind lăsaţi, ca de obicei, la urmă. Din nou fură aşezaţi Ia rînd în şanţul şoselei, lărgit dinadins ca un rranşeu, şi puştile se îndreptară spre ei. Oamenii de la ocol priveau cu interes scena, iar un individ părea vrăjit de pijamaua dungată a lui Hergot.

— Vinde-mi-l! zise el unuia din centurioni, arătînd cu mîna spre doctor.

însă celălalt centurion, reapărînd, vesti şi de astă dată «contramandarea». Ostatecii fură scoşi din tranşee şi porniţi.

— V-am spus eu că-şi rid de noi, îşi dădu părerea Tenenboim, nici prin gînd să ne împuşte! Vor să stoarcă bani de la familii.

Aizic Zittermann nu îmbrăţişa această ipoteză.

— Pisica, filozofă el, se joacă mult timp cu şoarecele înainte de a-1 mînca!

Ostatecii duseră sfertul de pîine la gură şi începură să muşte din ea, cu excepţia lui Zittetmann şi a lui Hergot.

— De ce nu mănînci? îl întrebă Schoihăt. Ai să pierzi puteţile.

Aizic Zittermann, îngindurat, răspunse cu un verset din Psalmi, din care ştia pe dinafară foarte mulţi:

— «*Hucă ha-esev va-ivaş libbl, Ui şahăhti meahol* Iahmî» («Inima mea e lovită şi se usucă întocmai ca iarba, pînă şi pîinea uit să mi-o mănînc»).

— Dacă ai sa pierzi puterile, insistă Schoihăt, ai să cazi jos şi au să te împuşte.

— «Mi *ghever ihie vă'lo ir'e măvet?...*» recită Zittermann. E oare om care să trăiască şi să nu vadă moartea cu ochii, cate să poată să-şi scape sufletul din locaşul morţilor?

Convoiul bovino-uman se opri după vreo două ceasuri în faţa unui campament de barăci,

printre care se vedeau numeroşi soldaţi şi ofiţeri germani. Exista şi aici un mare ţarc de sîrmă ghimpată, înlăuntrul căruia se aflau însă şoproane bine făcute, aşternute cu paie pe jos. Boii continuată drumul, iar deportaţii intrară în ţarc şi se întinseră pe paiele din barăci. Aci era şi un puţ şi avură voie toţi să scoată apă şi să bea. Intrară în ţarc tot soiul de vînzători improvizaţi, cu cizme şi cu cămăşi cafenii, oferind pîine, lapte, chiar ouă crude. Preţurile erau afară din cale de mari, cinci sute de lei o pîine, şase sute de lei o cană de lapte, două sute de lei un ou. Cu toate acestea, în jurul vînzătotilor deportaţii se îndesau, femeile cu copii ţipau să ajungă la ei. Una, care nu avea bani, oferi un inel. Schoihăt înghiţi un ou crud cu coajă cu tot, fărîmînd găoacea mărunt între dinţi, sub cuvînt că are calciu. Tenenboim era trist. Voia să cumpere o pîine şi nu avea bani numerar, ci numai cîteva obiecte de oarecare valoare.

— Dacă vindeam ceasul, se căina el din nou faţă de Schoihăt, acum luam şi eu o pîine.

Schoihăt se simţi jignit.

— De ce taci? Am spus eu că nu-ţi dau pîine? zise el. Uite, îţi cumpăr o pîine. îţi dau şi bani dacă vrei.

Şi făcînd semn unui vînzător, căci oferta în această privinţă era mare, scoase cinci sute de lei şi cumpără o pîine întreagă, pe care o dădu lui Tenenboim.

— Ia ceasul din partea mea, ca mulţumire. Pe mama mea dacă n-am dat două mii de lei pe el! propuse Tenenboim, întinzînd obiectul.

— Ce-are de-a face pîinea cu ceasul? protestă Schoihăt. Nu pot eu să dau o pîine unui prieten în suferinţă? Dat să ştii că te-a-nşelat. Ceasul nu face mai mult decît o mie şase sute de lei.

— Păcat! suspină Tenenboim.

Zittermann, îndemnat de ceilalţi să-şi cumpere provizii, declară că sfertul de pîine îi este de-ajuns, şi de altfel nu luase cu sine de acasă nici bani, nici lucruri de valoare, deşi era un om bogat.

— Şi ce-ai să te faci mai departe? se miră Schoihăt.

Aizic Zittermann recită iarăşi din Psalmi:

— «Nu te teme cînd se îmbogăţeşte cineva şi cînd i se înmulţesc visteriile casei, căci nu ia nimic cu el cînd moare: visteriile lui nu se pogoară după el.»

După oarecare timp, centurionii comunicară în gura mare un ordin al necunoscutei unităţi germane: toate femeile ies din tabără, se încolonează pe un singur rînd şi trec prin faţa barăcilor pe o linie indicată de cîţiva soldaţi germani.

— S-a întîmplat ceva, negreşit, şopti Tenenboim. S-au făcut cumsecade. Se vede că vor să dea femeilor un tratament mai bun.

Femeile nu fură mulţumite, fiindcă se despărţeau, cele mai multe, de bărbaţii lor. Acelea care luară boccelele cu lucruri fură sfătuite să le lase pe loc, de unde văietături, incertitudini. în fine, femeile ieşiră. Pe trei scaune de pe prispa unei barăci şedeau, cu binocluri la ochi, trei ofiţeri germani, la distanţă de vreo douăzeci de metri de coloana ce se perinda pe dinainte. Era, cum se ghici îndată, un fel de juriu estetic, care scruta fetele de la treisprezece, paisprezece ani în sus şi femeile foarte tinere, căci celelalte erau lăsate să treacă înainte, în vreme ce fetele şi tinerele erau oprite printr-un «stop», strigat de departe. Piesele, mai mult sau mai puţin agreabile, fură date la o

parte şi reţinute, iar celelalte reconduse în ţarc. Din nou cele alese fură examinate cu binoclurile.

— *Reizend!* zicea unul despre o fată brună.

— Eine *u/ahre jiidische Kdnigin!*

— Ich. *bin schwarz, doch schon!* parodie al doilea *Cîntarea* CîntSriîor.

— Stop! strigă întîiul către soldaţi.

Aceştia traseră mai înspre barăci pe fată şi-i făcură semn să se dezbrace. Ofiţerii îi parcurseră cu binoclul toate părţile trupului.

— Ein *feines, ein sehr grazioses* MâdcfienJ suspină întîiul ofiţer.

Fură reţinute vreo zece fete, celelalte se întoarseră la ţarc. Apoi convoiul porni din nou. însă ostatecii fură opriţi, şi cu ei rămase şi cei doi centurioni din S.S. a căror purtare se scbimbă dintr-o dată, în mod surprinzător.

— Domnilor, vorbi unul ostatecilor cu mare politeţă, fără îndoială că sînteţi obosiţi de mers. N-a fost glumă drumul, ne dăm foarte bine seama. Sînt unele raţiuni de ordin mai înalt, privind viitorul întregii naţiuni, care ne silesc să învingem în noi slăbiciunile care ne-ar face onoare în vremuri normale. Vă rog să ne înţelegeţi. Colonelul von Comelius a binevoit să vă pună la dispoziţie o baracă bună cu douăsprezece paturi, unde vă veţi putea odihni. Vă rog să mă urmaţi!

Şi centurionul o luă înainte, urmat de ostateci. Păşiră într-o baracă, aproape luxoasă, şi fură introduşi într-un dormitor cu douăsprezece paturi, şase pe o parte şi şase pe alta. Toate paturile aveau cearceafuri şi paturi curate şi cîte o măsuţă de noapte, sprijinită pe o consolă bătută în pereţii de lemn, lustruiţi frumos la rindea. Un lavoar cu şase chiuvete se afla la un capăt al barăcii, iar la celălalt o masă lungă, pe care se vedeau un samovar, pahare, cutii de biscuiţi.

— Puteţi să vă spălaţi, spuse centurionul înainte de a pleca, chiar este bine, avînd în vedere că aţi fost nevoiţi să dormiţi pe jos. Despre mîncare, au să vă ofere acum numai ceai, sînt informat însă că colonelul von Cornelius are intenţia să vă invite la masă diseară. Pînă atunci puteţi dormi.

— Domnule, profită Hergot, v-ara spus că sînt ofiţer român, medic căpitan Hergot. Am fost ridicat din eroare, deşi itinerariul meu este cam acelaşi. Mi-au rămas lucrurile Ia Bălţi. Cum aş putea telefona sau comunica cu autoritatea de care depind?

Centurionul îl privi zîmbind:

— Vom studia cazul dumneavoastră cu atenţie. De altfel, dacă mergeţi în aceeaşi direcţie, va fi lesne să vă identificaţi.

Centurionul ieşi salutînd graţios. Un soldat german începu să toarne ceai în pahare.

Pe o farfurie erau bucăţi de zahăr foarte dur, iar pe o tavă un morman de biscuiţi. Soldatul făcu semn politicos ostatecilot să se apropie şi să se servească. Aceştia, după ce se spălară cu voluptate la lavoare, veniră pe rînd să ia ceai. Soldatul scoase de sub masă o cutie cu perii şi borcane cu cremă de ghete şi pofiti pe ostateci, rîzînd, să-şi lustruîască încălţămintele. Tenenboim şi Schoihăt tură printre cei dintîi care profitară de aceste elemente ale civilizaţiei.

— Nici vorbă că s-a petrecut ceva, susţinu Tenenboim, sorbind ceaiul printr-o bucată de zahăr ţinut în gură. Nu vedeţi ce atenţie? A făcut reclamaţie, cu siguranţă, Crucea Roşie sau poate cineva şi mai însemnat.

Numai Aizic Zittermann nu bău ceai şi nici măcar nu se spălă. Privind pe un geam ce răspundea în dosul barăcii, spre cîmp, văzu soldaţi care săpau un tranşeu lung. Două tancuri staţionau la capetele şanţului.

— «Al *corhahâ aia hai, vâ-al corhahâ ata met»*, şopti el din Talmud, fată voia ta trăieşti, fără voia ta mori.

După ce băură ceaiul, toţi se trîntiră pe paturi şi adormiră, în curînd, unii începură să sforăie. Zittermann merse şi el la un pat şi se întinse pe spate. Auzi limpede, fiind încă ziuă, o cucuvea cîntînd. Apoi aţipi şi el.

Era noapte cînd centurionul împreună cu un soldat gerrrwn intră în dormitorul ostatecilor, aprinse lumina electrică (deşi in plin cîmp, barăcile primeau curent de undeva) şi, deşteptînd pe adormiţi, îi vesti:

— Domnul colonel von Cornelius şi domnii ofiţeri germani au onoarea să vă invite la masă.

— Dar eu sînt în pijama, se sperie Hergot, cum pot să mă prezint astfel?

— Domnii ofiţeri înţeleg situaţia dumneavoastră, îl linişti centurionul, nu se formalizează.

După ce dreseră puţin veşmintele, ostatecii porniră. Trecură prin cîteva dormitoare de acelaşi fel, unele mai simple, ceea ce dovedea că li se oferise una din cele mai bune încăperi, şi, intrînd într-o a treia baracă, se aflară într-o anticameră, unde doi soldaţi cu şorţuri albe aşteptau să servească. Se auzeau glasuri şi rîsete. Un soldat deschise uşa şi ostatecii pătrunseră într-un refectoriu lung cu o masă la mijloc de vreo douăzeci şi şase de persoane. Un ofiţer de grad superior, din capătul din fund al mesei, se ridică în picioare şi făcu semne amicale intruşilor să poftească. Alţi doisprezece ofiţeri erau aşezaţi la masă, lăsînd între ei cîte un scaun gol pentru invitaţi. Aizic Zittermann şi Hergot luară loc în dreapta şi în stînga colonelului, ceilalţi printre ofiţerii germani. Colonelul era un om ca de cincizeci de ani, părînd mai tînăr, părul îi era tuns foarte mărunt de la ceafă spre creştetul capului şi suficient de lung în faţă spre a permite înfăptuirea unei cărări exacte. Era uscat la chip, excesiv de angulos, ras cu îngrijire, sprîncenele îi erau negre şi foarte arcuite, buzele voluptuoase. Părea un intelectual rafinat sau un artist dintre aceia care îşi impun o ţinută austeră.

— Poftiţi, încuraja el pe invitaţi, într-o perfectă limbă românească, fiţi ca la dumneavoastră acasă.

— Vă rog să mă iertaţi, zise Hergot obsedat de ţinuta lui, am fost luat din eroare în pijama. Sînt ofiţer român, medic militar, mă numesc Hergot.

— Israelit? întrebă colonelul foarte amabil.

— Nu, sînt român!

— Totul e posibil, foarte posibil! admise von Cornelius.

— Aş putea să telefonez de aici? prinse curaj Hergot.

Colonelul von Cornelius stătu o clipă împietrit, aruncă o privire la celălalt capăt al mesei, unde şedeau centurionii, apoi zise:

— Negreşit... mîine.

Apoi schimbă iute vorba.

•— Să se aducă la masă.

întîi se servi un piperment din care băură toţi, afară de Aizic Zittermann.

— De ce nu beţi? se informă von Cornelius. E foarte bun!

— Asta aprinde sufletul şi dă speranţe, răspunse Zittermann, iar noi am păşit pe o cale fără întoarcere.

— Ohl zise colonelul. Exageraţi mult, foarte mult, să nu mai vorbim de asta.

— Aizic Zittermann, lămuri în nemţeşte Schoihăt unui ofiţer de alături, e un om cu mare învăţătură şi foarte înţelept. Numai aşa de pesimist!

— *Sol* se miră ofiţerul.

După aperitiv urmă omletă cu şuncă, servită în farfurii de aluminiu, ca să păstreze fierbinţeala. Toţi mîncată cu poftă, chiar Hergot, însă Zittermann gustă doar puţin, din politeţă. Felul de temelie fu friptura de gîscă cu garnitură de varză acră, numai fiartă, şi piure de cartofi. O dată cu friptura, sufragiul turnă în pahare bere de Pilsen, ţinută la gheaţă,

— Aşa gîscă, mărturisi Tenenboim, n-am mîncat de mult!

— Patria dumneavoastră, zise colonelul von Cornelius, e o *Schlaraffenland,* o ţară a belşugului. Să fiţi fericiţi că trăiţi in ea!

— Dacă am putea trăi, am fi fericiţi! murmură Aizic Zittermann, gustînd cu moderaţie din gîscă.

Colonelul trecu brusc pe plan turistic.

— Sînt un călător pasionat, am fost aproape în toate ţările Europei şi pe toate continentele. Spania este aprinsă şi aspră, Italia gălăgioasă, muzicală...

Un ofiţer grăsuţ şi cu gropiţe în obraz începu să intoneze, imitînd glasul feminin, Serenada lui Toselli: «Tra, la-ra, la-ra-ra; ta-ra-ra-raa-ra...» Apoi înghiţi foarte liniştit o bucată de friptură.

— Franţa, continuă colonelul von Cornelius, este veselă şi spirituală.

Ofiţerul grăsun dădu replica cu valsul din Gounod: «Ta-ri-ra-ri-ra-ram... ta-ra; ta-rî-ra-ri-ra-ram... ta-ra...»

Figurile tuturor ofiţerilor erau aşa de suspect şi complicitar serioase, încît s-ar fi zis că se execută un număr obişnuit la petreceri.

— România e însă ţara prieteniei, a ospitalităţii şi a femeilor frumoase, mai ales a femeilor frumoase. Să bem în sănătatea lor.

Sufragiul turnă iar in pahare bere de Pilsen de la gheaţă.

— Cine ar fi crezut, observă Tenenboim către Schoihăt, care şedea în partea opusă a mesei, că, după ce am mîncat fin de *la.* boi, o să mîncăm gîscă fripta şî să bem bere de Pilsen.' Omul trebuie să aibă încredere în Dumnezeu.

în timp ce mesenii beau înveseliţi berea, lui Aizic Zittermann i se păru că aude pe afară o răpăitură de mitralieră. Sufragiii împărţeau acum Ia toţi felii mari de tort de ciocolată.

— Aşa mănîncă ofiţerii germani totdeauna? întrebă nemţeşte Tenenboim pe vecinul său german.

— Aproape, răspunse acela, dar azi, avînd oaspeţi, ntenu-ul e ceva mai îngrijit.

Şi ofiţerul rîse, după el altul şi toţi izbucniră într-un rîs zgomotos. Apoi redeveniră serioşi.

— Nu sînteţi de părere, propuse colonelul von Cornelius, să invităm la tort şi pe domnişoarele care au fost reţinute? Au să fie încîntate să vă vadă.

Sufragiii traseră repede alte scaune printre scaunele ofiţerilor şi, în curînd, apărură pe uşă unsprezece fete sfioase, dar bine pieptănate şi îngrijite.

— Stimate domnişoare, le pofti colonelul afabil, vă rog să luaţi loc. Intenţia noastră, se adresă el

apoi către Aizic Zittermann, a fost să cruțam pe domnișoare de oboseala drumului. Noi respectăm eternul feminin, *das Ewigweibliche.* Le vom îngriji ca pe fiicele, ca pe surorile noastre, pînă cînd va fi cu putință să le asigurăm un transport omenesc la familiile lor.

Ofițerii germani contemplată fetele cu aviditate, însă în chip discret, și schimbară între ei opinii sibiline:

— Regina din Saba!

— Salomeea!

— Dalila!

— Suzana!

— Iudita!

Zittermann clipi lung din ochi, socotind suspecte aceste referințe biblice. Fetele mîncară tortul, dar lăsau toate capetele în jos cînd ostatecii le priveau.

— Ce noroc pe fetițele noastre, zise Schoihăt, amețit de bere; femeia e totdeauna altfel privită. Era mai bine dacă mă făcea mama fată.

— Soexclamă iarăși ofițerul de lîngă el.

Drept încheiere se servi tuturor cafea filtru.

Pe la miezul nopții, colonelul se ridică în picioare și împreună cu el toți ceilalți ofițeri, imitați cu oarecare greutate de ostateci.

— Vă mulțumesc, spuse von Cornelius, în chip de despărțire către ostateci, pentru frumoasa seară pe care ne-ați dat prijelul s-o petrecem împreună. Vă urez la toți somn ușor, somn ușor!

Centurionii și un soldat fără arme călăuziră pe musafiri afară, sprijinindu-i prietenește cînd aceștia se împiedicau. Instinctiv căutată să se întoarcă pe unde au venit, dar însoțitorii îi abătură pe lîngă barăci, mai spre cîmp. O cucuvea cînta și clinii

lătrau departe. Cerul era senin și încărcat cu stele. Deodată, niște fîșii mari de lumină se încrucișară și ostatecii se treziră în fața unei gropi adînci, prinsă între reflectoarele a două tancuri.

— Pe aici, pe aici! explicată centurionii mereu îndatoritori ostatecilor, pe care îi opriră în marginea tranșeului, potrivindu-i cu mîna ca la fotograf.

Buimăciți, oaspeții colonelului von Cornelius zăriră un pluton de soldați cu puștile întinse.

— Executarea! strigă un centurion, devenit subit aspru.

— Ce-i asta? se sperie Tenenboim, iar nempușcă?

— Foc! comandă celălalt centurion soldaților germani.

O răpăitură prelungă sfîșie liniștea nopții, și ostatecii, clătinîndu-se, se prăbușiră în groapă fără nici un țipăt, cu excepția lui Hergot, care strigă de cîteva ori:

— Sînt roman! Sînt român!

XXI

Cucly reintră în grațiile lui Ioanide în următoarea împrejurare: arhitectul se întorcea acasă cu Elvira, pe la amiază, după o plimbare în oraș și, spre a face plăcere soției sale, dăduse drumul celor o sută de jeturi și se așezase apoi alături de ea pe o bancă în grădină să asculte muzica și forfota apelor. Petrecuse un braț pe după mijlocul Elvirei și audia astfel concertul hidraulic.

— Nimic nu e mai liniștitor și mai pasionant totodată ca zgomotul izvoarelor, observă Elvira.

— Ai dreptate, madam îoanide, văd că ai înțeles ideea mea. Există patimi dezordonate ce distrug existența ca o furtună, altele însă sînt vibrante, lineare ți calme, ca şi țîşnitura majoră din mijloc, pe care ți-am consacrat-o, precum ştii prea bine, madam îoanide. Şi am să-ți mai demonstrez, iubita mea prietenă, că liniştea e şi ea un sistem de vibrații ce trebuie studiat bine spre a-şi produce efectele morale.

Şi arhitectul merse la hidrant şi opri jocul de fluide. Atunci urechile obişnuite cu acea simfonie masivă percepură, cu surpriză, încetarea ei, absența zgomotului li se păru ceva foarte material.

— Singurătatea e o iluzie, comentă îoanide, stingerea totală a vieții irită. Nu poți găsi solitudinea decît alături de o ființă simetrică.

Şi strîngînd cu semnificație brațul Elvirei, îoanide o conduse spre uşa de intrare a casei.

— A pus cineva Sonata lunii de Beethoven la supraphonl zise Elvira.

Merseră amîndoi pînă sus şi arhitectul deschise uşa marelui salon. Acolo fură martotii unui spectacol neobişnuit. Cucly dansa singură în jurul vastei încăperi, cu ochii țintiți în sus, absenți de la orice obiect al superficiei terestre şî, declamînd cu mîinile întoarse cu palmele în sus, puncta cadența şi mergea asemenea unei somnambule, sărind pe poante alternativ, cu o tendință bine simbolizată de a se înălța de pe sol. Semnalase ori nu pe soții îoanide? Părea în orice caz că nu zăreşte pe nimeni şi înainta astfel circular, închinîndu-se din ce în ce mai pasionat, cu brațele şi picioarele la luna închipuită, fără excese de mişcări, aşa cum violonistul bun devine focos prin simpla dozare de arcuş a volumului sunetelor.

— Bravo, domnişoară Cucly, o felicită Elvira, cînd dansul încetă, o dată cu oprirea discului.

îoanide nu scoase însă nici un cuvînt, şi numai atunci cînd Elvira se retrase, făcînd un salut cordial cu mîna către fată şi închizînd uşa, îoanide apucă pe Cucly de mijloc şi, strîngînd-o tare la piept, îşi puse un obraz pe obrazul ei, stînd aşa îndelung.

— M-ai iertat, micule? întrebă Cucly.

îoanide îi făcu semn cu degetul la gură să tacă. Totuşi, el vorbi:

— De ce? întrebă.

Voia desigur să ştie de ce Cucly făcuse avortul sau de ce amesteca sublimul cu comunul, de ce asemenea contradicții. însă cînd fata mişcă buzele să răspundă ceva, arhitectul îi interzise:

— Taci, Cucly!

îoanide mîngîie repetat pe balerină pe păr şi pe obraji, îi privi fundul ochilor albaştri, o sărută din ce în ce mai cast pe frunte şi pe pleoape, apoi o ridică cu mare uşurință în brațe şi aducîndu-i genunchii cît mai aproape îi mîngîie prelung cu obrazul, ca şi cum ar fi voit să dea a înțelege că ochii albaştri şi mai ales genunchii erau mijloacele de expresie prin excelență ale fetei.

— Un copil, vorbi el ca pentru sine, aşa cum pentru sine dansase şi Cucly, ar fi fost binevenit, aş fi încercat să fac prin el o punte către viitor. Am greşit, totuşi, pretinzînd trupului tău o vocație pe care n-o are. Mii de alte femei pot repara vinovăția sterilității tale voite şi contrare naturii în general. Dar tu ai o misiune unică, genunchii tăi sînt geniali. Ar fi fost, cerîndu-ți un copil, un egoism stupid ca al romanilor care mîncau privighetori spre a fi originali, lipsind pădurile de triluri. Aş fi încălzit odaia arzînd viori Stradivarius autentice,

— Cît de frumos vorbeşti, micule! zise naiv Cucly.

— Taci! îi porunci Ioanide cu un început de iritaţie. Taci! N-ai vorbit destul? N-ai spus cu braţele şi cu picioarele ginduri tot aşa de adînci ca şi filozofia lui Platon sau Psalmii lui David? Vorbeşte cu hieroglifele tale!

— Spune-mi, tu, ce sînt acelea hieroglife?

— Altă dată, altă dată!

De fapt, Ioanide nu interzicea artistei să fie şi intelectuală într-o măsură în care să nu altereze personalitatea; Cucly i se părea însă dezolantă cînd ieşea din coregrafie, şi acum îndeosebi nu voia să piardă amintirea dansului, atît de fericit adăugată la audiţia concertului de cişmele. Avea de gînd să civilizeze treptat pe Cucly, să-i dea un limbaj decent, potrivit cu inteligenţa ei excepţională, deşi de ordin emoţional. Ceea ce îl agasa pe Ioanide la Cucly, în afară de alimentaţia extravagantă, era dezordinea şi lipsa atenţiei vestimentare. Cucly se simţea bine în tricou şi cu jupa de tul, restul n-o interesa. însă e evident, îşi zicea arhitectul, că o femeie nu poate, nici nu trebuie să danseze mereu. Nu iubeşti o femeie exclusiv pentru demonstraţiile ei artistice. Cucly cînd se dezbrăca faţă de Ioanide arunca un ciorap într-o parte, altul în altă parte, bluza şi rochia zburau în aer, iar mai tîrziu le căuta prin odaie pînă pe sub pat. Ioanide însuşi, enervat, i le adună, nu o dată, de pe jos şi i le puse frumos pe marginea scaunului. Nu era propriu-zis pedant în materia aceasta, şi admitea zăpăceala la limită. Sînt ruine frumoase şi ruine urîte, tot aşa există neglijeu şi neglijenţă. De altfel pe Ioanide tot ce călca arhitectonicul şi muzicalul îl întrista, geniul însuşi îl admira numai dacă era ferit de cabotinism şi de infatuaţi colosale. De aceea, arhitectura era arta la care ţinea mai mult, fiindcă în această specialitate biografia artistului era aproape sau cu totul neglijabilă, încît puţin îi păsa cine fusese Bernini sau Fontana. Mulţimile nu se opresc în faţa unui monument ca să aplaude, nici femeile nu ţin bustul arhitecţilor pe sctinul lor, cum fac cu al lui Schubert sau cu al lui Chopin.

Ioanide trebui să recunoscă faptul că afecţiunea pentru Cucly pornea de la un puternic entuziasm artistic, şi suferea o diminuare cînd impresia dansului se stingea în memorie. Totuşi, Cucly i se părea Iui Ioanide aşa de răscolitoare de emoţii cînd dansa, încît spaţiul între două demonstraţii nu era niciodată golit de orice vibraţie. Cu Diana lucrurile şedeau altfel. Aceasta stîrnea o admiraţie continuă prin simpla ei prezenţă, precum o statuie greacă produce mereu acelaşi efect.

I se întîmplă lui Ioanide, nu o dată, să vadă succesiv pe Cucly şi pe Diana. De pildă veni Cucly.

— Micule, zise aceasta, vreau să fac ceva violent, exuberant, să strig, să muşc, să dansez.

— Nu, o rugă rîzînd Ioanide, să nu dansezi azi, căci îmi răstomi planşele. Stai cuminte.

Atunci Cucly luă de gît pe arhitect, îl sărută nebuneşte, îşi vîrî chiar puţin dinţii în buzele lui.

— -Ah, se supără acesta în chip prefăcut, dar eşti o fiinţă periculoasă. N-am să mai pot scoate capul în lume.

Şi prinzînd-o de mijloc o îndepărtă cu braţ puternic, dar prudent, aşa cum iei în degete un fluture mare pe care nu vrei să-1 omori.

— Ce rău te porţi cu mine, micule, azi!

— Iar îmi spui micule!

— Domnule... tu!

— Aşa da, iată un fel dea mă numi cu totul convenabil!

— Nu înţeleg nimic! Nu-ţi plac pasiunile? Nu ştiu cum trebuie să mă port.

— Stai aici pe scaun, ca o fată cuminte.

— Poftim!

Şi Cucly, ridicîndu-şi marginile rochiei, ca şi cum ar fi vrut să n-o boţească (parodie a fetei cuminţi), se aşeză pe un fotoliu. Atunci Ioanide îi vîrî degetele în păr, o pieptănă astfel delicat, îi risipi pletele în aer, i Ie trecu pe deasupra urechilor, le zburli din nou cu mîna, în fine o sărută în creştetul capului. Apoi o mirui uşor cu buzele pe frunte, pe ochi, pe obraji, în colţurile gurii şi, ocolind buzele, în bărbie. Luă miinile fetei şi le puse cu palmele pe obrajii săi, sărută podurile palmelor, apoi redepuse mîinile pe genunchi,

— Uite, aşa sînt pasiunile oneste, singurele compatibile cu marea artă.

Cucly lăsă buza în jos în semn că nu-i plăcea.

— Acum, scumpa mea Cucly, du-te, am *de* lucru!

Şi, tidicînd-o în braţe, o purtă astfel pînă Ia uşă. Puţin după ieşirea balerinei, Diana bătu şi intră.

— Am întîlnit-o pe Cucly Ia poartă! zise ea.

Ioanide o privi cu un sentiment de jenă, greu de descifrat în fixitatea statuară a fizionomiei lui,

— A fost întt-adevăr aici!

Voi la început să îmbrăţişeze pe Djana, apoi o mîngîie ca şi pe Cucly, doar pe păr. în ochii acesteia nu citi nici mirare şi nici reproş, privirea îi era adîncă, pătrunzătoare şi calină. Fără să fie invitată, Diana se aşeză singură pe acelaşi fotoliu, în prezenţa ei, arhitectul uită îndată pe Cucly, şi a o admira i se păru tot aşa de firesc ca şi contemplarea unui Iac fără cută după o furtună mare. Şi-ar fi pus capul pe pieptul ei, se mulţumi să-i ia o mină între ale sale.

— Providenţa a creat fiinţe superbe ca tine ca să aducă linişte!

Diana îndrăzni a atinge uşor cu degetul un umăr al arhitectului şi a-I scutura de un fulg invizibil.

— Pentru ce vă lăsaţi, domnule profesor, pradă turburării?

— A fi turburat, Diana, înseamnă a trăi nobil. Am pasiuni şi năzuinţe...

— Atunci... de ce mă lăudaţi pentru liniştea pe care v-aş aduce-o?

— Am greşit, zeiţă a pădurilor de brad, trebuia să spun calmul.

Diana lăsă galeş capul pe o parte şi privi atdent pe arhitect.

— Sînt o zeiţă foarte redusă la minte, nu vă pricep.

Ioanide altădată ar fi sărutat gitul Dianei pînă sub urechi, punînd delicate sigilii. îi atinse doar obrazul şi gîtul cu mîna.

— Nu sînt devorat de pasiuni dezordonate, Diana, sînt în continuă aspiraţie. Prin calm înţeleg încrederea în viaţă.

— Nu exageraţi, oare. domnule profesor? zise zîmbind Diana şi sătutînd in treacăt pumnul lui Ioanide, care făcea mişcarea, repede oprită, de a o cuprinde cu braţele. Cu ce pot eu să vă dau încrederea de care vorbiţi?

— Eşti un triumf al anatomiei fizice şi morale. Pentru un athitect asta e o raţiune de a exista, înţelegi bine că templele greceşti ar fi fost o absurditate la o naţie de cocoşaţi. Gimnastica şi athi-

lectura sînt două momente inseparabile ale fenomenului grec.

Şi îoanide, cu toate luptele lui interioare, sucombînd vechii sale naturi, sărută genunchiul Dianei, care schiţă un dulce reproş din ochi. Apoi, împins parcă automatic de o forţă străină, începu a o învălui în mîngîieri. li netezi interminabil părul, mîngîindu-i-1 şi sărutîndu-1, o privi prelung în ochii frumoşi, ii sigila pleoapele cu gura, îi sărută una după alta tîmplele, îi aspiră cu nasul răsuflarea nărilor, o sărută pe deasupra buzelor şi pe sub ele, în bărbie, pe sub gît, pînă către umeri, apoi o srrînse herculean în braţe, sporind strînsoarea din ce în ce. Diana îşi abandonă capul pe un umăr al arhitectului.

— Diana, zise energic acesta, am început să mă ruşinez de mine. Ajută-mă să fiu om pur!

—• Cum ştiţi să iubiţi! şopti ea neînţelegînd. Ce tînăr sînteţi!

— Vorbindu-mi mereu la plural, înseamnă că mă socoteşti bătrîn. Prea pui mult respect!

— Nu eşti bătrîn, murmură Diana. Eşti tînăr, cel mai tînăr. Te iubesc!

Şi-1 sărută apăsat şi repede pe gură.

îoanide luă deodată ţinută gravă şi, netezindu-i părul, îi vorbi mai potolit:

—• Sînt tînăr, Diana, acesta e adevărul. E cu putinţă şi chiar probabil că în curînd voi deveni, brusc, bătrîn, indepărtîndu-mă de vîrsta ta incomensurabil. Dar acum sînt tînăr.

-— Eşti tînăr! şopti ea ca un ecou.

— Mulţi pretind, cu Sufleţel în frunte, că trec prinrr-una din acele crize tipice de involuţie, caracterizate prin recrudescenţă a agitaţiei sexuale. Dar sînt nişte dobitoci, Diana. Totdeauna am fost aşa.

— Nici nu vă pot închipui altfel!

— Adevărul e că înainte eram mai bătrîn. Tinereţea se învaţă şi gingăşia e, ca şi stilul violonistului, efectul unui îndelung exerciţiu. La douăzeci de ani eram brutal şi stupid, umblam după femei, nu preţuiam femeia. Atunci n-aş fi îngenuncheat, căci n-aveam încă respectul şi mi-era teamă de ridicul. Acum îngenunchez cu autoritate...

—_____şi vă prinde! murmură Diana sărutînd mîna lui îoanide.

— Am învăţat cu vremea să şoptesc, să sărut şi să legan, am învăţat iubirea şi sentimentele delicate, mi-am luat doctoratul erotic citind pe Pettatca şi pe Goethe. Nu mai sînt sfios. Cînd iubesc o femeie li poruncesc în genunchi să mă lase s-o slăvesc.

Şi îoanide cuprinse iar capul Dianei între mîini şi o privi în adîncul ochilor.

— Spune, o întrebă el răspicat, mă iubeşti?

— Vă iubesc!

— Ce sînt eu pentru tine?

— Un împărat!

îoanide li dădu drumul.

— Nu, glumi el, împărat e prea mult. Nu vreau să te ţin în sclavie. Fii pentru mine o fiică.

După ce Diana plecă, îoanide medita din nou, cum făcuse de atîtea ori, asupra condiţiei sale. Voia hotărît să înceapă altă viaţă. Să privească fără a roşi pe Dragavei şi pe ceilalţi. Nutrea desigur afecţiune şi pentru Cucly şi pentru Diana, precum mai presus de oricare alta o iubea statornic pe Elvira şi platonic pe Mini.

— E cu putinţă, oare, te întreb, madam Farfara, vorbi arhitectul nu mult după asta, plimbîndu-se prin salon în faţa bătrînei lui prietene,

să iubeşti două sau mai multe femei deodată.' Vreau să spun: să iubeşti, nu să coabitezi cu ele.

— Dumneata eşti mai în măsură ca mine să răspunzi la această întrebare. Cred totuşi că da.

— Hotărît da, madam Valsamaki-Farfara, categoric da.

— Domnule, zise Gaittany lui Ioanide odată, în toate eşti remarcabil. Te iubesc cele mai frumoase fete. Eşti idolul lor. Te felicit din toată inima.

De cînd Gaittany pierduse direcţia muzeului din Palatul cultural, adică în fond automobilul cel superb, căpătase fizionomia unui mare romantic, visînd numai ruine şi cascade. Nu era de negat că el fusese şi era încă un bărbat frumos şi fin. Acum o contrarietate oarecare din ordinea vieţii de toate zilele îi înnobilase faţa în mod extraordinar. Cabinetul de numismatică putea obţine cu dificultăţi pentru uzul directorului un mic Skoda, ca un gîndac, în care Gaittany se introducea cu greutate, încovoindu-se, nu totuşi fără satisfacţia de a avea un vehicul. Cind nu putea obţine ridicula maşină, o lua pe jos, făcîndu-şi vînt cu jurnalul, cu cîte un plic mare, cu orice, în fine, avea Ia îndemînă şi,cu bastonul pe o mînă, apărea pe stradă cu un cuceritor zîmbet melancolic pe buze. Pedestru, el avea succese sociale incontestabile, şi toată lumea îl privea curioasă de a-1 vedea mergînd pe jos. Gaittany profita de dezvehicularea lui spre a cuceri femei. Avea el succese reale sau numai de stimă? E un lucru care nu se ştia, dar intilnirile lui prin oraş, în văzul tuturor, cu femeile erau comentate ca acte de galanterie.

— Corupţie alexandrină, desfrîu bizantin! se scandaliza Sufleţel. Ioanide şi Gaittany se abat de Ia morala clasei proletare.

La drept vorbind, Gaittany suferea prestigiul lui Ioanide şi în materie erotică, fiind foarte receptiv la sublimităţi, cîtă vreme un alt prestigiu nu-i diminua entuziasmul. într-o zi, mtilnind pe Mihaela pe Calea Victoriei, o opri, îi sărută mîna în chipul cel mai respectuos, o contemplă rîzînd satisfăcut cu toată faţa, apoi hohoti: «Ha, ha, hal»

Diana, contaminată de această veselie, rîse şi ea.

— Domnişoară, vorbi Gaittany, sînteţi un miracol al naturii, un triumf al anatomiei umane. Vă admiră artiştii, vă admiră intelectualii, maestrul Ioanide plănuieşte să ridice în cinstea dumneavoastră un templu grec.

— Dacă i se va admite acest lucru azi!

— Se pare că da, planul a fost aprobat în principiu. E vorba de o gliptotecă, un muzeu de c&pii după marile capodopere statuare. Maestrul mi-a destăinuit că la intrare, pe două socluri laterale, vede statuia dumneavoastră în două variante.

— Nu mi-a spus nimic despre această intenţie, zise modest Diana, ar fi o onoare prea mare pentru mine.

— Pentru ce? deschise Gaittany larg braţele. Sînteţi divină, orice om sensibil şl de gust v-ar adora în genunchi.

— Ce vorbe mari spuneţi dumneavoastră, bărbaţii! Mai bine să ne întoarcem la realitate.

— Ha, ha, ha! Asta-i realitatea, şopti Gaittany, sînteţi o fiinţă ex-cep-ţio-nală!

Şi o invită să ia o prăjitură la Cofetăria «Nestor». Diana, simplă în toate purtările ei, primi fără obiecţii, şi astfel stătu multă vreme de vorbă nu numai cu Gaittany, dar şi cu alţi prieteni ai acestuia, printre care Smărăndache, Babighian, Gulimănescu, care se strinse la masa lor. Aşa făcea Gaittany curte

femeilor. îi trebuia şi lui o motivare cerebrală, şi de obicei toată tensiunea lui erotică se consuma în astfel de omagii.

— Domnule, ce zici, întrebă Gaittany pe Smărăndache după ce Diana plecă, nu este aşa că e remarcabilă ?

— E din familia marilor statui eline! confirmă Smărăndache.

— Aşa e! aprobă cu entuziasm Gaittany.

— însă cred că Cucly e mai în consonanţă cu ritmul vieţii moderne, mai în spiritul sculpturii unui Bourdelle. Diana este impasibilă.

— Cît eşti de nedrept! se mîhni Gaittany.

— Bineînţeles fiecare simbolizează un mod de existenţă.

— Amîndouă sînt minune! bolborosi Babighian ca prin vis, lingînd cu ochii închişi o linguriţă cu care luase îngheţată.

— Amîndouă, ai dreptate! înregistra Gaittany satisfăcut rezolvarea controversei.

Tocmai atunci trecea pe stradă şi Cucly, călcînd în pantofii ei ca nişte galoşi.

— Uite-o! zise Gaittany. S-o invităm.

Smărăndache se ridică repede şi trecu drumul, aducînd, după o scurtă parlamentare, pe Cucly. Toţi se ridicară în picioare, inclusiv Babighian, cu enormul lui tors cocoşat, şi sărutară mîna balerinei.

— Ce luaţi? o întrebă Gaittany. Are *parfaitl*

— Iau întîi ceai.

— Luaţi şi un *parfaitl* Este remarcabil!

Ceaiul sosi în fine, iar Cucly, după o oarecare gîndire, luă cu linguriţa o felie de *parfait* şi o topi în ceai. Toţi cei de faţă schimbară priviri între ei. Cînd paharul pipăit cu mîna se păru balerinei temperat, începu să guste din ceai. Strîmbă însă din nas nemulţumită:

— Ar trebui puţin lapte!

— Să vie lapte! ciocăni Gaittany cu inelul în cristalul mesei.

Cucly era prea cunoscută în aceste localuri, şi fata care servea îi aduse îndată o ceaşcă cu lapte, pe care balerina o vărsă în doze mici în ceai.

— Domnişoară Cucly, sînteţi o mare artistă, îşi începu declaraţiile publice Gaittany, vă admiră o lume întreagă.

— Minune! şopti imperceptibil Babighian cu nasul pe masă.

— Sînteţi idolul maesttului Ioanide, care v-a consacrat Palatul cultural! continuă Gaittany.

Cucly asculta toate exclamaţiile cu surpriză, cu plăcere, cu infantilă infatuare.

— îmi dau silinţa, zise ea, sa fiu mare, studiez toată ziua, aş fi fericită să pot merita, într-adevăr, atîtea laude.

— Dar sînteţi superbă, zburaţi prin aer! Şi Gaittany scutură mîinile ca aripile. Meritaţi, adăugă el, să vă cînte poeţii, să vă facă portretul artiştii.

Cît despre versuri, Gaittany însuşi era un producător impenitent. Cu stiloul în mînă, pe margini de jurnale sau hîrtii oficiale, călcînd toate regulile prozodice, compunea în grabă distihuri ori catrene, pe care apoi, împăturite, le înmîna rîzînd şi fără cea mai mică jenă inspiratoarei. Astfel, Dianei îi prezentase următorul distih:

Tu, care vii de-a dreptul din Grecia străveche,
Dă-mi voie un sărut să-ţi pun lingă ureche.

Diana rîse, strîmbînd puţin din gură, şi vîrîse hîrtiuţa în poşeta, ca să se amuze şi cu alţii, căci

Gaittany avea aerul de a glumi, şi ispitirile lui nu supărau. în vreme ce Smărăndache, Babighian şi ceilalţi vorbeau, fostul director al muzeului aşternu pe o foiţă de hîrtie, repede, aceste versuri:

Adesea-n miez de noapte mă visez
Cu tine-n braţe In aer că danaei,

pe care le depuse în mîna dansatoarei. Aceasta le citi, izbucni în rîs, dar păru mulţumită şi le transmise cu un soi de mîndrie şi celorlalţi. Smărăndache colecţiona improvizaţiile lui Gaittany în autograf, şi cea mai plină de haz, în expeditivitatea ei, era asta:

Primeşte un salut, superbă Anny,
Al tău presdevotat,
D. Gaittany.

E sigur că Gaittany nu avea legături cu femeile de o frumuseţe notorie, pe care le adora, împreună cu opinia publică. Nimeni, de altfel, nu cunoştea relaţiile lui intime. Smărăndache emitea părerea, foarte probabilă, că Gaittany era şi el un admirator vibrant al eternului feminin, aerele erotice fiind mai mult o poză, spre a ascunde cu decenţă înălţimea sentimentelor sale. Oricum, fostul director al muzeului invidia cordial pe îoanide pentru faptul că era iubit de femeile cele mai frumoase.

— Domnule, declară el după ce Cucly plecă, îoanide e sublim în toate. Doamna îoanide, Mini, Diana şi Cucly 11 sorb din ochi ca pe un zeu. E un om fericit.

— FemeUesimtpeommmarelmormăiBabighian.

— După cîte se spune, destăinui Smărăndache, îoanide are în momentul de faţă şase iubite.

— Oh, exagerezi! protestă Gaittany plin de admiraţie.

— Aşa se pare totuşi. Avînd a construi un fel de portic sprijinit pe şase imense cariatide, a luat pentru fiecare din ele o amantă superbă ca să se inspire.

— E Barbă-Albastră! se indignă Gulimănescu.

— Nu, domnule! protestă Gaittany, îoanide e un fermecător, un om desăvîrşit faţă de femei.

Astfel ardea suav Gaittany pe lîngă focul lui îoanide, adorînd tot ce acesta slăvea, gelos cu simpatie şi admiraţie, neîndrăznind niciodată să treacă de anume margini.

îoanide cunoştea toate legendele asupra sa şi ridica din umeri. Observase totuşi că dacă el găsea foarte simplu a slăvi, de la o vreme platonic, mai multe femei deodată, acestea, oricît de independente în gîndire, nu păreau a primi situaţia cu atîta simplitate. Diana era cea mai tînără şi mai resemnată, primind ca pe o fatalitate nesperată stima arhitectului şi dispusă a nu pune nici o condiţie dacă acesta i-ar fi propus să-i fie amantă. îoanide avu cu ea un dialog semnificativ.

— Vedeţi foarte des pe domnişoara Cucly, zise ea fixîndu-1 cu ochii negri ca pădurile vechi. Ce părere aveţi despre ea?

— E o mare balerină, nu-i discuţie, cea mai mare pe care am avut-o vreodată.

— Aşa spune toată lumea! admise şi Diana, tăcînd cîteva minute.

— De ce mă întrebi?

— Aşa! lăsă capul în jos Diana.

îoanide o prinse de bărbie şi-i ridică în sus capul privind-o în ochi.

— Ascultă, fetiţo, pentru ce mă întrebi?!

— Am impresia că o iubiţi!

Cîteva clipe, îoanide dădu capului său nemişcarea unui bronz.

— Cînd dansează îmi produce entuziasm, un tumult de sentimente pe care nu pot să-1 uit atunci cînd vine aici sau merge pe stradă ca orice muritoare.

Diana păru a se întrista.

— Eşti geloasă? o întrebă arhitectul autoritar.

— Nu! protestă ea cu exces de intonare, acuzînd nesincetitatea.

Ioanide se plimbă mult prin casă, negăsind ce să răspundă. Apoi se apropie de Diana şi începu s-o mîngîie uşor pe obraz.

— Intenţia de a face rău nu am avut-o niciodată, unii oameni numesc rău sublimul însuşi. Un lucru e sigur, în alte împrejurări te-aş fi iubit. Te iubesc şi acum... ca un părinte.

Şi zicînd acestea, o sărută uşor pe Diana pe frunte.

Cucly, care făcuse o adevărată agresiune erotică asupra lui Ioanide, nu era nici ea dezinteresată de zvonurile ce circulau.

— Micule, toţi spun că eşti îndrăgostit de Diana, adevărat?

Ioanide se opri în faţa ei şi o luă delicat de părul blond bătînd în nuanţa platinei.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Că iubeşti pe Diana.

—. Cînd o văd înainte-mi superbă ca o zeitate elină, o iubesc. . . o admir.

— Atunci, pe mine, care sînt urîtă, nu mă iubeşti.

— Te iubesc.

— Pe care din două?

— începi să devii absurdă. Ştii bine că iubesc pe Elvira. Cînd ai vrut să fii a mea cu orice chip, nu te-ai gîndit la asta?

— Vezi că, doamna Elvira. ..

— Pricep ce vrei să spui, madam Ioanide are şaizeci de ani şi nu inspiră gelozie. Te înşeli, scumpă Cucly, madam Ioanide e adversara voastră cea mai periculoasă. Ea deţine sufletul meu din tinereţe, ea m-a însoţit în victoriile şi înfrîngerile mele, ea a rămas pentru mine neschimbată, pururi tînără. Pe ea o iubesc.

— Acest lucru pot să-1 înţeleg, dar eu am întrebat de Diana. Ce vezi la ea?

— Tu nu vezi nimic?

— Fără îndoială, e frumoasă!

— Divină!

Cucly se înfundă în fotoliu, posacă.

— Eşti un copil prost, îi dădu curaj Ioanide, care înţelegi cuvintele alandala. Tu eşti dumnezeiască într-un fel, ea în altul. Urăşti-oare dansul atunci cînd iubeşti muzica? Eşti geloasă?

— Nu sînt geloasă, mi-am închipuit că nu mă mai iubeşti.

— Te iubesc, fiica mea, zise hotărît arhitectul, şi îmbrăţişînd-o patern, o sărută pe obraz, evitînd buzele arse şi senzuale.

Dintr-o convorbire cu Diana, Ioanide află unele lucruri şi cu privire la Mini, între cele două surori fusese un fel de discuţie.

— De ce te tot duci la profesor? reproşase Mini Dianei. îl importunezi.

— Nu mi s-a părut! zîmbi blînd Diana.

— Am impresia că începi să-1 iubeşti!

— Nu văd întrucît acest lucru ar putea să te îngrijoreze.

— Mă gîndesc la liniştea de care are nevoie profesorul. Anume turburări superficiale pot să-I depărteze de la munca lui.

— "Mini, eşti cu totul curioasă, tu nu iubeşti pe profesor şi totuşi pari geloasă. Ţii la soţul tău, la copil, te cunosc prea bine, n-ai fi in stare să sacrifici principiile tale pentru a dărui un zîmbet maestrului. Şi cu toate acestea cauţi să mă îndepărtezi de el, presupunînd nu ştiu ce. Din moment ce nu-1 iubeşti, nu-1 pune sub epitropie.

— O anume obligaţie morală, zise Mini încruntată, mă îndeamnă să-1 feresc de dezamăgiri.

Atunci calma Diana, totdeauna măsurată la cuvinte, spuse surorii sale o vorbă gravă:

— Eşti idioată!

«Madam Valsamaki-Farfara, gîndi Îoanide, aducîndu-şi aminte de convorbirea lui cu ea cu privire la Mini, are indiscutabil geniu. »

îoanide mai observă că şi Elvira, atît de îngăduitoare cu el toată viaţa, avea mici melancolii, scurte, infinitezimale încruntări cînd vedea pe Diana sau pe Cucly.

— Madam Farfara, consultă el iarăşi pe atotştiutoarea lui prietenă, crezi că Elvira ar putea suferi din cauza, cum să zic, purtărilor mele, pe care le regret ?

— Să fie geloasă, vrei să spui?

— Da!

— Cu siguranţă nu, niciodată şi mai puţin acum, după moartea copiilor, Elvira n-a fost geloasă, avînd deplină încredere în dumneata, cu toate numeroasele dumitale experienţe.

— Mi se pare tristă.

— Asta e posibil. înainte era sigură că o iubeai, avea oricînd dovada cînd te întorceai pocăit acasă. Acum ea îşi interzice un asemenea control, nu mai contează decît pe sentimente retrospective. Noi, bătrînele, ne socotim încă iubite cînd cineva ne aduce aminte cum am fost odinioară. Cînd bărbatul a uitat figura noastră de altădată, atunci totul s-a sfirşit.

— Ai fost totdeauna încîntătoare, madam Farfara.

— Şi dumneata eşti mereu şarmant, îoanide, mai mult ca oricînd. Cum le pricep pe bietele fete! Eşti un monstru de seducţie. Să nu fii rău cu ele.

— Mă emoţionezi, madam Farfara.

— Ei bine, ca să venim la chestiune, Elvira poate avea o clipă sentimentul, în prezenţa unor fete aşa de splendide din felurite puncte de vedere, că pierzi din suflet imaginea ei.

— Niciodată, madam Farfara.

— Am să i-o spun, dacă-mi dai voie, deşi cred că, în fond, nu s-a îndoit nici ea serios de acest lucru.

într-o zi, îoanide, luînd pe Cucly de mînă, o găsi mai fierbinte decît s-ar cuveni. îi pipăi şi obrajii, ce i se părută ai unei febricitante.

— Ce-ai făcut? Ai răcit? Pari a avea febră.

— Nu, micule, sînt agitată cu studiul şi cu repetiţiile, n-am absolut nimic, nici nu vreau să concep că aş avea ceva tocmai acum.

Peste două zile îoanide merse acasă la Cucly şi o găsi în pat cu o batistă udă la cap, iar în mînă cu un text pe care-1 studia. Odaia era într-o neorînduială apocalipticii.

— Dar ce faci, eşti bolnavă ?

— Mă doare puţin capul, atîta tot.

Arhitectul se apropie de pat, puse dosul palmei peste gîtul fetei.

— Dar ai febră în regulă, ţi-ai luat temperatura ? Unde e termometrul... parcă aveai unul.

— L-am spart, micule, n-am avut decît foarte puțină, treizeci și șapte și o liniuță. Acum mi-a trecut.

— N-aș crede. Ai mîncat ceva?

— Desigur, am mîncat.

Ioanide, care știa de la contele Iablonski că Cucly avea obiceiul să nu mănînce, aruncă ochii prin casă și nu găsi urmă de alimente, afară de un pahar ce conținea încă pe fund un deget de ceai rece. Se mulțumi să deretice puțin prin casă, readunind veșmintele fetei pe un scaun, punînd în ordine lucrurile de pe masă.

— N-ai vrea să mănînci ceva? întrebă Ioanide.

— Dacă mi-ai aduce înghețată, da.

— Înghețată acum, și cu febră! In fine. Te rog să nu ieși din casă.

Arhitectul căută pe Iablonski.

— Ce e cu Cucly a dumitale, are febră și, după cite mi se pare, nu mănîncă. Se extenuează în mod nepermis cu dansurile ei. Dar mai ales nu se hrănește.

Ioanide insista asupra acestui punct, fiindcă știa că Cucly ar fi putut cu ceea ce primea de la teatru și cu ceea ce-i dădea el s-o scoată la capăt. Bineînțeles, nu împărtăși aceste gînduti lui Iablonski.

— Cucly e o fată a cărei educație a fost neglijată, nu știe să se conducă singură în viață. Nu are niciodată bani, deși îi dau și eu. Cumpără nimicuri sau, cum am aflat,, oferă colegilor care sînt in suferință. Va fi foarte greu să învețe disciplina. Dacă nu are bani, se culcă nemîncată, și de aceea am grijă să trec în fiecare seară să-i aduc circ ceva. E un copil mare, domnule arhitect!

Ioanide fu foarte mirat de ceea ce auzea. Cumpără prăjituri, le puse în automobil și, după o

prealabilă înțelegere, merse să ia pe academicianul Șjramer, cu care se duse acasă la Cucly.

— Ți-am adus un mare admirator, zise Ioanide fetei, introducîndu-1 pe Șaramet pe ușă. Colegul meu, academicianul Șaramet, ține să te vadă.

Cucly se strînse sub plapumă înfricoșată.

— Nu sînt bolnavă!

— Se și vede, zise Șaramet, mină bună, puțin îmbujorată; am venit să-ti aduc omagiile mele.

Și-i luă mîna să i-o sărute.

— Puțină febră, remarcă el ca și accidental, emoțiile artei.

— Ce-ar fi, doctore, propuse Ioanide, tot ești aici, sâ-i faci un mic examen? Ii prescrii ceva și astfel mîine se dă jos din pat fără dureri de cap și poate să danseze.

Academicianul Șaramet admise, bineînțeles, îndată. Intîi luă, stînd pe marginea patului, temperatura pacientei:

— Mda, citi el, treizeci și opt și cinci linii, nu-i cine știe ce. O stare gripală.

Apoi dădu ușor Ia o parte plapuma și începu si ciocănească spatele gol al fetei (căci cămașa, foarte decoltată, alunecase pe umeri), punînd urechea peste o batistă subțire. Urmă toată ceremonia obișnuită în aceste împrejurări.

— Respiră adînc! Mulțumesc! Respiră! Mulțumesc! Respiră! Mulțumesc! Tușește adine! Mulțumesc! Tușește! Mulțumesc! Respiră! Așa! Oprește respirația! Bine.

— Eiî întrebă Ioanide.

— Mda! dădu răspunsul laconic Șaramet.

Academicianul palpă splina, ficatul, pîntecele, supuse pe Cucly la alte cîteva probe bizare, apoi o reînveli cu plapuma.

— Cîteva iile, ordonă el, repaos complet şi alimentaţie uşoară, dar substanţială. După aceea, vom vedea. în general, cit mai puţină oboseală, aer cutat, hrană bună şi mai multă grăsime pe trup, sînteţi prea slabă.

— Dar o dansatoare nu trebuie să fie grasă!

— Asta e o problemă, mărturisi Şaramet, care nu e de resortul meu.

— Ce să iau pentru durerea de cap ?

— Nimic sau un piramidon, vă voi prescrie un antipiric mai uşor de suportat. Asta trece.

— Ce-ai g3sit? întrebă arhitectul pe Şaramet cînd fură amîndoi în maşină. Sper că e o simplă indispoziţie din surmenaj.

— Mde! făcu Şaramet. La vîrfurile pulmonilor are un proces şi se pare că şi mai jos, la pulmonul drept. N-aud bine deocamdată. Sînt caverne mute, irepetabile Ia auscultaţie. Trebuie să-i facem o radiografie.

• —Asta ar fi un dezastru moral pentru ea! se întunecă Ioanide. O balerină tuberculoasă!

— Nu e unicul caz. Secretul profesional îmi interzice să divulg numele pacientelor. Din cauza dietei excesive şi a oboselii apar focare, însă o viaţă cuminte, cu exerciţiu moderat şi htană bună duce la închiderea definitivă a proceselor.

— Deci se poate vindeca.

— Nici vorbă. în cazul domnişoarei cred că infiltraţia este veche şi că dansul a împiedicat-o să se dezvolte. Ştii, exerciţiul de respiraţie, mişcarea. Din păcate, praful de pe scenă, sub-alimentaţia voită produc mizeria fiziologică şi o invazie bruscă.

— Dacă am duce-o la un sanatoriu, pentru cităva vreme?

— Ar fi lucrul cel mai nimerit. în cîteva luni Şi-ar reveni şi ar putea să danseze din nou, cu socoteală, bineînţeles.

— Dacă poţi cere vijeliei, iubite coleg, spuse amar Ioanide, să sufle cu socoteală!...

Ioanide reveni a doua zi la Cucly şi o găsi prin casă, în tricou, făcînd exerciţii. Era palidă la faţă, iar fruntea şi-o legase cu o batistă udă.

— Ce faci, pentru Dumnezeu, de ce te-ai dat jos din pat?

— Mi-e mai bine, micule, am o groază de studiat.

Ioanide îi pipăi obrajii.

— Iar ai febră, doctorul a spus să stai culcată pînă ce-ţi va trece. Te joci cu sănătatea.

— E imposibil, ttebuie să dansez.

— întîi să te faci sănătoasă.

— Trebuie să dansez!

« în definitiv, gîndi Ioanide, nu e ilogic ceea ce spune. E devorată de o singură pasiune, faţă de care viaţa cade pe planul al doilea: a ttăi nu e necesar, e necesar a dansa. »

— Totuşi, continuă el tare, ca să dansezi e bine să te cruţi puţin. Ce are să însemne cîteva zile de odihnă?

— întreruperea exerciţiului nu e indicată, micule, supleţea muşchilor reclamă continuitate.

— Doctorul Şaramet, care tc-a examinat aseară, mi-a spus că socoteşte că ar fi bine să stai cîtăva vreme într-un loc de odihnă, un sanatoriu bun, ca să te întremezi.

— Aş, respinse Cucly ideea, pentru ce să merg la sanatoriu? Trebuie să dansez. De altfel mă simt bine, nici nu mă mai doare capul.

Şi zvîrli batista de la frunte.

— Ai mîncat ceva 7 întrebă îoanide aruncînd ochii prin odaie.

— Am luat două prăjituri din cele aduse de tine aseară.

— Nu ajunge, ai nevoie de lapte, de lucruri substanțiale, te sinucizi prin inaniție.

— Un pachet de ciocolată, micule, mi-ar face plăcere.

— Eşti nebună! Cine se hrăneşte numai cu ciocolată? Totuşi am să-ți aduc, cu condiția să fii cuminte.

îoanide drese patul, culese de pe jos veşmintele fetei, din nou risipite prin toate părțile, o sili să îmbrace o cămaşă de noapte şi, ridicînd-o în brațe, o depuse în pat şi o înveli. Apoi puse *ricba.u3.-u* electric la priză şi turnă apă pentru ceai. Numai după ce Cucly bău ceaiul şi făgădui să stea cuminte în pat, plecă să-i aducă ciocolata făgăduită, medicamente şi de mîncare. Cînd se întoarse nu găsi pe Cucly în cameră, cămaşa de noapte zăcea în mijlocul odăii.

— Unde este domnişoara Iablonski? întrebă îoanide pe gazdă, o poloneză grasă, între două vîrste.

— A plecat de vreun sfert de oră în oraş, spunea că se duce la repetiție.

«. Această fată e nebuna, îşi zise arhitectul, trebuie s-o salvăm cu orice chip. »

îoanide se consultă cu Dragavei şi convenită amândoi să obțină amînarea cu o lună sau două a *Lacului lebedelor,* balet în care Cucly deținea rolul principal. Din fericire, lucrul fu posibil, direcția mai întâmpina cîteva dificultăți tehnice, încît ideea proorogării premierei se primi ca foarte oportună. Totodată, Dragavei solicită pentru Cucly un concediu tacit de o lună de zile. In aceeaşi zi. Cucly veni cu totul alterată la față acasă la îoanide şi se aruncă ântr-un fotoliu, în sufragerie.

— Sînt foarte nenorocită, zise ea când îşi mai veni în fire, repetițiile baletului au fost amînate cu o lună de zile. Deci nu mai dansez.

— Ba ai să dansezi, o lună mai devreme sau mai tirziu nu înseamnă nimic. Spectacolul va fi şi mai bine pus la punct, iar tu te vei odihni în acest timp.

— Voiam să dansez!

— Eşti imposibilă. Madam îoanide, vezi ce temperatură are iubita noastră balerină! Mi se pare prea îmbujorată la față.

Elvira veni cu termometrul şi-1 întinse cu multă grație fetei, care-I puse docilă la subsuoară.

— Ei, cît are? întrebă arhitectul.

— Dar, îoanide... are... aproape treizeci şi nouă de grade. Eu zic să se întindă pe canapea şi să chemăm un doctor.

— Nu vreau doctor, sînt sănătoasă, am alergat prea tare. Mă duc.

Îoanide şi Elvira făcură toate sforțările spre a decide pe Cucly să accepte a merge cu o maşină acasă şi a o convinge să stea în pat cîteva zile. Din fericire, sosi Mini, care se oferi să conducă pe Cucly, scutind pe arhitect de un gest prea familiar, jignitor pentru Elvira. Mini trimise aproape îndată şi un doctor.

— Ei, ce-a zis doctorul, întrebă îoanide pe Mini, la revenirea acesteia.

— Deocamdată are febră, un fel de stare gripală, însă crede că plămînii sânt atinşi. Nu se poate pronunța decît după încetarea febrei. I-a recomandat linişte desăvîrşiră.

— Ce-i de făcut? Fata asta are obiceiul să fugă din par. E o sălbatică, plină de suspiciuni. Dacă

se îmbolnăveşte mai grav, pierdem pe cea mai mare dansatoare pe care o avem {«iar eu, urmă în gînd Ioanide, o ființă care-mi hrănea sunetul cu flacăraei»).

— Dacă îmi permiteți, zise Mini, făcîndu-se a nu bănui alte motive ale purtării arhitectului decît interesul pentru arta coregraficii, am să mă ocup eu de dînsa. Voi vorbi cu sora mea Mihaela, care e mai liberă, să stea lîngă ea, O vom vizita cu schimbul.

Ioanide închise puțin ochii, meditînd la tiscurile contactului dintre Cucly şi Diana. Dar apoi încuviință:

— Dacă vreți, faceți o faptă bună.

Diana avu şi ea, la propunerea Miniei, o scurtă criză de meditație, apoi primi invitația cu blîndețea ei obişnuită. Cucly fu supravegheată din scurt vreo două zile, silită să stea în pat, să ia medicamente, să manînce. Diana şedea ceasuri întregi, apoi venea Mini şi o înlocuia cel mult o ară, pînă la reîntoarcerea Dianei. Gazda făcea de gardă şi ea din cînd în cînd, de asemenea lablonski, soția sa Lydia mulțumtndu-se a trimite cîte un mesaj scris. Temperatura scăzu fără a deveni normală, şi Şaramet, la o nouă vizită, recomandă aerisirea continuă a odăii şi odihnă absolută. Ideea lui rămînea mereu ca Cucly să se interneze într-un sanatoriu. De a treia zi, aflindu-se de indispoziția balerinei, începură să pice lipsiții de ocupație, începind cu Smărăndache.

— Se spune că spectacolul de balet în care debutați cu rolul principal va fi- grandios, o înştiința acesta, decorurile sc vor aduce de la Moscova. Va asista guvernul şi, pe cît se pare, şi invitați de seamă sovietici. Aşa se explică amînatea.

Cucly tresări Ia această veste.

— Ah, şi eu stau în pat, fată să studiez! E stupid! Mă simt foarte bine.

Şi dădu să sară din pat.

— Fii serioasă, o potoli Diana cU glas mîngîietot, de ce nu eşti cuminte ? Cu cît vei fi mai odihnită, cu atita vei fi mai sprintenă atunci.

— N-am răbdare. Fii bună şi deschide patefonul, pune discul cate se află alături.

Diana învîrti manivela şi puse în mişcare placa. Era un fragment de balet pe care, îndată ce Cucly îl auzi, începu să-1 comenteze cu palmele, cu brațele, pînă ce se ridică de-a dreptul în genunchi pe pat, cu intenția de a da amplitudine mişcărilor.

— Ei, dar asta nu e de loc bine, domnişoară, zise academicianul Şaramet, intrind cu Ioanide pe uşă. Şezi liniştită, uită un timp că eşti balerină. Mişcarea produce febră.

Luînd într-adevăr temperaiura fetei, o găsi ridicată. Patefonul fu scos din odaie şt transportat provizoriu la gazdă.

Ioanide oferi un pachet de ciocolată bolnavei, iar după o gindire, privit cam cu oblicvitate de ea, un alt pachet Dianei.

în altă zi, Cucly fu vizitată de mareşalul Cornescu, care se iluziona mereu că va purta uniforma mirifică de portar.

— Salut tinerețea! zise mareşalul, a cărui barbă era mai iradiantă ca oricînd.

întrebat de Mini şi Diana ce mai face, somptuosul portar prezumtiv răspunse în risul tuturor:

— Sper să mănînc o pîine onorabilă, mulțumită tovarăşului Dragavei, Dumnezeu să-i dea tot ce doreşte.

Cornescu destăinui că se desfăta ca simplu om din popor în Palatul cultural, avînd prilejul să facă şi muzică, deoarece se afla acolo şi pian, şi clavecin. Cînd avea să se facă bine, o invita pe Cucly să vină cu el să-i cînte ca să poată dansa. Şi mareşalul fluieră Menuetul lui Mozart, începînd să se învîrtească prin casă: «Ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-taaaa... »

— Nu dansaţi, îi şopti zîmbind Diana. Cucly n-are astîmpăr, dacă vede pe cineva jucînd, se dă jos din pat.

— Sînt un bătrîn nebun, se pocăi brusc Cornescu, un exemplu rău pentru generaţiile tinere. Trebuie linişte, foarte multă linişte in viaţă, domnişoară Cucly.

Şi cu mîinile ca un dirijor de orchestră, mareşalul sugeră un diminuendo al ritmului vital.

Babighian făcu, din distracţie, o gafă penibilă. Era un om foarte atent în somnolenţele lui la tot ce privea arta, însă într-adevăr adormit în alte domenii, şi, în afară de asta, colportor de ştiri truncheate repetate cu o insistenţă de automat. Se întîmplă ca Babighian să vină la îoanide spre a contempla Florile de Luchian tocmai cînd arhitectul conferea sumbru cu academicianul Şaramet.

— Trebuie să-ţi spun că Cucly a trăit pînă mai dSunăzi într-o cameră la demisol, împreună cu mamă-sa vitregă, contesa Iablonski, care este, după cîte mi-a mărturisit contele, tuberculoasă din tinereţe.

— Mda! înregistra Şaramet.

— Crezi că asta a putut să aibă un efect asupta fetei?

— Lipsă de aer, mizerie fiziologică, stropi impregnaţi cu bacili, toate laolaltă pot provoca însămînţarea.

— Şi afară de asta, familia lui Iablonski însuşi este ereditar tuberculoasă. Contele face o excepţie. El însuşi mi-a destăinuit.

Academicianul Şaramet dădu din cap zicînd:

— Mde!

— Ce-i de făcut, după dumneata? întrebă îoanide.

— Iubite coleg, mai bine un măgar viu decît un filozof mort. Domnişoara trebuie să renunţe la dans, cel puţin multă vreme: să stea cîteva luni într-un sanatoriu şi apoi să ducă o viaţă inertă.

— Iată un lucru pe care Cucly nu-1 va înţelege.

— Două luni, o lună cel'puţin de sanatoriu! concedă Şaramet, apoi să danseze. Şi-apoi iar să ia repaos. Pe cîte ştiu, rolurile se dublează.

— Ideea ăsta acum ar fi'mortală pentru Cucly. Vrea să se afirme. Operele de artă, iubite coleg, nu se fac' prin delegaţie.

— Mde! reintră în sine iar Şaramet, om bun şi nebănuit erou al muncii medicale în noul regim, dar iremediabil pesimist.

Babighian, care totodată uita de unde avea ştirile, spunîndu-le, nu rareori, după o oră chiar aceluia de la care le deţinea, amestecă lucrurile. Gaittany, cu care merse Ia Cucly, îi vorbise despre *hacul lebedelor* de Ceaikovski, care avea să se reprezinte în curînd. Deci, cînd fură la Cucly, şi aceasta întrebă ce se mai aude în lumea teatrală, Babighian zise ca prin somn, cu capul lăsat pînă înspre pîntece:

— Se joacă în curînd *Lacul lebedelor.* Minune!

— Cînd? tresări alarmată Cucly.

— Nu aşa repede, interveni Gaittany, cînd totul va fi în regulă. Vom avea prilejul să te vedem cu toţii. Te rog să primeşti felicitările mele anticipate.

Babighian însă nu fusese atent.

— Balerina care trebuia să susțină rolul principal e bolnavă, rolul se dublează.

— Nu, domnule, nu se dublează nimic, se repezi Gaittany.

însă colecționarul, somnolent, continuă imperturbabil versiunea sa:

— Are tuberculoză din familie, trebuie să se interneze pentru vreun an.

— Cine? strigă înăbuşit Cucly. Nu ştiu nici o balerină care să aibă tuberculoză. Eu trebuie să interpretez rolul principal din Lacul *lebedelor*.

«Nenorocitul! zise în gînd Gaittany. Strică totul! » Apoi tare:

— Nu, domnule, nu e vorba de nici o tuberculoză. Doamna Sturza-Bulandra, mi s-a spus, a avut o luxație, dar va juca.

— Eu ştiu, se încăpățînă Babighian inocent, că e vorba de o balerină. Am auzit de la doctorul Şaramet.

— Aş, protestă Gaittany cu aerul său cel mai jovial, ai înțeles greşit. Trebuie să fie altcineva. Dragavei m-a asigurat că spectacolul va avea loc înspre iarnă şi că toți aşteaptă cu nerăbdare pe domnişoara Cucly. E o dansatoare ex-cep-țio-nală.

— Minune! mormăi Babighian.

— Arătați foarte bine, se entuziasma Gaittany, privind pe Cucly. Să nu vă fie de deochi. Şi cu degetul ciocăni în lemnul mesei.

— Eu sînt tuberculoasa, zise aceasta decisă. N-am să mai dansez niciodată, sînt sigură că se repetă fără mine şi că sînt înlocuită. Nu vreau să mai stau în pat, n-am nimic şi trebuie neapărat să studiez.

Gaittany împărtăşi lui Ioanide boroboața lui Babighian şi amîndoi merseră la Dragavei (Gaittany,

cu toate că afectat, nu-1 neglija pe acesta din urmă, îl vizita din cînd in cînd).

— Fă ceva, zise Ioanide Iui Dragavei, să liniştim pe Cucly. Poate aşa o convingem să se interneze vreo lună.

Dragavei, împreună cu Leu, care ținea neapărat să vadă şi el pe balerină, se transportă Ia locuința pacientei. Leu era îmbrăcat din ac: pălărie moale de fetru, liaine îngrijite de culoare închisă, cravată cu dungi albastre.

— Tovarăşă Cucly, spuse Dragavei dansatoarei, după ce-i strînse mîna, am auzit că ai plîns. Pentru ce?

— Doctorul îmi spune să stau în pat, deşi eu mă simt bine.

— Şi ce dacă ai să stai cîteva zile, o lună să zicem, in casă? Odihna nu strică. O să ai de furcă atunci cînd intri pe scenă.

— Voi fi înlocuită, am auzit că rolul e dublat.

Dragavei rîse sănătos, ca de-o baliverna.

— Fugi de-acolo, tovarăşă, cine ți-a mai spus comedia asta? Rolurile se dublează adesea, cum ştii, ca să aibă prilej mai multe elemente să se afirme. Dar în cazul nostru, rolul e numai pentru dumneata, pentru debutul dumitale ca solistă.

— Şi dacă doctorul spune mereu că sînt bolnavă, n-o să-mi iasă zvonul că nu sînt aptă şi n-o să fiu concediată?

— Ascultă, tovarăşă Cucly, îşi reluă Dragavei un aer sever, aşa cunoşti dumneata societatea socialistă? întîi, nu esti decit obosită, aşa mi-a spus doctorul, oricui i se întîmplă. în curînd are să-ți treacă. Dar să zicem că ai fi bolnavă, aşa crezi dumneata că cultivăm noi talentele, aruncîndu-le în stradă, cum făceau burghezii? Noi te obligăm să

te faci sănătoasă, ca sâ ne desfătăm toţi la arta dumitale.

— Noi, tinerii muncitori, zise Leu înflăcărat, aşteptăm cu nerăbdare să vedem pe marea noastră dansatoare Cucly.

— Deci, tovarăşă Cucly, încheie Dragavei, n-asculta pe unul şi pe altul, fa-te bine şi să te vedem în curînd.

Cucly se însenină puţin după această vizită şi atunci îoanide îşi zise că e momentul de a o convinge să se ducă la un sanatoriu spre a se sustrage vizitelor inoportune. Mini, Diana şi Smărăndache îşi luară sarcina de a-i obţine consimţământul. Cîteşltrei se apropiară cu scaunele de patul bolnavei, Smărăndache rămînînd totuşi ceva mai departe, din discreţie. Diana începu să resfire uşor părul tinerei balerine, să-1 ridice în sus, să-i dea forma unei coroane.

— Cum poţi să stai în odaia asta? zicea ea. N-ai aer, n-ai ce-ţi trebuie. Vin fel de fel de inoportuni ca Babighian şi-ţi bat capul cu fleacuri... Du-te la sanatoriu. Ce crezi că e un sanatoriu? Un hotel luxos. Ai o cameră admirabilă, mobilă confortabilă, chiuvetă şi baie. Masa ţi se aduce la pat. Poţi să te plimbi prin odaie, să citeşti, nu întilneşti nici un bolnav. Dacă nu te simţi bine, suni şi vine o infirmieră. Doctorul trece în vizită numai dacă e nevoie, în cazul dumitale te lasă în pace.

— Sanatoriul e de stat, trecu la atac Mini, e splendid. E un aer liniştit în camere şi o lumină care-ţi dau sănătate. Maestrul nostru are de gînd să stea cîtăva vreme numai fiindcă nu sînt telefoane.

— Dacă nu mă-nşel, observă Smărăndache, planurile au fost făcute chiar de maestrul îoanide.

— Sigur, sînt de el, confirmă Mini.

— Ni s-a spus, reveni Diana, că în odăi sine aşternute covoare de Persia, iar pe pereţi sînt atîrnate tablouri de Petraşcu şi de Pallady.

— Pozitiv! întări Mini. S-au trimis de la muzeu chiar unele mobile de stil.

— Este acum teoria, explică Smărăndache, că un interior luxos şi bine gîndit sub raportul formelor şi culorilor contribuie enorm la moralul bolnavilor sau al oamenilor obosiţi.

— Vin să se interneze, adăugă Mini, mulţi academicieni, artişti, perfect sănătoşi, numai în scopul de a avea linişte şi a-şi controla sănătatea.

— Academicianul Cuculeţ, supralicita Smărăndache, şi-a scris la sanatoriu *Manualul de chirurgie.*

Cei trei continuată astfel a spune minuni despre viaţa Ia sanatoriu, excitîndu-şi imaginaţia, deşi în fond, cu unele exagerări, erau în spiritul adevărului. Cucly îi asculta gînditoare şi în cele din urmă întrebă:

— La acest sanatoriu vin, prin urmare, numai oameni sănătoşi să se odihnească?

— Mai mult sau mai puţin! pluti în vag Smărăndache. Azi concepţia despre sănătate a evoluat. Toţi avem deficienţe, sănătatea e doar un echilibru, o compensaţie. Cînd echilibrul începe să se strice, o supraveghere se impune.

în cele din urmă, Cucly păru convinsă şi, începînd de a doua zi, îoanide, ajutat de Mini, făcu toate demersurile, obţinu camera la sanatoriu şi decise ziua în care Cucly trebuia luată cu automobilul. Cînd însă, la orele zece ale zilei hotărîte, îoanide, Mini şi Diana se prezentară cu maşina la locuinţa balerinei, găsiră odaia goală, patul strîns şi torul într-o ordine anormală. O altă mînă dereticase.

Gazda, întrebată, informă pe cei trei că Cucly plecase în ziua precedentă, cu o valiză în mină şi cu patefonul în alta şi că avea să lipsească, după spusele ei, cîteva zile.

— Fata asta, murmură întunecat Ioanide, nu-i cuminte.

Mini şi Diana schimbară între ele o privire.

Nu mult după aceasta, Ioanide află că Cucly ieşea prin oraş. Fusese chiar la teatru să se informeze asupra repetiţiilor. Pe la el nu mai trecea. Smărăndache, făcînd anchete, ajunse la încheierea că Cucly se refugiase la tată-său, aflase chiar că o duce foarte prost. E curios că şi lablonski evita pe arhitect. La început acesta îşi zise ca era un abuz din parte-i să răpească liberul arbitru al fetei şi o indelicateţă faţă de conte a se arăta prea interesat de Cucly. Pe urmă socoti că avea obligaţii morale către balerină, ca femeie, şi, mai presus de toate, ca talent excepţional. Deci merse acasă la lablonski. Acolo, intrînd în coridorul demisolului, auzi gălăgie.

— Vojou, *manvais sujet,* striga un glas feminin cunoscut, *je vais aller* chercher le *chef de la* milice.

In curînd apăru contesa de Vemer-Sternberg.

— *Cest un vrai scandale,* continuă ea a da curs indignării, *j'ai eu des noix, il me les a chipies, toutes, toutes.*

— Cine, contesă? o întrebă Ioanide.

Bătrîna, recunoscindu-1, solidară cu clasa ei, bătu în retragere.

• — La vie *a bien des laideurs,* cher *monsietir,* n'en *parlons* plwsl

Ioanide ciocăni în uşă lui lablonski. După un timp, contele apăru în întredeschizătură.

— E aici? întrebă şoptit arhitectul.

lablonski ieşi afară, închise uşa după el şi făcu din cap că da.

— Nu vreau să vă importunez acum, te-aş ruga să treci pe la mine mîine.

Contele aprobă iarăşi muţeşte şi conduse pe Ioanide spre ieşire. Aci, împiedieîndu-se de trepte, şovăi şi era să cadă jos dacă arhitectul nu-1 ţinea de braţ.

— Ţi-e rău, eşti foarte palid la faţă.

— Nu-i nimic, murmură lablonski, o simplă ameţeală. Ştiţi, mi s-a cerut iarăşi sînge.

XXII

Prin Caty, pe care o stimula mereu să intervină în favoarea sa, colonelul Remus Gavrilcea izbuti, în cele din urmă, să fie mutat la Bucureşti. Era şi timpul, după socoteala sa, căci războiul i se părea a lua o întorsătură urîtă, plină de responsabilităţi pentru actorii săi. Wachsen, care se refăcu repede după accidentul cu Seraphin, devenea din ce in ce mai încruntat şi fioros, în contrast aşa de ciudat cu fineţea lui personală. «Ideea» anula la el şi la ceilalţi camarazi ai săi orice reacţie sentimentală.

— Mi se pare, îndrăzni a sugera colonelul la plural, că ne-am aventurat prea mult. Expediţiile vaste sînt primejdioase, mai ales prin părţile acestea. Prudenţa nu strică.

— Nu există cuvîntul prudenţă în vocabularul nostru, se aprinse Wachsen. E un război pe viaţă şi pe moarte între duşmani implacabili. Distrugem sau sîntem distruşi.

— Dacă puteţi fi distruşi, atunci la ce folosesc excesul de asprime, exterminările, devastările?

Wachsen se supără:

— Nu numai noi vom fi distruşi, ci şi voi care aţi mers alături. Ultima noastră şansă de a scăpa e de a extermina ca nişte barbari tot ce întîlnim în cale. E posibil ca în goana după noi, inamicul să obosească şi să cadă. Şi apoi avem speranţa că puterile occidentale vor înţelege primejdia şi vor accepta pacea separată. Dacă acest lucru nu se întîmplă, pustiirea pe care o vom face va fi atît de totală, încît un secol nu va mai creşte nici iarbă. învingătorul va fi adevăratul învins.

— Un popor mare ca al dumneavoastră poate încerca o astfel de politică, pentru noi însă e greu, vom trage ponoasele.

— Nu ne pasa de voi, ţipă Wachsen, trăieşte cine este tare. în lume nu trebuie să rămînă decît popoarele cu adevărat tinere.

Colonelul tăcu. Asemenea concepţii îi rămîneau inaccesibile, nu fiindcă erau sinistre, ci pentru că nu interesau firea sa prudentă. La Bucureşti, Remus încerca oral să convingă pe cei îngrijoraţi ca şi el că era o victimă a disciplinei militate, altfel de mult ar fi părăsit uniforma şi şi-ar fi văzut de treabă. Caty întîmpină pe recentul ei soţ cu aceeaşi exaltare, mai mult de ordin carnal, totuşi fără admiraţia de la început. Ea, Serica şi ceilalţi din tagmă văzuse în aceşti militari nişte eroi, apărătorii « ierarhiei sociale ». Acum, cînd ei înşişi se lamentau şi declarau expediţia o aventură, nu mai erau la ordinea zilei, în Ciocîrlan, Caty iubise un om plat ca individ, dar foarte tare prin relaţiile sale mondene; Remus Gavrilcea nu reprezenta nimic. Accentul sentimental începu să cadă la Caty pe Filip, prin care se simţea legată de o clasă de oameni îndemînatici a trece tu ptin furtuni.

Cu Filip, Caty plecă la Paris, atunci sub ocupaţie germană, şi se întifni cu Oster. Acesta căpătase o fizionomie mai aspră, înnobilată de cîteva şuviţe de păr alb. Punea la cale misterioase tranzacţii comerciale între Argentina şi puterile Axei, făcea speculaţiuni în stil mare, ce absorbeau în el orice alte preocupări. Cîmpul de bătălie al Iui Oster era cabinetul cu uşi capitonate. Revederea între cei doi amanţi fu cordială, totuşi bancherul, ceremonios şi ardent ca de obicei, avea în ochi un soi de melancolie sau de distracţie.

— Am auzit, zise el Caty-ei într-o cameră de hotel cu vederea spre Operă, de nenorocirea ce vi s-a întîmplat. *Sefior'* Ciocârlan s-a sinucis.

— E mult de atunci, lăcrima sincer Caty, nu voi uita totuşi niciodată.

— Acest lucru n-ar fi trebuit să se întimple.

— A fost o groaznică confuzie, o întîrziere criminală. Totul se aranjase.

— Pentru ce n-aţi eliminat de la început orice motiv de îngrijorare? Eraţi doar în măsură să faceţi aceasta.

Caty tăcu. Deşi Oster nu se exprima limpede, i se păru că face aluzie la cecul pe care i-I dăduse ca să stingă datoriile. Schimbînd deci vorba, puse mîna pe umărul lui Filip, care avea între cinci şi şase ani.

— Singura mea preocupare, spuse ea, este acum viitorul acestui copil.

Nu adăugă nici «*tuyo* », nici « nuesrro », dar Oster remarcă lipsa determinaţiunilor exacte. De altfel, privise tot timpul scrutător pe Filip.

— Copilul vă seamănă mult, observă el.

— Aşa spun unii, totuşi nu în totul.

— Mai are unele contururi fine, o alungire a feței, proprie familiilor foarte vechi. Ceva din Bizanț.

Caty nu îndrăzni să-1 dezmintă și să facă vreo apropiere între fizionomia băiatului și aceea a lui Oster. Lipsa de raport fiziologic între Filip și Oster era bătătoare la ochi.

• — Copiii nu seamănă totdeauna părinților, remarcă ea tardiv. Sînt unii care vin cu individualitatea lor inedită.

După o lungă tăcere, contemplînd lung pe Caty, Ostet trecu la altă idee.

—- Pentru ce v-ați căsătorit, senora ?

— Dar... căută o justificare Caty, eram așa de nenorocită, așa de singură!

— Nu erați singură, un suflet credincios veghea asupra dumneavoastră.

— Țara noastră trecea prin mari frămîntăti, conducătorii ei militari apăreau pentru noi ca niște salvatori. Cum aș fi îndrăznit să sper că un om ca dumneata își mai aduce aminte de mine ?

— Un Oster no *olvida nunca!*

— Mi s-ar fi părut un abuz să te mai turbur. N-aș fi putut de altfel părăsi locul unde se afla nefericitul meu Gigi.

— Aș fi venit eu... din cînd în cînd!

— Sînt sentimente frumoase și sincere, însă un om ca dumneavoastră nu trebuie să-și schimbe drumul pentru o femeie neînsemnată ca mine.

— Sînteți ființa omenească cea mai însemnată pentru mine.

După această convorbire, încordarea relativă între Oster și Caty se risipi, deși Oster rămase mereu învăluit în melancolia lui, prin care, de fapt, sancționa pe Caty, transpoitînd în trecut toată ardoarea sa. Oster merse cu Caty și cu Filip în oraș; copleși pe copil cu tot felul de daruri, iertă lipsa de asemănare dintre el și Filip. In camera separată a unui mate restaurant bancherul ceru acordeonul de la orchestră și cîntă în surdină, acompaniindu-se singur, *Ay, ay, ay.*

într-altă zi Caty trecu la chestiuni mai pozitive.

— Cum pot să salvez, în folosul copilului, în cazul cînd ne-ar amenința comunismul, averea mea?

— Pe cit ne spune experiența, rămînînd într-o țară comunistă, nu se mai poate salva nimic. N-ar fi altă soluție decît a lichida și a emigra.

— Dar atunci e-ngrozkor.

— Cine nu acceptă soarta comună a patriei, zise Oster fără aer vizibil de reproș, sfîrșește prin a se expatria spre a se salva ca individ.

— Dumneata ce-ai face în situația mea ? întrebă Caty.

— E cu totul altceva, lăsă capul în jos Oster. Rațiunea mea de a trăi este lupta. Cu sau fără avere, n-aș părăsi Argentina. Un Ioc pe pămînt în pampa voi găsi orieînd.

Cu toate acestea, Oster dădu sfaturi utile Caty-ei de felul cum putea face depozite de bani la unele bănci din Elveția. Caty vîndu într-adevăr tot ce mai avea în provincie și la țară, de asemenea casa în care se sinucisese Ciocîrlan și unele apartamente. Ii mai rămîneau destule, pe lîngă atîtea valori în casă și în caseta de siguranță luată în Iocațlune Ia Banca Națională.

Cînd trupele sovietice se apropiau de București și înfringerea părea în afară de orice îndoială, Remus Gavrilcea intră în panică. întinse prin odaie numeroasele lăzi pe care le adusese din campanie și, ajutat de Caty, făcu un triaj al tuturor obiectelor,

arzînd în sobă toate hârtiile cu conținut militar, corespondența din timpul campaniei, lucrurile oricît de mărunte de origine suspectă.

— Dar asta ce este, puişor drag? se miră Caty, desfăcînd o ladă în care luceau un fel de sculuri mari de mătase.

— Zăpăcitul de Petrişor Hagienuş mi-a dat asta pe cap. E pâr.

— Păr de ia cine?

— De la evreice. Le tundea chilug în cap, în scop igienic, zicea el, iar părul îl vindea la coafori. Unele aveau o coamă splendidă.

Caty luă cîteva coade împletite şi le privi în bătaia soarelui. Erau acolo plete blonde ca aurul şi ca platina, castanii, cenuşii, negre ca smoala.

— Şi acum ce facem cu toate astea, puişorule?

— Pe foc, Caty mamă.

Colonelul aruncă un morman de sculuti în sobă, turnă gaz peste ele şi le dădu foc cu chibritul. Ore întregidură această operație, deoarece părul nu ardea complet, stingîndu-se des, şi casa se umplu de miros de pîrlit. Remus arsese chiar şi decretul de decorare iscălit de Hitler, care fusese găsit **în** casa unde trăsese nefericitul Hergot, iar decorația o turti cu ciocanul, o făcu bucăți şi o aruncă noaptea **în** lada cu gunoi.

In fine, într-o zi, colonelul veni alarmat şi decis la Caty.

— Mamă scumpă, m-am consultat cu unii camarazi, cred că cel mai cuminte lucru e să fug din țară, cît mai am ocazia să mă îmbarc într-un tren militar german. Fireşte, dacă vii şi tu, cu atît mai bine. Măcar cîtăva vreme să fim în afara oricărei primejdii, pînă ce vedem ce față iau lucrurile. Nemții sînt hotărîțî să reziste.

— Dar, puişorule, nu pot să las în voia soartei tot ce am, să merg în necunoscut.

— Eu trebuie neapărat să plec. Dacă mă prind, voi fi împuşcat cu siguranță, poate şi mai rău, spânzurat.

— Ar fi înspăimântător. Un geniu rău mă urmăreşte, se vede, în viața mea casnică.

— Scumpă mama, ai depus fonduri în străinătate, dă-mi o scrisoare de credit să pot ridica de la bancă atît cît îmi trebuie să mănînc o pîine pînă se vor linişti lucrurile.

Caty privi pe Remus Gavrilcea brusc întunecată.

-— Ceea ce am depus în străinătate aparține exclusiv fiului meu, Filip, nu am dreptul să mă ating de bunul lui.

—- Mai lasă-mă în pace cu Filip, ai o avere colosală, ce ai să faci cu ea dacă vin comuniştii? Dă-mi, ca să plec cît mai este vreme.

— Nu pot, înțelege odată. Orice, afară de asta.

Colonelul se ânfurie.

— Ştii că ai haz? Sînt soțul tău, am o foaie dotală, care-mi dă dreptul să-ți administrez averea. Am luat eu ceva din venitul averii respective? Ti-am trimis şi solda şi un morman de bijuterii.

Caty se simți jignită.

— Niciodată pînă acum un bărbat nu mi-a scos pe gît nişte mizerii de cadouri.

— Cum? Mizerii? O găleată, un cazan de bijuterii, perle veritabile, broşe, inele, diamante, smaragde, topaze, o avere de milioane!

— Nu importă, nu ți le-am cerut.

-— Nici nu le-ai refuzat, le-ai pus frumuşel în caseta băncii, sau cine ştie în ce loc. Ai cunoştință de unde erau bijuteriile? De la familiile a sute de deportați, verighetele şi cadourile de nuntă ale

convoaielor împuşcate in şanţ. Toate verighetele astea au să mă strîngă de gît şi acum nu vrei să-mi dai cîteva mii de franci să-mi salvez capul?

— Puiule, ţi-aş da bucuros dacă puţinii bani depuşi ar fi ai mei. Aparţin însă fiului meu. Pentru o mamă, copilul e mai presus de orice.

— Prin urmare, nu-mi dai.

Caty tăcu, în semn de negaţie.

— Scîrbă!

Colonelul luă o maşină şi porni în goană spre Şoseaua Măgurele. Acolo se afla Wachsen cu unitatea sa, retrasă de pe front în scopul acoperirii Bucureştilor şi asigurării legăturilor între trupele germane din Bulgaria şi cele din România. Barăci mari de lemn germane se aflau mai dinainte de o parte şi de alta a şoselei, în apropierea satului Măgurele, alături de depozite de armament şi posturi antiaeriene. Colonelul găsi pe Wachsen în culmea indignării, cu un jurnal în mină.

— Verrat! strigă el. România a făcut armistiţiu.

Remus luă jurnalul în mînă uimit.

— Nu ştiu nimic, acum aflu.

— Un ofiţer superior de stat-major nu ştie nimic, n-ascultă proclamaţia regelui la radio? Unerfiort.'

— Pe cuvintul meu! se jură sincer colonelul, care fusese preocupat numai de soarta lui personală.

— Unerhort! ţipă Wachsen ca ieşit din minţi. Ni se cere nouă să ne ptedăm. Unerfiort J Wir *kapitulieren nicht!*

O ură cruntă scotea flăcări din ochii luiWachsen, care se părea în acelaşi timp că plînge, deoarece, cu toate că rîdea sarcastic, era plin de lacrimi pe obraz.

— Wir *kapitulieren nicht* J Vom preface România în praf şi pulbere. Mîine oraşul Bucureşti nu va mai exista.

Deodată se auzi afară o vîjîitură profundă de avion trecînd foarte jos, apoi alta şi alta. Wachsen ieşi afară din baracă, urmat de colonel şi de ofiţeri germani.

— Aha, arătă Wachsen cu mîna spre cer, pedeapsa se va aplica.

într-adevăr, bubuituri surde şi îndepărtate, ca erupţiile unui vulcan, se auzeau dinspre oraş. Avioane germane bombardau în picaj centrul Bucureştilor.

— Canaliile, canaliile ! ameninţă colectiv ţara Wachsen, întinzînd pumnul în direcţia oraşului.

— Venisem, spuse Remus Gavrilcea, cînd Wachsen păru mai liniştit, să mă consult cu dumneavoastră cum şi cînd să mă retrag îndărătul frontului, foarte primejdios pentru mine.

— Nu e nici o primejdie, zise Wachsen hotărît, ne vom apăra pînă la ultimul soldat. Avem ordin să nu cedăm un petic de pămînt.

în acel moment o motocicletă cu ataş se opri în faţa barăcii şi un gradat german, în ţinută de campanie, salută cu mîna la cască fără a se da jos. Părea foarte alarmat; Wachsen se îndreptă spre el.

— Bariera este închisă, comunică gradatul, drumul spre oraş tăiat. Ni se fac somaţii să ne predăm.

— Canaliile! Verrâter.' se sufocă Wachsen. Bariera trebuie forţată, deschideţi drumul spre oraş.

Apoi intră repede în baracă, însoţit de ofiţerii săi şi neglijînd cu totul pe colonel. După cîtva timp ieşi iar afară. Se ţinuse un mic consiliu de război şi se radiotelegrafiase. Trei camioane cu bănci se umplură de soldaţi cu tot echipamentul, inclusiv mitraliere. Două camioane, precedate de

o motocicletă cu ataş, porniră spre sat cu «copul de a face joncţiunea cu unităţile dinspre Dunăre, al treilea camion, de asemenea Însoţit de o motocicletă, o luă spre oraş. Peste două ore, cînd se întunecase de-a binelea, motocicleta plecată spre sud veni în plină viteză.

— Drumul spre Dunăre este interceptat ! vesti gradatul. Aşteptăm instrucţiuni.

în acelaşi timp sosi şi motocicleta dinspre oraş.

— Am intrat în periferie, dar am fost respinşi de forţe superioare înapoi spre şosea. Rezistăm în tranşee.

Wachsen se plimbă prin faţa barăcii cu totul agitat.

— Trebuie, înţelegeţi, trebuie să deschidem un drum.

Şi Imnd gradaţii din motociclete, intri iarăşi în baracă, să se consulte cu ceilalţi ofiţeri.

Colonelul, amărît, se hotărî să plece.

— Cum facem? întrebă pe şofer. Pe unde ne întoarcem7

— Să stăm o noapte în sat, să vedem ce s-alege ! îşi dădu părerea şoferul.

Colonelul intră deci în sat cu maşina şi trase într-o curte mare de ţăran. Ceru un loc să se odihnească şi i se oferi o odaie cu ferestrele spre şosea, în casa cea mare, de obicei nelocuită. Stăpînii dormeau într-o odăiţă, lîngă bucătărie. Colonelul se întinse istovit pe pat şi adormi, Cînd se deşteptă, se crăpa de ziuă. Hurducături grele ca de camion în goană se auzeau pe şosea. Se uită pe geam şi văzu două motociclete cu ataş urmate de trei camioane cu soldaţi stînd împietriţi pe bănci, aproape adormiţi, trecînd în direcţia capitalei în goană. Nu mult după aceea, motocicletele şi camioanele se întoarseră dinspre oraş, alergînd în direcţia sud. Acest spectacol se repetă de cîteva ori din ce în ce mai repede, pînă ce soarele se ridică la orizont.

Colonelul ieşi în curte, apoi la poartă, să privească mai de aproape. Acolo îmilni pe şofer.

— t-a prins ca pe şoareci! zise acesta. Toată noaptea au alergat în sus şi în jos. Le-a tăiat retragerea şi dinspre oraş şi dinspre Dunăre, şi acum ai noştri s-au apropiat. Mai mult de trei-patru kilometri de şosea nu mai sînt, de la un capăt la altul, pe asta se mişcă ei încoace şi-ncolo, ca să scape. Degeaba. Au căzut mulţi morţi, i-au văzut nişte copii.

Satul redeşteptat avea înfăţişatea oricărui sat de şes în vreme de pace. Şi, cu toate acestea, era un cîmp de război care putea fi privit de la fereastră şi din poartă. Gîştele alergau în mijlocul şoselei, porcii se tăvăleau în şanţ şi vrăbiile se scăldau în pulbere. Apoi, deodată, treceau camioanele cu soldaţii germani, apăsaţi de cască, disperaţi, nedormiţi. Răpăiturile de mitralieră începură să se audă foarte pe aproape, şoseaua fusese curăţată pînă la cîteva sute de metri apropiere de barăci. Către ora două alergarea nebună încetă cu desăvîrşire.

— S-au predat! vesti un ţăran, care venea dinspre barăci.

Colonelul ordonă şoferului sa scoată maşina din curte şi o luă prudent pe jos pe şosea. De zidul scoalei din Măgurele şedea rezemat un soldat german, într-o stare jalnică, copleşit de o deznădejde ca şi patologică, ce contrasta cu ţinuta marţială de pînă atunci. Mînca un porumb copt. La barăci era linişte, cîţiva soldaţi germani posaci cărau nişte saltele. De planton şedeau doi soldaţi români înarmaţi, prin urmare germanii erau prizonieri. M«i departe pe şosea se vedeau încă tranşeele

săpate în pripă. Pe o margine a şoselei erau înşirate cîteva cruci de lemn improvizate, pe care cineva scrisese cu lac negru numele mortului. Una din gropi era încă în curs de acoperire cu ţărînâ, şi unul din cei doi soldaţi germani dezarmaţi care făceau această operaţie înfipse la căpătîiul proaspătului mormînt o cruce, pe care colonelul desluşi numele Wachsen.

— Cum ? sise el tare. A murit colonelul Wachsen?

— *Ja!* răspunse jalnic unul din soldaţii gropari. Ţăranii şi soldaţii români priveau şi ei.

— Ăsta a fost, explică un ţăran localnic, om rău, încăpăţînat. Nu s-a lăsat prins în ruptul capului.

Colonelul află cum murise Wachsen. Soldaţii romani înaintau cu prudenţă, şi germanii se împuţinau, unii căzînd împuşcaţi, alţii predîndu-se. De altfel barăcile fuseseră înconjurate dinspre cîmp, încît orice rezistenţă apărea de prisos. Wachsen rămăsese într-o tranşee la marginea şoselei numai cu doi soldaţi, cînd deodată constată că era atacat şi de la spate. Românii îi făcură semn să se predea. Cei doi soldaţi aruncară armele şi ridicară mîinile în sus. Wachsen privi în toate părţile, făcînd un examen sumar al situaţiei, apoi, calm şi dispreţuitor, ridică şi el mîinile. Dar cînd ostaşii români se apropiară de el, vîrî repede mîna într-un buzunar şi, scoţînd un revolver, începu să tragă, ţipînd necontenit: «Verrâter, Verrdter!» Atunci românii fură nevoiţi să se apere. Wachsen căzu cu faţa la pămînt. Un soldat român se repezi şi-1 întoarse cu faţa în sus. Sîngele gîlgîi din gura împuşcatului, care, deschizînd o singură dată pleoapele, murmură printre dinţi: «Verrâterl»

Remus Gavrilcea salută mormîntul cu mîna la chipiu, apoi se urcă în maşină şi porni spre Bucureşti.

Caty nu era acasă. Veni foarte tîrziu, preocupată, şi schimbă foarte puţine cuvinte cu colonelul. A doua zi plecă iarăşi de la nouă dimineaţa şt telefona lui Remus Gavrilcea de la Pipera să nu aştepte cu masa, căci va întîrzia. Caty punea ceva Ia cate, gîndea colonelul. De fapt, nu făcea altceva decît să se consulte febril cu Alee Zănoaga, cu generalul CăJdărescu, cu toţi cunoscuţii, în rine, în frunte cu Serica Băleanu. La aceasta reuniunile se ţineau lanţ, şi fel de fel de personaje marcante, printre care nu puţini străini, se perindau pe la ea. Serica avea asigurări că nu se va schimba nimic în esenţă, cu excepţia unei coloraturi muncitoreşti. Dădu chiar cîteva panseuri pe tema muncii la o publicaţie de stînga. Ceea ce nu se putea garanta era impunitatea acelora care conduseseră războiul şi făptuiseră cruzimi. Aliaţii înşişi erau hotărîţi să ceară darea lor în judecată. De aci Caty trase încheierea că Remus Gavrilcea constituia pentru ea o mare calamitate. Ar ii putut fi arestat şi judecat, compromiţînd reputaţia ei şi a lui Filip şi atrăgînd atenţia guvernului asupra averii sale.

într-o seară, după masă, Caty se hotărî să deschidă focul.

— Puişor scump, zise ea, vreau să-ţi spun ceva foarte serios, în interesul nostru, al amîndorura, numai să-mi promiţi că vei fi calm, foarte calm.

— Aşa cum o iei, înseamnă că vrei să-mi spui ceva care mă va contraria.

— Puţin, deocamdată, dar dacă vei fi rezonabil, vei vedea că lucrurile nu sînt aşa de grave.

— în fine, spune, ce mai atîta introducere...

Caty luă de gît pe tigrul de Bengal, îl sărută, îl mîngîie.

— Puişorule scump, tu nu poţi să vrei decît binele meu, de vreme ce mă iubeşti. Cei care au participat la război, ca tine, nu vor fl văzuţi bine, cel puţin o vreme. Pentru tine, ca bărbat, asta e mai mult sau mai puţin suportabil, ne vom sili cu toţii să te salvăm.

— Foarte mulţumesc. Cînd am vrut să plec peste graniţă, nu mi-ai dat nici un ban.

— N-a fost cu putinţă, puiule!

— Ei, şi acum?

— Acum, faptul că port numele Gavrilcea va fi o nenorocire pentru mine şi pentru Filip, de fapt pentru el, deoarece tot ce am e al Iui. Au să ne confişte averea, să ne naţionalizeze, mai ştiu eu ce. Va fi penibil pentru mine să dovedesc că tot ce există este al meu.

— Şi cum vezi ieşirea? întrebă colonelul ironic.

— Puişor scump, mulţi au făcut asta, preventiv. Să obţinem un divorţ de formă, continuînd să trăim, bineînţeles, împreună. Apoi, mai tîrziu, cînd totul va trece, ne vom recăsători.

— Cu alte cuvinte, mă goneşti!

— Ce vorbe nesăbuite spui! Dar îţi jur că totul este o simplă formă, îţi voi rămîne credincioasă pînă la moarte.

— Mulţumesc de aşa credinţă, fă ce vrei!

Şi colonelul ieşi trîntind uşa. Caty obţinu divorţul fără dificultăţi, colonelul nu se înfăţişă şi nu făcu nici o opoziţie.

Aproape îndată după introducerea acţiunii, rănit în amorul propriu, îşi luă puţinele bagaje şi se mută la un prieten, unde mai tîrziu fu găsit şi arestat. Caty considera gestul colonelului ca foarte inelegant şi se socoti, sincer, nefericită. Aştepta de la Remus

i» Gavrilcea o înţelegere mai eroică a situaţiei. Apoi, prinsă de alte preocupări, îl uită şi se dedică cu totul educaţiei lui Filip şi administrării averii. Cîtăva vreme Caty avu iluzia de a se putea salva, apoi, deodată, începură prăbuşirile. Pierdu toate apartamentele din blocuri, la început sub forma recbiziţiilor, fiind denunţată de a face cumul şi speculă de locuinţe. «Căsuţa» de la Pipera i se luă de asemenea. Cu mare greutate izbuti să reobţină un mic apartament în unul din blocuri, în schimbul locuinţei din Calea Victoriei, mai greu de întreţinut. Nu eratotuşilipsită de mijloace şi începea să se adapteze situaţiei. Vindea cu preţuri exagerate lucrurile din casă ce i se păreau mai puţin utile şi strîngea numerar, pe care îl convertea în valută tare şi în bijuterii. într-o zi, făcînd o revizuire a sertarelor, scoase din ele un morman de acţiuni devenite hîrtie maculată. Le dădu portăresei să le arunce la gunoi, de Ia aceasta le luă un copil, care, jucîndu-se, le presără pe stradă şi trecătorii priviră miraţi o adevărată avere altădată risipită pe trotuar. Erau acolo acţiuni de toate soiurile, unele cu scadenţa cupoanelor pînă în 1957. Petrolul român, Lignitul, Mica, Steaua română, Reşiţa, Telefoane, Letea, Cartea românească. Clădirea românească, Creditul urban, Concordia, S.T.B., Astra română, Banca agricolă, Forex, Credirul Bihorului şi al Transilvaniei, Creditul tehnic transilvănean, Uniunea comercială, Movilă Tekirghiol, Locuinţele ieftine. Nu era societate de pe tot cuprinsul ţării, oricît de obscură, Ia care Caty, jucînd în plin hazard, să nu fi devenit o cît de modestă acţionară. Măturătorul curăţă a doua zi trotuarul de aceste hîrtii, pe care însă, din cauza desenelor, nu le arunca printre celelalte gunoaie, ci le împături frumos, spre a Ie duce, probabil, acasă.

La stabilizare, Caty, prevăzătoare, avu mai puţină pagubă, totuşi suferi, atît pentru puţinul numerar pe care îl pierdu, cît şi din cauza sentimentului de insecuritate pe care i-1 inspirau astfel de schimbări monetare. îi intrase în cap că prin dese stabilizări consecutive avea să piardă tot ce avea. De aceea începu să recurgă la troc, să refuze pe cît cu putinţă bancnotele. Strîngea medicamente străine, parfumuri, rujuri de buze, şi lăptăresei îi plătea contul cu obiecte. Făcea aceste operaţii cu discreţie şi cu decenţă, şi nimic în felul ei de viaţă nu părea esenţial schimbat. Pentru alţii, dimpotrivă, evenimentul luă forme dramatice. în această epocă rămase văduvă Sultana. Demirgian aştepta stabilizarea cu mare nedumerire, neştiind după ce criterii se va face reconvertirea leilor vechi. Cunoscuţii îi bătuse capul că regimul îi va confisca toate obiectele, covoare, tablouri, icoane, şi nu va lăsa fiecărui cetăţean decît un costum de haine. Credul, Demirgian intră în panică şi, fără ştiinţa Sultanei, începu să-şi vîndă lucrurile. I se spusese că la stabilizare avea să primească echivalentul în lei noi al întregii sume pe care o poseda, pe cînd marfa era în primejdie de a fi confiscată. Astfel, Demirgian strînse o sumă colosală de lei vechi, pe care îi pierdu, fireşte, pe toţi. în ziua cînd lumea preschimba suma admisă de lege, Demirgian, îmbrăcat în haine negre, cu joben în cap, serios şi solemn ca niciodată, dar, anomalie, cu membrul viril expus vederii uimite a trecătorilor, păşi pe Calea Victoriei, cu un mare pachet de bancnote în braţe şi, cuprins de o subită filantropie, începu să arunce în dreapta şi în stînga la cetăţeni sute de milioane de lei. Aceasta e versiunea lui Smărăndache. E posibil ca Demirgian să nu fi ieşit în starea indecentă de care vorbea Smărăndache, adevărul e totuşi că un astfel de caz s-a întîmplat. De asemenea, Sultana susţine că soţul ei nu avea joben, nu mai puţin, însă, Demirgian, cu ideea fixă că i se vor lua hainele, îşi păstrase costumul cel mai de gală. După împărţirea întregii sume, care se ridica la cîteva miliarde, Demirgian căzu fără cunoştinţă. Dus la spital, muri peste cîteva ore.

Caty, trecută de vîrsta de patruzeci de ani, părea mai frenetică de viaţă ca oricînd. îi revenise profilul din tinereţe şi era elegantă cu discreţie, evitînd toaletele prea somptuoase. La început şi Serica Băleanu adoptase o înveşmîntare subtil proletară, în credinţa că mişcarea socială va fi de faţadă şi snobismul oamenilor noi va opera de la sine în folosul menţinerii substanţei vechi, însă pe Caty, mai puţin hieratică, noul stil o prindea mai bine. Totuşi, Caty nu mai părea a utmări să cucerească pe cineva, voia să fie numai o mamă, plină de graţie şi plăcută tuturor, a lui Filip, care constituia acum unica ei preocupare. Se îngrijea cu atenţie de instrucţia lui şi-1 dăduse la Şcoala franceză, unde băiatul culegea mari succese, intrucît vorbea limba franceză în chip eminent, cunoscînd-o mai bine decît pe cea română. Caty se încăpăţîna a nu-i da prilejul să vorbească limba maternă. Filip devenise încă de pe acum un pianist excelent, citind pe partitută bucăţi dintre cele mai grele. Caty, spre a-1 stimula, făcea ea însăşi muzică ceasuri întregi împreună cu Filip, şi cine, cu oarecare experienţă, ar fi ascultat de afară, ar fi distins cu uşurinţă pe mamă de fiu. Caty punea în execuţie pasiune şi furtună, Filip era abstract şi rece. După lungile şedinţe de muzică, Caty îmbrăţişa pe Filip şi-1 săruta după ureche. Acesta vădea în judecăţi

şi în sentimente o precocitate bătătoare la ochi, cîteodată stînjenitoare. După ce sfîrşi de cîntat o mazurcă de Chopin, Filip, ca si răscolit în gîndurile lui intime, privi pe Caty cu o timiditate calmă şi hotarîtă.

— Maman, *dis-moi,* întrebă el, *qui est mon pere?*

Caty se înroşi pînă şi pe frunte.

— Dar, Filip, replică ea tot franţuzeşte, ce fel de întrebare e asta? Ştii bine că tatăl tău se numea George Ciocîrlan şi a fost ministru plenipotenţiar.

— *Je ne lui ressemble pas.*

— Cine ţi-a spus prostia asta, puiule? se scandaliza Caty, contemplîndu-şi, surprinsă, copilul de opt ani.

— *Maman, tout le* monde *m'assure que je ne lui ressemble pas.*

— Vbila *qui est affreux l Dire cela ă un enfant!*

Filip arătă cu degetul o fotografie a lui Ciocîrlan de pe capacul pianului, ca spre a-i dovedi lipsa de asemănare. Ochii mamei sale se umplură de lacrimi, repede inhibite. Mecanic, atrasă de amintiri, Caty frază distrată începutul cîntecului creol de leagăn A*y, ay, ay.* Filip strînse pleoapele, muncit de gînduri infantile, apoi iarăşi întrebă, respectuos şi dulce:

— Maman cfterie, ne *te făche pas, dis-moi, ne suis'je pas le fils de ce* monsieur *qui jouait si bien* Ay, ay, ay *ă* l'accordeon?

— *Tais-toi, tu* me *fais souffrir avec tes folles demandes.* Te numeşti Filip Ciocîrlan, şi nu poţi fi decît fiul aceluia al cărui nume îl porţi.

Caty se îmbujora din nou vorbind astfel, fiindcă minţea, iar Filip lăsă capul în jos, cuminte şi uşor împurpurat şi el, încît ai fi zis că se ruşina de ceea ce mamă-sa era silită a spune.

După o trecere de timp, Filip îşi reluă teribilul interogatoriu. Era evident că alţii îl ameţiseră cu astfel de indiscreţiuni şi că nu-şi dădea seama de valoarea cuvintelor.

— Maman, pounjitoi *as-tu chassi* l'oncle Remus?

Filip îi spunea colonelului «unchiule».

— *N'as'tu pas honte,* se supără Caty, de me dire de pareilles *choses?* Je n'ai pas *chasse" l'oncle* Remus. *11 est tres malkeureux, il vit cachd dans Ies forets.*

— *TourquoU*

— De-ajuns, Filip, de-ajuns, vas *te promener un peu!*

După ce copilul ieşi, Caty se aruncă în pat şi plînse cu hohote. Apoi se linişti, reveni la pian şi cîntă din Mozart, în amintirea zilelor cînd Nicu Zănoagă, tată-său, îi spunea, ascultînd-o: «Place, fetiţo, place». în fond era hotărîtă ca mai tîrziu să mărturisească adevărul lui Filip, deoarece i se părea foarte în spiritul lumii bune ca copilul să cunoască originea sa ilustră şi destinele ce-1 aşteptau.

într-o seară erau adunaţi la Caty cîţiva din declasaţii noului regim, mareşalul Cornescu, Prejbeanu, Serica Băleanu, Vasilevs, bătrîna Carcalechi. Caty le oferise ceai şi examina cu ei situaţia, făcind «momentul politic». Vasilevs demonstra că prăbuşirea regimului era o chestiune de săptămîni, cel mult de luni. Avea infotmaţii precise, pe care, în calitate de diplomat, nu înţelegea să le divulge.

— Să dea Dumnezeu, zise madam Carcalechi, altfel nu ştiu ce-i de făcut. Mai am din ce trăi două-trei săptămîni, şi pe urmă, *je suiş* litteralement sur Ie *pave".*

Şi ca să prindă forţă, mai ceru un ceai. După comentarea situaţiei, se trecu la şedinţa de infor-

mații prin radio. Caty deschise aparatul și începu să caute posturile occidentale. Pe cînd întorcea butonul, auzi deodată «Francois Oster» la un post francez. încercă să prindă iarăși postul, fără să izbutească. Atunci căută repede altele și nimeri la unul în italienește. Acesta anunța, într-adevăr, următoarele: «II *noto banchiere ed industriale Francesco Oster e morto l'altroieri in un accidente aereo, annegandosi nel Pacifico, mentre cercava di salvarsi precipitandosi nelle onde dall'aeronave in fiamme. La sua salma non e stata trovata.»* Caty ascultă aceste cuvinte palidă, apoi închise aparatul. Urmă o tăcere prelungă și plină de înțelesuri. Apoi, ca și cînd toată lumea ar fi considerat că i se întîmplase o nenorocire gazdei personal, toți se ridicară și se retraseră pe rînd, făcînd cît mai sobru salutările de rigoare. Caty, rămasă singură cu Filip, se înfundă într-un fotoliu. Copilul se apropie de ea și o luă de gît cu calinerie.

— *Maman, papa est mort,* n'esr-ce pas? II s'est *noyi dans l'Ocdan!* zise el.

Caty își desfăcu delicat gîtul de btațele lui Filip.

— Francisco Oster n'e'tait *pas ton pere. II faut que tu saches la verite". Ton pere est le prince Hangerliu et tu seras* prince *aussi si tu le voudras.*

— Oii est mon pere? întrebă Filip cu insistența lui infantilă.

— *11 a eti fusilU i* răspunse brutal Caty, agasată de atîtea întrebări.

Dar apoi toată noaptea nu putu să doarmă. Recapitulind destinul său, se văzu împresurată de umbre teribile. Ciocîrlan, cu o pată de sînge la piept și cu revolverul în mînă, o privea cu trist reproș. Oster ieșea din ocean șiroind de apă și întindea către ea un cec. Hangerliu cădea în fața plutonului, iar Remus Gavrilcea rătăcea prin pădure cu un revolver în mină, trăgînd necontenit. Caty se simțea de patru ori văduvă. Dar, lucru curios, dintre cei patru, Oster devenea din ce în ce, retrospectiv, soțul adevărat, și Caty începea să împărtășească sentimentul că Filip era într-adevăr copilul argentinianului. A doua zi scoase din sertare și albume toate fotografiile pe care le avea de Ia Oster și le întinse pe masă și pe scrin. în aceeași zi merse pe la anticari și cumpără un manual învechit de limba spaniolă, negăsind altul la îndemină. Caty nu vorbise cu Oster decît franțuzește și nu învățase aproape de loc spaniola. Știa totuși pronunția și simți plăcere, în amintirea bancherului înecat, să facă dialoguri de fantezie cu Filip, în stil ceremonios, negăsind alte exemple în carte.

— *Le gusta a usted la lengua espanola?.*

— MwcnJsimo; *es una de las lenguas que mâs me gustan.*

— Como *se llama usted?*

— Me *llamo Felipe!*

La acest răspuns, Caty îmbrățișa cu ardoare pe copil și-1 sărută după ureche. în acel moment se auzi soneria, și Caty merse să vadă cine sună. Era lăptăreasa, care venea pentru plata laptelui. Slabă Ia față și umflată la trup, cu ciotapi de lînă trași peste alți ciorapi mai subțiri, roșcată la păr și cu mulți dinți de aur în gură, ținea în fiece mînă cîte un bidon. Unul era plin pe jumătate cu lapte, în celălalt era înfiptă o bucată de stambă nouă, recent cumpărată. Intrînd în anticameră, lăptăreasa turnă doi litri de lapte într-o cratiță de aluminiu, apoi zise cu blîndețe:

— Poate mă plătiți și pe mine!

— Ce să-ți dau? întrebă Caty, devenită circumspectă.

— Ce credeți dumneavoasttă: o rochie.

Caty reflectă puțin, apoi introduse pe lăptăreasă în odaia ce slujea de sufragerie, salon şi sală de studii. Trecu în dormitor şi scoase din şifonier un număr de rochii pe care le întinse pe pat. Una din ele era rochia de seară cu care Caty fusese îmbrăcată la recepția de la Ambasada din Buenos Aires. Caty o contemplă îndelung. Dacă o dădea, atîtea amintiri în legătură cu Oster erau pierdute. Se uită la a doua. Era veche, dar foarte bine păstrată. Cu ea însoțise pe Ciocîrlan, după căsătorie, la întîia setată mondenă. O puse cu atenție deasupra celeilalte, neconcepînd încă a se despărți de ea. A treia era rochia de *jersey* roz, cu care asistase la nunta lui Gavrilcea, în hrubele castelului Şerichii Băleanu, cu care prilej Gaittany îi spusese că seamănă cu un trandafir. După cîteva clipe de ezitare, Caty se hotărî. Luă rochia pe un braț şi intră în sufragerie, unde o aştepta lăptăreasa.

— Uite ce-ți dau. E o rochie superbă de *jersey*, n-am purtat-o de două ori. Aşa ceva nu se mai găseşte în țară. Dar e scumpă, e prea mult pentru laptele pe care mi l-ai adus pînă acum.

— Păi, să facem socoteala! zise lăptăreasa, pe care rochia o ademenea nespus. O lua pentru o fată a ei.

Urmă o lungă pertractare, în urma căreia căzură la învoială că lăptăreasa avea să mai aducă în contul rochiei încă o lună cîte doi litri de lapte pe zi. Achizitoarea rochiei roz plecă cu bidoanele ei, săltînd plină de mulțumire. Caty rămase gînditoare şi, intrînd în dormitor, depuse la loc, în şifonier, celelalte rochii. După două săptămîni însă avu din nou nevoie de bani, pentru a cumpăra pantofi lui Filip. Atunci se hotărî să sacrifice rochia de seară de *velours* violet transparent. Prin Prejbeanu şi prin Smărăndache găsi o tînătă actriță, care căuta o rochie de seară somptuoasă spre a juca un rol dintr-o piesă satirizînd marea burghezie. Actrița se prezentă şi îmbrăcă rochia chiar fată de Caty, plimbîndu-se prin odaie, făcînd mici reverențe şi grațiozități. îi venea splendid, şi Caty o privea trist, ca pe o imagine a ei devenită independentă. I se părea că Francisco Oster avea să intre pe uşă şi să meargă falnic şi drept Ia femeia cu rochia violetă, decoltată la spate. Avu o clipă ideea de a refuza să vîndă rochia, era însă prea tîrziu. Actrița acceptase prețul, şi ar fi fost necuviincios a o contraria printr-o indeciziune comercială absurdă. Cînd cumpărătoarea ieşi pe uşă, Caty simți o tristeță sfîşietoare. De la rochii trecu la pantofi. Avea un număr extraordinar, fiindcă-i purta puțin şi apoi îi păstra. Erau confecționați la Paris, la Milano, la Geneva, la Viena, Ia Buenos Aires, la Bucureşti şi în multe alte oraşe de pe continent şi reprezentau ei înşişi geografia unei părți a globului. Caty avea memoria sentimentelor şi peisajelor unei pătți a globului prin obiectele de îmbrăcăminte, iar şifonierul ei era pentru ea o adevărată arhivă pe care o deschidea din cînd în cînd ca să-şi memoreze momentele vieții. Alese douăzeci de perechi de pantofi şi le înşiră pe masă în sufragerie, în chip de expoziție. Locatarele imobilului, anunțate de portăreasă, începură să sune şi să se grămădească în odaie. O domnişoară luă în mînă o pereche de pantofi-sandale de culoarea vinului de Bordeaux, fini, uşori, de o simplitate antică. îi măsură puțin, exterior, pe piciorul său.

— Puteți să-i încălțați! o invită Caty.

Domnişoara îți scoase pantoful sting şi puse sandala.

•—Sînt superbi! recunoscu ea însăşi. Totuşi, parcă mă supără ceva glodos spre vîrful degetelor.

— Imposibil! zise Caty. De altfel, se poartă pe piciorul gol. Dați-mi să văd.

Caty luă pantoful, îl pipăi pe fund cu degetele şi, întorcîndu-1, vărsă pe masă un fel de pulbere.

— Am purtat aceste sandale de cîteva ori Ia Biarritz, de unde i-am cumpărat. Mi-a intrat puțin nisip în ei de pe plajă. Asta-i tot.

— Cum, se miră domnişoara, privind pe masă, acest nisip este de la Biarritz?

— Da, răspunse melancolic Caty, mă plimbam la braț cu viitorul meu soț, George Ciocîrlan, fost ministru plenipotențiar, ținînd sandalele în mînă. Apoi le-am încălțat pe picioarele goale, încă ude, şi se vede că au rămas fire de nisip de pe plajă.

— Pantofii aceştia mi-ar plăcea, zise o tinără doamnă despre o altă pereche, pe care o încercase între timp. Dar de ce sînt aşa de decolorați la vîrf?

— îi dați la un bun lustragiu, şi petele dispar îndată. M-au udat valurile Oceanului Pacific cînd am fost la Valparaiso, în Chile.

Caty făcuse într-adevăr o excursie, împreună cu Oster, la Santiago şi Valparaiso şi, din nebăgare de seamă, fusese surprinsă de un val, pe cînd mergea foarte aproape de limbile undelor. Oster o ridicase repede numai cu un braț şi o trăsese înapoi.

— Cum, o întrebă domnişoara, dumneata ai văzut Pacificul?

— Da, răspunse meditativă Caty. Soțul meu a fost ministru plenipotențiar la Buenos Aires. Cu aceste cizme, adăugă ea, am călărit în pampa.

Şi arătă cizmele de *gaucho,* pc care Oster i le dăruise împreună cu tot costumul atunci cînd Caty vizitase herghelia de cai.

Pantofii fură toți cumpărați, fără tocmeli, deoarece Caty pusese Ia fiecare pereche o hîrtiuță cu prețul şi fu incoruptibilă față de orice încercare de rabat. Sufrageria se goli, şi pe masă rămase numai cizmele de *gaucho.* Caty le luă în mînă şi, aşezîndu-se pe un scaun, şezu multă vreme cufundată în reverie, puse obrazul pe carîmbul cizmelor, le mîngîie, ca pe o ființă vie, în fine se ridică serioasă şi merse la telefon, să vorbească cu Smărăndache. Voia să propună cizmele spre cumpărare teatrelor, pentru piese cu figurație hispanică.

Necesitățile vieții siliră pe Caty să se despartă şi de alte lucruri din casă. Avea aproape completă garderoba lui Ciocîrlan, din care nu împărțise la deces decît hainele cele mai vechi, împreună cu acelea cu care fusese îmbrăcat răposatul atunci cînd se împuşcase. Totul, batiste, rufărie, cravate, gulere, sacouri, pălării, era păstrat cu cea mai mare grijă, ca şi cînd Gigi era încă viu. Dacă fostul ministru plenipotențiar ar fi înviat, şi-ar fi găsit toate lucrurile Ia locul lor, parfumate, legate cu panglici, puse pe cuiere, după rostul fiecăruia. Deschizînd vastul şifonier, Caty avea impresia că Ciocîrlan e în viață, dus numai undeva, departe, într-o misiune diplomatică. Uniformele şi lenjeria colonelului nu intrase niciodată aci, de altminteri Remus Gavrilcea era obişnuit să-şi țină toate lucrurile în lăzi de campanie. Cu mare strîngere de inimă se decise Caty să vîndă hainele lui Ciocîrlan, din teama că, demodîndu-se cu totul, n-ar n^r.i fi găsit cumpărător. Stofele erau de un inedit absolut şi aşa de bune, încît nu arătau a avea vîrstă de zece pînă la

douăzeci de ani. înainte de a e expune, Caty le scutură cu grijă, aşa cum făcea cînd Gigi trebuia să le îmbrace. Calcă din nou lenjeria, o parfumă, legă frumos batistele cu panglici. îşi opri doar o batistă de mătase cu monogram şi cravata pe care Ie purtase Ciocîrlan în anul căsătoriei. Obiectele de vînzare fură expuse tot în sufragerie şi fură toate vîndute, cu excepția fracului, acela purtat de Ciocîrlan la ambasadă, cînd se bătuse cu Tilibiliu. Toate încercările de a-1 petrece cuiva fură infructoase, nimeni nu vedea trebuința unui asemenea veşmînt, teatrele refuzară oferta. Se întîmplă să vină să ceară ceva de lucru un moş numit Gheorghiță, care dormea nu se ştie pe unde şi mînca ce căpăta. Făcea mici comisioane, căra şi spărgea lemne, aducea cumpărăturile din piață şi se mulțumea cu oricît i se dădea şi chiar numai cu puțină mîncare. Cînd era răzbit de foame, se înfățişa la cîte un locatar şi cerea o bucată de pîine. Deci Gheorghiță, fiind primit în casă şi auzind pe Caty că n-are cui vinde fracul, îşi luă îndrăzneala.

— Dă-mi-1 mie, cocoană, să fie de sufletul cui 1-a purtat.

— Ce să faci dumneata cu un frac? Ăsta se poartă numai seara, la baluri.

— îmi ține cald, cocoană! zise plin de inocență Gheorghiță.

Moşul stărui aşa de mult, încît, superstițioasă, avînd în vedere şi identitatea numelor, Caty îi dădu fracul de pomană. Peste cîteva zile Gheorghiță reapăru îmbrăcat într-un chip extravagant. Peste surtucul Iui peticit trăsese fracul, forțîndu-1. Cozile le scurtase cu foarfecele, iar pe deasupra se încinsese cu un brîu de sac. Caty izbucni într-un rîs convulsiv, spre mirarea moşului, apoi, refugiindu-se în dormitor, plînse cîteva clipe de amara devenire a vieții.

Mai tîrziu veni rîndul covoarelor. Caty avea multe şi de tot soiul: Ghiordez, Tabriz, Afgan, Bachtiar, Sileh, Buhara, Şiraz. Le cunoştea prea bine valoarea şi păstra facturile. Neavînd unde Ie întinde prin casa şi spre a le conserva, Ie înfăşurase sul şi le ținea rezemate într-un colț al dormitorului sau vîrîte sub pat. Unele mai uzate, dar de bună calitate, erau întinse pe jos. Caty hotărî să înceapă cu ele. în acest scop, chemă pe Babighian, care veni punctual, rostogolindu-se ca un păianjen pe picioarele lui subțiri. Sărută mîinile Caty-ei, apoi căzu în amorțire pe un scaun. Caty îi arătă covorul din sufragerie, întinzîndu-se pe toată suprafața încăperii.

— Ce zici? interogă ea pe armean. Cît face ăsta azi?

Babighian privi fără interes covorul, îi pipăi pelajul cu mîna-i mare, într-o temenea, pentru care nu se sculă de pe scaun, brațul său lung ajungînd pînă la parchet, apoi îşi dădu verdictul:

— E obosit.

— Chiar aşa de uzat nu este, protestă Caty, care se pricepea şi voia doar să afle prețurile curente. Priveşte pe dos.

Şi întoarse covorul la un colț. Babighian părea distrat.

— Peisajul! mormăi el. Nu vinzi?

— Ce peisaj?

— Corot!

într-adevăr, pe un perete atima peisajul de Corot, pe care Caty îl avea de la mamă-sa, Betty Căldărescu. Aceasta murise de vreun an, iar la cîteva ceasuri după ea, de emoție, şi Florin Caldă-

rescu. îi lăsase puține lucruri, intre care tabloul, restul vînduse, ca să poată trăi.

— în cele din urmă îl voi vinde! răspunse Caty la întrebarea lui Babighian. As vrea acum să desfac covoarele.

— Să nu-1 dai la altcineva, îl cumpăr eu, ne vom învoi, spuse Babighian.

Şi, trăgînd scaunul după el, se aşeză în fața peisajului, adormind aparent în fața lui.

— Minune! mormăi el imperceptibil.

— Ce zici despre covoare? îl readuse la realitate Caty.

— îți trimit pe Tasgian să-ți facă o listă de ele, cu dimensiunile respective, şi ți Ie vinde el. îi dai un comision de bucată. E priceput, cunoaşte clienții.

Apoi Babighian se înfundă din nou în somnolența lui contemplativă. Caty îl scoase cu greu din casă.

Tasgian, un armean tînăr cu ochi foarte negri, se dovedi într-adevăr cu totul devotat şi inteligent, el vîndu cu preț bun covoarele uzate din dormitor şi sufragerie. De cîte ori venea, aducea un mesaj stereotip:

— Domnul Babighian întreabă cînd să vină pentru peisaj.

— Mai tîrziu, mai tîrziu! răspundea cu melancolie Caty. Nu-1 voi da decît domnului Babighian.

Parchetele goale indispuneau pe Caty. Ele îi stîrneau două sentimente opuse: unul de părăsire, ca in uşa unei case abandonate pentru multă vreme, din care s-au ridicat obiectele atacabile de molii, şi altul de veselie, deoarece, cînd se dansa la ea, Caty avea obiceiul de a scoate covorul din odaia respectivă, pentru ca picioarele dansatorilor să nu sufere împiedicare. Un impuls de a dansa cu Gigi şi mai ales cu Oster îi agita toată ființa, şi îndată se ruşina, ca de un gînd de o impietate attoce. Totuşi, s-ar fi obişnuit cu nuditatea parchetului dacă Filip n-ar fi făcut într-o dimineața o observație turburătoare:

— Mamă, de ce-ai dat covoarele de pe jos? C'est telfement *ddicieux, tu sais, de* marcher *pieds nus* sur *des tapis!*

Caty rămase uimită de precocitatea senzațiilor copilului. Acelaşi sentiment îl încercase şi ea. In acea zi puse alte covoare, dintre cele bune, invîrtite sul. Cîtva timp, Filip calcă pe covoare persane, pe urmă Caty chemă din nou pe Tasgian, şi parchetul reapăru gol. Caty puse în Ioc alte piese, pînă ce, vînzîndu-le pe toate, parchetul rămase definitiv fără acoperămînt. De data aceasta Filip, care intuise situația, nu mai pomeni de lipsa covoarelor. De altfel starea sănătății lui era nemulțumitoare, începuse să crească cu oarecare bruscheță, era palid şi slab, dinții îl dureau şi amenințau cu carie prematură. Unchiul Alee, consultat, îşi dădu părerea, posac, şi el însuşi slăbit, că totul provenea din subnutriție. Copilul avea nevoie de o alimentație mai bogată şi mai variată. Caty, care, fără a fi avară, era sobră şi raționată la mîncare, cu veşnica preocupare de a-şi chibzui avutul secret pe mulți ani, hotărî să facă un sacrificiu. Chemă pe Sultana şi-i arătă peisajul de Coror.

— Cît credeți, spuneți-mi sincer, că pot cere pe acest tablou ?

— Dragă doamnă, zise ea, un Corot e un Corot. Nu puteți şti prețul adevărat decît acolo unde există un comerț de artă la libera concurență. Aici nu capeți pe un tablou mai mult de o sută de mii

de lei. Eu aş cere un milion. Din nefericire, nu-i cine să va dea această sumă. Numai Babighian e amator, el nu dă însă, cînd e nebun după un tablou, mai mult de două sute de mii de lei. Şi atunci vinde scump altele, ca să scoată banii,

Caty invită pe Babighian şi începu tocmelile cu el. După multe pertractări, colecţionarul acordă suma de două sute de mii, cît prevăzuse Sultana, şi se învoi cu Caty să-i plătească numai o sută de mii, în bancnote, iar restul în bijuterii, controlate de Smărăndache. Caty, cu frica stabilizării, nu voia să ia prea mulţi bani deodată. Babighian, rece şi circumspect cît dură tîrgul, deveni de o expansiune extraordinară cînd intră în posesiunea peisajului de Corot. Deşi tabloul era destul de mare şi cu ramă grea, nu voi să ia trăsutâ şi ieşi cu el în mînă, pe stradă, privind în dreapta şi în stînga, ca spre a constata că nu-I pîndeşte nimeni. Era seară, luminile aprinse, şi Babighian, nerăbdător, se opri des sub stîlpii cu felinare electrice, spre> a-şi privi comoara. Acasă prinse peisajul deasupra patului, potrivindu-i un bec cu abajur, şi toată noaptea doamna Babighian nu putu să doarmă, căci soţul ei aprindea des becul, ca să admire peisajul.

într-o zi, Gaittany făcu o scurta vizită Caty-ei.

— Am o misiune din partea prinţesei Hangerliu, zise el, sărutîndu-i ceremonios mîna. Vă roagă să mergeţi s-o vedeţi acasă, spre a vă comunica ceva.

— Anume ce?

— Nu ştiu absolut nimic. Nu mi-a spus. Bănuiesc însă că în interesul dumneavoastră. Văd că, de altfel, arătaţi foarte bine.

Şi Gaittany bătu cu degetul în lemnul mesei.

— Glumeşti. Sînt obosită de viaţă.

— O femeie ca dumneavoastră? Aveţi o mină ex-ce-len-tă. Sînteţi mai tînără ca oricînd. Ha, ha, ha! în fine, ce să spun prinţesei?

— N-am evitat-o niciodată, nu văd de ce nu m-aş duce.

— E-n regulă! se entuziasma Gaittany. Are să vă comunice ziua prin secretar. îi voi telefona.

Şi directorul muzeului Boldescu-Kapri se retrase cu ceremoniile lui tipice. A doua zi apăru la Caty secretarul prinţesei, bătrîn, rebegit.

— Doamna prinţesă ar fi mulţumită dacă aţi veni s-o vedeţi azi după amiază la orele cinci.

Caty se miră de atîta ceremonial. Ştia că Hangerlioaica era complet scăpătata, auzise că primea mici ajutoare de la curte, ea, care visa restaurarea domniilor vechi. Se duse şi găsi în poarta mare de fier pe secretar, care o aştepta. Alt personal de serviciu prinţesa nu mai avea. Casa mare din faţă era ocupată de un cămin de ucenici, capete de tineri se vedeau la geam. Prinţesa şedea într-o singură odaie, ce-i drept foarte spaţioasă, într-o aripă laterală din fund, cu vederea spre fostele grajduri şi spre o curte veche cu arbuşti tăiaţi geometric. încăperea, deşi cam goală, avea oarecare grandoare. Pe pereţi atîrnau tablouri de domni şi boieri, de jur împrejur erau cîteva lăzi goale, sculptate, un număr de fotolii stil Louis XIII, iar lîngă un şemineu se vedea un pat simplu de fier, pe care dormea probabil prinţesa, şi un lighean dedesubt. O mare masă lungă ocupa centrul odăii, iar într-un capăt al ei, pe un fotoliu, şedea severă Hangerlioaica, cu o mînă întinsă peste masă, iar cu cealaltă pe minerul fotoliului. în faţa ei era o ceaşcă cu ceai. Secretarul, reluîndu-şi o ocupaţie pe care se ghicea că o avusese înainte de a aştepta

la poartă, spărgea cu un casse-noix nişte nuci şi întindea miezul spart prinţesei, care îl vira îndată în gură şi-1 mesteca cu o lipsă de jenă admirabilă. După ce Caty se aşeză pe un scaun în apropierea Hangerlioaichii, aceasta făcu un semn secretarului să iasă afară.

— Scumpă doamnă Ciocîrlan, intră prinţesa în chestiune cînd secretarul dispăru pe uşă, Filip al dumitale e fiul lui Max, nu-i aşa?

— Da, mărturisi Caty fără nici o ezitare.

— Prea bine, înregistra prinţesa, mă bucur. Fără el nu mai exista un Hangerliu veritabil. Dorinţa mea e ca tradiţia rumânească a familiei noastre să fie păstrată. De aceea îţi propun să înfiez pe Filip. Bineînţeles, nu pot să-i dau deocamdată nimic, întrec pe Iov în sărăcie, îl voi lăsa la dumneata, dacă îngădui. îi dau un nume de prinţ rumân, el sau urmaşii lui vor domni poate în România.

— Ce va zice familia Ciocîrlan ? obiectă Caty.

•T — Nu va spune nimic, totul a fost aranjat.

Caty se gîndise de multe ori la această posibilitate, snobismul ei înnăscut, cît şi convingerea că Hangerliiii şi familiile înrudite reprezentau o forţă în stare de a călăuzi un copil prin negura viitorului, o decise să primească, sub rezerva acceptării din partea lui Filip. Prinţesa, satisfăcută, binevoi a întinde Caty-ei mîna, spre a i-o săruta. Acasă, amanta efemeră a lui Max explică cu multe ocoluri chestiunea lui Filip, care asculta extrem de serios.

—-Ce zici, puiule? întrebă, în concluzie, cu inima îndoită, Caty. Primeşti să porţi numele Hangerliu ?

— Oui, marnan, *s'il* ne *faut pas te* ^uitter *1*

După îndeplinirea tuturot formalităţilor de adopţiune, Caty dădu acasă la ea o modestă serată, la care, în mod cu totul excepţional, Hangerlioaica găsi de cuviinţă să asiste. Se făcu muzică serioasă, madam Farfara dădu în cărţi, iar Vasilevs-Lascaris prezise un nou război iminent între Apus şi Răsărit. Leon Cornescu jucă împreună cu generăleasa Cemicev o gavotă. Prinţesa avu bunătatea să admită a se valsa, şi, în spaţiul îngust al sufrageriei, Gaittany dansă cu madam Farfara, iar Caty cu regele Vahtang. Cu acest prilej, Caty simţi deodată în viscere un fulger de durere, ce o făcu să şovăiască şi în cele din urmă să abandoneze valsul. Bînd puţină apă, se mai linişti. Durerea ii reveni noaptea şi a doua zi, mereu în chip de fulguraţii trecătoare, îi împărtăşi vag unchiului Alee fenomenul, acesta o luă şi o conduse în persoană la profesorul Şaramet, care o examina cu atenţie în cabinetul său. După ieşirea pacientei, Şaramet chemă înăuntru pe doctorul Zănoagă şi conferi cîteva minute cu el în şoaptă.

— Prin urmare, lucrul e foarte serios, trase concluzia ceva mai tare Alee.

Şaramet, conducîndu-1 spre uşă, făcu:

— Mde!

XXIII

Toamna era splendidă şi un fel de abur transparent dădea pomilor desfrunziţi şi drumurilor aşternute cu frunze roşcate evanescenţa lucrurilor ce se pierd în infinit. îoanide, cu şapca pe cap, însoţit de Dragavei şi de Păducel, se plimba cu mîinile la spate în cartierul nou, pentru muncitori, în curs

de construcție. Dragavei i se revela lui Ioanide ca un om extraordinar. Acest fost simplu lucrător avea viziuni şi decizii, după părerea sa, geniale. S-ar fi zis că Dragavei îşi pierde vremea oțios, prezidînd cu mîinile în buzunare şedințe fără sfîrşit şi deodată urnea o armată de oameni şi organiza întreprinderi complicate ce ar fi zăpăcit pe oricare altul, punînd în mişcare totul, cu harta şi cu planificarea înainte. Ioanide, care ridicase în linii generale proiectul cartierului, uitase de el, cînd Leu veni rîzînd de entuziasm:

— Ați văzut, tovarăşe arhitect, oraşul nostru ?

— Ce fel de oraş?

— Cartierul muncitoresc pe care l-ați proiectat dumneavoastră.

— A răsărit aşa, într-o noapte, din pămînt?

— Zău, tovarăşe arhitect, a răsărit, veniți să vedeți

Ioanide ieşi din casă aşa cum se găsea şi se luă după el. Imensul cartier, năpădit de buruieni înainte de a se ivi, era de nerecunoscut. Se ridicau ici şi colo munți de cărămizi, dealuri de saci de ciment puşi pe rogojini, gheme mari de vergi de fier pentru beton armat, suluri de carton gudronat, movile de bitum, stive de grinzi, cuşaşi, scînduri. Camioane-automobil treceau neîncetat şi lăsau materiale în felurite puncte ale şantierului, iar căruțe nenumărate cu pămînt, cele mai multe minate de femei şi tineri, treceau în goană spre o groapă apropiată, unde aruncau încărcătura. In vreme ce în unele locuri se punea acoperişul, într-altele se săpa temelia sau se lucrau fundațiile, turnîndu-se beton între doi pereți subțiri de cărămidă.

— Ce se construieşte aici, în acest Ephes ? întrebă în glumă Ioanide pe Leu. Templul Dianei?

Gîndul Iui Ioanide mergea fără voia Iui spre Mihaela. In fond era entuziasmat. Extensiunea şantierului, cu diseminarea în puncte felurite a mormanelor de cărămizi, dădea impresia unei acțiuni arhitectonice colosale, deşi de fapt era încă modestă. Sensibil la ideea ridicării unui oraş dintr-o dată, Ioanide avu sentimentul hiperbolic că visul lui se înfaptuia, că un Petru cel Mare fundează un nou Sankt-Petersburg. Pe urmă, ca tehnician, îşi dădu seama de iluzie, admise totuşi măreția vastelor şantiere. Erau cîteva zeci de străzi, axate pe două largi bulevarde. Citeva străzi erau terminate, cu clăditile cu mari magazine şi apartamente înşirîndu-se de la un capăt Ia altul; în curțile respective zăceau căzi de baie, chiuvete, radiatoare de calorifer. Mai toate erau asediate de maşini bizare, elevatoare de tot soiul, care transportau pe bandă rulantă nisip, ciment. Un număr foarte mic de salahori şi de lucrători lucrau pe şantier, totul părea a se înălța în chip spontan. Un grup de tineri arhitecți trecură pe lîngă Ioanide şi-1 salutară cu mult respect. în urma lor apăru şi Dragavei, însoțit de Păducel. Leu dispăru.

— în cît timp, întrebă Ioanide, crezi că se va termina construcția şantierului?

— Păi, zise Dragavei simplu, după socoteala noastră, toamna viitoare, cel mult în primăvara cealaltă totul e gata.

Ioanide aruncă o ochire globală asupra întregului spațiu presărat cu munți de cărămidă, privi apoi drept în ochii lui Dragavei, pe care-i găsi modeşti şi hotărîți, şi înțelese că lucrul avea să se înfăptuiască neapărat.

Atunci începu să examineze, pUmbîndu-se cu Dragavei, stradă cu sttadă, clădire cu clădire.

Proiectul său fusese urmat întocmai, cu anumite simplificări în privința unor decorații ce n-ar fi fost încă potrivite pentru locuința de o frumusețe sobră a unor oameni ai muncii. Ioanide avea propensiunea de a vedea totul la nivelul templelor şi palatelor şi, deşi urînd ornamentele şi complicațiile, ar fi pus peste tot blocuri de granit ori de marmură. Totuşi, dacă toate cerințele de ordin domestic fusese satisfăcute, totalul realiza întocmai aspirațiile attistice ale lui Ioanide, şi impresia, cînd intrai in cartier, nu era a unei suburbii de locuințe ieftine, ci a unui peisaj arhitectonic, ticluit pentru plăcerea ochilor şi pentru a stîrni un unic sentiment. Clădirile erau corpuri de un stil simplu, în alb, ocupînd pe bulevarde spațiul între două străzi, aveau trei caturi şi un portal cu arcadă sau cu fronton Ia parterul pus pe un soclu scurt, cu mici ferestre luminînd subsolurile; între ele, pe străzi, se afla un spațiu egal, despărțitor, ducînd spre curți interioare, vaste ca Piața San Marco, curțile din față erau simple peluze, abia despărțite de trotuar printr-un zid foarte scurt. Corpurile, mai întinse în longitudine decît în înălțime, păţeau dispuse la distanțe egale pe un covor imens de iarbă, iar strada, lărgită prin cele două peluze, căpătase o luminoasă vastitate. La aceasta se adăuga un nou efect vegetal. Pe o singură partea străzii, la limita între peluzele curților şi trotuar se înşirau copaci înalți, castani, plopi, sălcii, ridicîndu-se pe toată dimensiunea blocurilor. Sălciile, din cauza spațiului liber, creşteau în sus, pulverizîndu-se în altitudine. Ioanide procedase astfel ca să nu acopere perspectivele albe ale corpurilor de case şi să dea o senzație de linişte şi bucurie.

— S-a terminat, amice, zise el către Dragavei, cu individualismul burghez. Ici o fortăreață trucată, dincoace *cottage* englezesc. Un oraş e o compoziție muzicală.

într-adevăr, în acea seară, gîndindu-se la cartierul pentru muncitori, Ioanide cîntă din vioară numai muzică clasică alegră. A doua zi se reîntîlni cu Dragavei, mereu însoțit de Păducel. Acesta crescuse vizibil, devenise liniştit şi meditativ şi mînca din ochi pe Ioanide, pe care îl adora. Asculta cu sfințenie tot ce spunea acesta, şi Dragavei împărtăşi că Păducel se hotărîse să urmeze, la terminarea şcolii medii, arhitectura. La cultul pentru Ioanide al băiatului, Leu contribuise considerabil. Ioanide văzu că la încrucişarea bulevardelor, în mijlocul cărora ar fi trebuit să fie peluze cu flori, căci aceste mici bulevarde fără tramvaie ar fi constituit de fapt un parc, muncitorii săpau o groapă lungă, iar căruțele cărau pămîntul.

— Dar aici ce faceți? se miră arhitectul uitucş

— Facem fintîna din proiectul dumitale! zise Dragavei.

— Ei! observă Ioanide, ascunzîndu-şi plăcerea. Cum văd eu, nici o finețā nu vrei s-o pierzi pentru oamenii muncii.

— Nu-i nici o finețā, spuse fără emfază Dragavei. Fîntîna răcoreşte aerul, purifică atmosfera. Ludovic XIV făcea palate, grădini imense, canale cu jocuri de apă numai pentru plăcerea Iui personală. Noi vrem să înfăptuim toate astea pentru cei ce muncesc.

Fîntîna lui Ioanide era de fapt un mare bazin oblong, cu o creastă puternică de jeturi de apă în mijloc şi o sumedenie de ţişnituti pulverizate din margini spre interior. Arhitectul cugetase fintîna

cu grupuri sculpturale, însă aceste elemente fusese suprimate, ca prea scumpe şl somptuoase.

Cînd ajunse acasă, îoanide puse in mişcare cele o sută de jocuri de apă ale bazinului său.

— De ce ai dat drumul la jef-d'eau-uri*1* îl întrebă Elvira.

— Pentru că oraşul acesta va începe în curînd să cînte.

îoanide mai avu în această toamnă o satisfacţie. Cu aceeaşi repeziciune fu ridicat Palatul tinerimii, în care avea să se adăpostească gliptoteca. Plănuise un monument clar şi plin de zvelteţă şi avînt şi avusese mereu în gînd Acropole* cu propileele şi Patthenonul, perspectiva în terase. La început propusese executarea monumentului la Cotroceni, rezemat de o rîpa, spre a avea la îndemînă două niveluri deosebite, dar i se obiectă că ripiie, în Bucureşti, fiind 6e lut, sînt friabile. Atunci îoanide proiectă monumentul pe o peluză imensă, făcînd din parterul cam în maniera Luvrului un stilobat masiv, pe care **aşe2ă,** în stînga şi dreapta, două *loggia* cu cîte patru coloane ionice de fiece latură, asemeni propileelor sau porticului cariatidelor. Cele două tinde erau unite în fund printr-o colonadă frontală, totul compunînd o potcoavă de colonade. Arhitectul visase să alterneze coloanele cu cariatide, proiectul păruse prea pretenţios. In intrîndul dintre cele două *loggia* laterale, o scară monumentală, începîndu-şi suişul cu mult înaintea faţadei, se insinua şi conducea spre un portal grandios, cu un fronton sobru deasupra. Prin el pătrundeai de-a dreptul într-o sală nemăsurată, cu luminator, în care urmau să se facă manifestaţii tinereşti de masă, pe vreme de iarnă. Cele două porţiuni ale peretelui faţadei dintr-o parte şi alta a scării erau prevăzute cu mari nişe, în care s-ar fi aşezat cîte o statuie. La capetele exterioare ale balustradelor scării erau prevăzute două statui gigantice simbolizînd tinereţea: virilă şi feminină.

Printre sculptorii tineri care luase schiţe ale trupului Dianei era unul Tiron, căruia colegii ii ziceau Myron, în amintirea sculptorului grec. îoanide punea mari speranţe tn el. Tînărul vedea simplu şi grandios, imitînd în operele sale graţia praxiteliană şi forţa michelangiolescă. Avea un ochi acut pentru frumosul corporal şi idealiza în spiritul antic în acest sens că dădea Ia o parte nereuşitele anatomice ale naturii. îoanide nu şi-ar fi închipuit ca Tiron să execute aşa repede o statuie avînd ca model pe Diana, şi apoi nu se aştepta s-o vadă încă Ia Palatul tinerimii. Cînd Dragavei îl chemă, avu o surpriză. Palatul, cu colonadele Iui suprapuse masivului clădirii şi cu scara monumentală, se afla acolo pe un parter de iarbă încă verde, acoperit cu frunze galbene. Două statui impunătoare, în ipsos deocamdată, se priveau faţă în faţă la începutul scării. Apropiindu-se de ele, îoanide văzu că reprezentau un tînăr gol şi o fată îmbrăcată cu o tunică scurtă, ca de amazoană. Gîtul acesteia era lung, graţios şi puternic, iar capul, cu părul mărunt şi gura infantilă, denunţa fără echivoc modelul. Era Diana, în toată gloria ei, Diana vie, cu cărnuri etern marmoree. Şi statuia tînărului era tot un simulacru al Mihaelei, ceva mai aspru. în drum spre casă, îoanide încercă totuşi o simţire neplăcută. Cînd Diana, in aceeaşi zi, veni Ia el, n-o îmbrăţişa, n-o sărută, dar o mîngîie uşor, trecîndu-i degetele prin părul negru.

— Ascultă, Diana, întrebă el, cînd ai pozat lui Tiron pentru statuia de la Palatul tinerimiif

— N-am pozat de loc, răspunse inocent Diana. Cînd au venit toţi, a făcut ţi el cîteva schiţe.

— N-ai fost în atelierul lui?

— Nu! zise calm Diana, privind cu ochi oneşti.

Ioanide o bătu cu mîna pe obraz, apoi, după un răstimp, o mîngîie uşor pe sub bărbie.

— Te cred pe cuvlnt. însă lucrul e grav (arhitectul spunea aceste cuvinte pe ton glumeţ). Tiron te iubeşte.

— Du unde ştiţi ? se miră Mihaela.

— De unde ştiu ? Măgarul a făcut o operă remarcabilă, şi asta nu e posibil decît clnd un artist de talent e mistuit de o mare flacără. Te-a sorbit cu ochii, te-a visat noaptea, te-a pipăit cu mîinile, ca Pygmalion statuia Galateei.

— Nu sînt vinovată!

— Nimeni nu e vinovat, nici tu, nici el. E o banalitate sublimă. Dante n-ar fi scris Comedia lui fără divina Beatrice. Sfîntul Francisc n-ar fi cîntat soarele şi elementele fără sfîntă Clara, vestita Artemiza a tidicat monumentalul mormînt soţului ei Mausoleu fiindcă il iubise. Cauza cauzală a acţiunilor umane este baza economică, cum spune Dragavei, dar cauza ocazională e dragosrea, care e viaţa. Diana, şopti arhitectul, Tiron nu **e** vinovat, mi-ai fi trebuit mie, tu sporeşti forţele mele morale. Nu pot să te cer pentru mine, morala mea s-a schimbat, n-am totuşi puterea de a învinge egoismul şi a te privi liniştit cu altul. Voi face sfoţţărî cu toate astea.

— Niciodată nu voi fi a altuia! îl încredinţa foarte simplu Diana.

Atunci Foanide se ridica, merse şi luă vioara de pe capacul pianului şi începu să cînte focos *Sonata a V-a* de Corelli, apropiindu-se din ce în ce de Diana.

Cînd termină, dădu drumul viorii şi ţinu pe Diana strîns de umeri, fără a o săruta.

Diana îl vesti că Mini avea să vină şi ea mai tîrziu să-i arate copilul, care crescuse mult. întradevăr, Mini sosi şi se vedea cît de colo că eta încîntată de odrasla ei, care se împuternicise, dădea semne de inteligenţă şi rîdea de orice, inecîndu-se de hazul inexplicabil pe care îl făcea. Mini i se păru lui Ioanide încîntătoare. Ochii îi străluceau de fericire, liniile feţei luau, din pricina euforiei, moliciuni în stil Correggio. Ioanide o absolvi cu torul de crima ei şi o privi cu înduioşare. Simţindu-se deplin stăpîn pe sine, pentru întiia oară se purtă familiar cu ea şi o tutui.

— Mini, zise Ioanide, am cunoscut odată, e foarte mult de atunci, o tînără fată care îţi semăna ca o soră. Am iubit-o foarte mult.

— Şi acum n-o mai iubiţi?

— Ba da, cînd închid ochii.

—-Desigur, se rectifică Mini, fata de altădată trebuie să fie acum bătrîna, dacă n-a murit.

-— Nu, zise Ioanide duios, fata e meteu tînără, dar trăieşte ca şi adormită în visele mele. Numai eu îmbătrînesc. Este o nuvelă de Hoffmann Die Bergwerke zu Falun, în care se vorbeşte de UllaDahlyo, o femeie al cărui mire a pierit într-o mină. Peste cincizeci de ani, Elis Frobom este scos din mină împietrit. El e tînăr, iar ea, o babă. La mine este invers.

După ce spuse aceste cuvinte, Ioanide luă vioara şi cîntă în faţa copilului şi a mamei lui Berceuse *de Jocelyn* de Benjamin Godard.

Copilul rîse tot timpul de încîntare şi mişcă degetele în direcţia arcuşului. Teiminind şi depu-

nînd instrumentul, îoanide întinse pentru întîia dată mîna spre Mini si o mîngîie uşor pe păr şi pe obraz. Apoi o sărută pe frunte, repetind gestul cu copilul. Mini zîmbi transfigurată, şi două lacrimi i se rostogoliră pe obraji. Arhitectul, tăcînd, ca să nu-şi trădeze emoţia, **îi** făcu din mînă, cu gingăşie, semn să plece.

Cele două **isprăvi** arhitectonice Ioanide-Dragavei stîrniră o mare vîlvă, care se revelă la o recepţie dată de arhitect în scopul de a sărbători realizările recente. Salonul se umplu de constructori tineri, maiştri şi lucrători, intelectuali, în fine de devotaţi ai înfăptuirilor socialiste. Gaittany însă, fără consultarea Iui Dragavei şi a lui îoanide, strecură tagma Iui. Nebănuind din cine se va compune asistenţa, Dragavei participă împreună cu Marioara. Se treziră alături arhitecţi, sculptorul Tiron, Mini **şi** Mihaela, academicienii Cuculeţ şi Şaramet, madam Farfara, Gaittany, Gulimănescu şi Sufleţel, Smărăndache şi soţia lui, Babighian, **Serica** Băleanu cu Antoine. **Serica** spera să s remarce şi să reînvieze vechea ei mondenitate pe sol neutru. Dragavei, foarte supărat, îşi reprimă cu greu nemulţumirea.

— Te pomeneşti că ăştia au pretenţia că construiesc socialismul, vorbi el în şoaptă către Marioara. Iar s-a amestecat «tovarăşul » Gaittany.

Se iviră toţi familiarii Şerichii, regele Vahtang cu fosta generăleasa Cemicev şi mareşalul Cornescu, acesta din urmă avînd şi o misiune artistică. Leu, îmbrăcat în haine negre, apăru cu aerul Iui de student, dînd ochii mirat **cu** contesa **de** Verner-Sternberg.

Jocurile de apă ale lui îoanide, luminate electric pe dedesubt şi ţîşnind in noapte ca nişte erupţii de perle, stîrniră admiraţia tuturor.

— Cest ***tout-ă-fail Tematquable *** recunoscu prinţesa Băleanu.

Smărăndache pretinse că ea ar fi făcut chiar un « panseu », dar inventa, căci **Serica** avea destul tact ca să nu devină stridentă de la început. Cugetarea atribuită ei de Smărăndache era următoarea: « Focul entuziasmează şi exaltă, fluidele dau linişte şi încredere. Dacă focul ar avea rostogolirea apelor, ar fi pentru om cel mai bun medicament moral. » Şi scara cu vitraliu, şi numeroasele basoreliefuri, busturi, piese de sculptură plăcură Şerichii. Colecţia **lui** îoanide crescuse considerabil, mai ales in capete de bărbaţi şi femei, unele autentic greceşti sau romane, altele copii de Renaştere. Ioanide le aşezase astfel pe console de marmură înfipte în perete, încît întregul dădea un efect decorativ foarte agreabil. Marea sală cu şemineu apăru în toată splendoarea ei sub reverberaţia lustrelor. Nu era aproape nimic schimbat, însă cînd ajungeai la capătul ei, de unde pe uşi laterale dădeai în camere adiacente, rămîneai uluit de luxul lor simplu. Tablouri numeroase de mărime aproape egală, nu prea înghesuite pe pereţii albi, se armanizau cu mobilele colecţionate după înrudiri, într-un salon dominînd stilul Louis XVI, într-altul stilul empire. Cîteva portrete vechi de dame romîne din prima jumătate a veacului trecut confereau interioarelor **o** notă autohtonă. Mari covoare persane erau întinse pe **jos** în aceste încăperi, caracterizate prin rarefierea mobilelor, fotoliilor, comodele, canapelele fiind toate aşezate lîngă pereţi şi lăsînd mijlocul spaţios cu totul **liber.** îoanide era un *ensembleur* de mobile **iscusit şi** un **artist care** ştia să facă interioarele **să** vorbească sufle**telor. Serica,** femeie fină, **deşi** teatrală, amatoare

de falsuri feudale, simţi toată delicateţa acestor interioare de intelectual care se fereşte de îngrămădeala brutală a caselor colecţionarilor.

O surpriză neaşteptată produse Şerichii şi Elvira, pe care n-o cunoştea. Cu părul alb şi tuns şi cu faţa tînără, înaltă, surîzătoare şi tăcută, Elvira, într-o rochie de tafta neagră, uşor decoltată la spate, atît cît să se ghicească eleganţa umerilor, nu făcea nimic spre a se remarca, dar se distingea îndată prin ţinuta ei statuară, prin purtarea blîndă şi egală cu toată lumea şi prin cumpătarea cuvintelor. Era complementul desăvîrşit al lui Ioanide, şi, din chipul liniştit şi afectuos cum ea şi Ioanide se priveau, toţi cei care n-o cunoşteau înţeleseră rostul dominant pe care Elvira il juca în viaţa arhitectului. Diana, a cărei frumuseţe întorcea capetele, se intimida şi simţi o secretă nemulţumire de sine, pe care, plină de graţie, Elvira i-o risipi în parte, venind spre ea cu mîna întinsă şi contemplînd-o ca pe o minune a naturii. Leu strinse mîna puternic tovarăşilor de şantiere şi tuturor celor pe care îi considera devotaţi regimului, înclinîndu-se rece înaintea grupului aristocratic, dar, cînd ajunse la madam Ioanide, îşi pierdu cumpătul şi-i sărută mîna.

— Nu trebuie, tovarăşe Leu, îl mustră Elvira cu multă gingăşie.

Convorbirea, în picioare, în salonul cel mare, începu cu comentarii în jurul lui Hagienuş, despre care Smărăndache împărtăşi ultimele ştiri. Acesta pretinsese să i se aducă Ia Spitalul central un pergament, ca să facă o epistolă reginei Thalestris. La obiecţia că pentru a cumpăra pergament trebuie bani, Hagienuş scoase din buzunar O mica monedă bombata şt strălucitoare, ce părea mai degrabă o medalie sau un buton de manşetă.

— Ce e asta? întrebă ironic un bolnav.

— Este un distater de aur, bătut în timpul domniei mele. Eu am fost Alexandru cel Mare.

Internul, venind, examina piesa şi avu şi el impresia că e de aur,

— O fi aur, observă el, luînd în serios pe Hagienuş, dar nu e monedă. Cine are să primească asta azi ?

— N u e monedă? se supără Hagienuş, devenit brusc orientalist şi numismat. Caută în Historia Nummorum de Barclay V. Head, tipărită Ja Oxford în 1911, în L. Miiller, *Numisjnatique* d'A*fexandre le Qrand,* Copenhaga, 1855. Să mă bată Dumnezeu, uite, mă jur, se vorbeşte de monedele mele şi în Sigebert Havercamp, Dissertotiones de Alexandri magni numismate, Leyda, 1722, sau în Description des me'dailies *antiques, grecques et romaines,* de T. E. Mionnet, tipărită la Paris în vremea lui Napoleon I. Moneda e descrisă în catalogul lui Kundig, anticar din Geneva. Am cumpărat-o la o vinzare publică.

— Şi capul ăsta e al dumitale *î* întrebă ironic bolnavul.

— Nu e al meu, e al Athenei, cu coif corintian, împodobit cu un şarpe, iar pe revers este Nike, victoria, cu aripile lăsate în jos, ţinînd în mînă o cunună şi un stylis. Am avut monede frumoase în domnia mea, domnule doctor.

— N-are s-o primească nimeni, mai bine păstraţi-o, zise internul impresionat. V-aduc eu pergament, dacă găsesc.

— Ia-o, domnule doctor, să ai amintire de la mine. Mă cunoaşte toată lumea, sînt orientalistul Hagienuş.

— Spuneați că sînteți Alexandru cel Mare.

— Am fost, domnule doctor, uite, mă jur.

Internul arătă distaterul lui Smărăndache, cu care era prieten. Acesta i-1 ceru, spre a controla afirmația orientalistului. Smărăndache veni cu ea la recepția lui Ioanide și o arătă tuturor. Babighian o duse pînă sub ochi și suflă greu pe nări, examinlnd-o.

— E autentică, decise el, minune!

— Nenorocitul! spuse Gaittany. E un savant strălucit. Trebuie făcut ceva pentru el, poate se vindecă.

Și îndată după această manifestație de sensibilitate părăsi grupul și se îndreptă spre Diana.

— Sînteți răpitoare, o adevărată statuie elină. Maestrul Tiron v-a imortalizat, ha, ha, ha, vă felicit din toată inima.

Tiron era și el în apropierea Dianei, alții auziră ce spusese Gaittany și convorbirea în șoaptă continuă pe aceeași tema.

— E un scandal, zise Sufletel în alt grup, trecîndu-și amîndouă mîinile prin păr. Palatul tinerimii e un monument intim, care divinizează pe Mihaela în două ipostaze, ca efeb și ca femeie.

— Ești nedrept, protestă rîzînd Gaittany, care se apropiase de grup. Palatul e ridicat din ordinul guvernului, e o construcție de utilitate publică.

— Dar statuile?

— Și ele, domnule, sînt simbolurile tinereții.

— Sînt portretele Mihaelei, observă supărat personal Gulimănescu.

— Orice artist, răspunse Gaittany, a copiat natura. Domnișoara Diana e superbă.

— Lux asiatic, desfrîu de colonade și omamente bogate. Palatul tinerimii este Acropolea în miniatură, iar parcul pentru muncitori, un Versailles. Se risipesc banii poporului.

— Dați-mi voie, interveni un arhitect tînăr, maestrul Ioanide e contra oricărei risipe ornamentale. Teoria lui este: frumosul rezultă din economia întregului, proiectat pe peisaj și coordonat cu celelalte unități apropiate. Cartierul muncitoresc e făcut din locuințe tip, costînd minimul posibil. Iar propileele de la Palatul tinerimii sînt destinate gliptotecii.

— Dar fîntîna cu mii de țîșniri? exagera Sufletel.

— Ce fîntîna ? rîse tînărul arhitect. Un avuz simplu din beton, care va răcori vara cartierul.

— Pentru ce se dărîmă, interveni și Gulimănescu, vila în care stă tovarășul Dragavei? E nouă, frumoasă. Asta nu e risipă?

— De loc, răspunse arhitectul. Vila nu poate adăposti decît o familie, pe cînd blocul tip ce se va ridica în locul ei va cuprinde șaisprezece apartamente. Materialul rezultat din dărîmare va fi folosit.

Ioanide de departe vedea agitația lui Sufletel și bănuia că vorbea despre el.

— Sînt sigur, spuse el lui Dragavei, că Sufletel și Gulimănescu ne declară dușmani ai poporului.

— Probabil, rîse Dragavei. Am aflat ceva ce nu știam. Vila în care locuiesc aparține unei rude a lui Gulimănescu, de la țară, poate chiar lui Gulimănescu însuși, care pune proprietățile sale pe nume străine. De aici tot scandalul.

Mareșalul Cornescu, îmbrăcat în veșminte obișnuite, se așezase între timp la pian și se pregătea să desfateze asistența cu muzică. Se auziră sîsîituri, îndemnînd Ia liniște. Cornescu cînta de astă dată

din Chopin. Găurind din ochi pe cineva care să-i întoarcă partitura şi neoferindu-se nimeni, Marioaoara Dragavei, după multă codire, se apropie de pian.

— Cum? se miră **Serica** Băleanu către Elvira. O lucrătoare ştie să citească notele?

— Da! răspunse Elvira. Cîntă chiar binişor la pian.

— Are un frate şi o soră mai mici, explică Mini, şi a pus un profesor să le dea lecţii de pian. însă copiii nu fac progrese mulţumitoare, neavînd vocaţie. Atunci tovarăşa Marioara Dragavei a simţit ea însăşi chemarea muzicii şi a început să înveţe. Profesorul a rămas surprins de progresele ei.

— E decorată cu Ordinul muncii, adăugă Gaittany, e o filatoare eminentă şi o femeie de spitit.

— încetul cu încetul, spuse **Serica,** proletarii devin burghezi.

însă Dragavei auzise şi răspunse calm, fără **a** privi anume **pe Serica,** în momentul cînd Leon Cornescu arunca barba în toate punctele cardinale, mulţumind la aplauze:

— Proletarii nu devin burghezi. Ce, arta mai **este** astăzi un privilegiu? în fabricile noastre sînt echipe muzicale şi artistice strălucite şi avem o balerină admirabilă, care e bobinatoare într-o întreprindere electrotehnică. O s-o aducem odată la Palatul cultural.

Prinţesa Băleanu lăsă capul în jos. Tocmai atunci apăru în cadrul uşii Cucly, însoţită de contele Iablonski, acesta din urmă în haine negre, puţin ponosite, **dar** corecte. îoanide avu o tresărite, apoi porni spre uşă în întîmpinarea **fetei.** Elvira îl urmă.

— Unde ai fost pînă acum? deschise madam îoanide braţele afectuos, în timp ce îoanide tăcea, cu ochii strălucitori.

— Am repetat. în curînd dansez în *Lacul lebedelor*.

Cucly ridică ochii sfioşi spre îoanide, întinzîndu-i mina. Acesta nu i-o sărută, dar i-o strînse, reţinînd-o îndelung într-a sa. I se păru că fata are puţina febră. Ţinînd-o astfel de mînă, o aduse pînă în apropierea şemineului, atătînd-o muţeşte celorlalţi. îoanide era foarte turburat, se vedea asta după fixitatea cu care contempla pe Cucly. Aceasta slăbise, sau mai degrabă căpătase un profil prelung ***şi*** lustruit ca de camee, un aer inedit de melancolie dulce. Braţele şi picioarele nu mai păreau aşa de încordate, o transparenţă le dădea moliciune. Albăstrimea ochilor se zărea de la distanţă, din cauza palorii feţei. Numai părul înfoiat amintea focul. Cucly era îmbrăcată într-o rochie simplă, albastră, de satin de mătase, tăiată en *biais* şi desfăcîndu-se Ia cea mai mică mişcare într-o umbrelă vastă. N-avea ciorapi, şi picioarele erau vîrîte de-a dreptul în pantofi mici, foarte decoltaţi, cu talpă subţire şi tocuri de cîţiva milimetri, în fond, un fel de sandale.

Smârăndăchioaia o rugă să danseze, şi alţii se asociară Ia această rugăminte.

— Toată lumea te admiră, voieşte să te vadă dansînd! rezumă Gaittany sentimentul tuturor şi manifestă o curiozitate voluptuoasă în aşteptarea demonstraţiei coregrafice.

Cucly părea tristă şi obosită, o lenevire, inedită Ia ea, îi încetinea mişcările altădată brusce. Merse la piano-forte şi răsfoi, distrată, cîteva caiete de note. După multe căutări şi ezitări alese

valsul lent din *Coppelia* lui Delibes şi-1 întinse mareşalului. Acesta, după un scurt examen, începu să-1 descifreze. Cucly nu fu mulţumiră. Cornescu, obişnuit cu muzica glorioasă şi alegră de tipul Mozart, punea o punctuaţie prea *giocosa,* în vreme ce balerina visa plutiri. Un vînt uşor agita afară frunzele scorojite, ce cădeau sonor pe pămînt, şi huietul jocurilor de apă se auzea din curte ca o prăbuşire de cascade.

— Doamna prinţesă, propuse atunci imprudentă soţia lui Smărăndache, repetînd tare o insinuaţie a lui Prejbeanu, execută admirabil valsurile.

La cererea generală a grupului snobilor, Serica Băleanu, după o codire foarte bine jucată, de fapt în mare parte sinceră, căci era uimită şi intimidată de această societate, ignorată de ea pînă atunci, se aşeză la pian şi începu să ciute valsul într-un stil fluid şi cu accente de violină. Cucly stătu cîtăva vreme în meditaţie, apoi la reluarea frazei începu să danseze. Ţinea ochii aproape închişi şi capul dat pe spate, iar cu mîinile descria în sus nişte semicercuri puternice, ca şi cînd ar â izgonit stoluri de păsări din faţa sa. Intri păşea înainte, ridicînd alternativ picioarele în sus şi desfăcînd rochia de satin pe toată amplitudinea ei. Pulpele îi erau goale, şi un mic tricou îi strîngea pîntecele plat. Apoi făcea piruete cu braţele întinse drept, valsînd cu un pattener imaterial. Era aşa de uşoară, încît părea un goeland care aluneca pe aer fără a bate din aripi. Se învîrti astfel din ce în ce mai pasionat şi, deşi Serica încetase a mai cînta, plutea încă, făcind ocolul salonului în muzica surdă a foşnetului rochiei. Ioanide o privea cu o încruntare ce trăda emoţia lui, şi Elvira, Mini şi Diana înţeleseră că în acele clipe ele nu mai însemnau nimic pentru el. în cele din urmă, încetinindu-şi treptat rotirile, Cucly ateriza pe un fotoliu şi deschise ochii.

— Vă felicit din toată inima! strigă Gaittany. Sînteţi o dansatoare fără pereche.

— Minune! confirmă Babighian.

Cînd serata se termină, scurtată de altfel de nemulţumitul Ioanide, şi invitaţii începură să iasă, fîntîna cu o sută de erupţii cînta vibrant în tăcerea nopţii. Prejbeanu declamă din Beaudelaire, Visul *parizian:*

Babei *d'escaliers et* d"*arcadei,*
C'etait un palais infim,
Plein de bassins et de cascades
Tombant dans Vor mat **OH** bruni.

— Domnule, se înflăcăra Gaittany, e admirabil. Ioanide e un mare om, un bărbat plin de fantezie.

Era atîta claritate din cauza luminiscenţei apei, încît basorelieful dat de Hagienuş se vedea limpede de la distanţă cu inscripţia: *Alexandros ke Tha~ lestris.*

— E un om puţin comun, consimţi Serica Băleanu către Antoine şi Gaittany.

— Da, strigă Gaittany, aşa e!

— Cînd un astfel de om, îşi urmă ideea prinţesa, cu faţa întunecată, ne trădează şi trece de partea proletarilor, poziţia noastră devine şi mai dificilă.

— Pe cîte ştiu, observă Antoine, arhitectul Ioanide n-a pretins niciodată că e aristocrat. A fost mereu obsedat, în felul Iui, de arhitectura pentru mase.

— Masele!. . . declamă ironic prinţesa, fără a-şi traduce gîndui mai departe în cuvinte.

— Ei, domnule doctor, interpelă sarcastic regele Vahtang pe academicianul Şaramet, care venea în

urmă alături de Mini, cum vă împăcați cu tovarășii? Nu cred că se compară cu clientela din fosta societate bună.

— Aceea avea bolile indolenței și ale exceselor de plăceri, lucrătorii mai poartă urmele exploatării, dar au fond solid. îi apărăm de accidentele de muncă.

— Prin urmare vă place regimul proletar.

— Foarte mult, răspunse rîzînd Șaramet, punînd o mînă părintească pe umărul Miniei, **fără** a destăinui că prin ea devenise membru de partid.

începînd de a doua zi se răspîndiră în jurul lui Ioanide și lui Dragavei știrile cele mai fantastice. Contribuiau la ele răuvoitorii, dar și colportorii inocenți, ca Smărăndache. Se afirma că prințesa **Serica** Băleanu dăduse o serată în casa lui Ioanide, la care asistase cele mai reprezentative figuri din aristocrație. **Serica** ar fi cîntat la pian și ar fi spus panseuri politice, iar Marioara, **îmbrăcată** excesiv de elegant și cu o profuziune de bijuterii la gît și la mîini, s-ar fi relevat ca o intimă a prințesei. Cucly, care apăruse după ce născuse un copil făcut cu Ioanide, ar fi dansat Frencficancan-ul. Ioanide și Dragavei ar fi declarat că construirea de locuințe economice și de fabrici era o acțiune ce nu fericea pe nimeni, frumosul babilonean, grandiosul gratuit, matetializat în palate, bazinuri și cascade, fiind singurul chip de a satisface masele. Ioanide ar fi adăugat că înțelege un adevărat edificiu al viitorului drept douăzeci la sută spațiu locuibil și optzeci la sută colonade. Prejbeanu, îndeosebi, răspîndea astfel de versiuni cu multă maliție. Lui Dragavei îi ajunseră la ureche aceste baliverne nu fără neplăcere. Nimeni nu punea la îndoială seriozitatea lui Dragavei, unii tovarăși însă bănuiră că s-ar fi lăsat atras într-un cerc ușuratec, In cate se vorbea cu neseriozitate de marile probleme ale construcției socialiste. Cunoșteau pe Ioanide ca pe un om foarte capabil, nu-1 credeau totuși, prin reputația ce i se făcuse, incapabil de paradoxuri.

Ioanide se arătă foarte dezgustat de ecoul recepției lui.

— Tovarășe arhitect, îl consolă Dragavei, am greșit amîndoi. Ne-am pomenit sărbătorind din ușurătate ridicarea cartierului de muncitori cu niște reacționari înverșunați. Ce poate să înțeleagă mareșalul Cornescu și prințesa Băleanu din țelurile noastre? Ei ne vor lua mereu peste picior sau ne vor ponegri în străinătate.

— Ai dreptate, rîse amar Ioanide, prințesa Băleanu a declarat că a fost o serată «reușită».

— Să nu ne amestecăm cu ei, tovarășe arhitect, avem sarcini mari de îndeplinit. Vă luăm să ridicăm un oraș pentru minieri. Am uitat să vă spun că avem o mică încurcătură cu Palatul tinerimii. Cei de la întreprinderea de construcții s-au speriat de zvonuri și au oprit montarea coloanelor de marmură la lojile în chip de propilee. Le e frică să nu păcătuiască de estetism.

— Și pe ce au să stea arhitrava, cornișa și acoperișul? se indignă Ioanide.

— Sînt unii tovarăși care aplică principiile bune acolo unde nu trebuie și sînt preocupați mai mult de grija de a scăpa de orice belea. Chestia asta se va aranja. Adevăratul bucluc e altul. Tiron a desfigurat cu ipsos fețele statuilor și cere timp ca să facă altele, după alt model.

— Și eu, care-1 credeam îndrăgostit! izbucni Ioanide.

Filip, reapărut în cartier, făcea, plimbîndu-se pe străzi cu Lilica, conversație franceză. Băiatul vorbea remarcabil de limpede, şi Lilica profita. Cînd Dragavei se întoarse acasă, după întrevederea cu îoanide, surprinse nu departe de casa pe Filip sărutînd după ureche pe Lilica.

— Ce manie este asta, zise Dragavei supărat către Marioara, de a închide ochii la lucruri aşa de serioase? E o măsură în toate. Filip săruta adineauri pe Lilica. Aceşti oameni care ne dau tîrcoalc sînt periculoşi, deşi unii îi socotesc numai seci la minte, plini de ideea că soarele şi luna apun şi răsar pentru ei. îmi pare bine că plecăm amîndoi pentru cîtva timp, tu la noua filatură din Botoşani şi eu la ridicarea oraşului pentru mineri.

In timp ce vorbea astfel, dădu buzna pe poartă un enorm cîine castaniu, corpolent şi cu urechile clăpăuge, un *bloodhound,* adulmecă peste tot cu limba scoasă afară de oboseală şi, ca şi cînd ar fi recunoscut că a făcut o gravă eroare, izbi poarta cu capul şi o luă nebuneşte Ia goană pe stradă.

— Hm! observă Dragavei, să ştii că este unul din cîinii lui Vasilescu-Lascaris, îl caută pe celălalt sau a scăpat şi merge pe Ia locurile ştiute de el.

— Nu pricep, zise Marioara.

— La Vasilevs era un fel de clinică de cîini la care lucra doctorul Alee Zănoagă, fost senator, Unii cîini erau dresați, mergeau singuri pe Ia anume persoane cu cîte un mesaj vîrît pe dedesubt în zgardă. S-a descoperit o grupare întreagă de foşti capitalişti, foşti politicieni, membri ai Mişcării. Comunicau prin cineva cu străinătatea, primeau şi transmiteau ştiri; inginerul Axente, marele industriaş, a putut fi petrecut peste graniță. Zănoagă a fost arestat împreună cu vreo zece din gruparea lui.

— Şi mareşalul? întrebă Marioara.

— Nici mareşalul, nici chiar Vasilevs, nici unul din sfera lor, deocamdată. Ăştia sînt prudenți, lucrează cu un fir mai subțire, însă țes şi ei, nu te îndoi.

îoanide visa şi el la oraşul pentru mineri, privind pe geam cum frunzele se precipitau din pom, dese ca o ninsoare galbenă, îl vedea întins pe o nemăsurată pajişte verde ca un joc de cuburi albe. Păduri negricioase îl umbreau în fund, şi munți îndepărtați, acoperiți cu zăpadă, îi dădeau gravitate. Iarna verdeața s-ar fi prefăcut în hermină, şi numai schema pomilor ar fi indicat rețeaua străzilor. Totul ar fi fost foarte idilic, şi viața în verde sau în alb, cu toate binefacerile civilizației, ar fi fost, nici vorbă, fericită. însă îoanide nu stîrpise din fundul sufletului vițiul monumentului sfidător. Coşurile fabricilor îi plăceau. Unele, cilindrice şi groase, păreau turnuri medievale. îşi zicea că dacă peste o mie de ani s-ar contempla ruinele unui fost centru industrial, oamenii viitorului ar avea acelaşi sentiment pe care îl încercam noi privind forul şi columna Iui Traîan. îoanide intrase într-o salină şi rămăsese uimit de măreția ei. Niciodată o navă de bazilică nu fusese mai nebun de vastă şi înaltă. De-a lungul ei, mii de călugări cu luminări aprinse în mînă ar fi putut să meargă în procesiune cîntînd. Regreta că n-adusese vioara cu sine, ca să verifice ecourile domului de sare. Avea impresia că sunetele s-ar fi prefăcut în cicloane suave şi că de sus i-ar fi răspuns trîmbițele îngerilor, care aveau să deştepte morții din valea Iosafatului. îoanide ar fi fost în stare altădată, de-ar fi fost proprietarul salinei, să oprească exploatarea sării, să lustruiască pereții şi să se

Ț

plimbe în interiorul fantasticei cavități ca într-un salon sublim. Drama lui Ioanide fusese înainte de a fi. fost prea artist, ținînd să exprime prin monumentele lui sentimente profunde. Acest lucru e posibil într-un sens larg, foarte obiectiv, şi e în mare măsură o chestiune de hazard, căci nu orice arhitect găseşte pe Justinian care să-i comande o Sfîntă Sofia. Ioanide nu ignora acest lucru şi evitase totdeauna pitorescul şi bizareriile subiective, dar spera să ridice un număr de monumente solemne, zicînd că un popor nu există dacă nu se simbolizează în cîteva proiecții spațiale. Dacă podurile s-ar fi făcut ca pe vremea romanilor, din piatră cu arcuri şi stîlpi, Ioanide ar fi cerut să construiască poduri, ca fiind utile, simple şi expresive. Acum arhitectul căuta cu imaginația cum ar n putut face un orăşel simplu, igienic şi economicos, spunînd cu întregul ceva care să depăşească suma utilităților individuale, să vorbească în viitor, ca unele sate vechi de munte. Trebuia, gîndea el, să caute un reazim în geografia locului şi etnografia lui. Arhitectul e, în definitiv, un piesagist superior şi trebuie să puie rlnduială în natură. Egiptenii au ridicat piramide fiindcă n-aveau munți. Instinctul grandiosului poate fi satisfăcut şi prin aşezarea magistrală a unui sătuleț în marginea unei prăpăstii. Sînt unii care cred că la anul 3000 pămîntul va fi plin de coşuri fumegînde, zidiri babilonice, în realitate, omenirea, cunoscînd energiile line ale naturii, va trăi în grădini imense şi într-o linişte paradisiacă. Ioanide hotărî, deci, să-şi înăbuşe orice infatuare de arhitect de monumente majore şi să se supună, cu modestie, directivelor Iui Dragavei.

Trebuie spus că şi Dragavei trecea printr-un examen de conştiință. Mareşalul Cornescu se prezentase, nu demult, la el, în mînă cu o piesă de dimensiuni mijlocii înrămată superb.

— îmi permit să vă supăr o clipă! zise mareşalul, jovial şi cu o umilitate jucată.

Dragavei nu putea suferi această smerenie, ce i se părea ironică şi arogantă, dar avea ca punct de conduită să-şi reprime antipatiile şi să trateze cu oamenii conform cu interesele obşteşti. Firea personală a indivizilor îi era indiferentă.

— Mă rog! îl invită el, cu capul în jos.

— O doamnă din lumea bună...

— Ce vrea să zică «lumea bună» *t* nu se putu stăpîni a nu observa Dragavei.

— E un fel de a spune, aşa numeam noi odată o anume societate... O doamnă foarte scăpătată vrea să vîndă pentru muzeu acest tablou, care e de un pictor renumit, Moroni. Cere o nimica toată.

— Să-1 vedem! zise Dragavei.

Era un portret de bărbat din secolul XVI in stil foarte realist, şi patinarea uleiului părea să ateste vechimea tabloului. Directorul Palatului cultural îl întoarse pe dos şi examina şi țesătura pînzei. Nici aceasta nu arăta a fi nouă.

— Trebuie să-1 vadă şi experții noştri.

• — Vă pricepeți foarte bine, ştiu eu, dar dacă regula e să-şi dea avizul experții, vă rog să-i consultați cît mai repede, doamna e în mare suferință. Grăbiți, şi să vă dea Dumnezeu tot ce doriți.

La urarea lui Cornescu, Dragavei lăsă iarăşi capul în jos.

Doamna în suferință era de fapt Sultana Demirgian. Nemaiputînd suporta absența portretului de Cezanne, Babighian bătu într-o zi la uşa Sultanei,

— Eu sînt, Babighian, zise rugător colecționarul, dă-mi voie să intru.

— Poftim, îi deschise uşa Sultana.

Abia pătruns înlăuntru, colecționarul căută, îngrijorat şi ca şi ameţit, ceva pe pereți; apoi se repezi înspre portretul de Cezanne, lăsîndu-se să cadă în fotoliu. Şezu aşa îndelungă vreme, cu mîinile împreunate pe pîntcce, moţăind cu ochii întredeschişi,

— Coloare, sinteză, infinit.' murmură el in extaz.

După un timp, Babighian întoarse capul spre Sultana.

-- Ce facem? întrebă el.

— în ce privință ?

— Tabloul! îşi trăda chinurile Babighian.

— Să mai treacă puțină vreme, dragă domnule. Pînă atunci te-aş ruga să-mi faci un serviciu. Am un portret de Moroni, n-aş crede că e original, dar ca imitație e decorativ. Aş vrea să-1 vînj muzeului. Nu vrei să-1 propui?

Babighian se sperie.

— Eu, personal, nu pot, sînt director de instituție, să-1 ofere altcineva, şi eu pun o vorbă bună.

Astfel tabloul fu dat doamnei VaIsamafei-Farfara, care, cu promisiunea unui comision, il înmînă mareşalului, căruia i se spuse că e al imei prințese care vrea să-şi păstreze anonimatul. Dragavei invită pe experții cunoscuți, dar aceştia îutirziau să vină şi cu intenția răutăcioasă de a-1 lăsa să se descurce singur. Unul recunoscu maniera lui Moroni, nehazardlndu-se a face o atribuție sigură. Veni şi Babighian, făcînd în mers temenelele sale obişnuite.

— Ei, tovarăşe Babighian, spuse Dragavei, nu fată un ac pentru farsa pe care acesta i-o jucase, defăimînd o pînză autentică, se pretinde că portretul ar fi de Moroni. Ce zici?

Babighian trase un scaun în dreptul porttetului, pipăi, răsuflînd greu, rama somptuoasă, parcurse cu ochii de la distanță mică toată suprafața pînzei.

— Poate să fie şi Moroni, e stilul lui.

— Ce-nseamnă «poate»? Este sau nu de Moroni?

— Nu pot să ştiu exact! Pe dosul pînzei spune G.B. Moroni, 1570, dar e un scris recent. Numai specialiştii străini sînt în măsură să se pronunțe definitiv. Eu cred că e de Moroni. Şi pe urmă, nu importă. E un tablou frumos, numai rama face cît cere.

Dragavei n-avea timpul să cerceteze singur. ti era teamă să nu fie mistificat şi totodată să nu piardă un portret de Moroni, care ar fi făcut cinste colecțiilor țarii.

— Puneți-1, zise el custozilor, în apartamentul pentru oaspeți. O să mai studiem chestiunea.

Nu mult după aceea veni în vizită un critic de artă italian, care fu găzduit în casa de oaspeți din Palatul cultural. Cînd invitatul intră în saIonul apartamentului, cu superbe covoare şi excelente plnze de maeştri români pe pereți, Dragavei îi arătă şi portretul,

— Se zice că este de Moroni, atrase atenția el criticului, vă rog să ne dați opinia.

— Non cV *dubbio, l'opera i ăel Moroni, ma i una copia,* non, certo, *banale. Voriginale e ben noto,* poicfie st rrova nella Qalleria *Nazionale hondinese.*

Dragavei se roşi pînă în vîrful urechilor. A revela unui specialist străin că muzeul nu cunoş-

tea o operă notorie dintr-o galerie europeană i se păru un fapt cu totul detestabil. Acest lucru nu trebuia să se mai întîmple.

~ Este imposibil ca Babighian, zise el Marioarei, să nu ştie că portretul există la Londra. Are albume cu teproduceri ale operelor din toate muzeele. N-am timp să fac eu însumi cercetări în bibliotecă, ştii cît sînt de ocupat. La Doftana nu ni se făceau cursuri despre arta din Cinquecento... Sînt un activist şi un organizator. Dar fiii noştri vor cunoaşte mai bine pe maeştrii picturii. Pînă atunci trebuie aduşi la muzeu intelectuali cinstiţi, care să nu se lase înşelaţi de un Cornescu.

— Unchiule, vorbi Lilica lui Dragavei, pe cînd se plimba pe străzile în construcţie ale cartierului muncitoresc, de ce nu mă laşi să vorbesc cu Filip?

— Am spus că n-ai nevoie de lecţiile lui, a sta prea mult cu el împreună nu-i bine.

— De ce? E atît de timid!

— Toţi de felul lui sînt timizi. Ne înving cu sfiala lor.

-— Cum, unchiule, ţie ţi-e frică de un copil?

— Da! răspunse Dragavei rîzînd. Copiii prin gingăşia lor ne fac să ne pierdem tăria.

— Atunci ţi-e frică şi de mine!

— Bineînţeles! consimţi Dragavei.

Dar el gîndea lucruri pe care Lilica nu le înţelegea. Aceasta se încăpăţîna să ia apărarea Iui Filip.

— E sărac şi trist. N-are mamă!

— Ca copil, recunosc că e nenorocit. I-ar trebui o familie sănătoasă. Acum trăieşte printre oameni care-1 fac să viseze tot felul de prostii.

î

„

(

f

— Ce fel de prostii?

— Că e prinţ şi va domni odată!

— Filip e prinţ? întrebă curioasă Lilica.

— Taci din gură! se răsti Dragavei în glumă la ea, pricepînd că discuţia era inutilă. Afară de asta, văzuse pe Filip apropiindu-se sfios. Acestuia nu-i comunicase încă nimeni interdicţia de a frecventa pe Lilica şi, de altfel, Dragavei nu înţelegea să fie brutal.

— Ce mai faci, tinere clavecinist? îl întrebă Dragavei, răspunzînd la salut.

— Am venit.. .pentru conversaţie!

— Din păcate, aveţi să vă despărţiţi în curînd. Mergem în provincie. Lilica pleacă şi ea cu Marioara.

Filip păli puţin şi rămase cu privirile în gol.

— Ne pare foarte rău! adăugă Dragavei, mişcat de tristeţea băiatului. Cum o mai duci?

— Aş vrea să muncesc!

— Eu merg într-un oraş de mineri. Acolo sînt oameni care lucrează pe sub pămînt şi se bucură să audă o dată pe săptămînă muzică. Dacă ai veni o zi, două la ei să le cînţi, ai învăţa ce înseamnă munca.

Filip deveni deodată politicos şi circumspect, în urechi îi răsunară cuvintele aspre ale Hangerlioaichii: «Et *surtout ne pas s'encanailler!*»

— Trebuie, murmură el cu vădită răceală, să întreb pe tanti!

Vădit indispus de distanţa lui Filip, Dragavei se mai plimbă puţin pe şantier. Zări pe nisiparul încăpăţînat, bun muncitor de altfel, care îl irita mereu prin nepăsarea lui, încă nevindecată. Se simţea nervos şi voi să facă un exerciţiu de stăpînire de sine.

m

— Ei, tovarăşe, îți place ce-am făcut noi aici? îl provocă.

— E frumos, nu zic nu, dar ce-mi pasă mie, eu îmi cern nisipul meu.

— Tot ce ridicați e pentru muncitori.

— Dacă e aşa, e bine. Eu de unde să ştiu pentru cine e? Mă plătiți, muncesc.

Lui Dragavei i se urcă sîngele la cap.

— Tot nu te-ai lămurit? Trebuie să mai stăm de vorba o dată.

Şi plecă furios de a se fi înfuriat,

în fața casei, Dragavei se izbi piept în piept cu Gaittany, pieton.

— Să trăieşti! zise acesta jovial. Te felicit din toată inima.

Auzise că Dragavei se va transfera în curînd in provincie cu o însărcinare superioară şi era plin de speranțe. Cînd auzise de întîmplarea cu portretul de Moroni exclamase către toți: « Nenorocitul! », cu ochii spre cer. Fără să bîrfească direct pe directorul Palatului cultural, asista la clevetirile împotriva lui, emițînd suspine echivoce şi întrețiînd atmosfera de ironie. Vizita febril cu bastonul în mînă pe toți oamenii influenți Ia care avea acces, strecurînd ideea că fusese pedepsit pe nedrept prin mutarea la cabinetul de numismatică. Şi toate astea numai pentru a-şi recăpăta limuzina şi a putea da recepții în interioare vaste şi somptuoase. Rămase deci entuziasmat cînd Dragavei îl informă că a auzit că va fi numit director al Palatului cultural, numirea rămînînd, bineînțeles, la aprecierea forurilor superioare.

— Eu, zise Dragavei, simplu şi cu o emoție puțin obişnuită la el, mă duc la mineri. Ei muncesc goi şi mînjiji de cărbune în măruntaiele pămîntului. Vreau ca, atunci cînd ies plini de sudoare din mină, să păşească fiecare într-o casă albă şi frumoasă, cu baie de faianță albastră, cu paturi de lemn de nuc şi cearceafuri albe de in, iar pe masa din sufragerie să aibă farfurii de porțelan şi pahare de cristal.

— Eşti un bărbat eminent! strigă Gaittany.

— Va veni mai tîrziu şi tovarăşul îoanide, care va ridica cu un colectiv planurile oraşului.

— Este un artist excepțional, genial! El şi dumneata veți face împreună lucruri mărețe. Vă felicit din toată inima!

Peste cîteva zile Dragavei porni în automobil spre oraşul cu mineri. Marioara plecase mai înainte, împreună cu Lilica, la filatura din provincie. Casa era complet goală şi în curs de dărîmare şi, cînd maşina se puse în mişcare, lucrătorii pe **2iduri** desprindeau cărămizile şi le rostogoleau jos pe un jgheab de lemn.

în curînd, Gaittany, numit prin delegație director, apăru în limuzina somptuoasă în incinta Palatului cultural. Cînd coborî, deschise larg brațele, pe unul din care atîrna nelipsitul său baston, II aşteptau la intrare, veniți ca din întîmplare, prințul Antoine, regele Vahtang, Smărăndache, mareşalul Cornescu şi funcționarii.

— Ha, ha, ha! rîse preliminar şi voluptuos Gaittany, să trăiți!

Mareşalul Cornescu, ca şi cînd ar fi fost efectiv majordomul instituției, făcu cîțiva paşi înainte, îşi resfiră barba pe piepr şî-i ură protocolar în gest, familiar in ton:

— Bine ai veniți Să dea Dumnezeu să ai parte de fot ce doreşril

Peste o săptămînă, însă, fu numit director general Cornel, iar la muzeu, un profesor de istoria artelor. Totuşi, Gaittany izbuti pe alte căi să-şi recapete, drept consolaţie, grandioasa limuzină. Zvonul arestării lui Alee Zănoagă şi a grupului subversiv se răspîndi ca fulgerul. Sufleţel ocolea de la distanţă orice cîine şi, cînd cineva îi prezentă un căţeluş să-1 mîngîie, se dădu înapoi cu groază.

XXIV

După o mică operaţie, pe care i-o făcu academicianul Cuculeţ, Caty se simţi cltăva vreme mai bine. Asemenea intervenţii chirurgicale i se păreau inevitabile la o femeie, şi unchiul Alee o încredinţase că «totul e neînsemnat». Mai îngrijorată era de situaţia politică. Schimbările fulgerătoare pe care i le prevestise prietenii ei nu se întîmplase, păţind, dimpotrivă, din ce în ce mai puţin probabile, şi se întreba în ce fel îşi va întocmi viaţa în viitor. Toţi care o întîlneau rămîneau surprinşi de înfăţişarea ei fizică.

— Aveţi o mină excelentă! îi zise din nou Gaittany, sînteţi mai tînără ca orieînd.

Caty se privi în oglindă şi observă că întradevăr îşi reluase profilul ei de cînd era fetiţă. Faţa redevenise prelungă, iar ochii mari şi profunzi îi confereau un farmec inedit. Dacă examenul vizual îi dădu o scurtă satisfacţie, sentimentul corporal de uşurătate şi slăbiciune o alarmă. Rochiile deveneau din ce în ce mai largi şi avea senzaţia că se dizolvă. Se cîntări şi găsi că slăbise cu douăsprezece kilograme. Alergă la Şaramet, care-i prescrise medicamente injectabile, greu de găsit în ţară, şi o alimentaţie de excepţie, deci costisitoare. Cu multă alergate, fiolele de care avea nevoie fură găsite, însă posesorul lor ceru o sumă exorbitantă. Caty vîndu o brăţară.

Educaţia lui Filip nu suferise nici o modificare esenţială, Caty nu putea înţelege că viitorul nu va mai fi ca trecutul şi că instrucţia anacronică a copilului ar putea să devină o pricină de mari necazuri pentru el mai tîrziu. Voia să facă din Filip un om care să se mişte cu naturaleţă în mediul aristocratic, şi chestiunea alegerii unei cariere i se păru de o importanţă cu totul secundară şi decorativă. Deocamdată se temea că copilul se va dezobişnui să călărească, nemaiavînd cal. Descoperi un jocheu în apropierea lacului Floreasca, posesor al unui fost cal de curse, pe care îl înhăma la o trăsurică uşoară, pe roate cauciucate. Se învoi cu el ca Filip să facă o dată pe săptămînă, duminica, două ore de ecvitaţie. îi confecţiona copilului pantaloni de călărie, şi lumea privi cu curiozitate pe micul călăreţ trecînd serios în apropierea lacului. Unul emise părerea că e un număr de la circ. Cavalcadele lui Filip nu erau gratuite, şi Caty vîndu un inel cu piatră preţioasă.

Peste cîteva luni de sănătate înşelătoare, în noul stil diafan, Caty simţi dureri insuportabile şi persistente în regiunea dorsală. Merse la doctor, căruia nu găsi de cuviinţă a-i vorbi despre accidentul operatoriu. Doctorul o îndrumă la un radiolog şi, cînd avu în mînă placa fotografică, declară că nu vedea nici o modificare în sistemul osos. Bănui o nevralgie şi prescrise un sedativ. Durerile înteţindu-se, Caty le mărturisi unchiului Alee. Acesta reconsultâ pe Şaramet.

— Ce vrei? îi spuse acesta. Are un cancer care probabil se generalizează. Eşti doctor, ca şi mine, ştii ceea ce putem şi ceea ce nu putem.

Alee încercă să potolească chinurile bolnavei cu analgezice comune; cînd văzu însă că durerile sînt ireductibile şi o fac să scrîşnească din dinţi şi să ţipe, îi făcu o injecţie cu dilaudid. O zi întreagă Caty fu liniştită, simţind doar fulguraţii tolerabile, iar moralmente îşi recapătă încrederea în viaţă. Puse pe Filip să-i cînte la pian. A doua zi durerile reîncepură, mai atroce. Alee recurse iarăşi la dilaudid şi, fiindcă spre seară efectul întîii injecţii se risipise, o repetă. Astfel, de aci încolo, Caty avu nevoie zilnic de două injecţii, cel puţin. Liniile feţei i se alterară, şi ochii căpătată o lucire şi o fixitate dezagreabile.

Blocul în care se găsea apartamentul fusese naţionalizat, şi Caty deveni o simplă chiriaşă. Colocatarii vecini, în majoritate foşti proprietari de asemenea ai apartamentelor, se plînseră că bolnava ţipa uneori noaptea aşa de tare, încît îi împiedica să se odihnească. O somară să meargă la spital. Portăreasa, o femeie imens de obeză, numită obişnuit Grasa, se dovedi o fiinţă caritabilă. Avea la parter două odăi, separate printr-o sâliţă. îşi opri pentru ea odaia cea mică, pe cealaltă o oferi bolnavei contra miei bijuterii. Filip dormea în antreu. Aci zidurile erau groase, şi ţipetele în cazul cel mai rău păreau a veni foarte de departe, din stradă. Grasa dormea greu, ca şi moartă. Odaia fiind puţin spaţioasă, Caty îşi opri un pat pentru ea, o dormeză bună pentru Filip, o comodă, cîteva fotolii, şifoniera, vreo două tablouri şi cîteva covoare de perete. Pianul ocupa prea mult spaţiu şi, cu părere de rău, îl închirie unei

locatare, iar apoi îl vindu aceleiaşi, cînd prinţesa Serica făcu cadou Iui Filip un clavecin. Acum Filip cînta Ia acest instrument delicat, şi Caty se simţea adesea foarte calmată de sunetele cristaline. Şedea aproape numai în pat şi primea mereu vizite, cunoscuţii obişnuindu-se a trece, cînd erau prin partea locului, să-i dea bună ziua, iar pe seară, sub pretextul de a se informa de sănătatea ei, să se întîlnească şi să schimbe ştiri şi opinii. Astfel boala, dacă era insuportabilă, într-un fel, devenea agreabilă, în sensul că era cauza unei permanente reuniuni mondene. A trăi astfel, ani nenumăraţi, obiect al omagiilor tuturor, putea să devină plăcut. Cînd erau mulţi vizitatori şi Caty era importunată de dureri, doctorul Zănoagă ii făcea repede o injecţie cu dilaudid, şi bolnava, brusc uşurată, căpăta bună dispoziţie şi locvacitate.

Vasilevs-Lascaris venea destul de des, să plaseze la locatari sau prin împrejurimi căţei de rasă. Unul îl vînduse Grasei. De fapt îi plăcea şi monstruoasa portăreasă.

— Cum e cu putinţă ca un bărbat, se miră Caty, fiind de faţă şi Babighian, să se uite la o nenorocită ca aceasta?

— Şcoala flamandă, Rubens, minune! declamă colecţionarul.

— Atunci, pentru un astfel de om o femeie slabă ca mine nu mai prezintă nici un interes.

— Femeia palidă are farmecul ei, Botticelli, Filippino Lippi au slăvit-o.

La drept vorbind, Babighian nu venea atît pentru Caty, cît pentru un peisaj veneţian de Francesco Guardi, care atîrna pe peretele de lingă pat. De aceea colecţionarul apropia mult scaunul de Caty, ca un doctor care ar fi voit să o consulte,

şi rămînea astfel în poziţie de somnolenţă, scrutînd printre gene tabloul şi scoţlnd din cînd în cînd cîte o mormăitură.

— Ce tonuri, ce luminozitate! şoptea el.

— Cine are luminozitate? întreba bolnava, crezînd că vorbeşte de ea.

— Peisajul de Guardi. Minune! Să nu-1 dai altcuiva.

Babighian era un om foarte simpatic, însă, absorbit în plăcerile lui artistice, şedea prea mult lîngă patul pacientei şi nu remarca crispaţiile de durere ale acesteia. Caty îl ruga uneori să plece, scuzîndu-se că nu se simte bine. Colecţionarul nu lua în nume de rău această invitare, însă în vizitele următoare nu-şi mai aducea aminte de ea şi continua să doarmă indefinit în faţa tabloului. Avea un suflet cu totul inocent şi nu bănuia altă durere în lume decît aceea de a nu putea cumpăra tabloul rîvnit.

într-un album de fotografii pe care-1 răsfoia, Filip găsi o hîrtiuţă cu cîteva grupuri de litere scrise foarte citeţ: «Zdmb rdrz rdrr dpkk kbli».

Dedesubt, în dreapta, era un F.

— Ce este asta, mamă? întrebă copilul.

Caty stătu multă vreme pe gînduri.

— E probabil o scrisoare cifrată. Caută în comodă, în tiroarul de sus. Acolo e o cărticică îmbrăcată în piele roşie cu titlul Dictionnuire cni-*ffri* (Ioanide îl regăsi printre hîrtiile din scrinul negru).

Filip deschise sertarul şi află dicţionarul. Caty arătă băiatului o foaie scrisă cu mîna, lipită de dosul copertei.

— Vezi? Aci este un tablou unde fiecărei litete îi corespunde o cifră. Transformă în numere literele.

Filip luă o bucată de hîrtie şi după cîteva minute veni cu ea la patul mamei sale.

— Uite ce-a ieşit:

0124 5150 5155 1788 8463.

— Acum, scumpule, fa aşa: întîia şi ultima cifră dau numărul paginii din dicţionar, de pildă 04. Cele două cifre dinlăuntru, bunăoară doisprezece, sînt numărul de ordine al cuvîntului cifrat, pe care-1 cauţi la pagina respectivă. Du-te şt descifrează.

Filip răsfoi de mai multe ori foile carneţelului, apoi veni nedumerit.

— Mamă, ceea ce iese n-are nici un înţeles: « Alarme *jadis maritime* conclusion *rien ne* ».

— Ah, zise Caty, am uitat. Depinde de timpul cînd a fost sctis biletul. Codul ăsta era valabil numai pînă în mai, din mai aveam altul. Transformă literele după tabloul de aici.

Şi Caty arătă altă foaie lipită sub celelalte.

După noua reconvertire, numerele ce rezultară fură: 5398 0505 0300 3244 4817.

— Caută acum în dicţionar!

— Aşa are înţeles, mamă! zise Filip puţin după aceea. Scrie: *«Mon* amour powr *vous est infini».* « F », însă, nu ştiu ce înseamnă.

Caty evită privirile băiatului, apoi începu să plingă uşor. Filip se apropie de ea, serios.

— Maman, *pourquoi pleures'tu ?*

Dar Caty nu-i spuse. Filip, politicos, nu insistă, ci ieşi din odaie. Atunci Caty plînse singură în libertate. îşi aduse aminte că găsind la legaţie nişte coduri cifrate vechi se distra cu Oster, cînd

acesta trecea re la ea, în lipsa lui Ciocîrlan, să comunice cifrat ţi să rida după dezlegarea enigmelor, unul în prezenţa celuilalt. Bileţelul semnat F, adică Francisco, era scris de Oster.

La ginirale aduse bolnavei lapte de capră, pe care îl considera aliment şi medicament, şi nişte buruieni cultivate cu propria-i mînă, foarte folositoare, după ea, în infuzie la orice dureri reumatismale. Aşa numea ea boala Caty-ei, deşi ştia prea bine că are cancer.

— Am dureri îngrozitoare, se văita Caty, nu pricep ce boală e asta, aşa de persistentă. Doctorii îmi spun că nu e nimic. Injecţiile abia mă mai potolesc.

Unchiul Alee îi făcea acum cite patru de 1%„ pe zi.

— Oh, zise generaleasa Cernicev, eu am suferit de reumatisme îngrozitoare, care au durat ani de zile. Pe urmă,- cînd am început să fac grădinărie şi să trăiesc cu munca braţelor, m-am înzdrăvenit ca prin farmec. Puţin efort fizic nu strică.

— Aş călări dac-aş putea, zise Caty, dar nu am cal. Viaţa a devenit îngrozitoare, cît o să dureze astfel?

— Trebuie să avem puţină răbdare! o consolă generaleasa.

în fond, aceasta era singura serios convinsă că vremurile nu se vor întoarce înapoi; nu voi totuşi să demoralizeze pe bolnavă.

— Ai putea, hazarda ea o propunere, să-ncerci să pleci în străinătate, pentru caz de boală; sînt tratamente cu totul noi acum.

Ideea aceasta entuziasma pe Caty. De altfel avea bani în Elveţia, şi dacă putea trece graniţa

cu copilul, ar fi fost, din punctul ei de vedere, scăparea. Unchiul Alee, pus în cunoştinţă cu această speranţă, nu se arătă prea înflăcărat.

— Să te duci în străinătate pentru tratarea reumatismului n-o să pară prea patriotic. Avem în ţară medici străluciţi. Crezi că acolo se fac minuni? Şi n-o să capeţi paşaport pentru copil.

Unchiul Alee ar fi încercat, însă, o dată cu cererea, solicitatorul ar fi trebuit să dovedească, prin certificat medical, că suferă de cancer. Alee găsea periculos ca bolnava să afle acest lucru. Deci minţi că a făcut intervenţii şi că e în aşteptare, adăugind că formalităţile sînt grele şi că e convins că pînă la obţinerea paşaportului Caty se va vindeca.

Babighian, imprudent, cu nevinovăţie, făcu o gafa.

— Dureri aşa mari, spuse el, fiind mai mulţi de faţă, a avut biata soră-mea. Am ţinut-o numai în injecţii, p'.nă a murit.

— Şi de ce suferea? întrebă Caty.

— De cancer.

Bolnava avu o tresărire.

— Cancerul, domnule, sări doctorul Zănoagă, nu mai dă dureri. Reumatismele şi nevralgiile sînt mai grozave şi mai rebele.

Şi tăcu repede o injecţie cu dilaudid bolnavei.

Aceasta, căzînd în euforie, întrebă, incredulă şi fără sentimentul spaimei, pc Alee:

— Unchiule, spune drept, nu cumva am cancer?

— Fugi de-acolo, că mă faci să rîd. Ai avut vreo tumoare? Nu. Devii acum şi ipohoandră?

Caty se convinse repede. Nu era ignorantă, dar senzaţia de vitalitate dăinuia încă aşa de pu-

ternică la ea, incit ideea de a se destrăma fiziceşte ii rămînea străină. îşi puse pe ea un camizol şi, dîndu-se jos din pat, merse la clavecin şi cîntă puţin, sfîrşind cu *Ay, ay, ay.* Babighian, doctorul Zănoagă, Leon Cornescu, madam Valsamaki-Farfara, care erau prezenţi, aplaudară puternic.

— Aşa te vreau! o felicită optimist mareşalul. Dumnezeu să-ţi ajute.

Peste noapte, Caty avu o hemoragie puternică, pe care o tăinui pînă la ziuă, cînd se deşteptă, sponte *sua,* Grasa, nevrînd să sperie pe Filip şi, de altfel, jenîndu-se de el. Doctorul chemat, necunoscînd evoluţia bolii, dădu opinii evazive. Caty fu iarăşi nevoită să apeleze la Alee Zănoagă, care chemă pe Şaramet şi pe Cuculeţ. Amîndoi savanţii pipăiră pe tăcute trupul bolnavei, în special pîntecele, Cuculeţ mereu zîmbitor, Şaramet preocupat. Pe urmă, mulţumiră politicos şi intrară cu doctorul Zănoagă în odăiţa Grasei, unde se aşezară citeşitrei pe pat, neavînd unde.

— Ce zici, dragă? întrebă Cuculeţ.

— Ce să zic? Apar sigur alte focare. Dumneata ai să le vezi chirurgical, dacă e cazul. Cred că face o perforaţie a rectului şi poate altele intestinale.

Caty fu dusă cu salvarea la clinica lui Cuculeţ, şi acesta încercă s-o înveselească cu anecdote. Bolnava era însă descurajată şi cu grija lui Filip. Examenul radiologie fu sumbru, şi Cuculeţ declară că operaţia era riscată, penibilă în cel mai bun caz şi fără perspective. Trebuia practicată o ieşire prin peretele abdomenului, cate să înlocuiască pe aceea rectală, desfiinţată prin ablaţiune.

— Bineînţeles, adăugă Cuculeţ, cu zîmbetul lui plin de bunătate, pe urmă, dacă mai apare într-un loc vreo tumoare, nu mai e nimic de făcut. Totul e de a prelungi zilele bolnavei.

Alee Zănoagă reflectă mult. După filozofia lui, era mai bine pentru Caty să moară. însă medicul din el învinse şi, deci, se apropie de patul nepoatei sale.

— Chirurgia face minuni. Este aici o doamnă care ar fi murit dacă nu i se făcea o anume operaţie. Unele lucruri ne sperie şi pe urmă ne obişnuim. A trăi este esenţialul. Norocul este că doamna n-a avut prejudecăţi; atîţia şi-au făcut, de altminteri, o astfel de operaţie şi o duc foarte bine.

Şi explică bolnavei cum putu despre ce era vorba, Caty îl privi la început nedumerită, apoi scandalizată.

— Cum, strigă ea vehement, e cineva care să vrea să trăiască într-o asemenea infecţie? Niciodată, niciodată, de aş ri, Doamne fereşte, în cazul ei, n-aş primi.

Alee nu insistă. Printr-o ciudăţenie a naturii, hemoragia nu se repetă şi bolnava păru a nu mai avea nici o stînjenire abdominală. Durerile se mutară în regiunea costală. I se administrară pacientei de la şase pînă la opt injecţii slabe cu dilaudid pe zi, dar în aceste condiţii vegeta, ca pînă atunci, într-un soi de calm.

— Greşim şi noi doctorii cîteodată, se prefăcu a mărturisi Zănoagă, n-a fost nimic important. Te-am speriat degeaba.

Şi Caty fu readusă acasă, iar vizitatorii obişnuiţi reapărură. Acum începu s-o viziteze monseniorul-prinţ Valentin de Băleanu. Acesta umplea odaia de foşnete mătăsoase şi de miros de levănţică şi, cînd se aşeza pe scaun, ridica în sus, ca femeile, poalele sutanei, ca să n-o boţească. El

întrebă pc Caty dacă nu făcea nici o lectură edificatoare.

— Nu mai am cărți, răspunse bolnava, fără să înțeleagă bine, *şi* apoi sînt aşa de obosită şi descurajată... Toată ziua mă gîndesc cu ce voi trăi mîine, vremurile sînt grele. Dacă ar dura aşa douăzeci de ani, mă întreb ce voi ajunge? Dar Filip? Je /remis rien *qtt'en y* ftensant.

— Tous Ies birns du monde, murmură onctuos prințul, sont *des choses de nul prix ă l'homme s'il perd son âme.*

— Ce e sufletul, zise Caty, fără sănătate şi fără acele bunuri necesare omului civilizat? Dacă mi am covoare pe jos în casă, tablouri şi mobile frumoase şi nu pot să fac o cavalcadă pe îi la Şosea, cum pot să mai am suflet?

— Ne a"ites pai *cela! Vous* ignore; Ies choses e'iernelles, le *poids de* certe *matiere* inerte *vous aerase.*

— Ah, prince, nu te supăra. Ai iubit vreodată? (Valentin de Băleanu se roşi violent şi coborî pleoapele.) Ştii ce înseamnă să te strîngă cineva în brațe, să'ți simți carnea sănătoasă şi parfumată, să ştii că placi? *Cette matiere c'est la vie meme.*

— Non, *ma fille. La vie c'est le souffle de l'csprit>*

— Nu te înțeleg.

Prințul-monsenior, caie era foarte amator de literatură mistică, veni cu un volum de Paul Claudcl şi începu să citească din el:

O, mon Dieu, *mon £tre sat/pire vers le văire 1*
Delivr*t-moi *de* **moi-meme!** *dAivrez* **i'etre de la eondiliofi!**
Je suiş **fibre, deliwei-moi** *de Ut liberte"!*
Je von bien une mtinitr de ne pas ette,* **muis il** *n'j a* **qu'uue maniiie** *seule*
D'eiie, Qui est d'ttrt t'i vous, ani est vous-memt!

Cînta versetele puțin nazal, graseind foarte mult, şi Caty se simți îmbătată de simpla lor eufonie. Insă sensul lor nu-1 pricepea. Dimpotrivă, încerca o redeşteptare a pasiunilor, figura lui Francisco Oster ii răsărea înainte şi i se părea că prințul zice: «O, mon Francisco, mon erre soupire vers Ie *votre.*' Je suiş litre, prene!-moi, ii *n'y* a *qu'une* maniere *seule d'etre heureuse, qui est d'etre ă* vous f» Valentin de Băleanu îndepărta pe Caty de « suflul spiritului», fără să-ți dea seama. Caty puse pe Filip să-i scoată din comodă un pachet cu scrisori legate cu panglică şi începu să le recitească. Cele mai multe erau ale ei către Gigi Ciocîrlan şi toate clocoteau de pasiune: « Mon pisic *adori.* Ce marin, *en arrivant de la campagne, j'ai eu la* joie de trouver ton *râUgramme; tes quelques mots me furent doux* comme *une caresse,* mon *chat adori.* Moi aussi *je suiş* tellement *assoiffie de toi que* si je ne me retenais *pas,* je crois *que je panirais ă* I'insuini pour P-nis. » Cary încercă să evoce împrejurările în care făcuse scrisoarea. Dacă venise de la « țară », asta însemna că bănise cîmpii călare, în costum de amazoană şi cu pletele resfirate în vînt. Ce vor fi devenit via şi conacul? Dar casa de la Galați, sufrageria cea mare, odaia de muzică? Ea însăşi o vînduse, împrăştiind mobilele, însă în mintea ei casa rămînea intactă, imposibil de risipit. Caty începu să viseze numai din copilărie şi adolescență, tot ce era nou nu ajungea la orizontul ei oniric. Se vedea în bancă, la şcoală. Profesoara o întreba lecția şi nu ştia să răspundă, profesoara semăna cu Cornelia Tilibiliu. De spaimă, îşi simțea inima bătind tare şi vizibil, ca a fratelui ei cu tahicardie, şi se deştepta cu o mare anxietate. De citeva ort visă că alunecase de pe cal şi era tirită pe jos. Convorbirile cu monseniorul Je Băleanu

continuară, şi Caty găsi interes în felul inedit de a vorbi cu un accent confesional şi pasional despre un mire «simbolic », pe care nu şi-1 închipuia decît subfiguraluiOster. Monseniorulii revelă cănumai în sinul apostolicei biserici romane un om din această vale a plingerii putea găsi drumul paradi-sului, cu consolaţia de a evita infernul prin proba plină de mizericordie a purgatoriului. Bolnava îşi aduse aminte că Oster intrase odată cu ea într-o catedrală şi că fusese emoţionată de faptul că bancherul îngenunchease pe un *prie-Dieu,* cu palmele împreunate în dreptul frunţii, şezuse multe minute prosternat, bolborosind ceva. Cînd Caty împărtăşea monseniorului că se simţea rău, acesta, stînd pe scaun, puţin înclinat, lipind la fel palmele, spunea în şoaptă o rugăciune. Prinţul de Băleanu încredinţa pe de altă parte pe Caty, care părea preocupată de cele lumeşti, şi îndeosebi de soarta celor cu moşii şi apartamente, că religia apostolică romană dă tărie nemaipomenită poporului care o îmbrăţişează şi că le S^int Pere, prin puterea lui mondială, hărăzită lui ca urmaş al sfîntului Petru, se ruga zi şi noapte pentru cei deposedaţi par l'angt noir des *tânlbres.* în aceste împrejurări, Caty se lăsă convinsă a trece la catolicism. Ceremonia se făcu în mare taină, fiindcă nu voiau să supere pe Hangerlioaica; nu ştiută decît madam Valsamaki-Farfara şi prinţesa Iablonski, care, catolică, primi a fi naşă. Adevărul este că neofita nu încercă nici o schimbare fundamentală de ordin sufletesc. Simţea doar că acum era mai aproape de Francisco Oster şi că, dacă acesta ar fi trăit, ar fi fost foarte mulţumit şi totodată credea că, atunci cînd se va face bine, calitatea de catolică îi va da alt prestigiu.

Nu mult după aceasta, Caty visă pe Ciocîrlan întins pe pat ca şi mort, cu revolverul în mînă lîngă el. Lume multă era înghesuită în juru-i. Caty, disperată, luă arma şi şi-o îndreptă spre piept. Atunci Ciocîrlan se ridică, zîmbind, şi zise: « Pentru ce faci asta? » Clnd se sculă, bolnava simţi dureri mari în dreptul epigastxului şi aproape îndată vomită sînge. Şaramet, întrebat de doctorul Zănoagă, zise că, probabil, o tumoare se producea la stomac. A mai transporta pe Caty la spital, a face radiografii păru lui Alee de prisos. Durerile se calmară prin efectul dilaudidului, iar fenomenele de *nausea* se potoliră în urma schimbării regimului alimentar. Caty bea numai ceaiuri, slăbise, devenise pămînrie la faţă şi ochii îi luceau. Cu toate astea, n-avea sentimentul că are o boală mortală, atribuia totul lipsurilor. îngrijorarea ei cea mare era că bijuteriile se împuţinau, vîndute sub valoarea lor, în vreme ce nici o schimbare nu se vedea în situaţia politică. Iritaţia sa sporea.

— Trebuie să mă fac neapărat bine, se impacienta ea, să văd lumea, să ştiu ce se întîmplă. E insupor-tabil să stai în pat cînd se petrec atîtea lucruri-Săptămîna viitoare voi ieşi puţin în oraş.

Caty se mira de tăcerea cu care erau ascultate cuvintele ei.

— De ce sînteţi aşa de trişti? întrebă ea. S-a întimplat ceva rău ?

Seriozitatea sporită a celor din jurul ei o puse pe gînduri.

— Spuneţi drept, sînt aşa de bolnavă? îmi ascundeţi ceva.

— Toţi sîntem trişti, o consola mareşalul, iremediabil optimist. Ce? Stăm pe roze? O să treacă însă şi asta. Dumnezeu să-ţi dea sănătate.

Monseniorului, care veni într-o dimineaţă să încerce a-i insinua oportunitatea de a se pregăti sufleteşte pentru cele eterne, i se jelui că se simţea foarte rău. Prinţul interpretă aceste cuvinte drept un semn că pacienta îşi da seama despre şubrezenia celor pămînreşti.

— «Beni *sois'tu, Seigneur mon Dieu, potir* riorre *soeur la Mort », a dit Saint Francois,* debită monseniorul.

Caty 11 privi mirată.

— Oh, continuă prinţul. *Osez penser au tombeau, dont se glorifie notre Seigneur. Les limites de son tombeau sont devenues les limites de l'univers.*

Monseniorul scosese ultima frază tot din Paul Claudel, pe care-1 credea foarte accesibil unei credincioase cultivate. Dar Caty se înfiora.

— Pentru ce-mi vorbeşti de mormînt şi de moarte? Sînt încă tînără, vreau să trăiesc. Ai fi absurd să mor.

Prinţul socoti că graţia divină nu operase încă asupra bolnavei şi renunţă, deocamdată, Ia pregătirea pentru drumurile veşnice.

Stupefiantele dădeau cîteodată Caty-ei un sentiment fals de vigoate şi, într-o astfel de euforie, îi răsări ideea de a ieşi din casă. Voi sâ se vadă la faţă şi ceru lui Filip o oglindă de mînă. Madam Farfara făcu un semn discret şi băiatul nu găsi obiectul. Lucru curios, toate femeile care veniră în vizită uitaseră acasă oglinda. Şifonierul avea oglinzi interioare pe dosul uşilor, şi Caty, într-o dimineaţă, invită pe Filip să iasă puţin din odaie şi se dădu jos din pat. O ameţeală nemaipomenită o cuprinse şi cu greu se tîrî, sprijinindu-se de scaune, pînă la şifonier. Imaginea pe care o văzu în oglindă o înspăimîntă. Era de o slăbiciune cadaverică, conturul craniului se profila brutal pe sub piele, capul era al unei moarte cu pleoapele rămase deschise şi ai cărei ochi sclipeau ficşi. Şuviţe de păr alb întrerupeau aurul roşcat al părului, fără însă a o îmbătrînî, părînd doar nişte luciri de soare. Din obişnuinţă, îşi dădu Ia o parte camizolul şi cămaşa prinsă şi ea printr-un şiret de mătase în dreptul şoldului. Tot ce fusese rotunjit şi plastic se mistuise, rotulele genunchilor se mişcau deasupra unor picioare lipsite de pulpe, cărnurile de sub piele se simţeau noduroase, nenumărate uime se iviseră pe locul unde i se făcuseră injecţiile. Nu era urîtă, ci desfigurată în chip straniu, cu ceva dureros de senzual, ce provenea din faptul că buzele subţiindu-se şi albindu-se lăsau să apară dinţii. Nu mai semăna cu ea însăşi.

— E imposibil, ori oglinda s-a scorojit pe dedesubt, ori nu mai văd eu.

Şi chemă pe Grasa.

— Spune-mi drept, aşa arăt eu, cum mă văd aici?

Grasa se prefăcu a controla imaginea resfrînră cu figura adevărată.

— Aş, o linişti ea, oglinda asta nu vede de loc, e pusă rău. Eşti puţin trasă la faţă, dar, încolo, mult aş da să fiu ca dumneata.

— Mă minţiţi cu toţii, nu găsesc un doctor care să-mi spuie adevărul, unchiul Alee îi pune la cale. Am cancer?

— Să ferească Dumnezeu pe toată lumea de aşa ceva! se închină Grasa. Nu vorbi astfel de lucruri.

Rochia pe care şi-o puse Caty, cu mare greutate, era largă, ciorapii fluturau pe picioare. Se dezbrăcă şi aruncă lucrurile pe un scaun. Se mulţumi să se pieptene şi se farda, ca să ascundă culoarea pămîntie

a obrajilor, apoi se aşeză din nou în pat, istovită. Inima-i bătea rar şi cu putere şi dureri atroce o sfişiară in stomac şi în abdomen. Unchiul Alee sosi, îi făcu iarăşi cîteva injecţii, la răstimpuri, pînă ce o linişti. Căzu într-un somn greoi, ce ţinu cîteva ore. Cînd se deşteptă, era după amiază şi odaia era plină de musafiri, care vorbeau în şoaptă.

— Ei, zise mareşalul Cornescu, ştiu că ai dormit. Asta face mult bine. Se vede după faţă.

— M-am fardat! zîmbi amar Caty.

— Uite, urmă mareşalul, am venit cu tînăru! Matei Basarab, care îţi aduce urări de sănătate din pattea prinţesei Zoe Basarab.

Matei se ridică de pe scaun, înclinîndu-se. Era îmbrăcat ca un lucrător, pe cap purta şapca proletară şi de un umăr îi atîma un mare acordeon Hohner.

— Cum m-am speriat, exclamă Caty. Am crezut că este... o persoană pe care am cunoscut-o în Argentina.

Se reţinuse a pronunţa numele lui Francisco Oster. Matei era departe de a semăna cu bancherul, totuşi, înălţimea, aspectul voinicesc şi instrumentul muzical putuse pricinui acea impresie.

— Cîntă-mi ceva, şopti Caty, cu sentimentul de a se adresa lui Oster.

— Te roagă să-i cînţi, îl îndemnă Cornescu pe Matei, care nu înţelese că şoptirea era pentru el.

Făcu un acord, în căutarea unei bucăţi de circumstanţă, stînd pe scaun.

— Ridică-tc în picioare, şopti iarăşi Caty, aşa mi-a cîntat.. • cineva...

Matei se ridică şi execută nepăsător, însă cu o puritate revelînd periţia lui de mare instrumentist, Cîntecwl wnwi *flaşnetar* de Ceaikovski.

— Ştii *Ay, ay, ay* ? întrebă după o lungă tăcere Caty.

— Aşa, după ureche! afirmă cu modestie Matei.

Şi începu să-1 cînte, dibuind o formulă armonică. La repetarea ariei, părea a cînta din Haendel, atîta solemnitate dădea frazelor.

— Cfier Francisco, murmură Caty imperceptibil şi neînţeleasă de asistenţă, *tuajoue merveilleusement.* Apoi vorbi mai tare, ca să fie auzită de toţi, pe un ton de glumă. Dacă voi muri, dragul meu prinţ, să-mi cînţi la acordeon acest cîntec de leagăn. Voi face eforturi să-1 aud. îmi fagăduiesti ?

— Desigur! răspunse Matei politicos şi rece.

— Monseniore! se adresă Caty Iui Valentin de Băleanu, crezi că un mort poate auzi ce se vorbeşte şi se cîntă în juru-i7

— *Nulle vibration de l'univers* n'ecfiappe *aux oreilles de l'esprit!* scăpă de precizium, printr-o metaforă, monseniorul.

— Cît crezi c-are s-o mai ducă ? întrebă mareşalul pe doctorul Zănoagă în stradă.

— Cel mult o lună.

Caty se hotărî în fine să vîndă peisajul veneţian de Francesco Guardi, şi fiindcă ştia că Babighian nu trece de două sute de mii de lei, ceea ce i se părea o sumă insuficientă, apelă la Gaittany şi Ia Smărăndache să facă demersuri pe lîngă Muzeul de stat. Gaittany îşi luă însemnare în notesul său şi îndată se informă dacă muzeul Boldescu-Kapri, devenit « Vasile Roaită », putea cumpăra tablouri.

— Este o piesă remarcabilă, explică el Iui Dragavei, e păcat s-o pierdem. Poate figura în orice muzeu european.

— Şi cît cere? întrebă Dragavei.

— Mi se pare că patru sute de mii de lei. E un Guardi autentic, are factură, a costat-o mult mai mult.

Dragavei ridică din umeri.

— Fără îndoială, recunoscu Gaittany, muzeul n-are fonduri, dar se pot face intervenții să i se acorde un supliment, e păcat.

— Să atragem atenția ministerului de existența lui, în vederea unei galerii de maeştri străini. Ceea ce interesează este să intte în proprietatea statului. Poate îl ia Academia.

— E-n regulă! confirmă Gaittany, şi începu să facă numere de telefon.

Pertractările în jurul tabloului se continuau astfel, cu multe piedici formale, în ciuda dorinței multor instituții de a achiziționa peisajul, cînd Babighian se întîlni pe stradă cu Smărăndache. Ningea, şi, din cauza spatelui său bombat, colecționarul purta, nu pe umeri, ci în regiunea dorsală, o cupolă de zăpadă.

— Viu de Ia Academie, spuse Smărăndache, cred că vor cumpăra peisajul de Guardi de la Caty Ciocîrlan.

Babighian suflă greu pe nări. Se despărți aproape îndată de Smărăndache şi o porni repede la drum, mai cocoşat ca oricînd, pe picioarele sale subțiri şi lungi. O găsi pe Caty întinsă pe pîntece, în pat, gemînd de durere. După ce aruncă ochii pe perete şi se încredința că tabloul se află la locul lui, colecționarul se apropie de patul bolnavei.

— Sărut mîinile. Am auzit că vindeți tabloul la stat. Ce poate să vă acorde statul pe el? Mi l-ați făgăduit mie.

— îmi dați prea puțin, mi se oferă patru sute de mii de lei.

— Nu cred, se îndoi Babighian, nu sînt fonduri. Vă ofer suma cea mat mare pe care o veți obține.

— Să vedem ce-mi dă statul, il amină Caty şcrîşnind din dinți.

Babighian, luînd informații prin oamenii săi, înțelese că există înrr-adevăr intenția de a se cumpăra tabloul, dar că ofertanta n-ar fi intrat în posesia sumei decît în anul următor, la noul buget. Cum Smărăndache, din simplă nevoie de a colporta, dăduse sfoară pe la toți amatorii şi un doctor ginecolog cu multă clientelă părea dispus a cumpăra tabloul, Babighian alergă iar la Caty. Aceasta, adormită de dilaudjd, şedea culcată pe spate, cu ochii închişi.

•—Vă dau trei sute de mii de Iei, dar în rate! zise el cu mîinile pe pîntece, somnolînd pc un fotoliu lîngă patul bolnavei.

Aceasta nu deschise ochii.

— Nici nu vreau altfel, răspunse ea, mi-e frică de stabilizare. îmi dai Ia început şaizeci de mii de Iei, iar restul de două sute patruzeci de mii mi-I serveşti în douăzeci şi patru de rate, timp de doi ani, cite zece mii de lei pe lună. însă dacă se face stabilizare, rata din luna respectivă mi-o plăteşti din nou în valuta nouă, chiar dacă ini-ai plătit-o în monedă veche.

— S-a făcut! mormăi Babighian mulțumit.

Apoi scoase portofelul şi cu degete tremurătoare numără şaizeci de hîrtii de o mie, pe care apoi le puse lîngă perna bolnavei. Aceasta Ie numără şi ea cu ochii închişi şi le strecură sub pernă.

— în cazul cînd... voi să mai spună ceva Caty, deschizînd pleoapele şi lăsînd să i se vadă ochii turburi şi ficşi. Apoi se râzgîndi: Nimic, nimic, e bine!

Caty voise să spună: «în cazul cînd as muri înainte de împlinirea celor doi ani, ratele să le plăteşti fiului meu Filip ». Mintea ei respinse totuşi ca neprobabil un astfel de eveniment.

Babighian, după ce făcu şi iscăli o adeverinţă, îşi luă tabloul de pe cui şi ieşi cu el pe uşă, parcă cu temerea ca bolnava să nu se răzgîndească.

Zidul parterului era gros şi învelit pe dinafară cu marmură neagră, la ferestrele pătrate erau puse grătare de fier forjat. Caty, care se întoarse pe pat cu ochii spre geam, privea cum fulgii de **2ăpadâ** se învîrtesc afară şi se adună lingă cristalul ferestrei, îşi închipui păduri mari de brazi troienite de zăpadă. Colonelul Remus Gavrilcea apărea lîngă un brad, şi ramurile acestuia se scuturau de nea pe umerii săi. Zăpada se cernea într-una, pină ce colonelul nu se mai vedea.

— Unchiule Alee, unde crezi că se aflâ Remus acum? întrebă Caty pe doctorul Zănoagă.

— Se zice că prin munţi, pe undeva!

• — Şi ce face acolo ?

— Nimic, ce poate să facă, şade pitit.

— Cu ce trăieşte, ce mănîncă ?

— Dumnezeu ştie!

Caty trase de sub pernă un colier de perle.

— Unchiule, m-am gîndit că, dacă ai putea să afli unde este, i-aş trimite prin cine crezi dumneata aceste perle, pe care mi le-a dat el acum cîţiva ani.

— Ce să facă cu ele ?

— Să le vîndă, să trăiască un timp.

• — Cui să vîndă perlele în pădure? Ştii că ai haz. Şi apoi dacă s-ar afla că eu sau tu comunicăm cu el, am avea mari încurcături. Cînd n-ai făcut ce se cuvenea la vremea potrivită, urmă unchiul Alee după o pauză, cu un imperceptibil ton de reproş, mai tîrziu e prea tîrziu.

Caty stătu cîteva clipe nemişcată, apoi vid perlele la loc sub pernă.

Venind pe seară spre nepoată-sa, unchiul Alee auzi la colţul străzii glasuri cunoscute spunînd destul de tare lucruri în legătură cu Caty şi chiar cu el. Se dădu la o parte dintr-o înnăscută discreţie, totuşi prinse cîteva cuvinte. Etau Prejbeanu şi Vasilescu-Lascaris.

— A avut o avere colosală, lăzi de bijuterii, aceste lucruri trebuie să fie undeva, spunea Lascaris.

— Nu mai are nimic, răspundea celălalt, ştiu pozitiv că le-a petrecut peste graniţă prin curierul diplomatic al unei ambasade străine. Corespondentul ei este Meme.

— Dar doctorul Zănoagă de ce crezi că-i dă tîtcoale zilnic?

— Din pură caritate. E lipsit de orice imaginaţie. Tot geniul stirpei Zănoagă a fost confiscat de Caty.

Doctorul constată că nepoată-sa se ferea de el. Monseniorul Valentin, Serica Băleanu, secretarul prinţesei Hangerliu aveau dese conciliabule confidenţiale cu Caty şi într-o zi participă la aceste convorbiri şi un funcţionar al unei legaţii. Alee Zănoagă înţelese că se puneau la cale aranjamente cu plivite la averea din străinătate a bolnavei şi se simţi jignit de atîta neîncredere. Nu putea suferi tenacitatea, egoismul aristocraţiei, instinctul ei brutal de conservare. însărcina un tînăr doctor dintre prietenii săi, care şedea în acelaşi bloc, să facă injecţiile, fiind de altfel împiedicat şi de pudoarea nepoatei sale de a-i da asistenţă în răul intim de care suferea. Nu mai trecu pe la Caty, pretextîndu-se bolnav. Nu putea suporta urîtul vieţii în

față, **îl** ocolea **cu** lașitate, motiv pentru care **nvt** putea profesa **cu** succes medicina.

Monseniorul Valentin **de** Băleanu, fiind prezentă și **Serica,** vorbi astfel bolnavei:

– *Ma fille,* durata vieții noastre pe acest pămînt c o taină pentru noi toți, singur Dumnezeu cunoaște zilele hărăzite fiecăruia. E bine **să** stăm mereu **cu** candelele aprinse, ca fecioarele cele bune din Biblie.

Caty clănțăni puțin din dinți de **durere** fizică.

– Ai **un** fiu, **nu** trebuie **să**-1 lași **în** părăsire.

– Nu l-am lăsat niciodată, trăiesc numai pentru **el.**

– Trăiești, dar mîine fiecăruia din noi degetele morții **îi** pot bate **la** geam.

– Ah, mereu îmi vorbiți toți **de** moarte, dar n-am murit, **nu** pricep **de** ce trebuie **să** mor.

– Dieii soit *bini,* **nu** vei muri. Nu pentru că ești bolnavă îți vorbim. Noi toți viețuim în nesiguranță și Domnul ne poruncește **să** punem rînduiaîă **in** treburile noastre pămîntești. Oricare dintre noi poate **să** dispară **de** lîngă aproapele său.

– Cum poate Filip să **se** folosească **de** ceea **ce** ai depus **în** străinătate, interveni **Serica,** fără o împuternicire, fără o dispoziție?

– Totul e al lui! zise Caty. E **fiul** meu.

– Fără îndoială, totuși, singur, **in ce** mod va putea **să** intre **în** posesia averii sale?

– Dar **nu** e singur, protestă Caty, voi fi totdeauna cu **el.**

– Ah, cum **nu** înțelegi? se agasa **Serica,** estomplndu-**și** printr-o melancolie de circumstanță iritația.

Caty înțelegea, de **fapt, că** odată **și** odată trebuie **să face un testament în care să** prevadă chipul cum Filip se **va** folosi **de** fondurile depuse pentru **el,** totuși nu pe numele lui. Nu putea pricepe de ce acum. Toate îngrozitoarele dureri, hemoragiile n-o făceau să bănuiască apropierea morții. După multe discuții, consimți să redacteze un instrument în virtutea căruia Filip, dacă cumva s-ar fi aflat în străinătate fără ea, reținută prin caz de forță majoră, putea să ridice prin Meme, cît era încă minor, și singur, la majorat, jumătate din avutul depus, de rest putînd dispune numai pe baza unui act ulterior. Cuvîntul «testament» îi era odios bolnavei și nu accepta să uzeze de el. Instrumentul se redacta, dar Caty nu-I semnă, încredințată de superfluitatea Iui. Avea însă să facă imposibilul să plece în străinătate cu Filip.

Grasa era o femeie bună la suflet, însă pozitivă, luînd viața așa cum este, incapabilă de a o înfrumuseța cu drame. Era văduvă, bărbatul ei avusese o boală gravă de inimă și murise chiar în odaia în care se crispa de durere Caty. Grasa întrebase pe doctor, arunci cînd crizele bărbatului ei deveniseră dese și lungi: « E vreo speranță sau nu e? Nu mă purta cu vorba. » Doctorul îi spuse onest: « Nici una ». Portăreasa, prevenită, își înmormîntă soțul fără bocete, revenind de la cimitir calmă, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Numai cînd se afla în clipe de expansiune și dădea ochii cu portretul răposatului lăcrăma puțin. De aceea nu se sfia deloc să evoce moartea față de Caty:

– Ce s-a mai chinuit, chiar aici în odaia asia, bietul bărbatu-meu. în zadar. Moartea intră și prin zid de piatră.

Deci cînd văzu că bolnava se simte din ce în ce mai rău, încredințată cu naivitate că aceasta nu-și face nici o iluzie asupra condiției în care se afla, o rugă senin:

— Dragă doamnă Caty, ai fost o femeie de neam mare, se vede ţi după lumea care vine la dumneata, lasă-mi şi mie o amintire, să te pomenesc, ceva, o bijuterie...

Caty simţi un fior funebru trecîndu-i prin inimă.

— Ce vorbe sînt astea? Am fost?! Nu mai sînt? De ce să-ţi las amintire, nu plec nicăieri, spune-mi că vrei un cadou.

— Fie cum zici dumneata. Dar de ce să te superi ? Nu-ţi mai ajută la nimic supărarea.

Cuvintele Grasei ajunse la urechile lui Smărăndache, care le comunică îndată celorlalţi, cu înflorituri.

— Domnule, zise Gaittany, e complet imbecilă.

— E de o stupiditate genială, rectifică regele Vahtang, Shakespeare ar fi scos din ea o figură imensă.

Doamna Carcalechi făcu haz de lipsa de tact a portăresei, vizitînd însă pe Caty, o indispuse pe aceasta în chip neprevăzut.

—- E un frig umed afară, care-ţi pătrunde la oase. Aici e cald, aveţi calorifer, la mine e ca-n pivniţă. Doamne, cine ar fi. crezut c-o să ajungem în halul acesta? în orice caz, n-aş vrea să mor pe o astfel de vreme. Trebuie să fie îngrozitor. Nici vara. Să mor primăvara ori toamna. Şi bineînţeles, să nu mă chinui.

Caty aruncă ochii pe fereastră şi văzu ninsoarea căzînd rară, amestecată cu ploaie. Noroaiele şi umiditatea nu-i plăcuse niciodată, idei sumbre îi trecură prin minte şi nu mai fu atentă la cuvintele doamnei Carcalechi.

într-o seară cu vizitatori numeroşi, Caty, sfîşiată de dureri, întinse o mînă înspre doctor, care-i

făcu o injecţie cu dilaudid, a douăsprezecea în acea zi. în enervarea mişcării, cămaşa i se desfăcu larg la piept şi cei de faţă văzură cu fior o urmă violacee pe sub epiderma uneia din mamele. Nici doctorul şi nici Caty nu ştiau probabil de existenţa ei, cel dintîi pentru simplul motiv că, socotind-o definitiv pierdută şi în plină dezvoltare a focarelor, n-o mai examina. Peste noapte, bolnava avu hemoragii provenite din zona pelviană, şi Grasa, schimbînd cearceaful plin de sînge, pentru întîia oară lăsă să-i scape un cuvînt mai grav:

— Decît aşa viaţă, spun drept, mai bine moartea.

Caty o pironi cu ochi plini de ură.

Atunci se ivi între monseniorul prinţ Valentin de Băleanu şi Serica Băleanu o controversă la care participară şi ceilalţi. Monseniorul susţinea că spiritul creştinismului nu îngăduia a întreţine «Ie *mensonge*». Un adevărat credincios catolic-roman ştie că această lume e din capul locului o mizerabilă vale a plîngerii şi singura lui consolare este certitudinea că odată va pleca din ea. «Un nomme qui *tremble devant la majeste' de la Mort n'est pas assurdment un bon* c/iren'en.» A pregăti un muribund pentru glotioasa călătorie e sarcina fundamentală a unui servitor al bisericii. «Or, Iui *cacher la veriti c'est mettre en danger* son *salut* meme.» Serica, dimpotrivă, era de părete câ ignoranţa procură muribundului o stare de linişte, în vreme ce teroarea morţii poate să scoată pe buzele sale blesteme şi îndoieli. Demonul aşteaptă cu aviditate această revoltă a omului în faţa destinului, spre a pune stăpinire pe el. «II ne *faut pas* mourir trop *malheureux /»*

— Vous ignoreţ; pourtant *que* notre Seigneur est en de tels moments touj'ours *lă, tout plein de* doucewr (

— Dacă e aşa, replică Serica, sînt încredințată că Domnul nu va refuza mîntuirea celor care au iubit viața şi n-au trăit mereu cu imaginea morții înainte.

Această discuție se desfăşura în antreul în care dormea Filip. Toți şedeau în picioare, înghesuiți, aşteptînd să fie admişi în odaia bolnavei. Filip, care auzise disputa, se apropie, după plecarea musafirilor, de patul mamei sale.

— Maman, *dis que tu ne rnounas pas, je ne veux pas que tu meures.*'

— Dar cine ți-a spus că am să mor?

— Nimeni! se intimida Filip şi, din instinct, nu mai scoase un cuvînt.

Astfel adevărul năvălea în ciuda tăcerilor în odaia bolnavei şi cuvîntul ce sta lipit pe buzele tuturor era: moarte. Rîzînd de Grasa, declarată drept filozoafă inconştientă *(who knows and knows not that she knows),* începură să repete toți: «Moartea intră şi prin zid de piatră».

In asemenea împrejurări se ținu la Caty o consfătuire asupra organizării posibile a comerțului în sfera lumii bune. Afară, prin excepție, era soare, însă ger, şi Smărăndache îndeosebi era mare amator de locuri încălzite, neavînd lemne. Se aşeza lîngă soba de teracotă sau lîngă radiatorul cunoscutului pe care îl vizita, absorbea o mare cantitate Je căldură, apoi, cînd prelungirea vizitei ar fi fost contrară decenței, dădea telefon unui alt cunoscut cu bună încălzire şi se deplasa la el, trecînd astfel în cursul unei zile de la unul Ia altul. Doamna Smărăndache făcea şi ea o călătorie independentă în căutarea căldurii, prin casele prietenilor, şi uneori soții se intilneau întîmplător într-un Ioc, pentru ca apoi iarăşi să se despartă. Deci Smărăndache, întîlnind pe regele Vahtang şi pe madam Carcalechi în drum spre Caty, îi însoți. Aici găsiră pe Serica Băleanu, pe madam Valsamaki-Farfata, pe contesa Iablonski şi pe Vasilescu-Lascaris. Era cald, mirosea a apă de colonie fină şi Caty şedea în pat liniştită şi aproape surîzătoare. Primise din Elveția o scrisoare de la Meme.

— Cum, se miră bătrîna Carcalechi, prin poştă ?

— Nu! A adus-o cineva.

Cine, nu ştia. Un necunoscut lăsase Grasei un plic, înlăuntrul căruia, în alt plic, găsise scrisoarea, care era datată relativ recent, cu o lună în urmă.

— Şi eşti sigură că e de la Meme?

— II *rt'y* a *pas* I'ombre *d'un doutel* zise Serica. E scrisul ei.

— Pentru ce nu ți-a scris şi dumitale? întreba madam Carcalechi.

Serica făcu un gest evaziv. Convenise cu Meme ca aceasta să nu facă nimic ce ar fi putut să compromită pe Antoine şi deci nu se mira. Acest secret însă nu-1 împărtăşi doamnei Carcalechi. Scrisoarea confirma primirea bijuteriilor trimise de Caty şi depunerea lor într-o casetă la O bancă. în încheiere Meme adăugase: «Totul e bine, sper să ne vedem cit mai curînd». Şi sublinia. Aceste unice cuvinte de un ordin mai general stîrniră o mulțime de comentarii.

— Ce-a vrut să spună? se întrebă madam Farfara. «Totul e bine.» Bine din ce punct de vedere?

— E o frază oarecare, convențională! zise regele Vahtang. Un fel de «bine, merci!»

— Nu cred! susținu Caty. De ce-a subliniat?

— Şi eu sînt de părere, interveni Smărăndache, stind de-a dreptul pe radiator, că sensul e mult

mai profund. într-o astfel de scrisoare, făcuta în pripă, desigur, Meme, care e o femeie eminamente inteligentă, n-ar ii pierdut vremea să se laude că se află bine...

— Cînd noi ne prăpădim! socoti că e cazul a completa madam Carcalechi.

— Şi pe urmă, observă Vasilevs-Lascaris, acel «sper să ne vedem cît de curînd» subliniat e nu se poate mai semnificativ.

— E o urare banală, zise regele Vahtang. *Adieu chirie, bon courage. Cjardez-moi toujours une bonne place dans voire coeitr.*

Serica protestă:

— Meme nu face niciodată uz de salutări convenţionale. Şi mai ales acum. Toate cuvintele sînt, nici vorbă, cîntărite.

— Ar fi o cruzime din partea ei, zise şi Caty, să ne amăgească cu vorbe. Şi-a îndeplinit misiunea pe care i-am încredinţat-o într-un mod minunat. Aproape nu speram că va fi cu putinţă.

— Nu văd decît două interpretări posibile, vorbi Smărăndache, sălrind puţin pe radiator ca să nu se frigă. Una e: sper că în curînd vei izbuti să vii aici, adică în Elveţia.

— E oare cu putinţă? reflectă descurajată Caty.

— Probabil că Meme crede asta. Cel care a adus scrisoarea ar putea da lămuriri. A doua interpretare ar fi: în curînd vom sosi în ţară.

— Cum? se miră bătrîna Carcalechi.

Vasilescu-Lascaris comentă ipoteza ca fost diplomat:

— Fără îndoială că se iau în Occident măsuri epocale, maşina se mişcă şi în curînd vom asista la evenimente mari.

— în cîtă vreme? întrebă Caty.

— Două-trei luni!

— Aşa mult?

— în orice caz, la primăvară, zise Vasilescu-Lascaris, sper sii revăd Londra.

Toţi fură de părere că scrisoarea, deşi inofensivă, trebuia arsă, întrucît revela o comunicate cu emigraţii. Regele Vahtang scoase din buzunar o cutie de chibrituri, dădu foc plicului învîrtit sul şi îl agită prin aer pînă ce se cuprinse bine de flăcări.

— încep să prind puţin curaj, mărturisi Caty, îl pierdusem cu totul.

— Oricum, observă madam Valsamaki-Farfara, pînă atunci trebuie să trăim. Cu vînzarea nu merge mai bine.

— Sînt aceşti mizerabili negustori de meserie, se revoltă prinţesa lablonski, care aduc marfă nouă şi ne concurează. N-ar trebui să fie admişi la Talcioc.

— Cel mai bun sistem este, explică regele Vahtang, asocierea şi oferta în circuit. Am un binoclu Zeiss de vînzare, dau un telefon la asociaţii mei, aceştia telefonează la cercul lor de clienţi. Din suma primită, abandonez o parte pentru fondul comun al afacerii şi ajutor.

— Un fel de comerţ conspirativ! găsi Smărăndache o denumire.

— Exact! confirmă Prejbeanu rece. Pentru asta e necesar să avem şi un sediu sau un număr mare de sedii în centru, la coasocîaţii cu telefon. Aici, de pildă, n-ar fi rău.

— Voi muta aparatul în odaie la mine! se oferi Caty.

îşi salvase într-adevăr numărul de telefon, cedîndii-1 provizoriu portăresei, care-1 ţinea în odaia ei.

— Prin urmare, se adresă regele Vahtang către Caty, ai primi să intri într-o astfel de asociație?

— Negreşit! răspunse Caty.

— E formidabilă, zise mai tîrziu Prejbeanu despre ea, cînd fu în stradă, către Smărăndache, *elle n'est jamais lasse de vivre.*

Deocamdată, Caty rugă pe madam Farfara să deschidă şifonierul şi să scoată de acolo, pe rînd, unele lucruri în scopul de a fi vîndute la Talcioc.

— Ai aici, zise madam Farfara, un morman de hăinuțe de ale Iui Filip. Ce faci cu ele? De pildă, cu aceşti pantaloni de călărie.

— Crezi că n-are să mai aibă nevoie? A întrerupt lecțiile din cauza bolii şi a vremii, în primăvară înțeleg să Ie reîa.

— Foarte bine, dar celelalte i-au rămas mici, nu-i mai folosesc la nimic.

— Peste zece ani, cînd va fi mare, mă voi uita Ia ele şi-mi voi aduce aminte cum era Ia vîrsta asta.

Cei de față schimbară priviri furişe, iar regele Vahtang luă o valiză mare de piele, ce se afla lîngă şifonier.

— Astea sînt foarte cerute, o poți vinde imediat, dă-mi-o, am chiar acum un client.

Caty aruncă ochii spre valiza decorată cu tot soiul de embleme colorate ale hotelelor din Europa şi America de Sud.

— Voi avea, probabil, nevoie de ea dacă plec în străinătate, obiectă Caty.

Urmă o tăcere generală. Caty începu să geamă, se zvîrcoli în pat, apoi se rugă să fie chemat doctorul. Madam Farfara merse în odaia Grasei şi aviză telefonic pe medicul din bloc. Acesta coborî îndată în halat alb, făcu o injecție, trăgînd în seringă conținutul a două fiole, după aceea ieşi îndată,

fără a scoate un cuvînt. După cîteva clipe, Caty se însenină şi rugă pe madam Farfara să continue cercetarea şifonierului. Aceasta scoase o față de masă cu şervețelele respective. Erau de damasc şi într-o nuanță delicat albăstruie.

— Ce bine le-ai păstrat! zise privindu-le de aproape bătrîna Carcalechi.

— Nici nu le-am folosit. Le-am pus ultima oară cînd a venit la mine colonelul Wachsen.

— Sînt splendide, e păcat să le dai.

— Nu văd altceva ce aş vinde îndată. Aceste lucruri se demodează iute, pot oricînd să cumpăr altele noi. Mai am o garnitură care-mi ajunge cîțivaani. Tot nouă,

— Se schimbă chestiunea, zise madam Farfara cu tonul cel mai normal.

Şi puse deoparte pe un scaun teancul de şervete cu fața nouă de masă împăturită.

— Dar aici în legătura asta ce e? întrebă madam Farfara, scoțînd ceva greu înfăşurat într-o bucată de velur roşu, iar pe deasupra legat cu o panglică lată de tafta cadrilată.

Caty ofta şi făcu semn cu mîna să 1 se dea obiectul, pe care îl aşeză pe genunchi în pat. Desfăcu taftaua, apoi învelitoarea de velur şt scoase un cap de ipsos, cu ochii puțin scofilciți şl închişi.

— Ce e asta? tresări regele Vahtang. Masca lui Pascal?

— Nu, răspunse liniştită Caty, e masca bietului Gigi.

Un fior trecu prin sufletul celor de față. Faptul de a şti că aveau înainte masca unui mort oarecare, iar nu a unei figuri ilustre, deşteptă în ei ideile cele mai macabre. Nu ştiuse nimeni că fosta soție a lui Ciocîrlan avusese o astfel de idee. Cîteva fire de

păr erau înfipte în ipsos, smulse o dată cu retragerea mulajului şi absorbite de gips. Capul lui Ciocîrlan era jalnic, mai dureros la vedere decît un cadavru. Caty sărută pe frunte efigia fostului ministru şi contemplă masca îndelung.

— Ce tînăr a murit! Putea să fie in viaţă azi. Am mai fi trăit de aci înainte mulţi ani împreună. Nu trebuia să facă ce a făcut. Totul fusese aranjat.

Apoi înfăşură iarăşi cu grijă masca în velur şi în panglica de tafta şi o înmînă doamnei Farfara.

— Ascunde-o, te rog, bine, în fund. Filip n-o cunoaşte, nu trebuie s-o vadă niciodată.

— Va să zică, luăm garnitura de masă, spuse madam Valsamaki-Fatfara, pregătindu-se să plece.

Toţi se îndreptară spre uşă grăbiţi.

— E-ngrozitor, răsuflă afară madam Carcalechi, Ou bănuieşte că e pe ducă şi stă liniştită cu mortul în casă. Aş muri de spaimă.

Caty rugă pe Filip, cînd acesta intră în odaie, să-i dea fotografia Iui Oster de pe clavecin. Era pusă într-o ramă grea de argint, dăruită de bancher. O aşeză pe pat, rezemată de perete, şi o privi fix, închizînd din cînd în cînd ochii, ca să-şi evoce fiinţa vie a lui Oster. Stătu aşa pînă ce coborî doctorul să-i facă injecţia. După plecarea lui, întoarse ochii rugători spre Filip.

— Cîntă-mi ceva!

Acesta se aşeză în faţa clavecinului şi începu să execute din bucăţile lui obişnuite. Cînd i se păru că e de ajuns, întoarse capul spre Caty.

— Să mai cînt, mamă *1*

Dar Caty nu răspunse. Filip se îndreptă în vîrful picioarelor spre pat, şi, văzînd că mamă-sa doarme, ieşi din odaie, închizînd uşa încetişor. Instinctul îi spunea că se intîmpll lucruri grave, un sentiment dureros de a fi fără rost pe lume il apăsa. Ieşi în holul blocului, coborî scara şi lipi nasul de cristalul uşii imense ca să vadă ce se petrece în stradă. Era, de un timp încoace, chipul lui solitar de a se distra. Deodată, un bărbat şi un fel de ucenic, unul cu un sicriu în braţe şi celălalt cu capacul lui, se opriră în dreptul uşii. Filip se trase înapoi înspăimîntat. Bărbatul izbuti să deschidă uşa şi să introducă sicriul înăuntru.

— Aci stă, întrebă el, privind un nume scris cu creionul pe fundul coşciugului, tovarăşul Bălan?

— Nu stă nici un Bălan aici, se răsti de sus Grasa, mortul e alături, jos, la pantofar.

Cei doi scoaseră cu greutate sicriul pe uşă. Filip rămase totuşi cu o tremurare a inimii. Cînd reintră în odaia mamei sale, aceasta dormita ca şi mai înainte, gemînd uşor. Doctorul îi făcu altă injecţie şi o lăsă. în dimineaţa următoare, madam Farfara, care vînduse faţa de masă şi adusese banii, o găsi pe Caty respirînd cu oarecare precipitaţie.

— Am visat, zise bolnava cam sacadat, un vis foarte ciudat. Se făcea că Şoim al meu intra pe uşă şi punea capul pe marginea patului meu. Eu îl mîngîiam, iar el îngenunchea, ca să pot să-1 încalec. Potneam călare în spatele lui şi alergam ca vintul pe bulevarde şi pe străzi, pînă ce ajungeam la cimitirul Bellu, unde Şoim se oprea puţin în faţa mormîntului bietului Gigi şi iar o lua în galop. Am călărit aşa nebuneşte pînă am ajuns la Barcelona. Acolo, Şoim a sărit cu mine în mare şi am mers astfel înotînd spre un bărbat care îmi întindea mîinile din valuri...

Vorbind, Caty trase plapuma, şi atunci se auzi zgomotul metalic-vitros al unui obiect în cădere. Madam Farfara privi în toate părţile şi găsi sub

pat rama de argint cu fotografia lui Oster.

— El mă aştepta în valuril încheie Caty cu privirea fixă din cauza dilaudidului.

Rugat de Alee Zănoagă, profesorul Şaramet mai trecu o singură dată pe la Caty, însoţit de doctorul din bloc. Bolnava respira dificil şi era ameţită de stupefiante. Aproape că nu dădu nici o atenţie lui Şaramet, care o descoperi şi o palpă uşor în toate părţile. Zări şi urma violacee de pe mamelă şi o scrută îndeaproape.

— E un simplu hematom, explică el în săliţă doctorului. Dezastrul e înăuntru. E chestiune de ore. Dacă suferă, daţi-i morfină.

Monseniorul Valentin de Băleanu aflǎ iute despre starea bolnavei şi trimise, spre a-i cunoaşte dispoziţia sufletească, pe contesa lablonski. Tuşind sec, contesa se apropie de muribundă.

— Scumpa mea, sînt bolnavă de piept, de atîtea ori am crezut că mor şi, iată, sînt ani şi trăiesc. Dar cînd mi s-a părut că mă prăpădesc, am chemat preotul şi m-am mărturisit. Asta uşurează, dă linişte. Eşti catolică acum, vrei să vină monseniorul?

Caty, suflînd greu şi privind spre tavan, nu răspunse nimic. în cele din urmă, contesa plecă, iar monseniorul, interpretînd tăcerea ca o aprobare, se prezentă înaintea bolnavei, însoţit de subdiacon, care venise doar spre a-i aduce superpeliciul şi un crucifix, obiecte pe care le lăsase discret în săliţă.

— Je *viens, ma jîlle,* debită prinţul prelat, *vous apponer la consolation de la* retigion...

La început, Caty nu zise nimic, apoi, întoreînduse şi zărind pe cei doi oameni în negru, deschise ochii mari înfricoşaţi şi începu să ţipe răguşit şi disperat:

— Nu vreau să mor, nu vreau să mor!

Şi căzu pe spate. Doctorul, coborît în pripă, îi făcu o injecţie. Caty agoniza, fără cunoştinţă, toată ziua următoare. Serica Băleanu, madam Farfara şi bătrîna Carcalechi scoaseră pe Filip afară din odaie, încredinţindu-1 că mamă-sa are nevoie de linişte. Zdrobit de oboseală, copilul adormi îmbrăcat pe canapeaua lui. Dimineaţa, Caty dormea liniştită şi luminoasă la faţă, învelită pînă sub bărbie cu un cearceaf, pe piept cu un crucifix de abanos. Două luminări groase in sfeşnice de alamă ii ardeau la căpătîi. Monseniorul, îngenuncheat în faţa patului, cu capul pe marginea Iui, murmura rugăciuni, în palmele împreunate.

XXV

— Madam Fatfara, zise Ioanide după ce termină de citit toate hîrtiile din scrinul negru, ajutat de explicaţiile bătrînei sale prietene, ce părere ai, în definitiv, despre această Caty?

— Aş fi curioasă să ştiu ce opinie ai dumneata despre ea.

— A avut, fără îndoială, foarte mult temperament. Era, îmi închipui, ceea ce se numeşte de obicei o femeie fascinantă. Dar...

— Dar nu ţi-ar fi. plăcut.

— Şi da, şi nu.

— în cele din urmă, nu ţi-ar fi plăcut. Dumneata, Ioanide, ţi-am mai spus, eşti un om excepţional, care vrăjeşti femeile inteligente (arhitectul făcu un gest de plictiseală cu mina) şi care te-ai obişnuit ca ele să-ţi cadă la picioare.

— Uneori cad, vreau să zic cădeam eu la picioarele lori rise îoanide.

— De formă. Le sperii cu asta mai mult ea cu orice. Dai porunci în genunchi, cum singur ai spus odată.

— Le potriveşti bine, madam Farfara.

— Caty n-avea cultul omului mare, se entuziasma de poziţia socială a bărbaţilor, eta o snoabă. Voia să primească omagii, insă nu dădea nimic din sufletul ei. De aceea a iubit tot bărbaţi care-i erau inferiori.

— Acel Francisco Oster pare să fi fost, totuşi, un om inteligent.

— Nu l-am cunoscut. Din cîte am auzit vorbindu-se era un timid. Există astfel de cazuri cînd un bărbat, voluntar în cariera lui, să fie totuşi sfios faţă de femei. Şi la urma urmelor, Oster a fost un om de afaceri, şi Caty s-ar fi potrivit perfect cu el.

— Nu o văd pe Caty trăind azi.

— Aici ai mare dreptate. De nu murea, ar fi fost foarte nefericită. Era pricepută, răbdătoare, calculată, rece, mai ales cînd era vorba de afacerile ei. Dar nu putea trăi decît ca rentieră, cu acţiuni, moşii, apartamente, grajduri de cai. Să-şi cîştige zilnic existenţa era o imposibilitate organică pentru ea. Asta i-a şi măcinat sănătatea.

• — O femeie a unei lumi apuse.

— Era exuberantă numai în cercurile mondene, unde se rîdea de nimicuri, cu ceilalţi se purta distantă şi plictisită.

— Distantă este şi Serica Băleanu şi văd că trăieşte.

— Ei, e cu totul altceva. Serica e prinţesă! E arogantă chiar cînd pare simplă şi modestă, fiind sigura că o Băleancă rămine o Băleancă. Toţi sînt aşa. într-un fel îi place drama prin care trece, cum spune ea, pentru că se socoteşte martiră şi e încredinţată că mîine aristocraţia va fi iarăşi mare şi tare. Caty însă, ştiindu-se fata lui Nicu Zănoagă, n-avea, fată avere, îndrăzneală în viaţă. Hangerliii, Basarabii, Bălenii nu-i dădeau mare importanţă. Pentru ei un Zănoagă ori un Ciocîrlan nu însemna nimic dacă nu mai avea suprafaţă socială. Acordau atenţie Caty-ei numai pentru Filip şi puţin şi din cauza Chiriachiî.

i
j
I

— Poate că de-ar ti fost mai tînără, Caty putea fi reeducată, nefiind apăsată de prestigiul unul nume. O anume vitalitate nu-i lipsea.

— îoanide, cted că te-nşeli. Nu o văd pe Caty muncind în fabrică cri înfiacărîndu-se de o idee.

— Oricine arde de o mare pasiune se poate preface sufleteşte. Nenorocirea e de a te naşte cu sîngele îngheţat.

— în definitiv, îoanide, dumneata ai fi fost in stare să reeduci şi o femeie cum era Caty> Dar mi se pare mie că te-ai îndrăgostit de o moartă.

îoanide privi un punct în gol şi nu răspunse nimic. N-ar ii iubit pe Caty fiindcă bănuia că aceasta fusese mai mult o senzuală decît o femeie cu sentiment. O fiinţă plină de viaţă urmăreşte o idee bună sau rea. Ideea rea poate fi revizuită, şi în acest înţeles un om e educabil.

— Ştii care este însuşirea de căpetenie a unui om adevăratî întrebă îoanide pe madam Farfara fără raport aparent cu discuţia începută.

— Să fie şarmant, îoanide.

— Nu, madam Farfara, să se schimbe în chip neaşteptat pentru ochiul superficial, începînd o

viață nouă. Un om care e compus din mai mulți oameni.

Smărăndache făcu într-o zi o vizită lui Ioanide. Părea foarte contrariat, chiar trist. Toată compoziția amabilă a fizionomiei Iui fusese sfărîmată, o iritație dădea mişcări convulsive muşchilor faciali.

— Am venit să vă fac o rugăminte, zise Smărăndache aşezindu-se pe marginea unui scaun aşa cum era, îmbrăcat cu paltonul.

— Mă rog! îl încuraja arhitectul.

— Ministerul Sănătății are, după informațiile mele, printre medicamentele importate, şi unul care mă interesează.

Şi-i spuse numele, pe care Ioanide nu-1 reținu, fiind prea complicat.

— Ministrul este membru corespondent al Academiei, dacă l-ați ruga, ar putea să acorde un număr de fiole.

— Am să încerc, iubite domnule Smărăndache. Fă-mi o notiță. La ce slujeşte această doctorie?

— E un regenerator puternic al țesuturilor, care opreşte procesul de involuție.

Ioanide avu un moment bănuiala că Smărăndache căuta un excitant al funcțiilor vitale pentru el personal. Şi madam Farfara îl rugase, făcîndu-se a glumi, să o recomande la Institutul C. I. Parhon pentru o vitamină oarecare, ce avea reputația dc a produce o întinerire miraculoasă.

— Ai nevoie dumneata de un astfel de medicament? întrebă zîmbind Ioanide, care se temea să nu fie ironizat cerîndu-1.

Smărăndache părea însă foarte emoționat.

— Nu pentru mine, ci pentru tata. Suferă de o diminuare continuă a forțelor, deşi nu se poate diagnostica precis nici o boală. Tonusul vital este deficient.

— Cîți ani are tatăl dumitale?

Inteligența făcu pe Smărăndache să coboare privirile, puțin stînjenite, sentimentul filial fu mai tare:

— Are nouăzeci şi unu de ani.

— La această vîrstă, observă Ioanide, slăbirea forțelor e în ordinea naturii.

Smărăndache crezu pierdută cauza sa şi deveni volubil:

— Normal e foarte viguros, a avut o gripă care 1-a slăbit şi cred că prin medicamentul acesta îşi va recăpăta forțele.

— Iubeşti mult pe tatăl dumitale, zise el pentru sine.

Smărăndache încercă să ascundă tăria sentimentelor sale printr-un vocabular uşuratec:

— E, oricum, dezagreabil să laşi să piară un om cînd ar fi putut fi salvat. O experiență în plus nu strică.

— Voi solicita medicamentul, îl îmbărbăta Ioanide. Totuşi, de aci înainte ttebuie să te obişnuieşti cu ideea că bătrînul nu poate trăi la infinit.

— Cu toate astea, nu dezarma Smărăndache, azi se vorbeşte serios în ştiință de o prelungire a vieții. Trăim prea puțin în raport cu alte viețuitoare.

Ioanide îl auzise odată pe Smărăndache facind o teorie contrară. Atunci, se vede, tată-său era sănătos. în fond, fu cuprins de admirație față de acest fiu matur, care nu putea concepe să-şi piardă părintele. Şi dacă tremura de viața lui acum, cînd bătrînul avea nouăzeci şi unu de ani, nu era nici un motiv să se consoleze dacă acesta ar fi fost bolnav

la o sută de ani. Smărăndache, într-un cuvînt, nu admitea moartea în univers.

— Ascultă, Elvira, zise îoanide privind pe fereastră intr-o dimineață, vezi pe junele călăreț cu aer așa de serios? Parcă mi-e o figură cunoscută.

— Am impresia că e Filip, l-am mai văzut călare mai deunăzi.

— De unde pînă unde?

îoanide anchetă pe madam Farfara.

— E Filip, confirmă aceasta. Un jocheu, cate i-a mai dat lecții de călărie, îi împrumută din cînd în cînd calul. Și haina de piele de pe el o are tot de la jocheu. Dacă vrei, ți-1 aduc într-o zi, băiatul a crescut, a început să judece și e foarte tînăr. Prințesa Hangerliu o să-1 distrugă cu pedagogia ei.

Filip veni într-adevăr cu madam Farfara. îoanide îl reținu la masă. Băiatul era îmbrăcat cu un surtuc cam mic și cu mînecile scurte și purta pantaloni de sport prinși cu catarame la glezne. Avea înălțimea unui om matur și se urițise puțin, glasul îi era echivoc, cînd gros, cînd subțire, o mustață îngustă ii mijea deasupra buzelor.

— Cîți ani ai? îl întrebă îoanide.

— Șaisprezece!

— Hm! Devenim mari!

Filip începuse să semene puțin cu Max Hangerliu, se mișca întocmai ca acela, cu multă dezinvoltura, cu o nuanță de sfială infantilă, fără a făptui nimic ce ar fi contravenit decenței. Nu rîdea prostește ca Max, dar avea totuși un fel de a căsca gura și a emite un rîs gutural ce amintea ilaritatea lui Hangerliu. Ochii îi erau focoși, gura senzuală. Madam Farfara pretindea că era Caty leit, cel puțin în anume ținută a capului. La masă, Filip se purta ca un om care frecventase cele mai distinse reuniuni mondene, era înfometat și mînca mult și fără a-și ascunde apetitul, totuși cu un tact desăvârșit. Din vin gustă foarte puțin, spre a nu distona, după aceea bău apă. In sfiala lui mocnea un început de insolență, prevestit prin liniștea cu care primea sau refuza, ca și cînd rostul celorlalți oameni ar fi fost să-1 satisfacă pe el.

După masă, într-unui din saloanele mici, îoanide îl supuse unui mic interogatoriu:

— Ai acum șaisprezece ani, ce ai de gind să faci 7

— Nu știu! răspunse Filip. Vreau să muncesc.

— Nu-i greu să muncești, depinde de ramura de muncă pe care vrei s-o alegi.

— Orice, numai să muncesc !

— Dacă **e** așa, vino pe șantierele mele, îi propuse în glumă îoanide, zidăria e o meserie plăcută. Și eu am lucrat. îți dau ca profesori pe nea Vasile și pe Leu.

Filip zîmbi incredul.

— Tanti, prințesa, **e** de părere, zise el, că astfel de meserii nu sînt pentru mine. Nici cariera muzicală n-ar dori s-o urmez.

— De ce?

— Zice că nu e nimerită pentru... noi.

Prințesa spusese exact așa :«Un prinț rumân nu se face țambalagiu. Faites *de la musique chez vous,* si *cela vous atnuse, jamais comme gagne-pain.»*

— Un mare muzician, tinere, e un adevărat prinț. Nu știu numele electorilor germani, dar pe al Iui J. S. Bach îl știu.

— Nu cred că am vocație de mare muzician.

— N-are de a face. Muzica **e** un meșteșug ca oricare altul și ca atare onorabil. Poți fi excepțional sau poți rămîne un modest instrumentist. O orchestră nu se compune din genii.

— Are mare talent, doar l-ai ascultat, interveni madam Farfara intuind neplăcerea ce-i producea lui Filip ideea de a fi un simplu element într-o orchestră. S-a specializat în clavecin, cu studiu, are să-şi facă, cu siguranţă, un nume.

Filip zîmbi uşor. I se păru că madam Farfara face o ironie. Cu educaţia pe care o primise, a spune unui Hangerliu sa-şl facă un nume i se părea absurd. Avea un nume, recunoscut într-un cerc lestiins, şi se mira doar că nu e aclamat pe stradă. Preocuparea lui era doar cum să-şi cîştige existenţa.

— E adevărat că am făcut progrese la clavecin, dar n-aş vrea să devin un artist de mîna a doua. Prefer să îmbrăţişez o meserie simplă, care să nu-mi strice mîinile, ca să pot şi cînta... pentru mine. Toată lumea munceşte azi.

— înţeleg bine ce vrei să spui, amice. Vrei să ftl intiiul, princeps. Foarte bine. Condu locomotiva sau tractorul. Asta nu strica mîna. în timpul liber poţi cînta la clavecin.

— Ioanide, zise Elvira puţin alarmată de violenţa arhitectului. Filip nu e făcut pentru o muncă manuală, vreau să spun grea. Doreşte o meserie intelectuală, ca tine.

— Munca mea nu e intelectuală, sînt un simplu zidar. însă, fireşte, poate să se dedice şi ştiinţei.

— N-am studii, mărturisi Filip.

— N-are încă liceul, explică madam Farfara. însă a făcut cu profesori particulari studii excelente.

— Nu mă simt dotat pentru ştiinţă! mărturisi Filip. Prefer o muncă manuală. Muncitorii sînt azi foarte stimaţi. Aş vrea să devin, în cazul cînd nu izbutesc în muzică, un lucrător fruntaş.

— Eşti un orgolios, vru să spună Ioanide, apoi se rectifică. Eşti un ambiţios. însă află de la mine: două meserii deodată nu poţi face. A fi miner, deschizător de galerii, şi, în acelaşi timp, organîst emerit nu-i în ordinea firii. Amîndouă sînt munci manuale care cer o mare concentraţie fizică şi sufletească. Fii numai miner.

Filip tăcu.

— Văd că nu te-neîmă. Fii numai clavecinist, cu orice risc. Şi, la urma urmelor, de ce ţii nt«-parat să te faci muncitor?

— Numai muncitorii sînt azi stimaţi... Altfel...

— Altfel nu te-ai face muncitor.

— Ba da, dacă ar depinde numai de mine. Tanti crede altfel.

— îmi iau îndrăzneala să te întreb ce crede doamna prinţesă.

— Că un tînăr ca mine... care se trage dintr-o familie... în care a fost un domn, trebuie să n-aibă alta preocupare decît păstrarea numelui.

— Crezi că Hangerliii vor mai domni vreodată?

Filip se înroşi.

Ioanide îşi dete seama că a mers prea departe. Desigur, ideea că urmaşii lui Hangerliu, domn efemer în Ţara Românească, ar putea vreodată să revină în scaunul voievodal după domniile pămintene, monarhie şi republică era o fixaţiune a prinţesei, care, nu-i vorbă, izbutise să se facă interesantă cu această pretenţie şi să turbure cu ajutorul relaţiilor ei pămîntene şi internaţionale şi cu conspiraţiile ei viaţa politică. însă a spune asta unui adolescent, invitat la masa, era cam brutal. Vina cădea asupra educaţiei greşite. Tînărul rătăcit trebuia scos încetul cu încetul din visele lui.

— Mulţi mi-au spus, reveni Filip în discuţie, preocupat de a stabili un adevăr, că nu vor mai ti niciodată domnii. Dar tanti zice că o familie ui

care s-a ilustrat în trecut şi a domnit nu trebuie sâ ţină seama de prezent, ci să se poarte ca şi cînd ar putea fi vreodată chemată Ia tron. Românii sînt îndreptăţiţi să continue tradiţia imperiului bizantin şi să facă dfn Bucureşti un nou Constantinopol, iar familia noastră e ultima dinastie cu drepturi împărăteşti.

Ioanide privi uluit la junele după el nebun, deşi cunoştea aceste idei himerice ca fiind ale Mişcării centurionale.

— Tinere, ai citit cărţi de istorie?

— Numai pe acelea pe care mi Ie-a dat tanti.

— Şi care e cartea mai importantă pe care ai studiat-o ?

— *Discours sur l'histoire* universelle de Bossuet. Cunosc şi pe Montesquieu,

— Prinţesa e... (Ioanide vru să spună: ţicnită, apoi căută un eufemism) o originală. Ai dat vreun examen ?

— încă nu, m-am înscris acum. Sper să dau cîte două examene într-un an.

— Asta e o greşeală a prinţesei, recunoscu madam Farfara, nu I-a lăsat să urmeze şcoala. Şi-a echivalat doar cursul francez, aşa încît are numai doua clase de liceu vechi. Gaittany a intervenit să i se aprobe să depună examen particular. Filip este, de altfel, admirabil pregătit, ar putea intra şi Ia Universitate. Antoine 1-a preparat şi la partea ştiinţifică.

— Foarte bine, şi Ia istorie te prezinţi cu Bossuet şi cu Montesquieu? glumi Ioanide.

Filip tăcu.

— Asta n-ar fi o greutate, zise madam Farfara, s-ar pune în curent foarte uşor cu programul. Prinţesa îl ia insă din mînă orice carte şi apoi şi el a început să cam asculte de ea.

— Prin urmare, trebuiesc convinşi amîndoi să renunţe Ia Bossuet.

— în definitiv, dacă ai să citeşti cărţi despre revoluţia rusă şi despre comunism, linişti madam Farfara practic pe Filip, ai să devii comunist? Totul e să-ţi iei examenele şi să poţi urma Conservatorul sau o şcoală superioară.

— Nu vreau să mint! răspunse Filip foarte serios. Un Hangerliu nu trebuie să mintă.

— Şi bietul Max striga, zise madam Farfara: «Voi fi mai feroce decît Maximilien Robespierre. Voi fi călăul aristocraţiei. A *bas les aristos!»* Ai săi rîdeau. Pe urmă s-a potolit, şi felul cum a murit dovedeşte că nu şi-a trădat clasa lui.

• — Am plictisit pe băiat cu atîta morală inutilă, zise Elvira cu filozofie, văzind că Filip se înroşi cînd madam Farfara pomeni de Max. Cîntă-ne ceva!

Ca un tînăr plin de educaţie, Filip profită repede de propunere şi închise dialogul, vizibil neplăcut penttu el, făcînd cîteva acorduri la pian. Cîntă deci două bucăţi mici, după care ceru învoirea de a se retrage.

—- Filip e un băiat plin de surprize! revelă madam Valsamaki-Farfara după plecarea Iui. E cam încăpăţînat şi pornit spre risc, ca şi Max, deşi îl cred mai îndîrjit decît tată-său. Prinţesa are şi ea oarecare dreptate. Băiatul simte că poziţia lui e falsă, ceea ce vede în cercul Iui şi ceea ce se petrece pe stradă se bat cap în cap,

— Madam Farfara, tot ce se poate face e să renunţe la tron şi să ia mistria în mînă. Sau, în fine, să cînte la clavecin.

— Hei, rîse madam Farfara, să vedem dacă-i convine. Ai lui il iau în serios, fetele, în special, îl adoră, îl numesc «mon petit princ«», are intrare

oriunde in «lumea bună». Chiar prinţesa Zoe Basarab, care contestă drepturile Hangerliilor, a fost încîntată cînd Filip a participat la o serată-*gouter* cu dovleac copt. Apropo de fete. Ei bine, Filip este surprinzător.

Şi madam Farfara explică despre ceea ce era vorba. Lotte Bellio, corista, îl rugă să o acompanieze la pian cînd repeta. Filip intră cu ea într-una din sălile de studiu cu pian din Palatul cultural. Pe cînd se odihneau după o repetiţie, Lotte păru a observa în purtarea lui Filip ceva neobişnuit.

— Ce e cu tine, mon petit ***prince,*** de ce mă priveşti aşa fix?

Filip făcu din cap un gest srîngaci, ca şi cînd l-ar fi supărat gulerul.

— Eşti frumoasă! zise el, înroşindu-se puţin.

— Nu te ştiam aşa de galant! în tot cazul îţi mulţumesc de compliment.

— Te iubesc, declară deodată Filip, însă discret, cu o remarcabilă stăpînire de sine.

Lotte Bellio era o fată care, tare pe numele ei aristocratic, nu se mira de nimic şi se acomoda situaţiilor celor mai paradoxale, cu condiţia ca totul să se petreacă în cercul protipendadei.

— Ce-ai zis? întrebă ea afectat distrată.

— Te iubescl repetă Filip.

înainte ca Lotte să găsească un răspuns, se simţi cuprinsă puternic în braţe şi sărutată pe buze. Lăsă pe agresor să-şi desfacă mîinile singur, fără să-1 respingă, apoi stătu puţin să se dezmeticească.

— Dar ştii să săruţil unde ai învăţat asta?

Filip o sărută atunci îndărătul urechii.

Lotte Bellio se trase înapoi fără grabă şi se apără rizînd.

— Cîfi ani ai, micul meu prinţ?

— Şaisprezece!

— Eu am nouăsprezece, iubitule. Situaţia e cam grea.

— Te iubesc! mai spuse încă o dată surd Filip, cu insistenţa adolescenţilor care folosesc pentru întîia oară un cuvînt solemn.

— Nu eşti de dispreţuit, recunosc, eşti simpatic şi ai şi nume. Dar cum am să-mi pun eu mintea cu un băiat de şaisprezece ani? Ce-o să zică prinţesa Hangerliu? Mon *Dieu, tu* es *scandaleusement drotique.*

Şi începu să mîngîie pe Filip pe cap într-un chip ostentativ matern. Indispus, Filip îi dădu mîna la o parte şi se îmbrăcă în haina de piele, cu intenţia de a ieşi.

— Stai, *mon amour,* nu mă lăsa singură, condu-mă.

Pe drum Lotte Bellio îl sîcîi pe Filip în toate chipurile.

— Mă întreb cu cine semeni. Hangerliii au într-adevăr reputaţia de a fi afemeiaţi! Dar de unde ai învăţat tu să săruţi după ureche ?

Filip călăuzi acasă pe Lotte cam bosumflat. Se simţea luat peste picior. Nu îndrăzni să mai scoată nici un cuvînt sentimental, de altfel nici n-ar fi ştiut ce să spună. Gesturile şi cuvintele « te iubesc» îi reveneau din instinct, literatură pasională nu prea citise. Cu alt prilej, Lotte Bellio, văzîndu-1 rezervat şi adumbrit, căută să-1 consoleze.

— Sper că eşti un băiat de spirit, nu lua lucrurile în tragic.

Şi prinzînd în mîini capul lui Filip, îl sărută ea pe buze. Cînd i se păru că acesta întinde mîinile s-o cuprindă, se retrase repede şi, rîzînd, se făcu a fugi.

— Treci la pian, Filip, că vreau să repet. Să lăsăm copilăriile.

La ieşire îl luă totuşi de braţ. îi plăcea să se distreze pe socoteala Iui, ori simţea o anume atracţie pentru un mascul mai tînăr decît ea?

— Mai e un caz în cercul nostru de disproporţie de vîrstă, zise Lotte Bellio, acela al lui Prejbeanu şi al generălesei Cernicev. E drept că diferenţa la ei e ca de la mamă la fiu. Vom vedea, poate că după matură chibzuinţă îţi voi permite să-mi faci propuneri.

Lotte Bellio nu se sfii a denunţa pe Filip prietenelor şi prietenilor ei mai tineri, chiar cînd acesta era de faţă.

— Filip mi-a făcut declaraţii. Ştie să sărute fetele.

Nimeni nu păru scandalizat. Cu toate astea nu se petrecu în văzul tuturor nimic reprobabil. Filip se purta cu răceală, se roşea puţin şi atît. Convorbirea lui rămînea a unui copil inocent. Totuşi fu de multe ori zărit cînd se întîlnea cu Lotte. Era neliniştit şi odată dispăru de acasă noaptea, lucru descoperit din întîmplare de prinţesa Hangerliu. Dacă Lotte era ori nu ispitită de a se lăsa cucerită de un imberb nimeni nu ştia şi nu spunea, şi chiar madam Valsamaki-Farfara găsi de cuviinţă a păstra o discreţie desăvîrşită în această privinţă.

— Cred, fu singura ei concluzie, că Filip va trebui căsătorit foarte tînăr. Prinţesa a înţeles asta şi cu o listă de familii vechi autentice înainte studiază foarte serios problema.

într-adevăr, Hangerlioaica întrebă odată pe mareşalul Cornescu:

— Lotte, fata lui Bellio, cîţi ani are?

— Vreo optsprezece-nouăsprezece.

— Şi cu ce se ocupă ?

— E coristă la Operă, mi se pare că a început să cînte şi solo.

— O Bellio coristă! Ce oroare! Aş prefera să spele vase. Are sentimente de rumâncă? Merge la biserică ?

— îmi închipui că da, nu-ţi jur în privinţa mersului la biserică. Tinerii de azi nu prea sînt bisericoşi.

— Şi cum arată la faţă ? Nu-mi aduc fine aminte. De felul lor aceşti Bellio sînt cam botoşi,

N-avu prilejul să se ocupe de această afacere, pentru că Filip dispăru în toiul iernii şi toate cercetările pe Ia cunoscuţi şi în locurile unde se bănuia a se fi refugiat rămase infructuoase.

— Filip a fost răpit! fu concluzia romanţioasă a mareşalului şi a celorlalţi.

Curios e că lucrul era adevărat. Pe marginea lacului, pe cînd trecea călare, îl întîmpină într-o dimineaţă un preot voinic cu bărbuţă conică şi cu o aprindere de furuncule pe faţă. Era Gavrilcea. Preotul îl opri autoritar şi calm şi-i făcu semn să descalece.

• — Dumneata eşti Filip Hangerliu, nu?

— Da! răspunse băiatul,

— Eu sînt Gavrilcea, de fapt Gavrilcea-Hangerliu. Sîntem oarecum rude, prin alianţă. Meme, soţia mea, este sora lui Antoine Hangerliu. Ai auzit de mine?

— Mi se pare. Tanti spune că sînteţi un bandit. Prinţul Basarab zice că aţi fost ceva foarte mare, o eminenţă gri.

— Am fost. Să nu spui nimic despre mine. Aş vrea să-ţi destăinui lucruri care te interesează, este în această ţară o lume care pune mari speranţe în dumneata. Afară de asta, o persoană care a

fost foarte apropiată de mama dumitale ar dori să te vadă. Vrei să vii cu mine undeva, departe? N-ai ce pierde. Aci te plictiseşti cu prinţesa, n-ai nici un viitor.

— Unde să viu?

— Nu pot să-ţi spun. Ai încredere în mine. Mîine dimineaţă la ora şapte sâ fii în sala de aşteptare a gării, lîngă casa de bilete. Ia-ţi un mic pachet de obiecte trebuincioase şi dacă se poate o pătură. La revedere!

Filip, ca mulţi de vîrsta sa, era inteligent şi cu intuiţii surprinzătoare, însă totodată aventuros şi naiv. Pe Hangerlioaica o asculta ca pe o persoană care merită respect în calitate de căpetenie morală recunoscută de o clasă întreagă de oameni, n-o considera totuşi o adevărată mamă. Se simţea cu desăvîrşire liber şi în voia soartei, lucru de care era şi mîndru şi trist. îşi verifica prin întrebări discrete noţiunile lui despre Gavrilcea.

— Tanti, e adevărat că Gavrilcea e rudă cu prinţul Antoine, fiind căsătorit cu Meme Hangerliu?

— De unde pînă unde? Ce idee ţi-a venit cu acest Gavrilcea?

— Chiar dumneata ai vorbit odată. îl chema Gavrilcea-Hangerliu.

• — Vezi-ţi de treabă, să nu te mai aud pronunţând acest nume. Apropo, dacă-ţi aţine calea un popă cu bube pe faţă şi cu bărbuţă şi încearcă să stea de vorbă cu tine, întoarce-i spatele. E un om primejdios.

Băiatul pricepu îndată că preotul era într-adevăr Gavrilcea-Hangerliu. Cît despre omul care avea să-i spună ceva era convins că acesta nu putea fi decît « unchiul» Remus Gavrilcea, asupra căruia făcuse aluzii deseori mamă-sa, Caty, şi doctorul Zănoagă. Auzise că fostul colonel trăieşte în păduri. Filip credea că avea o îndatorire de îndeplinit faţă de el şi de cîteva ori visă că străbătea călare codri întunecosi şi că întîlnea un om înalt, căruia îi înmîna un mesaj. Filip fu la ora convenită la gară, unde întîlni pe Gavrilcea. Acesta îl primi cu multă linişte, ca şi cînd i se părea foarte firesc ca Filip să vie, îi cumpără şi lui bilet de tren şi se suiră într-un vagon de clasa a treia. Purtarea lui Gavrilcea era ca a unui cetăţean de treabă, care nu se îndoieşte că toţi îşi dau seama de acest lucru. O singură dată nu aruncă priviri îngrijorate în juru-i, nu dibui locuri ascunse, nu evită a răspunde la întrebări, deşi fără a căuta vorba cu orice preţ. Se aşeză cuminte pe banchetă, la geam, în faţa lui Filip, şi cînd trenul porni, începu să contemple periferiile oraşului şi cimpurile acoperite cu zăpadă. Pare cu neputinţă ca vestitul Gavrilcea să fi trecut neobservat autorităţilor atîta vreme. E probabil că era supravegheat de departe şi lăsat să se mişte în voie, ca unul ce nu putea fugi din ţară. Prin itinerariile şi contactele lui, autorităţile puteau să-şt dea seama dacă avea legături secrete cu personaje suspecte. E de bănuit că şi Gavrilcea ghicea de ce natură este relativa libertate de care se bucura, şi profita de ea, neputînd face altceva, în nădejdea că întîmplarea ar fi putut să-1 ajute să scape înainte de a fi descoperit oficial. Caracteristică în tot cazul rămînea nepăsarea lut, absenţa aparentă a oricărei anxietăţi, înfruntarea molatecă a morţii. Accidente precum incendiul de pe şantierul Palatului cultural nu spuneau nimic bun despre Gavrilcea şi indicau pentru el un epilog grav. Filip nu ştia, fireşte, nimic din toate astea. Gavrilcea îi impunea prin enigmatica lui perso-

nalitate. Spre orele nouă, falsul preot scoase din servieta lui cîteva felii de franzelă şi salam şi îndemnă pe Filip să le ia, el însuşi începînd să mănînce. Avea şi o sticlă de vin negru şi un pahar de galalit. Turnă băiatului o jumătate de pahar de vin, iar după ce acesta bău, îşi turnă şi lui nu mai mult. Apoi, sfîrşind gustarea, închise servieta şi o puse în plasă, nu fără a întreba pe Filip dacă s-a săturat. Trenul trecu podul pe o apă cu albia lată.

— Acesta-i Oltul! atrase atenţia Gavrilcea lui Filip.

Ca să vadă mai bine peisajul, ieşiră după aceea pe culoar şi se aşezară la un geam al acestuia în picioare. Un bărbat tînăr, cu mustaţă neagră, subţire, şedea şi el rezemat de un perete al culoarului. Ţinea în gură o ţigară neîncepută şi avea aerul obosit. Gavrilcea trase din buzunarul sutanei o cutie de chibrituri şi o oferi călătorului spre a-şi aprinde ţigara, în sinea lui n-avea nici o îndoială că avea de-a face cu un agent al securităţii. Acesta îi mulţumi foarte călduros. Gavrilcea se dădu jos cu Filip la Rimnicu-Vîlcea. Cu căciula înaltă pe cap şi cu un soi de canadiană largă de doc, căptuşită cu blană de ren, pierduse aerul clerical. Merse spre marginea oraşului, de-a lungul unei alte văi largi, cu o gîrlă rătăcită în prundişul lat, şi se opri lingă un autobuz aproape plin de ţărani, îşi luă două tichete de la staţia apropiată, aşezată în parterul unei case, pe o stradă mirosind a ţuică din cauza unui depozit apropiat. Cînd se urcă în maşină, Filip zări jos pe tînărul plictisit şi cu mustaţă subţire. Acesta părea a £ venit tot pentru autobuz, totuşi nu se urcă în el. Gavrilcea nu-i acordă nici o privire. Călătoriră astfel pe marginea apei şi în susul ei, trecînd podeţe, intrînd o dată chiar in albia unei gîrliţe, deoarece podul era putred şi urma să fie refăcut, precum se ghicea din grinzile de lemn adunate pe mal, dădură de mori cu apă clocotind la jgheaburi printre colţi de gheaţă iviţi în timpul nopţii reci pe marginea pereţilor de scînduri, auziră vuietul unei adevărate cataracte de ciţiva metri înălţime, căzînd de la un nivel al văii la altul mai jos. Fundul albiei eta de piatră curată, rîul îşi tăiase drum în stîncă, de o parte şi de alta se ridicau verticali pereţi grandioşi de ceva ce părea granit ori bazalt. Maşina se opri la un pod unde valea se lărgea puţin, făcînd loc unui sat. Gavrilcea porni mai departe cu Filip de-a lungul apei pînă ce ajunse la alt pod de lemn. Mirosea a brad şi a molift. O luară în sus pe o vale laterală, aproape verticală, în marginea căreia şerpuia repede printre mormane de frunze putrede un izvor.

— Ai obosit? întrebă Gavrilcea pe Filip.

— Nu!

Suiră astfel vreo două ore. Gavrilcea dăduse iar lui Filip franzelă şi salam şi mîncară in mers, spre a nu pierde vremea. Urcuşul avea multe întorsături, uriaşe masive de piatră se aşezau de-a curmezişul drumului, care se îndoia pe sub pereţii lor. Numeroase adîncături în chip de porţi şi ferestre oarbe îţi dădeau iluzia de a te afla înaintea unor fortăreţe. Cărarea trecu o dată deasupra unui izvotaş repede, fulgerînd peste bolovani de piatră într-o prăpastie ameţitoare. Două trunchiuri de brad nu prea groase şi rotunde ca fusele slujeau drept punte. Gavrilcea calcă pe ele deasupra abisului cum ai merge pe stradă, cu o lipsă de ezitare de necrezut, aşteptînd şi pe Filip, către care întinse

o mînă. Din mîndrie, băiatul se încrezu destinului şi, păşind peste fusele alunecătoare puţin de gheaţă, trecu. Apăreau mereu pereţi abrupţi de stîncă, iar în jos se desfăşurau ca nişte şanţuri de piatră drumurile înguste ale izvoarelor. Vegetaţia căţărată pe povîrniş era mai degrabă rară şi torturată şi mai ales în direcţie orizontală sau curbă, deoarece pomii cu rădăcina înfiptă în peretele vertical o luau lateral spre soare, încercînd să se îndepărteze de umbra malului, crescînd ca grinzile unui tavan pe deasupra văii. Deodată Gavrilcea se opri.

— Am să te rog să nu te superi. Raţiuni superioare, pe care ai să le cunoşti mai tîrziu, cer ca nimeni afară de mine şi de persoana pe care o vom întîlni să nu cunoască drumul pe care îl vom lua. Nu mă îndoiesc de lealitatea dumitale, alţii însă pot să obţină o mărturisire cu forţa. Cînd nu ştii nu poţi divulga. E un principiu pe care e bine să-1 ai în vedere cînd vei avea răspunderi mari în viaţă. Ai văzut pe individul cu mustaţa subţire căruia i-am oferit un chibrit? Mă urmăreşte de la distanţă oriunde mă duc. Călătoria noastră se va înregistra undeva. îţi spun asta, fiindcă un tînăr cu destine mari, cum eşti dumneata, sortit a fi stăpîn, trebuie să primească o educaţie eroică, să se obişnuiască a sorbi moartea cu nesaţ.

Filip fu cuprins de un sentiment turbure de gravitate. Ideea de a face o faptă păgubitoare societăţii nu trecu decît vag prin sufletul său încă inocent. Gavrilcea îl legă strîns cu o basma cafenie foarte Iată şi avu grijă de a controla dacă era destul de bine pusă pentru ca băiatul să nu vadă nimic. Acesta era de altminteri hotărit să pălească cinstit consemnul,

— Să nu te temi, am să te ţin de mînă. Nu ai unde sa cazi, într-un loc să bagi de seamă că sînt un fel de trepte de piatră. îţi voi spune.

Ţinut de mînă, Filip se puse în mişcare. Cîtăva vreme călcară pe un drum neted, parcă aşternut cu frunze, atît de moale se simţea sub tălpi, apoi drumul răsună. Gavrilcea făcu atent pe băiat că urcă pe ceva pietros. Mai degrabă se căţărau, şi Filip, căzînd pe mîini, simţi la pipăit bolovani mari de piatră. Se opriră să respire puţin, apoi iarăşi urcară pe o pantă dulce şi afinată. Călcau, se vede, pe zăpadă. Filip auzi o vibraţie lungă de trunchiuri înalte, clătinate de vînt, o aromă de brad îi veni în nări.

— Poţi să păşeşti fără grijă, îl vesti Gavrilcea, locul e neted. însă ţine-te de mîna mea să nu te izbeşti de nimic.

Filip merse astfel cu ochii plini de beznă un timp ce i se păru foarte lung. Se auzeau la răstimpuri zgomote indistincte, ţipete parcă ale unor vietăţi sălbatece, un mieunat bizar, scuturături surde, rezolvîndu-se în vîjîituri. Gavrilcea scoase, în fine, basmaua de la ochii lui Filip. Acesta se miră a nu vedea nimic.

— S-a cam întunecat, zise Gavrilcea.

După asta, desfăcu servieta, scoase sticla de vin şi oferi iarăşi o jumătate de pahar băiatului, bînd şi el tot pe atîta.

— Pari un tînăr vînjos, drumul n-a fost uşor. Eşti apt pentru viaţa violentă şi pentru actele extreme.

încălzit de vin, Filip aruncă o ochire in jurul lui. Se afla într-o pădure nesfîrşită de brazi, drepţi, groşi, negricioşi, zgîriind parcă cerul. O lună nouă, palidă nu izbutea să se definească din cauza lipsei de negriciune a firmamentului. Grandioasa pădure

era pe loc şes, nimic nu amintea urcuşul prăpăstios. Ieşiseră de pe un drum, rămas tainic pentru Filip, pe un platou muntos. Numai braţele brazilor erau încărcate de zăpadă. Solul era negru, uneori lunecos de acele scuturate ale pomilor.

— Hai să mergem, pînă nu se întunecă! decise Gavrilcea.

Ajunseră în cele din urmă într-o margine a brâdetului. Acolo Filip constată că pădurea făcea deodată un fel de colosal amfiteatru, în mijlocul căruia se pierdea în jos o prăpastie conică, plină şi ea de pomi, însă albi de zăpadă. Marginile conului erau iarăşi stîncoase. Păsări mari, vulturi, condori, Filip nu ştia bine ce sînt, se învîrteau în cercuri lente deasupra infernului alb. Ceva negricios se desprinse de pe o stîncă şi sări mai la vale.

— Ce-a fost asta? întrebă Filip.

— O capră sălbatecă.

într-un loc Gavrilcea se opri şi bătu cu o piatră, culeasă de pe jos, în lemnul foarte gros şi lat al unei troiţe rezemate de peretele stîncos pe care se sfîrşea pădurea. Această troiţă era făcută din blăni de stejar groase ca de două palme, lipite ca o uşă de biserică, crucea fiind doar sculptată şi vopsită. Ploile şi soarele spălase picturile, lăsînd numai resturi de culori, crăpături lungi brăzdau acest mare dreptunghi de lemn, în dreapta şi în stingă căruia două blocuri de piatră slujeau drept bănci. însă locul era prea pustiu, şi inaccesibila troiţă rămînea doar un semn topografic pentru alpinişti. Filip fu mirat să audă o tropăitură îndărătul troiţei, care, de altfel, se şi dădu la o parte ca o uşă. Un bărbat înalt, cu o chică barbară şi o barbă zburlită şi căruntă apăru. Purta opinci şi era îmbrăcat cu un cojoc de blană de oaie, larg ca un talar.

— Ţi-am adus pe tînărul nostru prinţ! îi zise Gavrilcea simplu.

Cei trei intrară pe uşa-troiţă, care era prinsă intr-un soi de balamale, şi o legară cu un lanţ pe dinăuntru. O alta uşă de lătunoate de brad îi urma, aceasta fiind numai rezemată. Un val de căldură şi o lucire de jăratic îi întîmpinară. Se aflau într-un bordei destul de spaţios, scobit în malul pietros şi muruit cu lut. Lumina venea ziua ptin crăpături în stîncă în direcţia prăpastiei conice. Un coş din scoarţă de copac, scos printre bolovani deasupra solului, aerisea încăperea. Se fereau a face des foc cu flăcări, pentru ca fumul să nu trădeze. într-o vatră primitivă, un jăratic sclipea mereu. Laviţe foarte joase din drugi de lemn, acoperite cu un strat de frunze uscate, slujeau drept paturi.

— Ai adus pîine? întrebă sălbatecul bărbos pc Gavrilcea.

— Foarte puţină, răspunse acesta din urmă. Mi s-a părut primejdios pentru tine să fiu văzut încărcat cu provizii. Am o cutie de biscuiţi şi puţină franzelă.

.— Dâ-o încoace!

Bărbosul vîrî mîna păroasă în cutia în care fusese vărsaţi biscuiţii şi începu să mănînce cîte trei-patru dinrr-o dată. Dat nu luă, în cele din urmă, mai mult de douăsprezece bucăţi.

— Mi-e dor de pîine neagră, de pline caldă, scoasă din cuptor.

Gavrilcea se dezbrăcă, tăcînd, de canadiana lui, şi se întinse pe o laviţă, făcînd semn lui Filip să facă acelaşi lucru. Bărbosul luă o nuia lustruită pe care erau înfipte două păsări curăţate, de mări-

mea unor porumbei, ţi o întinse deasupra jăraticului, în curînd carnea începu să sfîrîie, şi bordeiul se umplu de un miros plăcut. C1nd păsările fură bine rumenite, bărbosul le trase în jos, cu ajutorul unei lopăţele de lemn, le aşeză pe un taler, care nu era decît o piatră subţire şi lată găsită prin partea locului, şi le întinse spre Gavrilcea şi Filip. Aceştia le mîncară cu pîinea adusă de la oraş. Gavrilcea scoase sticla cu vin şi cei trei băură pe rînd restul. Apoi, la îndemnul Iui Gavrilcea, se culcară. Filip aţipi îndată şi dormi adînc şi fără vise. într-un tîrziu se trezi şi nu recunoscu locul unde se afla. Jăraticul încă dogorea, învelit în cenuşă. Se auzea o răbufnitură de vînt, care zgîlţîia burlanul de scoarţă de lemn. Cîteodată, pîrîituri profunde, vibraţii prelungi zguduiau pereţii colibei. Filip avea sentimentul că se află în cutia de rezonanţă a unui violoncel, în vreme ce un arcuş teribil trecea peste coardele cele mai groase. Fenomenul se explica prin faptul că rădăcinile brazilor de deasupra colibei se împleteau în jurul ei, astfel încît, atunci cînd coamele copacilor se scuturau de vîntul nocturn, vibraţiile trunchiurilor se comunicau pămîntului şi stîncii în care era scobit bordeiul.

A doua zi îl găsiră pe bărbos sculat. Părul şi barba îi erau încă ude de zăpadă, un miros de ger emana din veşmintele sale. Afară ningea cu fulgi rari. Prin ctăpăruri pătrundea îndeajunsă lumină şi aer curat şi rece, dar jarul împrospătat dogorea căldură, biruind frigul.

— Mergeţi de vă spălaţi afară cu zăpadă şi pe mîini şi pe obraji, eu am dat şi pe piept şi pe braţe. De frig nu voi muri niciodată, numai lipsa piinii o să-mi dea de hac.

Afară spectacolul era feeric. Vasta pilnîe din mijlocul amfiteatrului silvestru era un haos de ceaţă şi alboare; ninsese abundent peste noapte, şi vîrfurile brazilor şi ai altor esenţe alpine fuseseră îmblănite cu zăpadă. Era cu neputinţă a şti ce cuprindea prăpastia conică. Pe cărarea dintre marginea conului şi malul pădurii în care era săpat bordeiul nu se vedea nici un semn de paşi, nimeni nu trecea pe acolo, banda se îngusta în chip primejdios într-un loc, şi rarul alpinist îşi tăia drum prin pădure, Vîntul măturase zăpada, şi opincile hirsutului nu lăsase nici o intipăritură. Filip întrebă pe Gavrilcea dacă bordeiul fusese scobit de el. Acesta răspunse că nu. Exista un sîn natural, încă dinainte, şi ideea de a pune o troiţă mobilă în dreptul lui fusese a vreunor lemnari sau vînători care se gindise să adăpostească acolo unele unelte. Bărbosul rotunjise gaura şi atita tot. Nimeni nu venise în curs de cîţiva ani la troiţă sau nu mai locuia în regiune. înăuntru, eremitul îi aştepta cu nişte castane mici coapte pe spuză şi încă altele asemănătoare.

— Ce sînt astea? întrebă Filip, muşcînd dintr-un fel de alune amărui la gust.

— Ghindă şi jir! zise hirsutul. Trăim ca porcii mistreţi.

Gavrilcea îşi puse apoi canadiana îmblănită şi se pregăti să plece.

— Mă duc, zise el înainte de a porni, să fac rost de pîine. Mi-a făgăduit cineva că-mi aduce într-un loc două ptini mari, ţărăneşti. Astea ţin două săptămîni şi mai bine.

— Am ajuns, se tîngui cu vădită ipocrizie iar falsul eremit, ca Perla şi Srella: să îngrop pîine în pămînt, să ain ce mînca. Mulţi nenorociţi m-au

blestemat din groapa de execuție şi acum trăiesc îngropat de viu.

Gavrilcea nu răspunse nimic, găsind lipsite de dignitate bărbătească şi mai ales nesincere ieremiadele mâncătorului de ghindă.

Rămas singur cu Filip, colonelul se aşeză pe o laviță şi luă o mînă a băiatului într-ale sale.

— Cum ai crescut de mare! reflectă el. M5 recunoşti ?

— Mu sintefi unchiul Remus ? zise Filip.

— Eu sînt, în persoană. Colonelul Remus Gavtilcea, zis şi tigrul de Bengal. Semăn mai mulc a urs decît a tigru.

— Mama mi-a vorbit de dumneata, unchiule, ştia că trăieşti în pădure.

— Ce face mama ta ? Dacă lucrurile ieşeau altfel, azi aş fl fost tatăl tău, vitreg, e adevărat, dar tată. Este ştiut că mulți oameni iubesc mai mult copiii adoptivi.

— Mama a murit.

Remus Gavrilcea tresări.

— Cum, Caty a murit? Aşa de tînără? Cînd şi de ce?

— în anul 1950, cam pe vremea asta. A fost bolnavă de cancer.

— Nu mi-aş fi închipuit niciodată asta, eram sigur câ trăieşte. Şi acum tu ce faci?

— Prințesa Hangerliu m-a adoptat şi mă numesc Filip Hangerliu.

— A, care va să zică, sînteți cam în familie cu văru-meu, care a devenit şi el Hangerliu. Astfel de nume azi nu te pun în fruntea mesei.

Filip deveni foarte grav. în chip învederat nu gustă ideea că Gavrilcea ar avea ceva de-a face cu Hangerliii.

— Prințesa m-a adoptat fiindcă tatăl meu a fost prințul Max Hangerliu.

— Aşa? Iată alt lucru pe care nu l-am ştiut. Prin urmare, tu nu eşti băiatul Iui Ciocîrlan.

Colonelul luă o ghindă şi **o** mestecă în gură.

— Mult îmi pare rău de mamă-tal Am iubit-o foarte mult. Nu s-a purtat tocmai bine cu mine, însă Dumnezeu s-o ierte, toți sîntem plini de păcate, nici eu n-am fost mai bun. N-a spus nimic-nimic de mine înainte de a muri?

— Ba da, unchiule Remus, de aceea am venit. Chiar de nu aş fi fost adus de domul Gavrilcea-Hangerliu, tot v-aş fi căutat urmele. Cînd era tău bolnavă, mama s-a rugat de unchiul Alee să te găsească. Se îngrozea că trăieşti în pădure, fără aşternut şi hrană, şi ar fi voit să-ți dea **o** mînă de ajutor. A scos din comodă un colier de perle, care zicea că sînt foarte de preț, şi 1-a întrebat pe unchiul Alee cum ar putea să te găsească şi să ți-I dăruiască. Colierul I-am găsit sub perna mamei, după ce a fost dusă la cimitir, şi l-am păstrat ca să ți-1 dau.

Filip scoase dintr-un buzunar al pantalonilor un colier lung de perle rotunde şi frumoase şi-1 întinse colonelului. Acesta rămase cu gura căscată de surpriză şi, din clipirile lungi şi repetatele accese de tuse, se ghici că voia să-şi ascundă emoția.

— Mă ustură ochii din cauza jăraticului, **o** să-mi stric vederea, pretexta el spre a putea să se şteargă Ia ochi şi să îndepărteze secreția lor excesivă. Biata Caty, adăugă el, 8-a gîndît la mine, aveam eu presimțirea că n-are să mă uite. Dă-mi voie, Filip, să te îmbrățişez în amintirea ei.

Şi fostul colonel luă în brațele sale pe Filip şi-I sărută pe amîndoi obrajii.

— Dumnezeu s-o ierte! spuse el solemn.

Şi luînd dintr-un colţ cîteva cristale de răşină de brad, le aruncă pe jăratic. Bordeiul se umplu de un miros asemănător cu al tămîii.

— Cu perlele, urmă colonelul, nu prea văd ce pot face. Le voi tine în amintirea mamei tale, cît voi mai trăi, deşi teamă mi-e că mult n-o s-o mai pot duce in halul ăsta. Trăiesc ca Robinson, îmi fac singur uneltele, îmi agonisesc hrana. Robinson nu s« temea de Qimeni şi vedea feţe de oameni. Eu însă stau ascuns ca sălbăticiunile, tresar cînd foşneşte frunza şi trosneşte craca. Un iepure e mai tihnit.

— Şi de ce te-ai ascuns ?

— Am fost osîndit la cincisprezece ani muncă silnică. Am evadat crezînd că am să pot trece peste graniţă. Acum m-aş preda, poate în felul acesta aş intra în amnistie. Am prins însă gustul pădurii, m-am sălbăticit. îmi place ghinda şi carnea friptă de sălbăticiune. Numai pîinea îmi lipseşte. Citeodată mă aţin in calea ţăranilor, cînd cred eu că au pîine ori lipie, şi speriindu-i cu înfăţişarea mea le iau plinea. Fac un fel de haiducie.

— Cum, unchiule? Omori oameni.'

Colonelul avu o tresărire, ca şi cînd ar fi fost prins asupra faptului.

— Nu, n-ai nici o grijă, asta ar mai trebui! Nu fac nici cel mai mic rău nimănui. Doar sălbăticiunile le vînez. Am mîncat şi carne de urs. Blana cu care mi-e căptuşită pătura e a unui urs doborit acum un an.

— Şi cu ce-i omori?

— Ai să vezi tu. Manine ce găsesc ca să trăiesc şi nu ştiu pentru ce. Te pomeneşti că unii îşi închipuie că pun la cale vreun complot. Nici văru-meu Gavrilcea nu face vreo ispravă prin pustietăţile astea. M-am trezit cu el deodară într-o vară. E foarte secret. Cum a picat aici, nu mi-a spus decît prin aluzii. Cred că a fost paraşutat. Şi-a închipuit că aci are să găsească o atmosferă favorabilă unei acţiuni în cercurile aristocratice. Ce anume a făcut el cîtăva vreme nu ştiu, pot să te asigur că, de cînd a venit aici la mine, stă, mă însoţeşte Ia vînătoare ori doarme. Cîteodată scrie. Nu dăm ochii cu nimeni, aşteptăm ori să ne pice de mîncare, ori moartea. îl văd cam trist, cum nu e din firea Iui. Mai are nădejde, mi-a zis, că va veni nu ştiu cine să-1 scoată de aci. Se uită tot pe cer şi tresare la orice zbîmîitură. însă aici fiind goluri de aer, avioanele trec la o mare înălţime, şi dacă aruncă vreunul ceva, cade cine ştie tocmai pe unde. Nu mi s-a părut că se gîndeşre cineva la noi. O să murim îngropaţi în zăpadă. Asta să rămină între mine şi tine. Eşti aproape un bărbat acum, am încredere în cinstea ta. Eu, personal, n-am făcut nici o crimă, am executat ordinele. Alţii m-au împins. Era unul, Wachsen, care dădea ordine grozave cu cea mai mare linişte. Cu el am fost de faţă la fapte care-ţi zburlesc părul pe cap. Şi cu toate astea, Wachsen eta un om aşa de fin, aşa de milos! Căpătase şi el o nebunie de la ai lui şi ar fi fost in stare să dea foc pădurii acesteia cu cîte un om legat de fiece brad dacă ar rt auzit că asta face plăcere Fwfirer-ului. Citeodată, noaptea, aud ţipete şi plînsete şi mi se pare că din prăpastia asta se ridică mii de oameni cu mîinile întinse, care-mi cer sufletele înapoi. Nu mai citesc, prea mare cititor n-am fost niciodată, acum insă, nea. vînd ce face, compun şi poezii, nu le scriu, le alcătuiesc în minte, şi uneori îmi vine să cînt, şi cînt aşa de unul singur, în mijlocul pădurii.

Remus Gavrilcea făcea pe idilicul inocent şi minţea din prudenţă, neavînd încredere în băiat. Viaţa lui în pădure era departe de a fi aşa de robinsoniană cum pretindea. Cunoscînd amănunţit, ca fost ofiţer de stat-major, tot lanţul munţilor şi poziţiile inabordabile, întocmise un plan de rezistenţă şi de atac, şi prin Gavrilcea comunicase în străinătate anume puncte pentru paraşutat arme, corespondenţă şi la nevoie oameni. Ar fi găsit prin munţi şi un ac aruncat din avion. Intrase în legătură cu cîteva elemente, mai toate din fosta Mişcare, tupilate prin locuri inaccesibile, precum şi cu complici şi corespondenţi aflaţi prin podgorii şi pînă în vale, care îl alimentau. Oamenii ieşiţi întîmplător cu pîini în cale erau de fapt astfel de indivizi. El ascunsese pe inginerul Axente şi-1 ajutase să treacă graniţa. La disperare nu pregeta să atace şi, dacă victimele i se păreau şi în stare de a-1 denunţa, să tragă. Folosea de la o vreme arcul spre a deruta şi ca să nu se descopere provenienţa armelor ascunse de altminteri prea departe. Mărturisirea lui că s-ar preda nu era sinceră, pe de o parte fiindcă ştia ce-1 aşteaptă şi ura din toată inima noua stare de lucruri; pe de alta fiindcă era încredinţat că războiul va izbucni, şi el va deveni erou al Mişcării şi probabil mareşal. Totdeodată era şi fricos şi n-ar fi voit să se rişte fără siguranţa izbînzii. De aceea, destăinuind Iui Gavrilcea reţeaua nevăzută a ascunzătorilor pe care le inspectase personal, omisese unele din ele, ca să poată fugi în străinătate în caz de pericol. Nici Gavrilcea n-avea încredere deplină în colonel şi-I ţinea de la un timp sub supraveghere, străduindu-se să organizeze fără ştirea lui alte legături. De altfel, spre a se evita prinderea întregii reţele, din ce în ce mai firave, grupul aristocratic era în contact cu colonelul numai prin Gavrilcea, colonelul comunica cu gruparea lui Zănoagă prin unul singur, iar altul din această ceată comunica cu alt grup şi aşa mai departe. Gavrilcea făgăduise prinţesei Hangerliu s-o ducă în străinătate ca să poată face propagandă la radio împotriva duşmanilor «Rumâniei creştine şi ierarhice», motiv pentru care o îndemnase să se retragă la mînăstire, apoi, crezînd într-o intervenţie militară apropiată, înclină spre ideea de a scoate din ţară pe Filip, Hangerlioaica urmînd să fie dintr-un loc mai strategic conducătoarea morală, uşor de înlăturat după succes, a rebeliunii. însă punctele suspecte fusese lichidate metodic de autorităţi, şi Gavrilcea devenise impacient de a nu se putea mişca din apropierea locului pe care îl indicase în străinătate pentru aterizarea elicopterului, ce întirzia să apară.

Colonelul porni la vînătoare a doua zi, însoţit de Gavrilcea şi de Filip. Instrumentul lui cinegetic era, spre uimirea băiatului, un arc enorm din trei părţi: două curburi şi o scurtă linie dreaptă ce întărea flexiunea lui. Era un arc aidoma cu cel a] tracilor şi sciţilor. într-un săculeţ-tolbă încredinţat lui Filip se găseau săgeţi de felurite dimensiuni, făcute din nuiele de lemn dur, cum ar fi alunul, lustruite frumos cu briceagul şi ascuţite aşa de bine la vîrf, incit, dacă nu le luai în seamă, te înţepau pînă Ia sînge în degete. Două aripioare din tablete uşoare de lemn erau introduse Ia capătul opus-

Bărbosul colonel, recăzut in antichitate, îşi puse arcul pe umăr şi urcă povîrnişul spre pădure. Ceilalţi il urmară.

— Este sau nu de folos, explică el lui Filip, trebuie să fac zilnic omor printre vietăţi spre a-mi

păstra siguranța mîinii și a ochiului. E ca la muzică, exercițiul zilnic. Cu revolverul e mult mai ușor; aici, dacă nu potrivești bine din greutate săgeata și nu dai coardei viteza cuvenită, săgeata nu pătrunde în pielea animalului. Pierzi îndeminarea, mori de foame!

Un stol de corbi negri, cu ciocuri puternice, se învirtea în jurul unui fag desfrunzit, atîrnat pe marginea rîpei, încarcEndu-1 de frunze negre și lăsîndu-1 deodată gol. Colonelul alese din tolba purtată de Filip vreo zece săgeți subțiri ca niște undrele și i le așeză în mînă ca un mănunchi de fulgere.

— Ține-le așa, îl sfătui el, să le pot apuca

Corbii se învîrteau ca și amețiți de o furtună fără temere de apropierea oamenilor. Colonelul luă din mîna lui Filip o săgeată, o potrivi în arc și trase. Apoi luă alte săgeți și trase. Și tot așa, din ce în ce mai repede, pînă ce zece mari pete negre macu-lară zăpada potecii de pe marginea prăpastiei și chiar povîmișul.

— Ei, acum scoatem săgețile, zise Remus către Gavrilcea, că n-avem să mîncăm corbi.

Gavrilcea, placid, trase pe rînd undrelele însîngerate, se lăsă fără nici un gest de șovăire pe marginea prăpastiei, punînd piciorul pe colții de piatră și pe rădăcini ieșite afară, și aduse corbii căzuți spre abis. Colonelul luă fascicolul de săgeți și-I spălă de sînge în zăpadă. Corbii îi zvîrli în vale. Intrară apoi în pădurea de brad. Printre frunze, jos, se auziră foșnete. Filip nu vedea nimic. Colonelul luă o săgeată subțire și trase, apoi culese ca într-o scobitoare, făcînd cîțiva pași, un animal păros și roșcat. Era un soi de șoarece. Repede, colonelul ochi în ramura ce începuse să se clatine

a unui brad. Căzu jos o jivină prelungă și zveltă, cu coada înfoiată. Era o veveriță.

— Omor inutil, filozofă colonelul. Barem dacă ne-am prelungi noi viața mîncîndu-le...

— Nici un omor nu este inutil pentru un centurion, declară Gavrilcea. Prin el învățăm să intrăm în rîndul raselor stăpînitoare.

— Domnul arhitect îoanide, observă Filip, zicea că centurionii au mers pe un drum criminal, trădînd țara.

Gavrilcea făcu un gest de dispreț.

— Esențială este strîngerea rîndurilor spre a executa ce poruncește revelația. Centurionii merg uniți chiar pe un drum rău.

Nu găsiră nici o vietate bună de mîncare de săgetat și se întoarseră spre conul fumegînd de ceață.

— Adesea se întîmplă să pierd săgețile pe astfel de vînat, mă întorc și mănînc, ***înfometat,*** ghinda.

— Ce pasăre mare se învîrtește acolo sus! strigă Filip.

— E un vultur, un pui! Sînt foarte mulți în găurile din stînci. Au simțit miros de sînge și mortăciune și dau tîrcoale.

Vulturul se rotea lin, cu o deschidere grandioasă a aripilor. Colonelul alese o săgeată lungă și tare, se așeză pe marginea genunii, ca un rege med cu barbă frizată în suluri, înălță arcul cu socoteală, dîndu-i înclinarea cuvenită spre cer, apoi, trăgînd foarte adînc de coardă, o slobozi brusc împreună cu săgeata, care zbîrnîia. Pasărea continuă să se rotească solemn, apoi deodată se mișca precipitat, alunecă puțin in jos șt se ridică, in fine se întorse pe spate și cu aripile mereu desfăcute se prăbuși lent în prăpastia albă.

XXVI

Dispariția Iui Filip pricinui mare supărare Hanger!ioaiclm, al cărei pahar era ți ața plin de amărăciuni. Un consiliu fu convocat, şi monseniorul Valentin de Băleanu, cu dedesubturile lui foşnitoare, Serica Băleanu, în blana uzată de leopard, mareşalul Cornescu şi toți ceilalți urcară primejdioasa scară a locuinței prințesei. O splendidă limuzină se opri in poartă şi din ea coborî, cu bastonul pe mînă, Gaittany.

— Acest copil este ineducabil, zise iritată Hangerlioaica, bătînd cu mîna în minerul fotoliului ei cînd toți invitații luară loc pe bănci, pe sofa, pe unde putură. în vinele lui nu curge sînge hangerlîesc.

— E Max în persoană, observa Serica. Vreo îndoială- în privința aceasta nu încape.

— O fii replică Hangerlioaica. Nu vorbesc de fiziologia Iui. Nu are temperament de prinț rumân. E aventurier, mă-sa i-a dat toate năravurile ei. II *frdquente le bas peuple, il aime se frotter chaque jour ă la* canaille.

— *Ayons confiance dans la* purele" *de son ăme!* recomandă onctuos monseniorul.

— Max era, zise mareşalul, tot aşa de popular. Şi cu toate astea a fost un perfect aristocrat.

— Ce are de a face Max? se supără Hangerlioaica. Max se fandosea, avea umorul pervers, îi plăcea să mistifice spălătoresele. *II* i'amu*sait tout* simplement1 Mois il *e"tait* un prince, un vrai.

Zicînd aceasta, Hangerlioaica luă de pe o tavă de tinichea o bucată de dovleac copt şi muşca din ea.

— Este un vlăjgan de şaisprezece ani, continuă ea. E cu neputință să-1 mai păzeşti. Nu pot să-mi închipui unde a plecat.

— E Ia o vîrstă ingrală, ttebuie înțeles, zise madam Farfara. A fost, nu demult, la masă fa Ioanide. Toată preocuparea lui era să-şi găsească un rost. Vede în jurul Iui numai oameni cu o meserie şi începe să aibă îndoieli asupra felului cum vedem noi lucrurile. Are şi el ideile Iui.

— Ah, il n *des idees!* rîse dispretuitor prințesa. Je *n'aime pas les ide'es,* moi. Un prinț n-are ce face cu ideile.

Şi Hangerlioaica puse din nou mîna pe dovleac, dar îl zvîrli imediat cu dezgust.

— O să-1 găsim, nici vorbă, interveni mareşalul Cornescu.

— Nu mă îndoiesc, zise Hangerlioaica. Nu e vorba de asta. Am voit să deştept în inima Iui simțiri sănătoase de creştin şi de rumân şi n-am izbutit. Cel puțin, nu văd pînă acum efectele. Sînt prea bătrîna. Nu vreau să mor la mahala. Eu, prințesa Hangerliu, care am luptat toată viața să insuflu tinerelor ruinânce sentimente creştine, vreau să sfîrşesc într-un locaş de reculegere. Mă duc la mînăstire.

Această declarație stîrni un cor de exclamații.

— Să ne părăseşti, tocmai acum? se dezola, artificial, Serica Băleanu.

— Tocmai acum? Ce înseamnă asta «tocmai acum»? se însufleți Hangerlioaica. Se petrece ceva important acum oare?

— On *a des espirances*! zise moale Serica.

— Mofturi! jucă teatru Hangerlioaica. Nici una. Mizerabilii ne-au abandonat. Nu mai este nici o nădejde, cel puțin cît trăim noi. Datoria noastră »>

e de a lăsa urmaşilor pilda unui sfîrşit vrednic de clasa noastră. Altceva nu-i de făcut. Aristocraţii nu fac răzmeriţă.

— Veţi lăsa un mare gol în mijlocul nostru! se auzi glasul lui Vasilievs-Lascaris.

Hangerlioaica aruncă o privire plină de fulgere în direcţia lui, fiindcă nu-1 socotea de loc aristocrat.

— De altfel, lucrul e hotărît. Mă duc Ia Mînăstirea Horezu, care numără printre ctitorii săi cei mai de seamă familia noastră. Am primit încuviinţarea şi poimîine plec.

— E-n regulă! confirmă Gaittany, care negociase această afacere fără a-i cunoaşte substratul politic.

Mult timp nimeni nu scoase nici un cuvînt şi răsunau doar de afară strigătele unor copii care se jucau în zăpadă. Toţi şedeau, cu excepţia Iui Gaittany, absorbiţi în gînduri; monseniorul-prinţ părea foarte contrariat.

— Malheureusemenc, suspină el, Ies *monastires ortodoxes ne* sont pas *des Ueux de* recueiffemenr. Vota *n'y trouverez pas ie repos.*

— Şi de ce nu? izbucni Hangerlioaica cu ciudă. Fiindcă maicile noastre sînt modeste şi nu joacă operă italiană? Află, monseniore, că printre ele au fost adevărate sfinte, pe care lumea nu Ie cunoaşte fiindcă n-avem la îndemînă mijloacele de publicitate ale catolicismului.

Prinţul Valentin de Băleanu împreună mîinile rugător, dînd a înţelege că o asemenea discuţie nu era în folosul religiei.

— înainte de a pleca, se calmă brusc Hangerlioaica, vreau să hotărîm împreună ce facem cu Filip. Sînt pentru un consiliu de familie care să-1 supravegheze pînă ce devine major şi capătă conştiinţa clasei lui. îl veţi lăsa, desigur, să aleagă el la cine vrea să stea, e un adevărat huron, greu de domesticit. Să existe măcar o tutelă discretă. Cine credeţi că ar putea intra în acest consiliu?

— Dumneavoastră decideţi, prinţesă! zise Leon Cornescu.

— Bineînţeles, propun întîi pe prinţul şi pe prinţesa Hangerliu ca Hangerlii, apoi pe mareşal. Prinţesa Basarab cred că nu va refuza.

— Desigur că nu! spuse rece în numele ei Matei-Radu Basarab.

— Cred că e de ajuns.

Monseniorul părea foarte stînjenit şi-şi mîngîia mereu pieptul, expunîndu-şi mîna albă şi fină.

— Ar putea intra, propuse Gaittany generos, şi monseniorul.

— Dacă vrea, admise cu oarecare bruscheţă Hangerlioaica, foarte bine. îl invit ca prinţ, nu ca prelat catolic.

După aceasta, Hangerlioaica concedie asistenţa, binevoind a o conduce la uşă, după ce se ridicase cu oarecare sforţare de pe fotoliu, ajutată de secretarul ei şi de mareşal. Toţi coborîră, prudenţi şi tăcuţi, pe scara cu trepte rupte. Regretau pe prinţesă pentru optimismul ei obişnuit şi fiindcă în podul ei găseau un loc de reuniune şi dezbatere a întrebărilor ce le chinuiau sufletele. La Serica adunările ar fi fost cu neputinţă din cauză că aceasta şedea prea în centru. Basarabii erau distanţi şi aveau micul lor cerc compus din tineri. Serica Băleanu visase că îoanide, dînd regulat seratele lui strălucite, îi va da prilejul, încetul cu încetul, să-şi refacă cercul ei monden şi să apară ca o Madame de Stael a republicii. Îoanide însă nu mai dădea recepţii şi se auzea că va pleca în provincie.

A treia zi de dimineață, Hangerlioaica se urcă, împreună cu Gaittany, în eleganta limuzină a acestuia. Lingă şofer luă loc secretarul ei. Obişnuiţii prinţesei se aflau în poarta casei, înconjuraţi, mai dc la distanţă, de mahalagiii curioşi. Toţi îi sărutară mîinile înclinîndu-se foarte adine şi monseniorul o binecuvîntă pripit cu degetele în chip de cruce. Generaleasa Cerniccv, prin căsătorie Prejbeanu, depuse în automobil, la picioarele Hangerlioatchii, un mare buchet de trandafiri culeşi din grădina ei. Avea trandafiri obişnuiţi cu frigul, care înfloreau pînă în decembrie, dacă gerul nu era mare. Hangerlioaica era emoţionată, dar obişnuită a nu da frîu slăbiciunilor, salută în dreapta şi-n stînga, cu zimbete stăpînite. Cînd maşina se puse în mişcare, îşi reluă repede ţinuta ţanţoşă şi întunecată şi Ia întoarcerea automobilului cu portiera spre strada Băneasa Ancuţa, cotind în dreptul lacului, Hangerlioaica nu clinti măcar capul să vadă uliţa pe care locuise şi pe prietenii ei venind prin mijlocul drumului. Numai Gaittany făcea cu mîna saluturi şi bezele.

în mînăstire, sosirea Hangerlioaichii produse turburare. Numele ei era prea cunoscut în sferele ortodoxe şi, oricîtă smerenie prefăcută punea prinţesa în ţinuta ei, gestul de stăpînă rămînea nealterat. Avea aerul de a fi venit în inspecţie. Stareţa se zăpăci, maicile se strînseră în jurul ei cu un respect potrivnic disciplinei monahale.

— înţeleg să fiu, declară Hangerlioaica, aşezîndu-se pe o bancă de piatră din tinda bisericii, simplă călugăriţă, uitată de lume.

După ce se mai odihni puţin, intră în biserică, sprijinindu-se de baston şî urmată de ceata monahală, în pronaos dădu cu ochii de două mari sarcofage în stil Renaştere şi dc figurile ctitorilor de pe pereţi.

f
i
f.

— Sîntem rude, zise ea arătînd cu bastonul şiturile hietatice, in straie somptuoase, dc felul meu mă trag din BrîncovenL

Apoi merse îndărătul unui sarcofag şi arătă cu bastonul pe podeaua de piatră o lespede lunguiaţă ca a domnilor din Biserica Curţii Domneşti de la Argeş. Lespedea avea înflorituri pe margini, o cruce lungă cu braţele scurte şi un început de inscripţie cu litere latine, în stilul celor slavone:

«Aici odihneşte roaba lui Dumnezeu,.. săvîrşită întru Domnul la leat...» Numele moartei şi data morţii nu erau completate, piatra rămăsese nescobită.

— Acesta este, declară prinţesa, mormîntul meu. Aici am dorit să fiu înmormîntată.

O maică bătrîna se închină de cîteva ori cu mare smerenie, celelalte rămase într-o tăcere admirativă. Păşiră în biserică, unde prinţesa făcu cîteva cruci pline de dignitate, trăgîndu-se apoi într-o strană şi contempfînd în tăcere şi autoritar biserica. Era atît de solemnă, încît stareţa nu îndrăzni s-o smulgă din împietrirea ei. în fine, Hangerlioaica descinse din strană şi se îndreptă spre ieşire. Atunci stareţa o pofti la masă. Era spre înserat şi, în aşteptarea prinţesei şi a lui Gaittany, hotărîse ca cina să se dea la sosirea acestora. Intrară cu toţii în trapeza cu boltă şi firide ogivale şi se înşirară la cele două mese lungi. Stareţa, Gaittany, Hangerlioaica şi un preot se aşezară spre mijloc lîngă sobor, iar secretarul în marginea mesei, lîngă o maică bătrîna. Din loc în loc, pe masă, erau sfeşnice cu lumînări aprinse.

— Parcă te cunosc, zise Hangerlioaica scrutător către preotul cam fălcos şi cărunt.

— Da, mărturisi acesta, am fost confesor la una din şcolile domniei-voastre.

O maică tînără, rotofeie la faţă, se ridică şi începu să recite:

— «Mînca-vor săracii şi se vor sătura şi vor lăuda pe Domnul, iar cei ce-1 caută pe Dînsul, vii vor fi în inimile lor în veacul veacului. Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, slavă Ţie. Doamne miluieşte, Doamne miluieşte, Doamne miluieşte.»

— Doamne miluieşte, murmurară toţi, afară de Hangerlioaica şi Gaittany.

— Binecuvântează, părinte! sfîrşi maica.

Preotul se ridică şi binecuvîntă masa. Două călugăriţe adusese pe rînd castroane cu o fiertură fumegîndă. Pe masă era mămăligă, dar şi felii de pîine, în apropierea musafirilor.

— Sîntem in post! vesti stareţa, nu vă putem da alte bucate.

O călugăriţă se ridică la un pupitru aşezat in apropierea intrării şi începu sa citească într-o carte ceva din care Gaittany nu distinse decît « mucenica Anastasia ». Se citea din viaţa sfîntului zilei. După ce sfîrşi, călugăriţa se aşeză Ia masă şi ea şi începu să mănînce. Ciorba era, după miros, foarte gustoasă şi rafinată (maicile căutase să suplinească, prin fineţe culinară, substanţa). Temeiul părea a fi varza tăiată mărunt, însă se distingeau în farfurie bucăţi mici de cartofi, cuburi de morcovi, boabe de fasole şi de mazăre, chiar conopidă. O mirodenie neidentificată dădea aromă rară acestei ciorbe, pe care maicile o mîncau cu mămăligă. Gaittany, după ce o gustă, ridică ochii spre cer şi făcu din mînă gesturi admirative.

— Este delicioasă. Vă felicit din toată inima.

În fond, era dezamăgit. Se aştepta la un prînz pantagruelic. Prinţesa mincă puţin, ca spre a onora masa, apoi depuse lingura.

— De ce nu mîncaţi? o întrebă stareţa, neputînd evita pluralul. După oboseala drumului, e bine să vă hrăniţi.

— Am luat de ajuns, maică stareţă. *D'ailleurs je n'aime pas trop le chou* (o luă pe dinainte gura). Seara nu obişnuiesc să mSnînc. Iau cel mult un pahar cu lapte sau ceai.

— Din păcate, sîntem în postul Crăciunului! se scuză din nou. Iar ceai n-avem.

— Cred, interveni preotul, că în acest caz special, avînd în vedere vîrstă doamnei, putem să admitem o abatete.

O maică, deci, aduse prinţesei o cană cu lapte, pe care aceasta o bău fără a se mai lăsa rugată, întrucît Gaittany părea a rivni, i se aduse şi lui lapte fiert, pe care îl mîncă cu mămăligă în farfurie. Astfel începu viaţa de penitenţă a prinţesei.

Hangerlioaica fu călugărită fără vreun noviciat, avîndu-se în vedere vîrstă şi vocaţia ei religioasă şi primi numele de Maximila. Haina călugărească îi şedea admirabil şi, cînd intra în biserică, sprijinindu-se pe baston, producea emoţie. Maicile, adunate în jurul stranelor, cîntau mai cu silinţă, ca şi cînd o mare autoritate ecleziastică s-ar fi aflat prezentă. I se dăduse o chilie în tinda de jos, ca să nu aibă a coborî scara, şi, favoare specială, fără altă maică în cameră. Chilia, Ia cererea prinţesei, fu aleasă dintre cele mai din fund, aproape de zidul înconjurător şi de poarta ce duce spre cimitir. Un camion ai cabinetului numismatic, trimis de Gaittany, aduse mobilele cele mai de seamă ale prinţesei, portretele istorice, între care acela

al lui vodă Hangerliu, secre*t«iVe-ul Louis XVI de lemn de trandafir, comoda Louis-Philippe, Iada de nuc sculptat şi fotoliul. Prinţesa reintră în obiceiurile sale. Pe varul imaculat al încăperii, marele portret al Iui Hangerliu era de un efect inimitabil, şi însăşi Hangerlioaica, în fotoliul ei, părea pictată. Cu perspicacitatea ei, prinţesa îşi dădea seama că se arestase singură. Acordîndu-i autorizaţia de a se .stabili la mînăstire, putea fi supravegheată mai bine, şi nu era îndoială că rapoarte regulate aveau să fie trimise celor în drept. Dar, totdeodată, prinţesa îşi zicea că în chipul acesta, mai ales dacă îşi juca bine rolul, se disculpa de orice bănuială, fără a fi împiedicată să-şi creeze o atmosferă prielnică în ţară printre cei ostili regimului. Era şi ea convinsă că o lovitură militară dinafară se va produce în curînd. La început, maica Maximila arătă cele mai bune intenţii de a se supune cu stricteţă regulii monahiceşti, încercă să se scoale la miezul nopţii şi să spună rugăciunea, dar se trezi cînd cocoşii mînăstirii cîntau crăpatul sorilor. Spre a combate somnul, rugă pe maica Stratonica, din chilia vecină, femeie bătrîna (pe care o suspecta principial de a fi spioană), să vie la ea în noaptea următoare. Maica Stratonica tuşi Ia uşă spre miezul nopţii, bătu şi apoi intră.

— Venii, maică... prinţesă!

— Oui, oui, merci *l* zise Hangerlioaica în adormire, întorcîndu-se în pat.

Stratonica se aşeza în mijlocul chiliei şi, debutînd cu o închinăciune, începu să recite:

— « Doamne şi Stăpînul vieţii mele, duhul trîndăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpîntre şi al grăirii în deşert nu ni-1 da nouă...»

Apoi făcu o mătanie adîncă, pînă în duşumea şi iu direcţia altarului bisericii, după care, îndreptîndu-se cu oarecare trudă, urmă:

—« Iar duhul curăţiei, al smereniei, al răbdării şi al dragostei dăruieşte-ni-l nouă, slugilor Tale. »

Zicînd acestea, făcu o altă mătanie. Prinţesa o privea din pat aprobînd-o cu capul.

—« Aşa, Doamne împărate, continuă maica, ridicîndu-se, dăruieşte-ne ca să ne vedem greşelile noastte şi să nu osîndim pe fratele nostru, că binecuvîntat eşti în vecii vecilor, amin! »

Stratonica făcu iar mătanie. Hangerlioaica păru a voi să spună ceva, dar numai tuşi. Maica bolborosi acum cuvinte cu glas scăzut şi se închina înrr-una.

— « Dumnezeule, milostiv fii nouă, păcătoşilor », se ruga ca şi se închina. « Cela ce ne-ai zidit, Dumnezeule, mîntuieşte-ne » (închinăciune).

Cînd maica atuncă privirile Ia prinţesă, aceasta, îngînată de rugăciune, dormea sforăind. Stratonica ieşi în vîrful picioarelor şi închise dulce uşa după ea. De aci încolo, rugăciunea la miezul nopţii fu definitiv suprimată. în schimb, Hangerlioaica binevoia să asiste la utrenie, cînd aceasta era foarte întîrziatâ, şi la vecernie. Erau cîteva călugăriţe tinere, frumoase, cu nişte chipuri ca de Rafael şi cu voci inocente, care, adunate în jurul pupitrului luminat de două luminări de ceară, cîntau pe două voci, una din ele îndeosebi, numită maica Asinefta, fiind o soprană încîntătoare. Hangerlioaica se aşeza în strana, domneşte, iar călugăriţele cîntau:

— « Sculîndu-ne din somn, cădem către Tine, Bunule, şi cîntare îngerească strigăm Ţie, Puter-

nice: sfînt, sfînt, sfînt eşti, Dumnezeule, pentru născătoarea de Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi. »

Una răspundea:

— « Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, slavă Ţie. »

La vecernie, maica Asinefta se ilustră intonînd următoarea laudă:

— « Lumină lină a sfintei slave a Tatălui ceresc Celui fată de moarte, a Sfîntului, Fericitului, Isuse Hristoase viind la apusul soarelui, văzind lumina cea de seară, lăudăm pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh, Dumnezeul; vrednic eşti în toată vremea a fi lăudat de glasuri cuvioase, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce dai viaţă, penrru aceasta lumea Te slăveşte.»

Hangerlioaica îi făcea un semn de felicitare cu mina, şi Asinefta, pierzîndu-se de ruşine, cînta mai cu foc. Nu-i nici discuţie, prinţesa ofusca cu totul pe stareţă, toate maicile se învîrteau în jurul ei, o ascultau ca pe un oracol, o serveau la masă şi o scuteau de orice muncă obştească. însă prinţesa avea tactul de a nu scoate un cuvînt în materie de administraţie, de a nu contrazice pe stareţă şi a se eclipsa îndată ce aceasta avea nevoie să-şi desfăşoare toate puterile administrative. Ca să atenueze din prestigiul prezenţei prinţesei, stareţa o ţinea într-un regim de continuă favoare, foarte plăcut acesteia, scutind-o de orice îndatorire monahală, consemnînd-o discret în chilia ei, sub pretext de infirmitate, trimiţîndu-i chiar prînzul acolo, la nevoie. Instalată în fotoliul său, prinţesa nu trăia totuşi în solitudine. întîi apărea maica Stratonica. Aceasta îi aducea ştirile curente: cum e vremea, ce se găteşte la bucătărie, cîte covoare au fost trimise de la atelierul de scoarţe şi chilimuri, cine a fost în vizită Ia stareţă. Mai către amiază, apărea stareţa în persoană, interesîndu-se de sănătatea prinţesei şi sfătuind-o, dacă era prea ger, să nu vină Ia biserică şi la masă, ca să nu răcească. Apoi se ivea maica Agnia, o călugăriţă între treizeci şi cinci şi patruzeci de ani, scundă, subţirică şi cu ochelari, ce-i dădeau înfăţişare de intelectuală. Fusese stareţă. Ochii mici, negri sclipeau de inteligenţă, gura îi era maliţioasă, nu spunea însă nimic răutăcios. Descosea pe prinţesă asupra Brincovenilor şi Hangerliilor, voia să ştie toate ca să împărtăşească vizitatorilor mînăstirii, ea fiind, de obicei, călăuza lor. Ştia cîteva boabe franţuzeşte şi căuta să prindă noi elemente de la prinţesă, care, corectînd-o pe ici, pe colo, se ferea a se transforma în profesoară, fie din oarecare mîndrie, fie pentru a nu atrage asupra ei bănuiala că ademenea pe maici cu cunoştinţe profane. Cîteodată îşi lua permisiunea să-i facă o vizită chiar şi preotul, încercînd a-i smulge o părere asupra destinelot ortodoxiei în noile împrejurări. Prinţesa, care făcuse mare caz de religie pînă a nu intra în mînăstire, păstra acum o mate rezervă. De fapt, considera că a-ţi dezvălui concepţiile intime faţă de un om care nu e «***bien ni***» este primejdios. Era pentru educaţia aristocratică şi ortodoxă şi prefera să discute această problemă în cercul ei. începură să apară, din cînd în cînd, şi obişnuiţii prinţesei, sub felurite pretexte. Veniră, de pildă, Gaittany şi mareşalul Cornescu, amîndoi în costume de alpinişti. Intrarea vestitei limuzine nu se făcu fără o mişcare de uimire în curtea mînăstirii. Gaittany declară că vizita în scop curat ştiinţific aşezămintele vechi, spre a lua vederi ce urmau a fi expuse. Mareşalul era prevăzut cu un aparat fotografic de precizie. Stareţa găzdui peste noapte pe cei doi şi aceştia cerură învoirea, ca din întîmplare, de a

vedea şi pe prinţesă. Maica Maximila îi primi stînd pe fotoliul ei.

— Prinţesă, vă sărut mîinile! zise Gaittany. Arătaţi foarte bine.

Şi bătu cu degetul în lemnul lăzii de nuc, pe care se aşeză.

— Să vă dea Dumnezeu tot ce doriţi! spuse stereotip şi mareşalul.

— Ei, întrebă Hangerlioaica de la început, aţi dat de urmele lui Filip?

— Se pare că da, răspunse Gaittany, a fost văzut în Gara de Nord plecînd cu un preot pistruiat pe faţă.

— Bubos! rectifică sarcastică prinţesa,

— Exact!

— Ăsta e Gavrilcea, nu încape îndoială, se indignă din prudenţă Hangerlioaica. Mizerabilul a sucit capul băiatului şi 1-a dus cine ştie pe unde.

Gaittany, ca unul care cunoştea perfect pe Gavrilcea, încercă să schimbe vorba.

— E minunat aici, aer, linişte, arhitectură splendidă, într-adevăr domnească. Aţi avut o idee excelentă, prinţesă, de a veni la Horezu.

— Canalia, îşi continuă prinţesa gîndul ei, ne compromite.

— Nu, nu e sigur, bătu în retragere Gaittany, o simplă supoziţie!

— Trag doar nădejdea că sîngele hangerliesc va vorbi în Filip şi-1 va conduce pe căile onoarei.

— Nu am nici cea mai mică îndoială, o asigură mareşalul.

Gaittany făcu împreună cu Leon Cornescu puţin alpinism. Acest om, aparent sedentar, care în oraş se impacienta cînd maşina întîrzia şi nu concepea să meargă pe jos nici o sută de metri, era un urcător de munţi viguros, rezistînd la oboselile cele mai mari. Un singur lucru nu admitea: să se aşeze pe jos. Avea întotdeauna cu sine un trepied pe care se odihnea, sprijinindu-se cu capul în baston. Gaittany cu mareşalul merseră pe drumul pe care o luase Gavrilcea cu Filip şi care acum trecea printr-o feerie de alb.

— Domnule, exclamă Gaittany cu braţele larg deschise şi cu bastonul pe unu! din ele, e splendid, e mi-nu-nat!

Cum mergeau aşa, pe cărare, în suiş curb, auziră un sunet de talanca. Un ţap cu un clopot legat de gît şi o capră, deasupra alpiniştilor noştri, pe un dîmb, tupeau frunze, nu cu totul veştejite, de pe crăcile joase ale unui copac. Un ţipăt abia distins de copil făcea să se bănuiască un păzitor al lor la o mare depărtare. Deodată, se simţi o vîjîitură prin aer, ţapul făcu o săritură, apoi se prăbuşi, lunecind de pe dîmb, chiar pe cărarea pe care păşeau Gaittany şi mareşalul Cornescu. Clopotul zdrăngăni şi amuţi, iar blana ţapului începu să se păteze de sînge.

— A tras cineva în el! zise mareşalul. Curios, nu văd nici o gaură de glonte. Abia e împuns cu un fel de undrea cu aripi. Mare mirare!

Cei doi prieteni iarăşi porniră în sus, apoi, de teamă să nu întîrzie, se întoarseră. în locul unde fusese ţapul nu găsiră decît o mică băltoacă de sînge.

— Te pomeneşti că aici sînt vînători de ţapi domestici! reflectă mareşalul. Curios, astfel de undrele, săgeţi, am mai văzut cîndva. Unul singur ştiu că trăgea cu arcul nimerind fără greş şi rîndunica în zbor.

— Cine? întrebă Gaittany.

— -Colonelul Remus Gavrilcea. Nu m-aş mira să fie pe aici. în tot cazul, socotesc că nu trebuie să spunem nimănui intîmplarea, nu văd de ce i-am face rău.

— E-n regulă! aprobă Gaittany.

Hangerlioaica fu vizitată şi de fostul ei secretar, care veni tot cu o maşină pusă la dispoziţie de Gaittany. Bătrînul aducea o scrisoare din partea Şerichii Băleanu şi o enormă cutie de dulciuri din partea lui, adică a familiei sale. Hangerlioaica aruncă ochii pe epistola Şerichii, care era cu totul convenţională, ideea principală fiind: «*Je vaus souhaite de tont coeur une parfaite trarujuilliti d'ăme*», apoi începu să ronţăie din dulciurile secretarului.

— Sînt foarte bune, il felicită ea, îţi mulţumesc.

Bătrînul secretar se ilumina la faţă de o mare satisfacţie.

— Aş dori să vă fiu de folos, zise el, ştiu că lucraţi la memoriile dumneavoastră. Aş putea să copiez.

— N-ai putea face asta decît aici, pe măsură ce scriu. Pe primăvară, cînd e vreme frumoasă, am sâ vorbesc cu stareţa; poate îţi dă o odaie pe undeva în afara zidurilor mînăstirii.

— Fac tot ce-mi porunciţi, declară secretarul, prosternîndu-se şi sărutînd mîna maicii Maximila.

După plecarea bătrînului, Hangerlioaica îşi opri cîteva dulciuri, iar restul cutiei îl trimise la trapeză maicilor. Nu voia să se creadă că se hrăneşte altfel decît celelalte.

Inrr-o seară, Hangerlioaica se trezi înaintea sa cu un preot, care intrase în chilia ei de-a dreptul, fără să bată. O luminare mare, groasă ardea într-o cană pe comoda Louis-Philippe, aruncînd pîlpîiri pe figura lui Hangerliu de pe perete. Prinţesa nu suferea mirosul de petrol. La început, crezu că este preotul mînăstirii şi-1 primi cu asprime pentru faptul de a 6 intrat astfel, fără să bată. Apoi observă că e altcineva.

— -Cine eşti dumneata? se răsti ea, prefăcîndu-se a nu-1 recunoaşte.

Preotul căută cu ochii prin chilie, apoi se aşeză picior peste picior pe lada de nuc sculptat.

-— Sînt Gavrilcea! răspunse el molatec.

— Şi ce pofteşti? strigă Hangerlioaica.

— Cred că pot să vă spun lucruri ce vă interesează.

— Eşti un mizerabil! zise tare prinţesa. Sînt informată că ai răpit pe Filip şi-1 ţii nu ştiu unde, prin păduri. Pe mine cînd ai de gînd să mă scoţi de aci? Vorbeşte mai încet, recomandă ea apoi în şoaptă vizitatorului.

— A venit de bunăvoie şi va sta atît cît doreşte. Am crezut de datoria mea să-1 pun în cunoştinţă de cauză cu unele situaţii.

— Ce vrei să faci cu el?

Gavrilcea se bătu placid cu palma pe genunchi. Umbra lui, din cauza luminării, se profila colosală pe un perete. îndoindu-se şi pe tavan.

— Prietenii noştri din străinătate ar dori să-1 aibă acolo. Am primit noi ştiri dinafară într-un chip ce nu socotesc de cuviinţă a divulga. Sînt încredinţat că dumneavoastră, prinţesă, nu veţi scoate un cuvînt despre cele ce v-am spus. Aş fi nevoit, în acest caz. ..

— Ce ai fi nevoit să faci? îl întrebă sarcastică Hangerlioaica.

— Să vă suprim în chipul cel mai original.

Prinţesa tăcu şi bătu nervoasă în minerul fotoliului.

— Pentru mitic, urma Gavrilcea rece, moartea este premisa de la care pornesc. Soarta mea c ca şi pecetluită, scăparea cu viaţă îmi apare ca un miracol, pe care aproape nu contez. în aceste condiţii, simt datoria de a profita de orice moment spre a-mi îndeplini mandatul. Avem, minţi el, o reţea destul de hună, deşi un grup a fost arestat, într-o bună zi se va ivi mijlocul prin care Filip, dacă voieşte, va fagi din ţară.. . însoţit de dumneata, afară de cazul cînd evenimentele se vor precipita. Meme îl aşteaptă.

— Parcă am auzit că ai dat divorţ.

— Zvonuri neîntemeiate.

— E adevărat că ai un copil papistaş?

— Foarte adevărat. Avem nevoie de protecţia Vaticanului.

— Domnule, eşti un nebun, se supără prinţesa, zărind umbra maicii celei bătrîne, totuşi ceva mai calmată. Prezenţa dumitale aci este un scandal. Te rog să părăseşti această chilie a unui sfînt locaş.

Gavrilcea deveni mai brutal.

— N-o voi părăsi pînă cînd nu voi şti ce concurs putem avea de la dumneata. Trebuie să înţelegi că lupt pentru cauza noastră comună şi că vreau să pun la adăpost chiar pe fiul dumitale adoptiv. N-ajunge să te ascunzi la mînăstire, trebuie sg ne dai o mînă de ajutor. Purtarea dumitale, prinţesă, este absurdă.

— Şşşt, mai încet! Şi ce doreşti să fac? Sînt maica Maximila, nu mai sînt prinţesă, am părăsit lumea ca să nu pun în primejdie existenţa unor oameni al căror unic rost de aci încolo e să păstreze nepătat un nume şi să perpetueze familiile noastre aristocratice rumâne. Nu vreau să am de a face cu nimeni, tot ce-mi spui e utopie.

— Mai mult sau mai puţin. Prezenţa mea aici, oricum, nu e utopică.

— Mă rog, ce doreşti?

— Pînă la mesajul pe care îl aşteptăm, avem nevoie de hrană, de pîine şi de mălai îndeosebi. De came sîntem sătui. Dacă ne-ai face rost, într-o zi anume a săptămînii, de pîine sau de mălai, depunîndu-Ie într-un anume loc, în dosul mînăstirii, cineva ar veni şi le-ar lua.

— Domnule, e cu neputinţă. O prinţesă rumână şi o călugăriţă nu face asemenea fapte.

Cu toate că Gavrilcea înţelegea comedia jucată de prinţesă de teama de a nu fi spionată, găsi ca prudenţa şi egoismul erau duse prea departe şi se supără.

— Adevăratele boieroaice de altădată făceau.

— Nu dumneata ai să-mi dai lecţii de boierie, se înfurie la rîndu-i prinţesa. Te rog să părăseşti această chilie... Şi de aş vrea, nu am de unde să procur ceea ce-mi ceri. Te somez, domnule, să dai drumul lui Filip şi să renunţi la planurile dumitale de prost-gust. Aşa vorbi prinţesa tare, dar şoptit adăugă: Voi vedea ce e de făcut.

Gavrilcea se ridică tăcut de pe Iada ***de*** nuc şi se îndreptă liniştit spre uşă. Părea puţin alterat la faţă, dar ţinuta era plină de energia molatică de totdeauna. Felinarul din curte era stins, nu se vedea ţipenie de om. Gavrilcea o luă astfel pe din dosul bisericii, spre poarta care duce la cimitir. Aci îl aştepta o umbră înaltă.

— Ce-ai făcut? întrebă umbra.

— E cam putoare, se lasă greu!

Gavrilcea şi omul din umbtâ se întoarseră în curtea pustie a mînăstirii şi se aşezară în dreptul altarului, de unde se vedea bine pîlpîirea luminării

din chilia Hangerlioaichii. Omul înalt ridică un fel de nuia lungă, făcînd gestul a retrage mîna înaintea ei. Un zgomot de sticlă spartă răsună în tinda chiliilor şi luminarea din odaia Hangerlioaichii se stinse. Cînd prinţesa, cu mare greutate, găsi, dibuind, chibriturile şi reaprinse luminarea, află înfiptă în ceară o undrea lungă şi subţire, cu două aripioare.

A doua ii fu mutată, la cererea ei, într-o chilie de pe tinda superioară. Săgeata n-o arătă nimănui şi o aruncă în foc. în fond, admira pe Gavrilcea, tipul « bandit » nu-i displăcea. Cum Gavrilcea era însurat cu Meme, îi iertă mult originea lui obscură şi trăgea nădejde că rasa va ieşi regenerată din această împerechere. O supăra numai faptul că Meme îşi botezase copilul în legea catolică. Dacă Gavrilcea ar fi izbutit, într-adevăr, să scoată pe Filip din ţară şi să pornească o acţiune, Hangerlioaica ar fi fost încîntată. Nu voia să se compromită personal, ca să rămînă o rezervă Ia momentul propice. Avea o mentalitate proprie, aceea de a pretinde ca toţi să facă rebeliune în numele ei, ea însăşi, în momente dificile, se punea la adăpost şi lucra în cont propriu. Gaittany, în viaţa de toate zilele, nu făcea altfel. Dacă interesele lui erau în joc, invita pe alţii, pe îoanide, de exemplu.

— Domnule, eşti un bărbat cu mare autoritate, vorba dumitale are o deosebită greutate. Cere cuvintul, combate.

Dacă îoanide ridica din umeri, Gaittany nu se lăsa, îl denunţa îndată ca avînd intenţia să vorbească.

— Maestrul îoanide vrea să spună ceva, să-1 ascultăm. -, .

Cîftd insă, iscîndu-se discuţie în contradictoriu, Gaittany era somat să-şi dea şi el părerea, declara că n-are nimic de adăugat. Mai curînd fugea pur şi simplu în timpul dezbaterilor. Iar dacă cumva cel incitat de el era combătut, în loc să-1 apere, Gaittany îl căina:

— Nenorocitul, a stricat totul!

Aşezată la secretaire-ul Louis XVI din lemn de trandafir, Hangerlioaica scria zilnic memoriile ei. Transcriem alte cîteva pagini.

«Tata a urmat şcoala militară de la Saint-Cyr şi a urcat toate treptele carierei ofiţereşti pînă Ia aceea de general. A fost un ofiţer briliant, foarte remarcat Ia curte prin corectitudinea, eleganţa şi seriozitatea sa. Purta mustaţă puţin răsucită ca Ioan Lahovary şi avea, în ultima vreme, glasul cam stins şi răguşit. La regiment era reputat om foarte sever şi drept, deşi nu dădea niciodată pedepse corporale, în răscoalele de la 1907 a primit o misiune delicată, pe care a îndeplinit-o cu tact şi cu patriotism. »

Aci este cazul de a face o paranteză. Tatăl Hangerlioaichii stînjeni chiar pe conservatori şi pe liberali prin represiunea sălbatecă a mişcării ţărăneşti în judeţul unde îşi avea moşia şi unde izbuti a ii trimis. înţelese misiunea sa ca o însărcinare strict militară şi, considerlnd orice ţăran ca un inamic, nu se linişti pînă nu obţinu «victoria». Ţăranii care se îndreptară spre conacul său fură exterminaţi pînă la unul, satele adiacente asediate, toţi ţăranii arestaţi şi porniţi în convoaie afară din regiunea lor. Chestiunea fu adusă în faţa Parlamentului. Generalul se explică printr-o scrisoare trimisă ministrului de război, în sensul că un militar nu are căderea să facă politică în timpul unei însărcinări. «Or, il *avaii recu* l'ordre expres

de jepjimer les emeutes sans pitii et sans dilai. »
Chestiunea fu înăbuşită.

« Pe cît de sever era tata în viaţa publică, pe atît de blînd şi chiar timid apărea în cea intimă. Preocuparea lui de căpetenie era studiul istoriei armatei române, şi în acest scop strînsese o bibliotecă vastă, atît în casa de la oraş, cît şi în cea de la conac. Şedea în bibliotecă ceasuri întregi, examinînd gravuri şi hărţi şi uneori mă ruga să-i desenez planul unei cetăţi sau ordinea de bătaie a unei bătălii ilustre. Biblioteca de la oraş se afla într-o odaie înaltă, lungă şi îngustă, plină pînă în tavan cu cărţi. O masă lungă în dreapta unei ferestre ocupa jumătate din încăpere. Seara, două lămpi electrice simple, cu abat-jour-uti de metal vopsite verde, luminau masa foarte de jos. Nu existau nici mobile, afară de un fotoliu de lemn, cu o pernă, pentru tata, şi cîteva scaune simple, pentru eventualii musafiri. Zidul casei era aşa de gros, încît pe glaful ferestrei prietenii tatei aveau obiceiul să se aşeze ca pe o canapea, bătînd picioarele.

Dimineaţa, uneori, aproape în zori, cînd era vreme frumoasă, tata făcea o plimbare călare la Şosea, luîndu-mă şi pe mine cînd am început să fac equitaţie. Lua masa cu noi numai la prînz, apoi treceam într-un salonaş, alături de sufragerie, unde tata răsfoia jurnalele şi punea unele întrebări mamei. Niciodată, în aceste momente de intimitate, tata nu intra cu mama în discuţii grave şi nu spunea lucruri ce n-ar fi interesat pe copii. Fratele meu, Nicu, mort mai tîrziu în Maroc, încerca în zadar să-1 descoase pe tata în materie de politică. Acesta îi spunea mereu: ,, Eşti ofiţer de cavalerie, întreabămă de potcoave, de harnaşament". Seara, tata lua masa la club. Acolo primea şi pe vechilul moşiei, cînd acesta era in trecere prin Bucureşti.

între stările potrivite pentru un aristoctat, recomanda, îndeosebi, cariera militară, diplomaţia, profesoratul universitar, viaţa monahală (nu şi preoţia), magistratuta. între ştiinţe, încuviinţa istoria, matematica, medicina, economia politică. Admitea ca un boier să fie ministru de finanţe, dar nu contabil sau administrator financiar. Poezia şi literatura le admira, nu le socotea însă, în afară de excepţii, decente pentru un boier.,, Chateaubriand, zicea el, a fost un aristocrat: mă interesează mai ales ca om politic". Dintre poeţii români punea în fruntea tuturor pe V. Alecsandri, bardul nostru naţional şi un perfect om de lume. ÎI cunoscuse personal şi avea scrisori de la el. Şi el era de părere că un adevărat boier nu trebuie să se remarce în chip deosebit, geniul implicînd o mare doză de vulgaritate.

Tata a murir, ca să spun aşa, din cauza genealogiilor. Fâcînd schiţe pe suluri întinse de carton vechi, s-a tăiat într-o zi la un deget cu marginea cartonului. Zgîrîetura, la început neînsemnată, s-a prefăcut într-o umflătură serioasă şi a dat naştere unei septicemii. Fiind la conac, n-a putut fi chemat la vreme un doctor, şi, de altminteri, în privinţa asta, bietul rată-meu era foarte înapoiat în idei. Nu credea în medicină şi prefera descîntecele unui drog farmaceutic. A murit tocmai cînd tegele voia să-i ofere Ministerul de Război. înmormântarea a fost sobră. Calul său preferat, Mihnea, i-a urmat sicriul. Din partea palatului a venit prinţul moştenitor.

Mama a fost o femeie foatte frumoasă, elegantă, plină de măsură în gesturi, cu un păr negru

admirabil, pe care, in tinereţe, îl purta cu breton pe frunte. Ochii îi erau negri şi catifelaţi. Vorbea franţuzeşte cu accent parizian foarte pronunţat, dar totdeodată era una din puţinele femei din aristocraţie care ştia bine limba română şi o vorbea curat şi chiar cu anume particularităţi, ca ,, dă ce ", ,, rumân ", cu care m-am obişnuit şi eu. Era prietenă bună şi puţin rudă cu Elena Văcărescu. Citea poeţii români, şi la ea am auzit pentru prima oară de Al. Macedonski. Era chiar abonată Ia Literator*ul.* Acest poet aristocrat avea relaţii în lumea bună şi solicita mamei personal plata abonamentului la revistă în cîte o carte de vizită pe care, cu scrierea lui groasă, tremurată şi grandilocventă, punea cîteva cuvinte măgulitoare, ba chiar adulatoare.

Mama se pasiona de arta vestimentară a ţărăncii rumâne, crease un atelier de scoarţe şi cusături naţionale Ia moşie şi era o membră activă a tuturor societăţilor avînd drept scop încurajarea industriei textile populare. Se îmbrăca cu cămăşi naţionale, care îi şedeau de minune, şi apărea aşa Ia baluri şi serbări. Prezentîndu-se la palat într-un astfel de costum, stîrni admiraţia familiei regale. In adoraţia ei pentru tot ce e rumânesc, mama traducea în franţuzeşte colindele şi, îmbrăcîndu-se ţărăneşte, ne punea să i le cîntăm în sărbătorile Crăciunului, în faţa musafirilor. Am întrebat-o odată de ce nu lasă să vină în casă copiii din sat care mergeau cu moş ajunul şi cu steaua. Ea mi-a răspuns că poporul nostru e încă înapoiat şi că se temea ca copiii să nu păteze covoarele. Aveam în adevăr la conac superbe covoare persane. Mia-duc aminte de o chermesă în parcul conacului. Toţi invitaţii, bărbaţi şi femei, erau înveşmîntaţi

în costume naţionale rumâneşti. Ţăranii adevăraţi priveau prin gard. Ce deosebire izbitoare! Erau gălbejiţi la faţă, cu cămăşile rupte ferfeniţă, toţi cu picioarele goale. Ne priveau cu ochii holbaţi, mai cu seamă pe mama, care era o adevărată Ileana Cosînzeană. Mama a pus să Ii se împartă ciocolată, pe care unii o mîncau miraţi şi cu prudenţă, neştiind ce este. Am auzit că unul a pisat batonul şi 1-a mîncat cu mămăligă.

Mama intra în locuinţele ţăranilor şi, înspăimîntată de lutul de pe jos şi de primitivitatea mobilelor, aducea pe ţărani la conac şi le arăta salonul cel mare cu mobile Louis XIII, din care îmi mai rămăsese acum cîţiva ani numai un fotoliu, şi le explica cum trebuie aranjat un interior. Pe o fată de pe care cămaşa şi fota cădeau, din cauza slăbiciunii, o sîcîi un ceas, încercînd să-i dea, cu ajutorul acelor de gămălie, o croială mai bună. Se îmbrăcă ea însăşi cu ia şi fota, demonstrativ, spunîndu-i: „Uite, aşa trebuie să cadă, uite aşa". Era o femeie cu adevărat bună, o figură dintre cele mai nobile.

A murit la Paris, unde şi este înmormîntată, în urma unei crize de melancolie. Se plictisea, negăsind mulţumire în nimic. La teatru zicea: ,,Ah, *VAvare,* am vă2ut". De arunca ochii în rafturile cu cărţi, exclama: ,,Flaubert, Zola, Boutget, Anatole France, citit, citit, citit". De se plimba prin oraş, se văita: „Sena, mereu Sena, mereu Pantheonul, mereu Turnul Eiffel". Melancolia, la început cu aspect de simplă tristeţe, se agrava, mama începu să plîngă într-una, să se vaite că totul e fără rost pe lume, ca soarele se întunecă şi că din ce în ce e mai frig. Boala de nervi se corn-

plică cu o anemie pernicioasa, şi mama se stinse cu cuvintele: „Totul pe lume e în zadar".

Soțul meu Hangerliu îmi venea, cum am spus, puțin rudă. Cînd mi-a fost prezentat întîia oară, m-a pufnit rîsul. Avea un fel de a hohoti gutural, semănînd cu un behăit. Şi Max, nepotu-meu, fiul lui frate-său, rîdea astfel, însă el agrava rîsul spre a scandaliza. Soțul meu, dimpotrivă, părea surprins el însuşi de convulsiunea coardelor sale vocale şi căuta să înăbuşe hohotirea. Temperamentul soțului meu era al unui oriental indolent, dublat de un om iubitor de mişcări violente. Parcă-1 văd întins pe sofaua largă, cu mîinile osoase căzute pe jos şi ochii întredeschisi. Avea o barbă cu peri groşi, care îi înfăşură tot obrazul, capul însă fiindu-i tuns mărunt. Umerii obrajilor îi erau foarte scoşi afară, sprîncenele abundente se ridicau ca nişte arcuri circumflexe, orbitele ochilor erau enorm de adînci, încît păreau două gropi de umbră. La început, soțul meu speria prin fizicul lui. Apoi, obişnuindu-te, îți dădeai seama de tineta şi de perfecta lui creştere. Cînd nu dormita pe sofale cu lungi țigări de foi în gură, pleca la vînătoare cu carîmbi de pînză tare, cu un cojocel căptuşit cu blană de lutru şi vina zile întregi, neostenit, aducînd mormane de vînat. Nu ținea seama de oprelişti, vîna şi în sezon interzis, descurcîndu-se îndată, deoarece miniştrii îi erau toți cunoscuți. Dormea şi pe mormane de frunze veştede, în pădure, iarna, învelit cu o pătură îmblănită. Tata nu admitea ca un aristocrat să-şi cîştige existența prin funcții publice, de aceea... » (Aci este în manuscris o rotocoalâ de ceară galbenă şi o arsură, de la luminarea răsturnată cînd fu lovită cu săgeata.)

Desele vizite pe care le primea, în ciuda depărtării, speriară pe Hangerlioaica şi pe stareță. începură să se adune la biserică, duminica, şi țărani de prin împrejurimi, doritori a vedea pe maica prințesă. întîmplarea cu săgeata lua în imaginația oamenilor proporții fantastice. Se zicea că duhul nepotului ei împuşcat îi da tîrcoale, devenit strigoi, şi că nu putea pătrunde în chilie fiindcă era stropită cu agheasmă. Strigoiul căuta sînge de om să se hrănească şi, negăsind, omora caprele şi le bea sîngele. Hangerlioaica, teatralistă de felul ei, hotărî să facă o demonstrație de neuitat în urma căreia să rupă definitiv legăturile cu lumea dinafară. Invită la mînăstire pe prietenii ei din Bucureşti, şi cu îngăduința stareței şi a preotului îşi făcu de vie slujba înmormântării. Antoine şi Serica Băleanu, Gaittany, mareşalul Leon Cornescu, prințesa Zoe şi Matei-Radu Basarab, Vasilescu-Lascaris, madam Valsamaki-Farfara, regele Vahtang şi generăleasa Cemicev, contele şî contesa Iablonski, contesa de Verner-Sternberg, Lotte Bellio şi alți frecventatoti ai lui Matei Basarab, Smărăndache şi doamna Smărăndache, chiar monseniorul Valentin de Băleanu şi încă mulți alții apărură in corpore pe poarta cea mare a mînăstirii. Călătorise toți cu trenul în clasa a treia, inclusiv Gaittany, care nu voi să distoneze, şi se transportară la mînăstire cu două autobuze trimise înainte în «expediție ştiințifică » la Rîmnicu-Vîlcea de către directorul cabinetului numismatic. Cînd păşiră in incinta mînăstirii, se trăgeau clopotele, şi o parte din soborul călugăresc împreună cu stareța se afla adunat în fața bisericii. Altă procesiune de maici şi preotul se mişcau încet de-a lungul tindei de sus, unde locuia Hangerlioaica, trăgînd parcă ceva greu şi

cintînd mereu: «Sfinte Dumnezeule». Abia cînd procesiunea cobori scările, vizitatorii văzură despre ce era vorba. Patru maici tinere ţineau de belciuge un pat de lemn greu, pe patru picioare, o năsălie, în fine, pe care era întinsă o călugăriţă acoperită pe faţă cu o năframă. Alte călugăriţe mergeau în şir de o parte şi de alta. Purtătoarele lăsară jos pe caldarîm năsălia şi-şi frecară degetele delicate, în care belciugele lăsase urmă. Preotul fălcos cînta: « Cu duhurile drepţilor celor ce s-au sâvîrşit odihneşte sufletele robilor Tăi, Mîntuitorule, păzindu-le pre dînsele întru viaţa cea fericită, care este la Tine, Iubitorule de oameni!» Falsa moartă tuşi o dată cu putere, incit năframa sări în sus. O maică se plecă şi i-o puse pe faţă. Atunci se văzu că maica întinsă pe năsălie era Hangerlioaica. Şedea ţeapănă şi mîndră, cu mîinile încrucişate pe piept. Maica Stratonica împărţi luminări de ceară la toate călugăriţele şi la toţi cei de faţă.

— Ce idee gtotescă! şopti Gaittany la urechea doamnei Valsamaki-Farfara.

— *Que le mystere de la mort est beau et* rrou*blam!* zise monseniorul de Băleanu.

— Aveţi dreptate, îşi schimbă brusc părerea Gaittany, e impresionant!

Dar apoi imediat se deplasă lîngă Smărăndache.

— Ce zicif ii descusu el mai mult din ochi.

—• Prinţesa are gusturi medievale. îi place spectacolul terific.

— Da, domnule, aprobă Gaittany, aşa e. Cum am putea să mîncăm ceva?

Din fericire, acest deziderat al lui Gaittany fu satisfăcut. «Moarta» fu aşezată pe năsălia ei în pattea stingă a tindei, intre patru sfeşnice puse în chip de cruce. I se lipiră luminări şi pe marginile patului, apoi fură stinse din pricină că năsălia era acoperită cu o rogojină, pe care şedea de-a dreptul, înfăşurată în rasa ei, Hangerlioaica, şi o luminare, îndoindu-se, aprinse o porţiune a rogojinii. Era cam pe la amiază, afară era cald şi un stol de vrăbii făcea mare larmă în tindă, unde găsise o bucată de prescură. Două maici, rămase lîngă năsălie, începură să psalmodieze cu o Psaltire înainte. Stareţa invită pe musafiri in trapeză, la o gustare. De astă dată, aduse smtntînă şi unt proaspăt, cu mămăligă, pe care Gaittany le decretă eminente. De obicei, mortul stă vegheat în tindă trei zile şi se îndreaptă spre groapă după ceasurile două. Acum, fiind la mijloc o simplă ceremonie simbolică, «înmormîntarea» se făcu îndată, după sfîrşitul gustării. Clopotele şi toaca începură să răsune şi, cînd ieşiră din ttapeză, vizitatorii văzură o maică tînără, spînzurată graţios cu mîinile de funia clopotului, sus, în clopotniţa de deasupra porţii, ridicîndu-se în aer şi coborînd, după oscilaţiile aramei. Patru maici ridicară din nou de belciuge năsălia, pe care Hangerlioaica se pare că aţipise de-a binelea. îi lipiră din nou la capete patru luminări aprinse, mai groase, ca să nu se mai îndoaie. Năsălia fu adusă în faţa bisericii, unde fu lăsată jos. Maicile, pe două rînduti, cu luminări aprinse în mînă, cintară « Sfinte Dumnezeule, sfinte tare, sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi». Apoi năsălia fu din nou ridicată şi purtată încet în direcţia porţii, între cele două şiruri de maici, în vreme ce vizitatorii veneau în urmă. Maicile cîntau într-una:« Sfinte Dumnezeule », şi clopotele băteau.

— Domnule, zise Gaittany către regele Vahtang, muţind dintr-o mină într-alta luminarea, ia te uita

sus, ce picior frumos are maica tînără care trage clopotele. E delicioasă!

Prejbeanu strîmbă din nas. Privirile lui erau fixate asupra unei călugăriţe bătrîne, umflată la faţă din cauza strînsorii camilafcei, şi care, cîrnă şi îndesată, semăna cu Esop sau cu Verlaine. Cortegiul o luă, deodată, pe lîngă biserică, îndreptîndu-se spre altar. Se auzi un strănut care era al Hangerlioaichii. De astă dată, năframa nu mai căzu, căci moarta ridică o mînă şi potrivi singură pe obraz învelitoarea. Nişte pisici grase cu pete galbene se încurcau printre picioarele maicilor. Asinefta, cîntînd « Sfinte Dumnezeule », le împinse blînd cu piciorul, altele făcură semne discrete animalelor să se dea la o parte. în spatele altarului, năsălia fu iarăşi depusă în cîntece şi sunet de clopote. Maica semănînd cu Verlaine începu să plîngă zgomotos. Maicile mai tinere se întoarseră spre ea şi-i făcură cu mîna semn să tacă. Ceremonia decurgea greu şi Gaittany arăta simptome de plictiseală. Scoase din buzunar *România liberă,* să-şi facă vînt cu ea, şi aceasta stinse lumînarea de care Gaittany căuta să scape. Cînd însă văzu că clopotele şicîntările se înteţesc şi cortegiul porneşte din nou, îşi reaprinse lumînarea la aceea a doamnei Farfara.

— Oricum, e sinistru! îşi dădu el cu părerea faţă de mareşalul Cornescu, care era înaintea lui,

— Sînt unii, zise acesta, care ţin sicriul în casă şi dorm în el.

— E de văzut, se întrebă Smărăndache, pînă unde merge. Mi s-a spus că are intenţia să se îngroape de vie.

— Non, *non!* protestă monseniorul. *La princesse âse* regarder en *face la mort et* rien de *plus, elle fait la rep&ition de son* dernfer joitr.

Cum *tecorâor* **quoil** *sunt* **cinis**
Ei *quod cito venit finis.*
Sine fine pertimesco
Et ut **cinis** *refrigesco.*

C'est dommage qu'elle soit schismatique. Je prierai pourtant pour elle!

Cînd procesiunea cu luminări trecu prin poarta de din dos, din spatele altarului, scroafa mînăstirii, care şedea într-o îngrăditură rezemată de partea exterioară a zidului, scoase nişte grohăituri formidabile, crezînd că vine cineva să-i dea de mîncare. Ciori numeroase croncăneau prin aer, trecînd din pom în pom, speriate de lumini şi de cîntece. Pomii nu erau încă înfrunziţi, un aer rece se lăsa, un fierăstrău se auzea tăind ritmic lemne şi mai departe un clocot de rîu rostogolit pe pietre. Cortegiul intra pe poarta cimitirului şi se îndreptă pe o alee înspre capelă. Acolo maicile depuseră iarăşi năsălia. După ce se citiră Hangerlioaichii moliftele de dezlegare, năsălia fu ridicată, dusă alături în micul cimitir şi lăsată între două morminte. O maică merse în pavilionul de acolo cu coloane canelate în chip de fascii de nuiele şi aduse o sapă pe care o înmînă preotului. Acesta luă puţin pămînt din capătul năsăliei şi-1 presără cu sapa pe rogojină, lîngă capul prinţesei. Apoi luă ţarină de la picioare şi din părţile laterale, zicînd:

— «Al Domnului este pămintul şi plinirea lui.»

în cele din urmă, închipuindu-şi că umple groapa şi presărînd puţin pămînt pe pîntecele prinţesei, rosti:

—«Pămînte, deschide-te şi primeşte pe cel zidit din tine cu mîna lui Dumnezeu mai înainte, carele acum iarăşi se întoarce la tine, cel ce l-ai născut! Căci ceea ce a fost dupre chip Ziditorul

a luat; iară Tu priimeşte trupul lui ca pe al Tău. »

Preotul tuşi, Hangerlioaica îi răspunse ca un ecou, cu o mică tuse. Ceremonia se sfîrşise. Maicile şi asistenţa părăsiră năsălia şi, cu luminările încă aprinse, ieşiră din cimitir şi reintrară în curtea mînăstirii. Apoi vizitatorii, însoţiţi de stareţă, trecură în curtea exterioară, unde îi aşteptau autobuzele.

— Maica Maximila, le zise în chip de rămas bun stareţa, a ieşit din lumea aceasta şi vă spune adio prin glasul meu.

Urmă o tăcere apăsătoare.

— Adio! zise în fine Serica.

— Dă-i drumul! ordonă Gaittany cu parapon şoferului.

In cimitir, maica Maximila continua să stea întinsă pe rogojina năsăliei, cuprinsă de gînduri indefinite şi îngînată de croncăniturile ciorilor. Un băieţaş, cu o căciulă în chip de potcap trasă peste urechi, paznic la oi ca novice la o mînăstire apropiată, şi care, aflîndu-se prin apropiere, atras de sclipirea luminărilor, intrase în cimitir şi fusese de faţă, de la depărtare, la ceremonia înhumării, mai şedea încă nedumerit, privind cu teamă şi curiozitate moarta neîngropată. în cele din urmă, luîndu-şi inima în dinţi, se apropie de năsălie şi trase încet năframa de pe faţa prinţesei. La început, aceasta nu se mişcă, apoi, simţindu-se descoperită pe obraz, întoarse ochii şi, în cele din urmă, se ridica teribilă în capul oaselor.

— Ce vrei, mă?! se răsti ea la băiat. Marş d-aci, *espece de* cretin!

Şi, dîndu-se jos de pe năsălie, o luă plină de demnitate spre poarta mînăstirii.

XXVII

Hrana începu să fie o preocupare tot mai îngrijorătoare pentru cei doi Gavrilcea. Colonelul răcea fenomene scorbutice, gingiile începeau să-i sîngereze. Căuta muguri, dar aceştia erau amari; în apropierea ascunzişului brazii predominau. Gavrilcea izbutise să aducă din cînd în cînd pîine şi mălai, depuse printr-o călugăriţă la o ţărancă chiar de Hangerlioaica cea aparent aşa de refractară conspiraţiei. De la o vreme însă i se păru că drumurile spre vale sînt supravegheate. Ar fi trimis pe Filip cu bani să cumpere prin sate, de pe la ţărani; pentru asta ar fi trebuit să-i arate topografia exactă a locului, să-i dezvăluie punctul de trecere din valea stîncoasă pe platoul cu brazi. N-avea încredere. Remus Gavrilcea ieşea de obicei din regiunea prăpastiei şi se apropia de comune, vînînd ce găsea în cale, chiar şi purcei la nevoie. Nu se sfia să intre în vorbă cu drumeţii, să culeagă, de ici, de colo, cîte un obiect de care avea trebuinţă, sîrmă ghimpată, străchini. De la nişte lăieţi cumpără, într-o vară, un ceaun. însă banii căpătaţi de la Gavrilcea erau falşi, tipăriţi în străinătate. Colonelul nu ştia acest lucru.

De două zile nu vînă nimic şi mincară cîteşitrei ghindă şi mămăligă veche friptă pe spuză. A treia zi fură mai norocoşi. Suflase peste noapte un vînt năprasnic, care speriase vietăţile în pădure. Colonelul, pîndind cu răbdare, zări o veveriţă umblînd în scorbura unui copac. Trase cu arcul în ea şi o omorî, apoi se duse şi scormoni cu mîna prin pântecele copacului, pe care îl găsi plin de alune. îşi umplu buzunarele largi şi veni la bordei cu veveriţa de coadă.

— Asta nu se mânîncă? întrebă Gavrilcea.

— Pină acum n-am mîncat astfel de jivină, răspunse colonelul.

— Buffon, îiîe Filip, pe care l-am citit cu tanti, învățîrd pe dinafară pagini întregi, scrie că nu e rău: « leiir chair est *assez bonnc* A mdnger ».

— Te pomenești.' tîse colonelul.

Și, ieșind afară cu un briceag, făcu o groapă deasupra bordeiului, jupui animalul și-1 cuiați de măruntaie, apoi astupă groapa cu frunze putrede. Friptă pe jăratic, veverița n-avea miros rău. Gavrilcea mîncă din ea, Filip gustă și el, colonelul nu se atinse însă și se mulțumi cu ghindă și alune. De altfel, veverița eta prea mică.

In noaptea următoare fu iar vint. Troița se izbea ritmic de gura cavernei, pîrîituri colosale se auzeau în pereți, copacii trosneau ca ***și*** cînd ar fi fost trăsniți; după un tumult grozav ca de milioane de darabane, urma o liniște relativă, apoi un fîșiit ca de ceva tîrît, șoapte sporite înfricoșător. O forță tiptilă sufla parcă printre pomi toate frunzele și acele de brad. Fîșîitura devenea lignoasă, violoncele vibrau în unison, o pocnitură acoperea toată orchestrația și după aceea urma un haos de urlete, izbituri, trosnituri, tunete prelungite.

•—• Se rup pomii pe undeva! zise Gavrilcea.

— Pe margini sc cam frîng coamele, evplică Remus; trosniturile vin mai ales de la brazi, care sînt scuturați de vijelie de sus în jos.

în pauzele dintre trosnituri, cînd vîjîîtura își umfla iarăși pieptul, se auzeau totdeodată niște țipete ascuțite ca dc copii, un soi de răgete, incepind-o gros și sfîrșind ca un flaut răgușit, guițături infernale, mieunaturi.

— Ce țipă așa? întrebă Filip mai mult interesat decît înfricoșat.

— ti tot vîntul! zise colonelul, dar sînt și sălbăticiunile doborîtede prin pomi, scoase din ascunzișuri, Mîine, dacă se potolește, găsim cu siguranță ceva,

A doua zi, într-adevăr, ieșiră Ia vînătoate, cu mare greutate. Deschizătura era astupată de zăpadă și de craci rupte, aduse de vînt. Cărarea de pe marginea prăpastiei dispăruse sub mormane de ramuri, și cei trei avură tnult de furcă spre a-și croi un drum către izvorașul de apă, care venea nu se știe de unde într-un șanț îngust și se prelingea în conul misterios. Probabil că acolo, în fund, își găsea o ieșire spre altă vale, altfel, cu vremea, prăpastia s-ar fi prefăcut în iezer. într-adevăr, într-un punct al ei pădurea în cerc avea o mică întrerupere, peste care erau aruncați trunchi lungi și groși de stejar. Acolo trebuie să fi. fost porțile, foarte înguste, ale infernului alb. Colonelul plecă la vînat, înarmat cu mai multe arcuri; avea de toate dimensiunile: unul mai mare ca al lui Nemrod și altele din ce în ce mai mici, unul ca o praștie cu săgeți scurte și subțiri. Acesta din urmă era pentru păsărele. Coarda lor era din fir de păr împletit, păr din capul și barba colonelului. Pentru jivinele cu pielea tare, vînătorul avea săgeți speciale. Sîrma ghimpată o aduna în acest scop. Era ușoară și cu virfuri. Colonelul o desfăcea, o tăia în bucăți potrivit de lungi și apoi le ascuțea pe piatră, cu o răbdare nemaipomenită, vîrful, pînă devenea acut ca un ac. în același chip își confecționa și ace, ascuțind o sîrmă și găurind-o cu un cuj, tot atît de subțire, de piatră. Avea un brici ieșit dintr-o potcoavă. O frecase aiita zile întregi, încît reteza și firul de păr. Cu el își tăia chica, ușurîndu-și ceafa. Barba însă și-o lăsa nerasă, avînd nevoie

de perii ei. Cînd pătrunseră în pădure, colonelul atrase atenția tovarășilor să nu facă zgomot.

— Am zărit aici un cerb odată. Sînt sigur că sînt. E un Ioc unde se făceau vînători regale.

Statură multă vreme la pîndă, pînă ce colonelul le făcu un semn cu degetul, fără a vorbi, arătindu-le spre marginea pădurii. Acolo era un brad voinic, răsturnat din cauză că pămîntul în care era înfipt era afinat și se surpase la vale, lăsînd rădăcina descoperită. Cei doi nu înțeleseră ce vrea să spună colonelul, își închipuiră că atrage atenția asupta trunchiului. Colonelul luă arcul cel mare și făcu semn lui Filip să-i întindă tolba, din care alese o săgeată lungă de sîrmă, foarte ascuțită. Deodată, Filip constată că ramurile bradului se mișcă și doua din ele săriră în aer peste trunchiul răsturnat. Atunci își dădu seama că era un animal. Cerbul făcuse un salt și se desprinsese din coroana bradului, cu care se confundase. Avea coarnele lungi, maiestuoase și crăcoase, era un adevărat arbust ambulant. Ridică atent capul spre a asculta și privea înaintea lui aproape pieziș, nemișcat. Nu distingea, se pare, pe cei trei, înfășurați în cojoacele lor de blană de oaie cu perii în afară, confundați cu neaua. Cu nasul așezat în mișcarea rece a vîntului, mirosea efluviile aerului. După un lung examen al locului, cerbul părăsi ținuta statuară și se apropie de un copac, începînd să smulgă cu gura mușchiul de pe scoarță. Atunci colonelul destinse arcul și, după o ochire sumară, dădu drumul săgeții. Cerbul se împletici și alunecă spre prăpastie, convulsiv, oprindu-se, din pricina coarnelor, între doi pomi uscați.

— Cum îl scoatem acum? zise colonelul. Nu sînt sigur că e mort de-a binelea, și dacă se zbate alunecăm cu toții.

Aveau în bordei o funie din fîșii împletite de scoarță moale de tei. Gavrilcea dovedea in aceste împrejurări un mare calm, adîncimile nu-i produceau amețeală. își scoase talarul de blană și se lăsă pe povîrniș, zvîrlind zăpada cu piciorul și calcînd pe trunchiutile torturate ale pomilor.

Legă funia de coarnele cerbului și făcu semn celorlalți doi să tragă în sus. După ce așeză trupul animalului în așa chip încît să poată patina descurcindu-1 din arbuști, se urcă și el, nu fără a aluneca. Cei doi se speriară chiar că ar putea să cadă în rîpă. Mormane de zăpadă, împinse de piciorul lui, se năruită, și altele de sus, prăvălindu-se după ele, îl izbiră, pulverizîndu-1 cu naftalină pe păr și sprâncene.

în timp ce colonelul spinteca cerbul cu un cuțit lung ca un pumnal, fabricat de el însuși dintr-o lungă bucată ruginită de fier de la o roată ascuțită pe amândouă muchiile, grăbindu-se ca să nu fie surprins de vreun vînător (cu toată imposibilitatea acestui accident, avea totdeauna vagi temeri, și arunca măuntaiele sîngeroase în zăpadă pe marginea prăpastiei, un cor de țipete sfîșietoare se auzi deasupra capetelor celor trei și se văzu o ceată de vulturi, care, învîrtindu-se din ce în ce mai strîns, se lăsau deasupra cerbului. Colonelul ceru lui Filip un arc mijlociu și îl încorda, Vulturii, după ce se rotiră cu îndrăzneală, țipînd, deasupra vînătorului bărbos, cu ghearele încleștate ca și cînd ar fi avut intenția să-1 apuce de păr, se abătură deasupra măruntaielor. Cea mai iute și mai feroce dintre zburătoare apucă în cioc intestinele și se ridică fulgerător cu ele în aer, trăgând toate celelalte organe prinse de mațe. Cu această pradă se pierdu în înaltul cerului, urmărit ascensiv, ca de niște inele ale lui Saturn, de cercurile

celorlalți vulturi, ce se sileau să apuce intestinele. Numai înălțimea dădea sublimitate acestei întreceri hoțești. Scăpat de concurență, un vultur greoi, bătrîn se lăsă îndrăzneț chiar pe un picior fumegînd încă de căldura vieții al cerbului și, prinzîndu-se solid de ef, începu să tupă cu cleștele ciocului bucăți de carne. Filip luă un pietroi cu gîndul de a-1 izgoni. Colonelul făcu cu mîna un gest că e în zadar. Lăsin-du-se puțin îndărăt, trase cu arcul spre pasărea de pradă. Săgeata de sîrmă trecu prin gîtul acesteia. Vulturul se scutură puțin ca o găină căreia i s-a tăiat capul, apoi rămase țeapăn cu cleștele ghearelor în sus. încercînd să-l ridice cu o mină de jos, Filip constată că lucrul îi era cu neputință, atît de greu atîrna vulturul. Colonelul apucă pasărea de vîrful unei aripi și o lăsă deasupra ptăpastiei. Aripile desiacindu-se deveniiă cel mai mare evantai ce s-a văzut vreodată. Colonelul lăsa vulturul mort să-i scape din mîini și acesta căzu în văile adînci, poticnindu-se de un arbust uscat. Un stol de corbi croncănitoti apărură deodată, venind dinspre partea unde se ghicea a fi văile, se așezară deasupra zăpezii pline de sînge, dădură tîrcoale cerbului, apoi, intimi-dați și luîndu-se după unul din ei, se lăsară asupra vulturului și, înfigindu-se în el, începură să-1 ciugulească cu furie. Penele acestuia se risipiră în toate părțile și în curînd nu mai atîrna în pom decît scheletul.

— Are să ningă din nou, observă colonelul. E viscol pe undeva. Corbii vin rar prin părțile astea. Sălbăticiunile sînt înfometate.

— De unde aduc veverițele alune? întrebă Filip» printr-o asociație obscură. Pe aici nu văd decît brazi.

Gavrilcea privi in ochi pe colonel.

— Cine știe de unde le cară! se mulțumi a răspunde colonelul.

Gavrilcea nu voia ca Filip să afle topografia locului. Pădurea de pe platou era de brazi, într-adevăr, mai încolo, pe deasupra prăpastie!, se ridicau pereții de granit ai unui munte pe care creșteau risipiți cîțiva coniferi pipernciciți și stăteau nemișcate caprele negre. Dar în partea cealaltă creșteau stejari și fagi, iar pe o porțiune mesteceni și, îndată pe sub povîrnitura de stincă a platoului, te aflai într-o altă geografie, cu izvoare susurînd pe albia de bolovani, cu vegetație de regiune subal-pină, între care și aluni. Ciorile și vrăbiile bătute de vijelie ori atrase de necunoscut treceau în puțină vreme dintr-un peisaj într-altul.

Sfîrșind de curățat carnea cerbului, colonelul, după ce se spăla pe mîini, stătu o clipă în nedu-merire.

— Ce să facem cu atîta carne? Ar trebui lăsată să se usuce puțin la vînt, dar ți-o mănîncă lighioa-nele astea.

Scoase o bucată mare de sare în bolovan și, pisînd-o între două pietre late, sără vinarul, pe care, apoi, acoperindu-l în scoarță de pom, îl vîrî, afară, într-o adîncătuiă, și-1 acoperi cu zăpadă, punînd deasupra, peste cîteva crăci de brad, un pietroi mare.

Peste noapte ninse din nou, și toate petele de sînge dispărură. Ninsoarea continuă o zi întreagă, moale șt monotonă, și cei trei mîncară came de cerb friptă, cu alune, ghindă și puțină pîine uscată, pe care colonelul o dezgropa din pămînt, in cinstea cerbului. Coarnele acestuia le păstră pentru a-și face din ele unelte. în fine, cînd Gavrilcea ieși în inspecție, sărind de-a dreprul la nivelul pădurii și

ocolind poteca, descoperi paşi de om pe porţiunea ei cea mai marginală. Cineva venise pe marginea pădurii, coborîse pînă la amfiteatrul dintre brazi, apoi, de teamă să nu alunece, se întorsese. Cărarea era imaculată în faţa troiţei. Cercetînd de aproape amprentele picioarelor, Gavrilcea găsi că erau de opinci. Cel ce umblase pe acolo părea a fi vreun ţăran de munte, aceştia avînd membrele inferioare mici. Totuşi, Gavrilcea intră la idei şi-i împărtăşi colonelului impresiile sale. Poteca era practicabilă numai dintr-o parte, înspre pieptul pietros al muntelui şi se confunda cu prăpastia însăşi. Fireşte, cineva putea să vină chiar prin pădure şi să se lase pe potecă în dreptul troiţei. însă povîrnişul, pietros şi el, era foare abrupt, şi cine, fără exerciţii, ar fi sărit pe potecă, risca să se rostogolească în prăpastie, mai ales iarna pe zăpadă. Cît despre acoperişul bordeiului, e\ era greu de descoperit. Gavrilcea propuse desfiinţarea cărării din faţa troiţei. Colonelul scoase toate lucrurile din cavernă pentru orice întîmplare şi le transportă deasupra, sub brazi. El şi Gavrilcea urcau cu mare îndemînare povîrnişul, şi Filip se obişnuise şi el. De undeva, dintr-o scorbură, Gavrilcea veni cu un soi de glonte mic, cu fitil, se lăsă pe peretele conului şi înfipse glontele în dreapta troiţei. Cu un amnar aprinse fitilul, apoi, tară prea mare grabă, se căţăra pînă la potecă şi de acolo apoi urcă deasupra povârnişului, lîngă ceilalţi. După cîteva minute, se auzi un tunet surd. Filip nu mai văzu nimic, fiind stropit cu ceva rece pe faţă. Ştergîndu-se, se văzu in mijlocul unei cete albe, în care zări, în fine, pe Gavrilcea şi pe colonel albi de sus pînă jos, pudraţi cu o ninsoare fină. Explozia pulverizase zăpada din împrejurimi şi o împroşcase pe distanţe largi. Detonaţia fu urmată

de cîteva cutremurături, apoi mase mari de corpuri albe se prăvăliră în prăpastie, luînd cu ele pomii cu rădăcini cu tot. Un nor imens luminiscent plutea deasupra genunei, alcătuit din atomi de zăpadă. Locul bordeiului nu se năruise. Apropiindu-se de malul pădurii, cei trei constatară o metamorfoză geologică miraculoasă. O felie gigantică de stîncă se desfăcuse cu poteca cu tot alături de troiţă, tăind cu totul drumul spre ea dintr-o parte şi prefăcînd locul într-un perete repede de piatră de sub pomi pînă într-un punct al conului. A pune vreo punte spre troiţă era cu neputinţă. Uşa acoperită cu lespedea de lemn rămînea o fereastră spre abis. Cei trei puteau intra pe partea cealaltă, dinspre cuibul vulturilor, sărind de pe dîmbul unde sfîrşea platoul păduros şi începea genunea conică. Colonelul iţi retransportă lucrurile în bordei, bău apă de la izvoraş şi aduse şi în cavernă, într-un recipient care nu era decît o bucată de trunchi, tăiată cilindric şi scobită pe dinăuntru, apoi legată cu două-cercuri de sîrmă ca să nu crape. Tigrul de Bengal era un Robinson foarte ingenios şi gospodar. însă nu pînă acolo încît să înţeleagă filozofia sălbăticiei. Filip, care citise pe Bernardin de Saint-Pierre, îi evocă voluptăţile vieţii tinerilor Paul şi Virginia. Colonelul strimbă din nas sceptic. Ar fi băut un ceai, şi nu-1 concepea fără zahăr. Şi-apoi, de unde ceai? Filip zise că s-ar putea strînge floare de tei vara.

— Hm, rîse colonelul, tot copil eşti, drăguţă. Crezi că noi facem literatură? Tei pe munte nu se află. Şi, apoi, ce? noi putem culege în tihnă flori şi să facem provizii ca schivnicii nevinovaţi? Noi sintem haiduci, copile, cu patere după noi. Ti-am mai spus, iepurele trăieşte mai tihnit decît mine.

Gavrilcea încruntă puțin sprîncenele spre colonel, în semn că Filip nu trebuie să afle astfel de lucruri, şi colonelul schimbă vorba.

— Ca veverițele, am mai ascuns castane pe undeva. Le pierdusem urma, dar acum, din cauza exploziei, au căzut toate din ascunzătoare. Hai să le coacem.

Erau multe semne că colonelul, îngrijorat de putința descoperirii ascunzătorii, rumega în mintea lui anume planuri. într-o zi îşi luă briciul fabricat de el şi se rase. Abia atunci Filip ÎI recunoscu aşa cum era pe vremea cînd se căsătorise cu Caty. Nu se schimbase mult, părea mai întinerit, deşi vîrstă lui atingea, probabil, şaizeci de ani. Aerul de munte, mişcarea, cumpătarea la hrană îl păstrase sprinten. Colonelul, ca militar care luase parte la două campanii, era obişnuit cu viața de tranşee, în care însă înțelegea să profite de toate beneficiile întîmplatoare. Nu se culca pe pămînt, de pildă, pînă nu studia toate condițiile, aduna crengi, punea deasupra saci, blănuri, ce avea la îndemînă, îşi trăgea căciula peste urechi şi aprindea focul ca să alunge țînțarii şi jivinele. în caverna din dosul troiței, colonelul împinsese la maxim studiul confortului în sălbăticie. Ar fi trăit satisfăcut, în felul lui, dacă s-ar fi ştiut uitat de lume şi n-ar fi fost combătut pe rînd de sentimentul răzbunării, de ambiție şi de frică. Ar fi fugit, şi se temea că o acțiune ar începe şi el n-ar putea profita de ea. Cîteva rude de la țară, la care se refugiase întîi, ştiau de el, acestea din cînd în cînd îi dădeau provizii, dacă venea pe furiş. Locul anume unde era ascuns nu-1 cunoşteau. într-o astfel de descindere îl găsise Gavrilcea şi ținuse cu orice preț să meargă la ascunzătoarea lui, unde-1 pusese în curent, parțial, cu

planurile sale. Pe Gavrilcea îl ştia un conspirator înnăscut, punînd totdeauna la cale ceva. Felul cum picase în munți, desele lui descinderi şi reveniri, calmul, acel aer de a avea în mînă toate elementele viitorului îi impuneau respect. Gavrilcea era de un curaj nebunesc, înfrunta cele mai riscate situații, se lăsa în drum şi intra în vorbă cu oamenii, fără grabă, trăgînd după el şi pe colonel. Acum colonelului i se părea că vărul său şi-a pierdut busola, îl iritau mai ales tăcerile lui enigmatice. Din ce în ce mai des, cei doi se certau chiar în privința lui Filip, pe care colonelul îl găsea, cu toată simpatia pentru el, incomod.

— La ce ții băiatul aici, în pustietatea asta?

— Nu-1 țin cu forța.

— Atunci lasă-1 să plece.

— Nu şi-a manifestat pînă acum dorința să ne părăsească.

— îl caută prințesa peste tot.

— Nu-1 caută. N-ai văzut că s-a călugărit la Mînăstirea Horezu?

— Are alte rude. E tînăr, trebuie să-şi facă o carieră. Ce vrei să învețe de la mine: cum se face brici dintr-o potcoavă şi săgeată din sîrmă?

— Ştii să tragi foarte bine şi cu mitraliera cînd vrei. Aştept elicopterul.

— Sună cam a Jules Verne. Elicopterele nu pot să se rişte pe un traiect aşa lung.

— Prezența mea aici ți se pare şi ea din Jules Verne?

— Eşti imprudent, mi-e frică să nu ieşim prost, să nu ni se taie orice legătură. Țăranii mi-au spus că au văzut unități militare.

Gavrilcea privi cu ironie pe colonel.

— Ai noştri cred că eşti un Charette al lor!

— Şi, urmă colonelul neînţelegind aluzia, dacă pleacă în străinătate, cu ce trăieşte Filip acolo *1* Ştiu că mamâ-sa i-a depus bani în Elveţia, întrebarea este cum îi ia. Copilul e minor, nu i-a lăsat, pe cit îmi spune el, nici un testament.

— Meme, soţia mea, şi toţi prietenii noştri din aristocraţie se vor îngriji de el. Totul a fost aranjat şi în privinţa banilor din Elveţia.

— Filip are de ales, zise altă dată Gavrilcea faţă de băiat spre a-1 impresiona, între o viaţă violentă, îndrumată de credinţă şi vrednică de numele Hangerliu, şi o existenţă banală.

— Ştii că viaţa asta violentă poate să ne ducă pe toţi la... (Colonelul voi să spună: zidul de execuţie.)

— Hai să ieşim puţin afară, să vedem ce e, propuse Gavrilcea autoritar, aud vulturi ţipînd.

Colonelul se rădea din cînd în cînd, nemailăsîndu-şi barbă lungă. Vremea fiind frumoasă, tot mai des cerceta marginea văii conice, căutînd un loc mai puţin alunecos. într-o zi, Filip îl văzu cu surprindere ieşind din adine.

— Aţi putut coborî I întreba el.

Colonelul încurcă cuvintele în gură.

— Nu, nici vorbă, e prăpastie curată; m-am lăsat doar doi paşi, să văd ce se zăreşte sub stufişurile pline de zăpadă.

însă, într-o zi, colonelul plecă foarte de dimineaţă din bordei cînd ceilalţi erau încă toropiţi de somn.

— Mă duc să cercetez locurile, explică el, pe aici nu mai prea avem ce vina. E păcat să omorîm veveriţele. Dacă întîrzii, să nu vă speriaţi. Să nu lăsaţi să se stingă focul.

Şi ieşi din cavernă înainte ca Gavrilcea să se întoarcă pe culcuşul lui şi să poată constata că

vînătorul nu luase cu el nici unul din instrumentele lui cinegetice. Colonelul o apucă pe potecă în direcţia înfundată dinspre crestele muntoase şi se coborî în genune, aproape dîndu-şi drumul pe spate, pe un povîrniş de piatră. Picioarele i se opriră în trunchiuri de pomi încovoiaţi spre lumina soarelui. De aci, peretele pîlniei devenea bolovănos şi protuberantele stîncilor ofereau un soi de scară. Prudent, dar sigur pe picioare, colonelul păşi pe ele în jos şi se află pe o cărăruşă foarte îngustă, sub un acoperământ de arbuşti încărcaţi de zăpadă, ce asrupau, celui aşezat sus, vederea fundului. Cărăruşa mergea în spirală de jur împrejurul pîlniei, cu întreruperi şi diferenţe foarte variabile de nivel. Solul era acum pămîntos, pe alocuri amestecat cu bolovani, dar, cîteodată, spintecat de colţi mari de stîncă. Colonelul scruta cu ochii toată topografia locului spre a găsi drumul cel mai lesnicios la coborît şi la urcat. Se temea să nu dea de pereţi repezi de piatră, care să-i facă cu neputinţă întoarcerea înapoi, coborîşul părîndu-i-se acum mai puţin primejdios, înrrucît se putea prinde de numeroasele trunchiuri de arbori. Din fericire, însă, zona de stîncă, prin faptul că era proeminentă, era cea maî priincioasă, pentru că făcea de la sine trepte. Acum începu să se audă susure de izvor şi un ecou ca de bazin în care curge o fîntînâ. Jumătatea de sus a pîlniei nu părea să fi fost explorată vreodată, şi poteca era doar o fantezie a naturii, în care un om puţin obişnuit cu muntele nu s-ar fi putut încrede. Deodată, însă, după un scurt hiat reprezentat printr-o rîpă repede de pămînt, cu multe buruieni, aşa că te puteai încumeta a înfige piciorul în ea, urma o cărare spiralată, făcută parcă de mîna omului, oricum, realizată din deasa călcare cu piciorul. « Se vede,

gîndi colonelul, ca vin pe aici fie păzitori de capre' fie oameni de prin partea locului să ia lemne sau să culeagă fructe. » Erau acolo aluni, pe alocuri şi urme de zmeură. Fundul pilniei se vedea acum limpede. în mijloc era o adunătură mare de stînci şi bolovani, făcînd cîteva bulboane de apă, în care se scurgeau în panglici subţiri, argintii, din mai multe părţi, izvoare căzînd de sus. în restul vîlcelei era un tăpşan cu iarbă, încă verde, acolo unde zăpada nu-1 acoperea. Colonelul coborî pînă jos şi bău puţină apă dintr-o bulboană. Apoi se îndreptă spre partea pîlniei de unde venea lumină. Conul era desfăcut într-o parte, printr-o tăietură îngustă şi lungă de cîţiva metri între doi pereţi de stîncă. Podeaua, tocită ca o albie, a acestei părţi era tot de stîncă, şi pe ea se scurgea apa din bulboane. Colonelul trecu prin această albie a prăpastiei şi avu înaintea ochilor un peisaj obişnuit de regiune deluroasă. Deschizătura stîncii dădea, după toate aparenţele, înspre locurile ţăranilor dintr-o comună, ale căror case erau mai departe, aşezate pe o şosea bine pietruită. în fund, în partea dimpotrivă, se ridicau dealuri cu vii şi livezi, iar mai departe, în zare, sclipeau crestele înzăpezite ale unor munţi. Colonelul, dorind să ştie unde se găsea, coborî pînă în şosea. Acolo avu neplăcuta surpriză de a se afla faţă în faţă cu doi miliţieni călări, care, probabil, fusese ascunşi vederii sale de case. Miliţienii priveau un mare cîine danez gri cu pete ca de fum întins jos la marginea şoselei şi care, judecind după o baltă de sînge, fusese împuşcat. Unul din ei ţinea în mînă, jucîndu-se cu ea, o zgardă lată, ghintuită. Colonelul simţi o sfîrşeală. Recunoscuse cîinele. Era al unui fost mare om de afaceri, Edmund Harlan, posedînd totdeodată regiuni întregi de păduri şi vii, precum şi mine de aur, personaj influent în vremea Axei, care însă nu se amestecase pe faţă în politică. Acum rămăsese cu o sfoară de vie, unde trăia ca un gospodar modest, după părerea ţăranilor, care-1 numeau Cîrlan, plimbîndu-se des pe seară cu un cîine danez pe care îl căpătase, pui, de la Vasilevs-Lascaris. Nimeni nu bănuia că zdravănul cîine purta în zgardă mesaje criptice, pe care Ie trimitea sau le găsea colonelul, punîndu-se astfel în legătură cu elementele subversive. Remus Gavrilcea făcu mişcarea de a o lua înapoi, dar unul din miliţieni îi făcu semn cu degetul să se apropie. Colonelul nu poseda nici un act de identitate. Gavrilcea vrusese să-i dea un buletin falsificat, pe care îl refuzase. în viaţa Iui căutase să fugă de încurcături şi răspunderi, însă cînd o primejdie se ivea în faţa sa, cu educaţia lui de militar, zicea: « Ce-o fi să fie » şi aştepta.

— Tovarăşe, zise miliţianul călare, n-ai cumva vreun chibrit î

Şi cu mîna arătă o ţigară.

Colonelul vîrî mîna în buzunar, scoase un amnar, scapără cîteva scîntei, care aprinseră îndată fitilul, şi întinse miliţianului minusculul focar.

— Mai umblaţi şi acum cu amnarul, spuse cu reproş glumeţ miliţianul, şi, dînd pinteni calului, porni, urmat de celălalt, care nu era fumător.

Abia se pregătea s-o ia din nou spre cheile prăpastiei şi colonelul auzi o bubuitură grozavă. Se întoarse şi constată că un mare camion deschis oprţse în faţa sa. Vreo douăzeci de soldaţi cu puştile în mînă săreau unul după altul şi făceau cerc în jurul lui.

« S-a sfîrşit ! » gîndi colone Iul.

Nu se îndoi că miliţianul călare îl oprise spre a-1 identifica, pentru ca apoi soldaţii veniţi în urmă să-1

aresteze. Un sublocotenent, nu prea deosebit față de ceilalți soldați, venind in dreptul colonelului si cu o asprime cel puțin aparentă, făcu cu mîna un gest pe care eremitul 11 interpretă: predă-te.

— Scoate amnarul! zise sublocotenentul.

Colonelul îl scoase.

— Acum, tovarăşe, dă foc, că noi nu ştim să umblăm cu unealta asta.

Colonelul scoase fitilul.

In vreme ce soldații priveau foare serioşi, cu armele în mîini, manipulațiile colonelului, sublocotenentul scoase o țigară şi o aprinse la fitil.

— E bun şi amnarul cîteodată! rîse el, devenind subit prietenos.

Ceilalți soldați se îndesară şi ei să-şi aprindă țigările. Apoi sublocotenentul strigă familiar: « Plecarea », toți săriră în camion, care hurui şi porni repede pe şosea. De pe camion soldații îl salutară cu mîinile pe colonel. Acesta se întoarse iarăşi spre ogrăzile țăranilor. Cu toată concluzia fericită a întîmplăriî, nu putu suprima cu totul o umbră de bănuială. O femeie în vîrstă, sau aşa de ofilită că părea bătrîna, dădu să între pe poarta casei ei cu o tipsie de alamă pe care se afla o mare colivă cu luminări înfipte în ea.

— Nu pleca, îl strigă femeia, vino să-ți dau nişte colivă.

Colonelul intră după ea, se urcă pe o prispă şi pătrunse într-o încăpere cu vatră joasă. Femeia scoase o sticlă cu vin foarte gălbior, turnă într-un pahar şi-1 întinse colonelului. După aceea, cu o lopățicS de lemn, îi tăie o bucată mare de colivă.

— Dacă vrei, o măninci aici, dacă nu, o iei.

— O mănînc aici! se decise colonelul. N-am în su ce s-o iau.

— Nu eşti din părțile acestea?

— Nu. Merg undeva unde sînt angajat Ia lucru.

— Dar ce eşti dumneata de felul dumitale? îl mai descusu femeia.

— Miner! spuse la întîmplare colonelul.

— Eşti cam de vîrsta lui bietu bărbatu-meu, Dumnezeu să-i dea odihnă, dacă n-are. I-am făcut şi eu pomană, să se mulțumească, de-o fi cumva mîniat.

— De ce să fie mîniat? întrebă Remus Gavrilcea.

— Nu ştiu dacă el sau altul. Umblă de cîtăva. vreme prin părțile astea un strigoi. Cine 1-a văzut zice că are coarne, ochi de jăratic şi cioc de cucuvea. La trup nu se ştie cum este, că e tot învelit în p3r lung. Unii cred că cineva din satele astea a fost îngropat fără toate pomenile, că acum lumea nu le prea face, şi de-aia umblă tot prin preajma bisericilor şi mînăstirilor unde sînt luminări aprinse. Strigoiul suflă de departe sau trage cu un arc mare în luminări şi le stinge. A fost pe la Mînăstitea Horezu şi a stina toate luminările deodată, din toate chiliile şi din biserică, lovindu-le cu nişte undrele mici, fie la el acolo, pe lumea cealaltă. Aici, în sat la noi, la fel. Numai am băgat de seamă un lucru. Cînd au fost colive la sfințit, luminările de pe colive nu s-au stins, dar celelalte, da. Atunci ne-a explicat o maică de la Horezu, Stratonica, aşa-i zice, că e un duh căruia nu i s-a făcut pomană şi dă a înțelege suflînd în luminări să i se facă, spre a-şi găsi odihnă. Aşa că ne-am învoit, pe mai multe sate, noi, cele mai bătrine, să facem colivă pentru morții fără de odihnă care or fi. Ceştia tineri rîd de noi, dar riză, că mulți au ris şi pe urmă au plîns. MănîncS, maică, dacă-ți place, ci e bună. O făcui cu miere, în lipsa de zahăr, şi tot **MO**

cu griu ales. Hai, bea şi vin, că e din strugurii noştri.

Deşi colonelului îi era teamă că bînd n-are să poată urca povîrnişul, totuşi, sătul de cerb fript pe spuză, mîncă şi bău.

—'Dar de unde ştiţi dumneavoastră, întrebă el, că strigoiul ate arc?

— Păi nu se-aude, maică? răspunse femeia cu rîsul de superioritate al unui om de ştiinţă stăpîn pe fenomenologia disciplinei lui.

— Cum se aude? întrebă amuzat cum nu fusese de atîta vreme Remus Gavrilcea.

— Uite aşa, demonstra baba. Face ţiuuu, apoi hiuuu dinspre stîncă, apoi deodată se aude o vîjîitură pe deasupra casei, şi plici! se înfige undreaua. Dacă eşti afară cumva, se văd scîntei. Cînd undreaua izbeşte în luminare, aşa mi-a spus maica Stratonica, femeie învăţată, atunci flacăra răbufneşte deodată, umple toată chilia sau biserica, înfăşură zidirea ca şi cînd ar fi cuprinsă de foc, dar focul e rece, nu arde, fiindcă şi focul care e de la Dumnezeu are suflet, iar strigoiul, care e de-ai lui Antichrist, nu poate face nimic viu. Ăsta ne e şi norocul. Altfel ardeam cu toţii, ca nişte şoareci.

— Ascultă, iscodi Remus Gavrilcea pe femeie, văzui un cîine mort în şosea, împuşcat. Al cui e, că pare de rasă.

— Al unuia Cîrlan, pe care l-au ridicat în zori miliţienii. Cîinele era, auzii, un fel de ştafetă. Umblă zvonul că se desfiinţează colectivele astea şi se dă înapoi pămîntul la moşieri şi casele de la oraş proprietarilor. Oare să fie adevărat?

Colonelul tăcu.

După ce mîncă coliva, femeia, după puţină codire, îndrăzni a-i face o rugăminte:

— Te văd voinic. Am vreo doi buturugi şi nu pot să-i crap. Dacă mi-ai face treaba asta, te-aş mulţumi cu ceva.

Colonelul merse cu ea în dosul casei, luă în mîini un topor puternic şi din puţine mişcări făcu fărîme vreo şase buturugi.

— Ştiu că ai vlagă, îl lăudă femeia, să nu-ţi fie de deochi. Ce să-ţi dau?

— Am văzut că ai pîine de casă, zise colonelul, dă-mi colea o felioară.

Femeia veni cu o bucată mare cît două pîini obişnuite.

— Să mai treci pe aici cînd ţi-e drumul! îi zise femeia şi intră în casă.

în acest timp, la vreun kilometru mai sus pe şosea, pe un loc bătătorit în marginea ei sub brazi, şedeau tolăniţi jos în faţa unei hărţi sublocotenentul, Cornel şi un bărbat în vîrstă mărunt şi voinic, cu ochi foarte inteligenţi, îmbrăcat cu o canadiană îmblănită. Trupa, coborită din camion şi ea, se odihnea îndărătul lor.

— Intrarea pe la Cheia Stîncii, vorbi Cornel, o s-o închidă dumnealor (şi arătă spre sublocotenent). Toate căile de acces vor fi tăiate pe departe, încît le va fi imposibil să scape. în sus, spre munţi, peste prăpastie, e cam greu.

— Incontestabil! confirmă bărbatul în vîrstă.

— Dumneata, tovarăşe Stan, continuă Cornel, bagi oamenii cu fierăstraiele în pădure şi începi să cureţi locul de copaci. Să punem mîna odată pe mizerabilii ăştia, singurii care au mai rămas. Ca să fim mai siguri că nu ne alunecă printre degete, ar trebui să-i calce cineva uşurel-uşurel în bîrlogul lor, pe care îl cunoşti. Să le spună ce pofteşte, ca să-i ţină de vorbă. în timpul acesta trupa va lua poziţii.

— Perfect. Am înțeles tactica! Mă duc eu! se oferi scurt tovarăşul Stan.

— De, observă cam îndoit Cornel, întrebînd din ochi şi pe sublocotenent. Vezi că mi-e teamă să nu-ți punem viața în primejdie. Ticăloşii sînt în stare de oi ice. Să te însoțească măcar un soldat cu arma.

— I-am pune în alarmă. De un om paşnic ca mine nu se vor teme, ştiu eu cum să-i iau.

Colonelul se grăbi s-o ia înspre trecătoarea de piatră. I se păru o clipă că doi ochi îl pironesc după un stufiş. Cînd ajunse în incinta pîlniei, se aşeza în apropierea unei bulboane, bău apă, se spală pe față ca să risipească orice urmă de amețeală, înfipse pîinea într-o nuia şi cu o scîndurică de lemn o opri să cadă, imitînd pe covrigari, apoi, cu această nuia prinsă de cojoc, începu să urce cărăruşa. Nu o dată se prăbuşi, dar în cele din urmă ajunse în margine, unde era lunecuşul de piatră. Acolo îmbrățişa cu un ochi toate ieşiturile şi cu o mişcare decisă se repezi sus, fără a mai cîntări mişcările. Ajuns pe poteca superioară, şezu pe pîntece cîtăva vreme, spre a se încredința că nu se prăbuşea. Cînd se ridică, înaintea lui şedea Filip.

— Ați fost din nou în prăpastie?

Colonelul puse degetul la gută.

în bordei, Gavrilcea sta tolănit sumbru pe patul lui, aşternut cu blană. Era cald şi mirosea a tămîie, fiindcă Filip aruncase pe foc crăci de brad pline de răşină. Colonelul scoase de pe nuia pîinea şi o depuse pe un pietroi ce slujea drept masă.

— Unde ai fost? întrebă cam răstit Gavrilcea.

— Cum vezi, v-am adus pîine.

— De unde? insistă intrigat Gavrilcea.

— Ascultă, dragă, zise colonelul cu un calm în care se ghicea o supărare adîncă, nici în pădure nu pot să trăiesc fără să dau socoteală cuiva? Eu te întreb pe tine de unde vii şi unde dispari? Mi-e dor şi mie să mă duc în lume. Tu nu aştepți elicopterul? Şi rîse sarcastic.

— Du-te dacă-ți dă mîna! mormăi printre dinți Gavrilcea.

— Mă duc! confirmă cu simplitate colonelul.

Gavrilcea îşi aruncă deodată încruntarea, dădu feței sale ingrate farmecul straniu pe care ştia să-1 împrumute furunculelor şi propuse pace.

— Nu te supăra din nimic. în fața noastră se pun răspunsuri grave, istorice, zise el sentențios, Bună pîine.

Şi mestecă o bucată din felia pe care Filip o pusese în dreptul lui.

— Ascultă, îl informă colonelul, calmat şi el, numărul 17 a fost arestat, iar cîinele împuşcat.

Gavrilcea se încruntă. Harlan fusese cel mai substanțial finanțator al Mişcării centutionale, luase demagogic atitudine împotriva burgheziei şi hvjghebase chiar un simulacru de « unități muncitoreşti» de tip patronal. în fond Mişcarea apăra interesele marelui capital. Gavrilcea fu invitat, cu prilejul căsătoriei sale cu Meme, Ia Clubul financiarilor şi marilor industriaşi, într-un salon vast, în jurul căruia, la pereți, pe fotolii joase şi adinei de piele roşie, şedeau înfundate adevăratele puteri ale statului burghez, aproape invizibile din pricina distanței. Scena amintea tabloul lui Goya O şedinței *a Companiei* Filipinelor. La o măsuță, în mijloc, sub o lustră gigantică de cristal, sta în picioare Edmund Harlan, aşteptînd pe Gavrilcea, care-1 salută la modul roman.

— Camarade Gavrilcea, vorbi omul de afaceri, în vederea căsătoriei dumitale şi considerînd serviciile aduse de dumneata ideii de ordine şi ierarhie socială, ne permitem să-ţi oferim un mic cadou.

Şi-i arătă pe masă o lădiţă destul de voluminoasă, al cărei capac îl desfăcu. în ea sclipeau lingouri de aur, lungi ca nişte bastoane de ceară de sigilat, mari şi somptuoase.

Aplauze răsunară, însă, din cauza imensităţii sălii, păreau îndepărtate şi dublate de un ecou.

Filip căuta să pătrundă adevărul în ciocnirea dintre cei doi. Sufletul Iui juvenil, îndreptat, din instinct, spre găsirea unui loc în viaţă, oscila între planurile de aparenţă utopică ale lui Gavrilcea-Hangerliu şi reflecţiile pozitive ale Iui Remus Gavrilcea. Amîndoî erau legaţi într-un fel de el, nu-i putea considera drept străini.

— Unchiule, întrebă el pe colonel, crezi că ceea ce spune domnul Gavrilcea nu-i adevărat?

— Adică în ce sens?

— Că nu poate veni un elicopter să ne ia.

— Dragă, pentru văru-meu orice e cu putinţă. El străbate şi piatra. Chiar faptul că se află aici, cînd mai nu ştiu cînd era în străinătate, e o dovadă de ce poate. Că te-aşteaptă Meme Hangerliu şi ceilalţi înrudiţi cu familia ta e adevărat. Mamă-ta, Dumnezeu s-o ierte, depusese bani mulţi în Elveţia şi, dacă n-ar fi avut anume încăpăţînări, nici eu nu eram aici. Şi nici tu. Dar cred că o să ne fie greu să ieşim din bîrlogul ăsta. E de mirare cum am scăpat pînă acum. Drumurile sînt controlate, nu-i putem înşela la nesfîrşit. Dacă ne prinde aici pe cîteşitrei, e prăpăd. De mine nici nu mai vorbesc. Canaliile mă vor împuşca. Tu o să fii acuzat de uneltiri împotriva statului şi toţi din familia ta au să fie implicaţi. Tot ce-am urzit se destramă. Trebuie să fugim de aicj cît se mai poate, am să te duc eu undeva. Altfel totul e pierdut.

Colonelul se temea că Filip, arestat, ar fi putut să spună prea multe lucruri la o anchetă strînsă. Gavrilcea intuia colocviile dintre varu-său şi băiat fiindcă îi vedea meditativi pe amîndoi. Şi el, în fond, nutrea aceeaşi temere cu privire la Filip şi-1 păzea din ochi, hotărit să nu-1 scape din mîinî.

— Să n-asculţi ce-ţi spune colonelul, îl consilie el pe Filip, punîndu-i mîna pe umăr, pe cînd se plimbau prin pădure. Colonelul e un om mediocru incapabil de fapte dezinteresate şi eroice. N-are nici un scrupul, fii fără grijă, ştie să mlnuiască revolverul nu numai împotriva animalelor sălbatice. Se vîră în orice afacere, dar te lasă în drum dacă iese prost. La război n-a făcut nici o ispravă, nici ca erou, nici ca trădător. Dacă nu eram eu tare şi mare, nu ajungea colonel. Eu acum sînt un Hangerliu, tatăl unui adevărat Hangerliu. Trebuie să onorez acest nume. Strămoşul tău a pierit de moarte violentă, Max Hangerliu, tatăl tău, a căzut în faţa plutonului. Tu ce eşti? Un lonescu oarecare? Şi Ciocîrlan, părintele tău nominal, s-a sinucis, însă pentru încurcături băneşti. Alege între Ciocîrlan şi Hangerliu! Totul e organizat de noi să muşcăm din umbră comunismul, camarazii noştri veghează, şi în curînd vom primi o veste mare. Nu-ţi ascund, îţi oferim moartea la tot pasul, dar o moarte ilustră, de care vor vorbi viitoarele manuale şcolare. Un tînăr prinţ erou.

Cu sufletul aşezat, medieval, între demonul în văpăi şi demonul îndoielii, Filip ii asculta pe amîndoi. Aventura avea mai multă putere asupra închipuirii sale, şi băiatul se visa zburînd pe sus cu un

iatagan în mină şi descinzînd în mijlocul unui divan domnesc, în care sumedenie de boieri şi curteni, înveşmîntaţi oriental, îi cădeau la picioare, culcîndu-se pe pîntece şi căutînd a-i săruta poala mantiei domneşti. Desprins de realităţile de jos, Filip se pierdea în basme, fără să-şi dea seama, criminale.

Gavrilcea pîndea tot mai strîns pe colonel, nu-1 mai lăsa să plece fără să-1 însoţească, temîndu-se că acesta, căutînd să fugă spre graniţă, pe drumurile de munte, aşa de bine cunoscute lui, ar fi putut fi prins şi silit să dezvăluie toată reţeaua. Şi chiar scăpînd, lipsa unui om priceput în materie de strategie, şi care îşi rezervase anume secrete, ar fi fost neplăcută la momentul oportun. Cînd colonelul ițşea din bordei, pentru treburi fireşti, Gavrilcea se mulţumea să asculte foşnirea frunzelor şi trosnetul crengilor sub paşi. Numai cînd orice zgomot înceta şi vărul său întîrzia prea mult, pomea în căutarea lui. Colonelul era ţinut sub stare de arest.

— Ai încercat vreodată să cobori pe rîpa asta? ispitea Gavrilcea pe colonel.

— M-am lăsat doi paşi, ca şi tine, sprijinuv du-mă în copaci, încolo e prea repede, te izbeşti de stînci.

— Unde crezi că răspunde? insistă incredul Gavrilcea.

— Pare înfundată, o căldare de piarră.

— Nu-mi vine a crede, colo e o crăpătură. Mai degrabă e o ripă foarte închisă, care iese, undeva, la vale largă. Vara se aud păsări cîntînd, chiar şi cuci. Unde-ai mai văzut astfel de vietăţi în groapă de munte? Vin de jos, de la crîng. Odată mi s-a părut a auzi sunînd şi o talangă, se vede că pasc capre pe urcuşul rîpei.

— Nu există decît capre sălbatice.

— Aş, nu-mi vorbi mie asemenea prostii, eşti priceput în materia asta ca nimeni altul. Caprele negre stau acolo, pe colţii de stîncă. Acolo e altă zonă. Alpi curaţi.

— De ce nu cobori odată să vezi ce e în rîpă? întrebă cu uşoară ironie colonelul.

— Ceea ce mă interesează pe mine, răspunse Gavrilcea, nu mai puţin subtil, e să nu avem nici o surpriză din partea aceasta!

Surpriza veni într-adevăr, însă nu din partea aceea.

într-o dimineaţă, pe cînd cei trei erau încă în cavernă, troiţa se zgudui de lovituri vehemente şi repetate. Se auzi şi un glas, vorbind ca pentru sine:

— Parcă are o piedică pe dinăuntru, aşa s-a lipit.

înnoindu-se cu violenţă hurducăturile, Gavrilcea se pipăi la buzunare, apoi se îndreptă placid spre uşa-troiţă, desfăcu lanţul şi deschise. înaintea lui apăru un bărbat scund, uimit parcă de a se afla în prezenţa unui om. în picioarele mici purta opinci, încolo era îmbrăcat orăşeneşte, avînd pe el o canadiană îmblănită.

— Să fie cu iertare, zise omul sfios, n-am ştiut...

Gavrilcea îi făcu semn să intre, şi omul, văzînd pe ceilalţi doi, îşi scoase căciula şi-şi scutură opincile de zăpadă.

— Cu opincile, explică el, mergi mai uşor prin locurile astea stincoase al dracului.

Colonelul era livid şi nemişcat el însuşi ca o stîncă, nevinovatul Filip privea scena cu curiozitate.

— Să vedeţi, urmă omul cu opinci, eu, cînd am fost copil, am venit des în scobitura asta, că tata vina sălbăticiuni şi le vindea unuia care le-mpăia. Dormeam şi noaptea, ca să le prindem în zori de

zi. Acum, trecînd pe aci, zîc: ia să văz cum mai arată. Da-i cald aici, bine.

— Noi slntem profesori, cercetători ştiinţifici de la Institutul de speologie, zise fără ezitare Gavrilcea, şi făcu semn omului să stea jos. Studiem peşterile.

— Apoi chiar că aveţi ce studia pe aici! încuviinţă şi omul aprinzînd o ţigară în jăraticul din vatră. Pe noi ne-a trimis tovarăşul Cornel să descurcăm locul pentru o cabană care o să se ridice mai colea, pentru turişti. Retezăm din pădure, facem drum bun cu podeţe din vale pînă sus. Ei, multe pun la cale acum ai noştri, ce cu gîndul n-ăi gîndit! în curînd n-o să mai poţi recunoaşte ţara. Păcat că nu mai sînt tînăr. Cornel ăsta al nostru, straşnic om, cît îl vezi de firav. Mîine vine şi el.

Omul i se păru colonelului cam naiv. Dar expertului Gavrilcea nu-i scăpă privirea ageră şi sfredelitoare a musafirului. Limbajul lui sfătos şi de mică cultură îl bănuia trucat. Avu sentimentul că recunoaşte pe unul dintre mulţii comunişti bătuţi cu frînghia udă în prezenţa sa, mai bine de un deceniu în urmă. Omul se mărturisi singur fost muncitor la C.F.R., aduse vorba şi de Dragavei, cunoştea personal pe foarte mulţi din luptătorii comunişti, azi cu răspunderi însemnate în partid. Cel puţin aşa rezulta. Nu se arătă de loc mirat de bizara gospodărie robinsoniană a unor oameni de ştiinţă şi primi să bea un pic de rachiu dintr-o ceaşcă de lemn. Se însufleţi uşor şi începu să facă evocaţii din viaţa lui, nepărînd a se îndoi, o clipă, că are de-a face cu oameni devotaţi regimului.

— Să vedeţi, povesti, în timpul războiului celălalt m-am pomenit soldat la Comenduirea Pieţei Iaşi. Acolo era un sublocotenent care, cînd a izbucnit revoluţia, văzînd că ne cam codim să luăm urma comuniştilor, ne spunea într-una: «Militarul e militar. Dacă primeşte ordin, n-are încotro, îl execută. Cine discută ordinul merge înaintea tribunalului militar. » Atunci au început să se răspândească manifeste comuniste printre soldaţi. Nu erau multe, dar unul trecea din mînă în mînă. Am primit ordin ca, împreună cu alt soldat, să cutreier sub comanda sublocotenentului împrejurimile oraşului, în special Nicolina, să prindem pe vreunul care le petrecea. Zile întregi n-am dibuit nimic, dar, în fine, am ochit un ceferist tînăr, care strecura în buzunarul unui soldat de pază a liniei o hîrtiuţă. Soldatul, curios, a scos hîrtia din buzunar şi a încercat s-o citească. Apoi, puţin speriat, s-a uitat în toate părţile şi a făcut gestul de a arunca fiţuica. Atunci ne-am apropiat de el.

— Ce e cu bileţelul ăsta, ostaş, cine ţi 1-a dat? zice ofiţerul.

— Nu ştiu. Un om. Eu nu »tnt vinovat de nimic.

Şi începu să tremure.

— Cine ţi-a spus că eşti vinovat7 Ia să vedem.

Era un manifest tipărit (acum e la muzeu, cred că l-aţi văzut) cam pe un sfert de coală de hîrtie şi suna, pe cît mi-aduc aminte, aşa:

« Soldaţi! Ţara muncitorilor şi ţăranilor liberi a încheiat armistiţiu. Mult dorita pace a sosit. Numai imperialiştii din ţările capitaliste în înţelegere cu moşierii şt ciocoii voştri vor să continue războiul. Soldaţi, voi sînteţi ţărani şi muncitori. Guvernele moşierilor v-au făgăduit pămînt şi pămînt nu v-au dat. Iar vouă, muncitorilor, vă dau un salariu de mizerie. Cereţi încetarea războiului«... şi tot cam aşa.

Eu am înlemnit. Astfel era educația în armata noastră burghezo-moșierească, încît numai de citeai un astfel de manifest făceai o crimă.

Ofițerul ridică pe soldat și-1 ducem Ia comenduire, unde I-am închis într-un grajd de cai. Sublocotenentul arătă manifestul colonelului.

— Foarte bine, zice colonelul, manifestul am să-1 înaintez forurilor superioare. Cu soldatul ce-ai făcut7

— L-am consemnat într-un grajd, sub pază.

— Ai impresia că era înțeles cu ceferistul?

— Dimpotrivă. N-avea cum să fie înțeles, de vreme ce atunci, pentru întîia oară, fusese pus de pază acolo. Lucrătorul i 1-a vîtît în buzunar, cum o fi făcut și cu alții.

— Deci ostașul nu e vinovat.

— De asta sînt sigur.

— Atunci, dragă Remus — așa-i zicea sublocotenentului — dă-i drumul băiatului, nu-1 ține în grajd. Eu, dacă-mi dă cineva un manifest, sint conspirator?

Ne-am dus îndată la grajd și am strigat pe soldat. Nu răspundea. Numai caii nechezau și sforăiau pe nări încetcînd parcă să rupă căpestrele,

— Să știi c-a fugit, zise sublocotenentul; prin urmare, nu-i chiar așa de nevinovat.

Cînd colo, îl găsim atîrnat de gratiile unei ferestre. Se spînzurase, de frică, cu o funie găsită în grajd. Frica era foarte mare la unii soldați, din cauza bătăilor crunte. Sentinelele care însoțeau un arestat trăgeau în el la cea mai mică mișcare, fîindu-le teamă că dacă arestatul fuge vor fi pedepsiți. Frate-meu mai tînăr mi-a povestit alta de cînd își făcea serviciul militar la București. La arestul cazărmii a fost adus un comunist; cînd l-au dat jos din dubă nu 1-a putut vedea la față. I s-a părut cam jigărit. Avea lanțuri la picioare și o bilă mare de fier ca să nu se poată urni, și, fiindcă n-a putut sări din dubă, l-au luat mai mulți ostași pe brațe și l-au pus jos.

— Cum îi zicea? întreba Gavrilcea.

— Am uitat ca pămîntul, tovarăși, îl știu, dar nu-mi vine pe limbă. Avea parcă un nume boieresc, Cînd am trecut acum doi ani pe lîngă gardul unei gospodării agricole de stat, noaptea, am văzut într-o vitrină luminată cu un bec niște fotografii: « Eroi căzuți pentru cauza socialismului». Era și el acolo. Dar dumneavoastră trebuie să știți. Ei, cum am uitat!

Și vorbitorul își strînse înciudat capul cu amîndouă mîinile. Gavrilcea îl examina incredul. Era din ce în ce mai convins că joacă teatru.

— Vedeți, zice maiorul Ulienescu, reluă musafirul vorba, arătind un dosar, ăsta e cel mai fioros conspirator, un om care n-are nimic sfînt. un anarhist. Uitați-vă aici, soldați, ca să știți și voi cu cine aveți de-a face.

— Ce este un anarhist? întrebă deodată Filip.

— Ei numeau așa atunci pe toți muncitorii, pe oricine lupta pentru dreptate. Cereai un salariu ca lumea? Erai anarhist: un om care zvîrle totul în aer cu dinamită, numai din plăcerea de a distruge. Frate-meu, din spatele locotenentului, aruncă ochii la dosar, unde erau copii de manifeste, rezoluții, corespondențe sindicale și altele de soiul acesta. Un manifest sau o tăietură de jurnal (l-am învățat și eu la cursurile noastre) suna cam așa: « Muncitori și țărani, comuniștii, care înfățișează avangarda clasei muncitoare, vă cheamă la lupta împotriva oligarhiei capitalisto-moșierești. Sîntem denunțați

ca duşmani ai patriei, dar noi sintem numai vrăjmaşii de moarte ai claselor exploatatoare, care nu cunosc altă patrie decît cîştigul. Noi vrem să înfăptuim patria muncitorilor şi ţăranilor, patria oamenilor liberi, unde nu vor mai fi stapîni şi slugi. Luptăm pentru revoluţia socială care va confisca pămîntul fără plată de la moşieri şi va aduce în proprietatea obştească mijloacele de producţie şi de schimb. Nici o tranzacţie cu trădătorii clasei muncitoare, cu social-democtaţia, coada de topor a capitaliştilor de pretutindeni. Păstraţi unitatea clasei muncitoare. Cereţi sporirea salariilor, eliberarea din închisori a conducătorilor noştri... » Cam în felul acesta scria. Lui frate-meu nu i s-a părut aşa de criminal manifestul, parcă era compus de oameni cărora le-a ajuns cuţitul la os. Noi, care sîntem iii de oameni săraci de la ţară şi n-am avut decît o sforicică de pâmîrit pe un povîrniş, ştiam cum trăia ţăranul, unul dintre ai noştri a fost omorit in răscoalele ţărăneşti. Nu aveam atunci decit paisprezece ani. Maiorul, văzînd că dosarul nu face asupra soldaţilor nici un efect, 1-a închis repede. Zice: « Să te uiţi numai la el, şi te ia groaza. Cîţiva din ăştia, şi ce e mai sacru pe lume; patrie, armată, limbă strămoşească, se duc de rîpă. Trecem prin pericole mari, şi se cere, domnilor, din partea dumneavoastră mai ales, ofiţeri şi ostaşi, cel mai înalt devotament pentru instituţiile tradiţionale ale ţării.» Locotenentul Remus Gavrilcea îl ia pe fratele meu la locotenentul Zamfirache, care avea în pază pe terorist, şi-i spune: « Vreau să-l văd şi eu Ia faţă, sînt curios să ştiu cum arată un anarhist».

Locotenentul, făcîndu-se că inspectează arestatul, îl duce cu el. Intră ei într-o odaie destul de mare, dată cu ulei cenuşiu pe pereţi, iar pe jos cimentată. Avea o singură fereastră foarte sus, sub tavan, şi zăbrelită bine. Arestatul, legat în lanţuri cu bilă la picioare, nu se putea urca la ea. Nu se afla în încăpere decît un pat de fier aşternut cu o rogojină. Găsesc pe terorist, cum îi spuneau ei, stînd pe pat şi cotrobăind prin două lădiţe de lemn grele, aşa cum îşi fac recruţii. I le lăsase. N-avea înăuntru decit nişte zdrenţe pe care le tot învîrtea şi răsucea. Se uitată ei la el: un om pipernicit, bolnăvicios, chiar tuşea sec din cînd în cînd, cu ochi blînzi şi voce blajină.

— M-aş ruga, zise el către Zamfirache, să permiteţi să mi se dea un ac cu aţă.

— Nu e voie, îmi pare rău! răspunde locotenentul.

Cicva timp după asta locotenentul Gavrilcea cheamă pe frate-meu.

— Ostaş, am să-ţi spun ceva foarte confidenţial, contez pe onoarea dumitale de militar că rămîne între noi. Avem ordin să transportăm pe deţinutul terorist, pe jos, pînă la Jilava, cu două sentinele, alese cu atenţie şi bine instruite. Pe drum, prizonierul are să încerce să fugă.

— De unde ştiţi că are să încerce?

— Are să fugă sigur, încît sentinelele vor fi nevoite să tragă. Ai înţeles, ostaş?

— Nu! răspunde el.

— Ei, faci pe şiretul, zice locotenentul, hai pleacă de aci şi să lăsăm în plata Domnului pe terorist.

Şi, cu chipul acesta, a schimbat vorba. Comunistul a fost scos a treia zi. I s-au spart cătuşele de la glezne, fiindcă erau prinse cu nituri. La început, n-a putut să meargă, tremurîndu-i picioarele. Le ridica şi le lăsa ca să şi le dezmorţească. I s-a dat

o funie groasă cu care ţi-a legat lăzile grele, petrecîndu-le după gît. Să mergi atîţia kilometri pe jos, cu asemenea greutate, nu-i glumă! Două sentinele l-au încadrat şi au străbătut astfel oraşul în văzul tuturor. La cîteva ceasuri după asta, cazarma e chemată telefonic de postul de jandarmi de pe şoseaua către Jilava. Se duce cu maşina un ofiţer, luind şi pe fratele meu lîngă şofer. în mijlocul şoselei zăcea pe spate, cu cuferele încă de gît, «teroristul».

— Ce s-a întîmplat?întreabăofiţerulsentinelele.

— A vrut s-o ia la goană pe cîmp şi a trebuit să tragem, zice una. Aşa am avut ordin.

— Cum a luat-o Ia goană, cînd el este cu lăzile după gîtî Şi unde s-alerge? Pe cîmp gol?

Atunci am văzut pe jandarmi încruntînd din sprîncene. Făcură împreună procesul-verbal şi-1 iscăliră.

Cît timp vorbi omul, colonelul îşi şterse mereu sudoarea care se revărsa pe barba recrescută. Evita privirile Iui Gavrilcea, ale cărui bubuliţe străluceau în lumina jăraticului ca nişte pietre preţioase.

— Cum l-ai cunoscut, întrebă Gavrilcea, pe tovarăşul Cornel şi pe ceilalţi luptători ai noştri?

— Prin 1933 eram muncitor la Atelierele C.F.R. Fusese greve şi guvernul arestase pe conducătorii muncitorimii, acuzaţi de comunism. M-au arestat şi pe mine şi ne-au pus pe toţi în lanţuri. Eu pe unii nu-i cunoşteam. Mi i-a arătat un tovarăş. Zice: «Să-1 vezi pe tovarăşul Dragavei». Zăresc un tînăr cu cătuşe la mîini, care fluiera, facînd curaj la toţi, Internaţionala. într-o seară aud o zomăitură prelungă de lanţuri. îi duceau în altă parte. Mie mi-au dat drumul, nefiind socotit printre cei de seamă. Ei, pe urmă am luat parte şi la greva ceferisră, în urma arestării conducătorilor. Ne-am baricadat în curtea atelierelor şi ascultam cuvîntările unora dintre noi. Sirena urla într-una, ca să îndemne pe muncitorii de la celelalte fabrici să se unească la grevă. Curgeau oameni rîuri spre ateliere. Un căpitan, am auzit că tot Remus Gavrilcea, a avut ideea să se facă o şarjă de cavalerie, ca să se risipească lumea. Pe urmă au renunţat. S-a trimis trupă în camioane cu mitraliere. în faţa intrărilor erau pichete de lucrători, ş-o nacăraie mare pîlpîia într-un Ioc. Făcuseră un foc de scînduri, luate de la un depozit. Sirena suna într-una. Trăgea de lanţul ei un muncitor tînăr, Vasile Roaită, al cărui nume acum îl ştie şi copilul din leagăn. Un ofiţer face somaţiile legale, mitralierele montate pe camioane sînt îndreptate spre intrări. Greviştii încercau să înduplece pe soldaţi să nu tragă, să-i facă chiar să treacă de partea lor. Cînd ofiţerii dădură primele ordine şi trupa făcu gestul de a ochi, un soldat, tovarăşul Cornel de azi, se ridică pe umerii altuia şi începu să cuvînteze: «Camarazi, nu trageţi în fraţii noştri, şi noi sîntem din clasa muncitoare». Atunci căpitanul Remus Gavrilcea 1-a ochit şi a tras în el. De omorît nu 1-a omotit. Unitatea a fost îndată retrasă, iar tovarăşul Cornel arestat. Spre ziuă s-a dat atacul. Parcă văd un muncitor, cu o facla în mînă, ieşind în calea trupei şi căutînd să cuvînteze. A fost izbit cu parurile puştii sau împuşcar, nu-mi mai aduc aminte. Ştiu doar că facla a ars multă vreme pe jos, zgîndătită de picioarele celor în trecere. înăuntru a fost prăpăd, în timp ce soldaţii izbeau în dreapta şi în stînga şi pătrundeau in ateliere, sirena ţipa într-una. în fine, a fost găsită. Fiind la înălţime mare, supapa

se deschidea de jos cu ajutorul unui lanţ. Vasile Roaită, de care vă spusei, încleştat cu mîinile pe el, cînta într-una, parcă era ameţit. Cineva 1-a împuşcat în pintece sau l-au străpuns cu baionetele, nu-mi mai amintesc bine. Numai aţa a lăsat lanţul din mînă. Abia atunci sirena a tăcut-

Tovarăşul Cornel a fost după vreun an, doi eliberat, pe urma, în timpul războiului, mobilizat, apoi arestat din nou, bătut şi ars cu fierul roşu de centurioni. A scăpat, pe urmă l-au prins iar şi l-au dus într-un lagăr prin părţile astea, pe aproape. A fugit şi l-am ascuns uite aici, în vizuina asta. Ei, ce frumos e printre stinci şi brazi! De cîte ori şedeam tihnit colea, în inima pădurii, ca o sălbăticiune, mă întrebam: «Mîine ce se va întîmplă pe neaşteptate? Cine se va ivi deodată în calea mea să-mi turbure liniştea munţilor?»

— Fiece clipă, spuse solemn Gavrilcea, aduce în lume o veste nouă.

Omul se scula, mulţumind de buna primire şi urîndu-le spor la muncă. Gavrilcea se ridică şi el şi se oferi să-1 călăuzească. Cei doi se pierdură departe printre copaci. După un timp, lui Filip i se păru că aude o detonaţie teribilă, lungă, urmată de un răcnet şi de un ecou şuierător şi vibrant.

— Ce-a fost, unchiule? întrebă el pe colonel.

— S-o fi prăbuşit vreun bolovan din munte! mormăi acesta încruntat.

Imprudentul Stan, cum se aflâ mai tîrziu, suspectînd dupâ'gest pe însoţitor, scoseseun revolver din buzunar. Gavrilcea, dîndu-se după un copac, zvirlise o grenadă.

Cornel îşi făcu apariţia a doua zi, pe cînd Filip dormea încă. Mergea încet şi căuta parcă pe cineva printre copaci. Gavrilcea şopti poruncitor colonelului, care se afla lîngă el, după un brad gros:

— Trage cu arcul!

— Trage tu cu revolverul.

— S-aude, pot veni alţii. Trage.

Şi Gavrilcea lipi ţeava armei de grumazul colonelului. Acesta întinse arcul, ca un asiat antic, şi cînd Cornel, mereu în căutare, era întors cu spatele, slobozi o undrea lungă de sîrmă, care se înfipse în umărul inginerului, foarte aproape dc gît. Acesta lunecă jos şi rămase nemişcat, cu săgeata verticală în spinare. Nu se clinti ceasuri întregi, dar spre scară, cind cei doi merseră să-1 ridice şi să şteargă urmele lui, nu-1 regăsiră. Inginerul dispăruse cu săgeată cu tot.

Cîteva :ile nu mai apăru nimeni, şi locurile reintrată în pustietatea lor totală. Gavrilcea şi colonelul se certară o zi întreagă asupra măsurilor de luat. In principiu recunoscu şi Gavrilcea că locul devenise intenabîl, trăgînd concluzia totuşi că urmau să se mute cîteşitrei în altă ascunzătoare, nu în afară de perimetrul comunicat în străinătate pentru lăsare de arme.

Se culcară tîrziu. Spre ziuă, Filip, deşteptindu-se, auzi din depărtări, în ecouri prelungi, un vuiet ca de pînză de fierăstrău circular. Ţipete de vulturi păreau a comenta strania văitătură metalică. Băiatul mai constată că colonelul nu era lîngă el şi că de pe culcuşul sau, lărgit ca să poată dormi doi, fusese luată o blană. Arcurile şi tolba se găseau la locul lor, focul începea să se stingă. Filîp căută să-1 înviorieze, şi atunci Gavrilcea se deşteptă. Era in cămaşă, din cauză că jăraticul dogorea prea tate, şi avea mare grijă să nu i se boţească veşmintele. Ieşi întunecat din bordei. Filip auzi deodată un'strigăt surd.

— Ce faci acolo? Unde te duci?

Ieşi afară şi el şi văzu pe colonel pe marginea rîpii, dind să se coboare. O boccea mare dintr-o blană, în care erau vîrîte alte lucruri, fusese aruncată jos şi se oprise între crăcile unor arbuşti.

— Vino înapoi, unde vrei să mergi? repetă aspru şi cu ton de comandă, pe cate Filip nu l-ar fi bănuit la molatecul Gavrilcea.

— Lasă-mă în pace! se supără colonelul. Ce? Sînt robul tău? Mă duc unde poftesc. Mai întîi nu vreau să am de-a face cu tine. Mai bine mă predau.

— Canalie! zise surd şi mînios Gavrilcea.

Şi aşa, pe jumătate îmbrăcat cum era, **se** repezi la colonel şi-1 apucă de braţe. Acesta îl smuci şi, neputîndu-se descleşta, trlnti jos pe Gavrilcea şi, amîndoi îmbrăţişaţi, se rostogoliră în rîpă. Dar într-un tufiş des şi înmugurit se opriră. Colonelul **se** desprinse, în vreme ce Gavrilcea rămase nemişcat, culcat pe spate, pe rămurişul des. Din tîmplă îi curgea sînge. în cădere se izbise, probabil, de un colţ de stîncă. Colonelul coborî cît putu mai repede, împinse cu mîna lui mai la vale bocceaua şi, peste puţin, dispăru. La Filip nici nu se uită, şi poate că nici nu-1 văzuse. Buimăcit, Filip strigă de cîteva ori pe Gavrilcea, îndrăzni chiar să **se** lase puţin pe marginea rîpii, dar văzu că alunecă. Atunci o luă spre pădure, cu gîndul absurd de a căuta pe cineva care să-i dea o mînă de ajutor. Ideea că astfel ar fi denunţat pe Gavrilcea, dacă acesta era încă viu, nu-i trecu prin minte. Merse aşa în neştire, fără să dea de fundul pădurii. Ţipete sfîşietoare şi metalice răsunau din ce în ce mai des, ca nişte semnale la distanţe de timp egale. Zdrobit de oboseală, Filip se reîntoarse la marginea prăpastiei şi găsi pe Gavrilcea la fel de nemişcat. Nişte gîngănii umblau pe la buzele lui şi mai ales la tîmplă, avide de sînge. Filip reintră in cavernă şi se aşeză pe un culcuş. Un somn dureros il prinse şi nu se deşteptă decît cînd soarele era la amiază. I se păruse o dată, ca prin vis, că culcuşul tresaltă şi că ţiuie ceva lîngă el. Puţin mai tîrziu răsunară în depărtare nişte răpăituri, apoi totul reintră în linişte. Nu bănui ce se întîmplase. Colonelul îşi dădu seama, coborînd jos, că trecătoarea era păzită de soldaţi cu puşti-mitraliere. Reurcă povîrnişul abrupt gîfiind, zgtriat, însîngerat şi, ajuns sus, trase cu revolverul din uşa caverneiasupralui Filip, ca să scape de un eventual denunţător. Fără a controla dacă-1 omorîse, o luă spre prăpăstiile dinspre regiunea alpină, gata să se arunce oriunde. Alţi soldaţi postaţi în acea parte îl văzură şi îndreptară asupra lui puşrile-rrdtraliere.

— Bestii! murmură un lucrător în salopetă cu gîndul la cei doi Gavrilcea. Au ucis un om de ispravă, pe tovarăşul Stan.

După ce mai aruncă o privire spre rîpă şi se încredinţa că Gavrilcea e mort, Filip îşi făcu rlanul de a încerca să iasă cu orice chip din pădure şi a merge la Mînăstirea Horezu, unde se afa Hangerlioaica. Nu avea de mîncare decît nişte ciuperci, culese cu o zi înainte de colonel. Le fripse pe spuză şi le mîncă, bînd apă de la izvor. Ţipetele metalice se auzeau tot mai dese. După puţină vreme, îi fu iarăşi foame şi mai roase cîteva ghinde, găsite prin peşteră. Hotărî să plece a doua zi de dimineaţă, şi se culcă, nu fără un sentiment de groază. Aproape nu dormi, tresărind la orice scutură tură a troiţei, crezînd că bate colonelul şi chiar Gavrilcea. în revărsat de zori porni spre inima pădurii, cam pe «»

unde îşi aducea aminte că venise. Ţipetele sfâşietoare de fierăstraie se revărsau acum în toată pădurea. Filip merse astfel ameţit de foame pînă ce auzi pe aproape nişte sfîşieturi ce i se părură infernale şi zgomotul tunător de cădere al unui corp. Cîţiva oameni îmbrăcaţi în salopete arătară cu degetul spre el.

— Ce cauţi tu, Făt-Frumos, prin pădurea deasă? îl întrebă unul mustăcios.

— Mi-e foame! murmură Filip instinctiv şi se prăbuşi leşinat la pămînt.

Cînd îşi veni în fire, mustăciosul îi întindea la gură o sticlă cu vin. Filip gustă puţin, apoi mîncă din ce în ce mai avid ceea ce-i pusese înainte pe o hîrtie omul: pîine şi bucăţi de slănină.

— Dar ce-ai căutat pe aici ? întrebă mustăciosul. Astea sînt părţi nestrăbătute.

— Am fost în excursie cu cineva şi m-am rătăcit, răspunse Filip prudent. Vă rog să-mi arătaţi pe unde pot da în vale.

— Hei, zise omul, se poate lăsa cineva şi pe margini, pe o coastă de piatră, dar n-am răgaz să-ţi arăt. Noi ne-am croit drum prin altă parte, punînd punţi de trunchiuri ca să putem aduce tractoarele şi fierăstraiele.

Abia atunci îşi dădu Filip seama de unde proveneau ţipetele. Nişte fierăstraie mecanice rotative, montate pe un fel de tractoare cu şenile, retezau copacii în cîteva clipe. Brazii groşi şi înalţi erau lăsaţi să cadă la pămînt. Apoi alt soi de tractor îi trăgea pe o pîrtie şi-i ducea departe, într-un loc unde alunecau pe un jgheab într-un fel de Iac, ce nu era decît un izvor iezit printr-un stăvilar, Ia înlăturarea căruia copacii cădeau în altă iezătură Ia nivel mai jos, şi tot aşa, din treaptă în treaptă, pînă Ia vale. Pădurea era tăiată cu o repeziciune miraculoasă. Oamenii îl poftiră pe Filip să aştepte pînă după amiază, cînd, încetînd lucrul, l-ar fi luat cu ei. Atunci Filip voi să mai dea o ultimă raită pe locul unde trăise cităva vreme cu cei doi oameni ieşiţi din rîndurile societăţii. Cînd ajunse la troiţă, auzi ţipete de păsări şi văzu un stol nemaipomenit de vulturi rotindu-se deasupra rîpii conice. Natura sublimă şi inertă nu pare a distinge pe eroi de canalii, lăsînd oamenilor această sarcină. Apropiindu-se de marginea prăpastiei şi aruncîndu-şi ochii în jos, se află în faţa unei privelişti înspăimântătoare. Vulturii şedeau ânripţi cu ghearele în ultimele resturi cărnoase ale trupului lui Gavrilcea şi smulgeau cu ciocurile carnea putredă. Fosta căpetenie a Mişcării centurionale era un schelet, atârnat de crăcile unor arbuşti. Alţi vulturi se roteau deasupra lui, ţipînd şi încercînd să ia locul celor sătui de hoit. Fierăstraiele circulare cîntau departe şi aerul era îmbălsămat de mireasma brazilor.

XXVIII

Repetiţia generală cu public a baletului fantastic *Lacul lebedelor* de P. Ceaikovski fu fixată pentru data de 20 decembrie. Cu vreo două zile înainte, cam pe la vremea prînzului, o maşină se opri în poarta casei lui îoanide, şi din ea scoase un picior Cucly. Simţind răceală la talpă din pricina zăpezii, fiindcă era numai în «poante», îl trase înapoi. Cucly strigă de cîteva ori, dar nu fu auzită, fiindcă jocurile de apă cîntau din plin, împroşcînd o pulbere de stropi în toate părţile, îoanide lucra în salonul cel mare şi, cînd voia

să se inspire, dădea drumul fîntînii cu o sută de jeturi. Afară nu era frig. După cîtva timp, apăru un bărbat înalt, în vîrstă, cu şapca dată pe spate, într-un sacou cu petice mari de sac pe umeri şi cu pantalonii strînşi cu gumilastice. Era contele lablonski, care spărgea în fund lemne pentru Ioanide. Acesta încălzea casa cu gaz metan, însă în iatacul lui personal, unde ţinea «scrinul negru», ardea lemne. îi plăcea să audă pîlpîitul flăcării şi năruirea jăraticului.

— Cum ai venit aşa, fără pantofi în picioare? întrebă lablonski pe fata sa.

— Am ieşit de la repetiţie, punînd numai mantoul pe mine. Rochia uite-o aici. Şi Cucly arătă o plasă în care erau îndesate efecte de îmbrăcăminte, rochie, cămaşă, pantofi. Ia-mă în braţe, tată! zise Cucly, văzînd că acesta studiază modul debarcării sale.

Docil, contele petrecu mîinile pe sub umerii şi picioarele fetei, iar aceasta îl apucă de gît.

Cînd ajunseră în dreptul jocurilor de apă, Cucly voi să privească.

— Mai stai, tată, puţin, să văd ţîşniturile fîntînilor. Cum cîntă!

lablonski aşteptă cu Cucly în braţe, iar cînd aceasta îi făcu un semn cu mîna la gît, porni spre intrarea casei.

—- Acum unde vrei să mergi? întrebă lablonski.

— Sus, la domnul arhitect!

— Şi ce-aresă zică? îl turburi, e foarte ocupat.

— Să vie, să vie! se auzi glasul lui Ioanide, care deschisese geamul.

lablonski depuse pe Cucly la uşa salonului celui mare, în chenarul căruia arhitectul apăruse zîmbind. Cucly, intrînd, îşi scoase mantoul, de

fapt un fel de dolman, şi rămase în tu-tu. Braţele îi erau dezgolite, picioarele pînă sus acoperite cu un *maillot* alb. Scoţîndu-şi căciulită, rămase pe cap cu o calotă albă, ce simboliza capul lebedei, şi din care ieşea părul blond platinat, pe alocuri cu reflexe roşcate. Cucly îşi aruncă şi calota deasupra dolmanului pe un fotoliu şi îşi scutură tare părul, încît acesta începu să se înfoaie. Din plasă desprinse cu greu o placă de gramofon.

— Din fericire, se bucură ea, nu s-a spart.

— Şi ce-ai acolo? se informă distrat Ioanide, plimbîndu-se meditabund de-a lungul salonului cu mîinile la spate, cum făcea cînd era absorbit în lucrările lui.

– *Valsul* lebedelor şi valsul din *Frumoasa adormită* de Ceaikovski. îmi dai voie să le încerc?

Ioanide nerăspunzînd nimic, Cucly merse la supraphon şi puse valsul din Frumoasa adormită. Apoi începu să se învîrtească de una singură, în fine, se aşeză pe un fotoliu.

— Sînt nervoasă, am trac! mărturisi ea.

Arhitectul se smulse din gîndurile lui şi se apropie de Cucly. îi vîrî degetele prin păr, o mîngîie, o bătu pe obraz.

— Ai trac de pe acum?

— Am, micule, sînt cîteva probleme care mă disperează.

Ioanide găsi că nu e momentul de a se mai indispune de expresia « micule ».

.— Ce probleme aşa de grave ai?

— Te văd ocupat, n-ai vreme de mine.

— Spune, spune.

— întîi am impresia că maîllot-ul face cute, fiindcă am slăbit, deşi toţi mă asigură că este sufi-

cient de aderent. Adevărul este că mă supără din alt motiv, nu simt aerul direct pe epidermă, am sentimentul că mă sufoc. Maestrul de balet şi decoratorul se împotrivesc, spun că lumina reflectoarelor cade prea crud pe piele şi că lebedele sînt albe, nu vinete.

— Poate că au şi ei dreptate!

— Nu-nţelegi că vreau să simt aerul, să plutesc cu adevărat pe el? Dar asta nu-i ce-i mai important. Partenerul meu, care interpretează pe Siegfrid, este tînăr. E înalt, subţire, muşchiulos, n-am ce spune, dar face nişte mişcări graţioase, feminine, de balerină, uite aşa.

Şi Cucly sări de pe fotoliu şi parodie coregrafic pe dansator, executînd cîţiva paşi în întîmpinarea cuiva, zimbind afectat şi dulce, deschizîndu-şi braţele, păşind mărunt pe poante, schimbîndu-şi poziţia braţelor ca un semnalizator, săltînd, schiţînd reverenţe prelungite cu degetele foarte îndepărtate de trup.

— Cum vezi, e un acrobat drăgălaş, care place grozav unora. Eu nu înţeleg lucrurile aşa şi, cînd îl văd, pierd avîntul, mă plictiseşte, nu pot să-1 iubesc. Şi dacă nu pot să-I iubesc, nu pot nici să dansez bine.

— Iată o chestiune încurcată.

— Nu rîde, micule, se îmbuna Cucly, e foarte serios. Succesul debutului meu depinde de chestiunea asta. Stai să vezi. Rotbart, geniul rău, mă preface în lebădă. Eu sînt o prinţesă şi mă cheamă Odette. Vine un prinţ Siegfrid, care se îndrăgosteşte de mine şi-mi jură iubire adevărată şi veşnică, în felul acesta, luîndu-mă de soţie, poate să mă scape de blestem şi să-mi redea chipul de femeie. îl iubesc şi eu. însă Rotbart, geniul rău, are o fată Odillia, căreia îi dă asemănarea mea. Asta e lebăda neagră. Rolul ÎI interptetez tot eu. Cînd la castel, la bal, prinţul Siegfrid, vrînd să-şi aleagă soţia, vede pe Odillia, crezînd că sînt eu, Odette, îi făgăduieşte s-o ia de soţie. Atunci eu, Odette, sînt pierdută şi rămîn mereu sclava unei bufniţe, care mă păzeşte. Siegfrid vine după mine la lac şi, fiindcă nu mai e nimic de făcut în viaţă, se bate cu Rotbart şi se îneacă. Eu mă arunc de asemenea în lac şi, întîlnindu-mă cu Siegfrid, trăiesc cu el într-o veşnică dragoste, în lumea luminoasă de sub lac. De fapt, după ideea mea, Siegfrid e atît de puternic, încît, omorînd pe Rotbart, sparge vraja şi ne scoate pe toate, în figura noastră adevărată, la ţărm. Partenerul meu nu-mi inspiră sentimentul încrederii, nu e un viteaz, e un ofiţeraş la cadril, şi atîta tot. Pe Siegfrid eu îl văd ca un bărbat frumos şi puternic, în vîrstă, cu ochii plini de gînduri, gata, cînd aude că sînt în puterea unor genii rele, să mă scape. înşelat de Odillia, nu se lasă abătut de fatalitate, se hotărăşte să lupte cu demonul, să omoare duhurile rele, să gonească din lume tot ce-i apăsător şi urît. Siegfrid şi cu mine nu murim, mergem într-o lume unde nu mai sînt demoni, o lume nouă, fată frică de superstiţii.

— Nu te ştiam aşa de.. .(îoanide era să zică: intelectuală), aşa de filozoafă.

— Ah, de unde să găsesc eu un partener pe care să-1 iubesc.. .mai tare decît Rotbart şi decît toţi demonii, un om cu faţa de bronz, ca tine! Tu eşti Siegfrid cel adevărat!

— Nu cumva, rîse îoanide, vrei să mă chemi să dansez la Operă?

— Ar fi minunat!

— Eşti nebună de legat! Ha, ha, ha! hohoti Ioanide, parodiind pe Gaittany. Athitectul Ioanide jucînd tarantela la Teatrul de operă şi balet! Ce-ar zice Sufleţel? Mă cutremur!

— De fapt, nu concep pe Siegfrid dansînd, ci înaintind ritmic şi demn. Baletul se reprezintă acum după tradiţia lăsată de Petipas şi Lev Ivanov.

— Nu! hotărît, nu dansez! decise Ioanide cu o seriozitate comică.

— Micule, nu rîde de mine! Am vrut să spun numai că îl văd pe Siegfrid cu însuşirile tale şi că partenerul ma enervează. Dar am să înving asta. Mai mă supără ceva: Bufniţa care mă păzeşte de pe stîncă îmi produce, cînd îşi mişcă aripile mari, un astfel de fior, încît am sentimentul că are să mi se întîmple o nenorocire mare. Să vii să stai in rîndul din faţă, sau mai bine în loja, să te văd mereu, ca să prind încredere.

Cucly părea foarte nenorocită şi mîinile îi ardeau. Ioanide o mîngîie puţin şi o sărută pe frunte, deşi fata făcuse mişcarea de a-I săruta pe buze. Doamna Ioanide inttă puţin după aceea şi-i chemă la masă. Pe Cucly o sfărui să se îmbrace şi o duse în camera ei. Cînd reapăru în sufragerie, Cucly nu mai era prinţesa Odette, ci o fată oarecare, într-o rochie comună. Totuşi, faţa-i exaltată, prelungă şi ochii albaştri trădau fiinţa mistuită de preocupări ieşind din comun. Ca de obicei, prînzul balerinei fu o problemă dintre cele mai grele, întîi Cucly nu voia să mănînce nimic.

— Dar e absurd, observă doamna Ioanide, dansul reprezintă o sforţare fizică excepţională, trebuie să ai putere.

— Nu mi-e foame!

— Pentru că nu mănînci, zise Ioanide. Pofta vine mîncînd.

— Vine mai ales nemîncînd! îşi permise a rectifica lablonski, care fusese poftit şi el la masă, aşa, cu surtucul lui peticit, şi aştepta nerăbdător şi fără falsă pudoare sâ se servească.

Cucly recăzu la masă în obişnuitele ei manii, pe care Ioanide Ie clasa la capitolul cabotinism. Ceru ceai, *jam* şi fiindcă pe masă, într-o fructieră, erau mandarine, puse, în loc de lămîie, felii de mandarină în ceaiul fierbinte. Avea, evident, şi febră, şl inapetenţa, gustul de fructe acrişoare. şi de lichide veneau şi de acolo. De aceea, după ce bău ceaiul şi mîncă un pateu ce fusese servit la supă, voi limonada cu foarte puţină apă. Doamna Ioanide tăie două lămîi in jumătate şi, învîrtindu-le în jurul unui con de cristal cu zimţi, turnă zeama într-un pahar. Cucly dădea mereu din picioare, neastîmpărată, preocuparea ei fixă era repetiţia generală şi încerca să aducă vorba de ea.

— Mai gîndeşte-te şi la altceva! o mustră contele lablonski. Sînt şi alte lucruri mai serioase în viaţă.

— Nimic nu este mai serios pentru mine decît asta! răspunse Cucly.

Apoi se sculă repede de la masă şi ieşi pe uşă, revenind după cîteva clipe cu un vraf de fotografii în mînă şi cu vreo două cărţi ruseşti.

— Vedeţi, arătă ea trei fotografii, care trecură din mînă în mînă. Aici este Ulanova în rolul Odettei. E graţioasă, plină la trup, o adevărată lebădă. E o mare balerină. însă fizicul meu nu se potriveşte cu interpretarea ei.

Cucly arătă alte fotografii reprezentând pe Lepeşinskata.

— Şi Lepeşinskaia este o balerină excepţională. E zveltă şi falnică, o adevărată zină. Eu o văd pe Odette, după fizicul meu, ca o fiinţă slabă, aeriană, plutind zbuciumată în aer, avînd nevoie de un bărbat puternic ca s-o apere de braţele demonului. Mişcările mele trebuie să fie nestînjenite, ca ale înotătoarei în apă. De aceea mă supără maillot-ul, trusa şi chiar tu-tu-ul cad prea greu. Nu am găsit nimic despre balerina Legnani, care a interpretat rolul la comemorarea lui Ceaikovski. Tată, se adresă ea contelui, tradu-mi aci cîteva rînduri. Am citit cu o colegă, rînd cu rînd, numai aici mi-a scăpat sensul.

Şi întinse contelui o carte de D. Jitomirski despre baletele lui Ceaikovski. Contele, care ştia ruseşte, îi tălmăci pasajul.

— Nu-i ce-mi trebuie mie! constată dezamăgită Cucly. Aş fi vrut cărţi despre maeştrii de balet celebri, despre Marius Petipas, de pildă, analize fotografice amănunţite ale mişcărilor balerinelor.

—- înţelegerea esenţei textului şi spontaneitatea în interpretare sînt totulîn artele scenice! zise îoanide.

— Fără îndoială, mi...domnule arhitect.

— Du-te şi te odihneşte, vegetează pînă în seara spectacolului şi apoi apati calmă pe scenă. De aci încolo nu mai învăţa nimic.

— Aş vrea totuşi să aud mereu cîntîndu-mi-se tema tristă a lebedei, andante mosso. Faa, si-do-re-mi, faa-re, fa...! Asta mă face să mă cred prinţesa vrăjită. Aproape că am şi uitat că mă cheamă Cucly. Din nefericire, am spart discurile şi nu le-am mai găsit Ia nimeni sau n-au vrut să mi le dea.

— Am să le cer eu, poate de la Radiodifuziune, şi ţi le trimit. Cu condiţia să mai mănînci ceva.

Cucly aruncă ochii pe masă şi strîmbă din nas.

— N-aş mînca decît compot.

Elvira se duse singură şi după cîtăva vreme veni cu două borcane, unul cu compot de caise şi altul cu compot de piersici. Cucly voi din amln-două amestecate, apoi se gîndi mult, căută ceva pe masă, pe urmă deodată îşi turnă o jumătate de pahar de ceai şi răsturnă tot compotul în ceai. Iablonski lăsă capul în jos de ruşine.

Chiar în seara acelei zile, Mini merse la Cucly să-i ducă plăcile de patefon. O găsi pe balerină în pat. Rochia, cămaşa, ciorapii, toate erau aruncate pe jos, pe noptieră se aflau doar un pahar şi o bucată de ciocolată muşcată. în odaie era cald, focul pîlpîia în sobă, Cucly era legată la cap cu o batistă udă şi citea nişte foi bătute la maşină. Cînd intră Mini, trecu de-a dreptul la preocupările ei:

— Citesc nişte articole traduse din ruseşte: Baletele lut *Ceaikovski* de Vasili Iakovlev şi Reluarea *baletului* « Frumoasa *adormită* » de V. Krakovskaia. Nu sînt mulţumită. Nu m-am pătruns de rolul OdiIHei, pe care îl joc tot eu. Trebuie să semăn fiziceşte cu Odette, însă trebuie să am, în gesturi, în priviri ceva demonic şi antipatic, care să facă pe Siegfrid ca, îndată ce zăreşte pe adevărata Odette la fereastră, să-şi dea seama că a fost înşelat, în rolul Odilliei trebuie să fiu senzuală, ispititoare, să cuceresc prin însuşirile animalice. La Operă au voit să dea acest rol altcuiva, cu alt temperament, unei colege a mele, ale cărei pulpe tremură, o voluptuoasă. Au şi ei o raţiune. De hatîrul meu mi l-au acordat tot mie, în mod excepţional. Dacă nu izbutesc, au să-mi facă o mulţime

de ironii. Ideea mea este s-o interpretez pe Odillia ca pe o ființă sălbatică şi tristă, incapabilă de a avea încredere în ea. întîmpin pe Siegfrid cu priviri nesincere şi întunecate, rîzînd fals, fiindcă simt pe Rotbart, tatăl meu, în apropiere. încerc să-1 ispitesc prin insistență. Odette, dimpotrivă, e încrezătoare şi senină. Sînt nuanțe greu de scos în evidență, pericolul fiind confuzia rolurilor.

Miniei i se păru că Cucly aiurează şi, punîndu-i mîna pe gît, constată că are temperatura foarte ridicată.

— E prea cald aici! explică Cucly cînd i se atrase atenția discret asupra febrei, Chiar te rog să deschizi fereastra.

Mini înveli bine pe Cucly pînă peste bărbie, apoi deschise geamul şi după aceea adună de prin odaie efectele de îmbrăcăminte risipite ale balerinei. După ce închise fereastra, i se păru că Cucly e prea subțire îmbrăcată în pat. Avea un fel de cămaşă foarte vaporoasă, care abia ii trecea de genunchi.

— De ce n-ai pus o pijama?

— Am pe mine hitonul cu care facem exercițiile de balet, din cînd în cînd mă dau jos din pat şi mai tepet o figură.

— Cu febra asta! Stai şi te odihneşte.

A doua zi veniră Ia Cucly Mini, Mihaela, aducîndu-i antipirice. Ioanide consultase telefonic pe academicianul Şaramet, şi acesta ii spusese că, în starea în care se afla bolnava, n-avea altceva de făcut decît să stea liniştită în pat şi să ia medicamente curente împotriva febrei. Mini sili pe Cucly să înghită tabletele, îi pregăti ceai, în vreme ce Mihaela punea la patefon *Lacul* lebedelor. După cîtăva vreme, Cucly dădu semne de enervare, voia, se vede, să mai facă exerciții, fără martori, sau să studieze, şi rugă pe cele două prietene să plece, să nu mai vină înainte de repetiția generală, făgâduindu-le solemn să țină socoteală de toate binevoitoarele lor sfaturi.

Repetiția generală avu loc dimineața, Ia orele zece, în teatrul cel mare din Palatul cultural. Sala era plină de muncitori, studenți, şcolari. Fusese invitate de asemeni cele mai de seamă personalități artistice şi culturale. Gaittany strecură o mulțime de persoane dintre cunoscuții săi, printre care chiar pe Zenaida Manu. Aceasta sperie puțin pe garderobieri cu peticul de la palton, încolo, era îmbrăcată cu o rochie de dantelă de lînă neagră, ale cărei reparații nu se observau în mod aşa de izbitor. Intră în sală cu o sacoşă enormă, în care avea, de bună seamă, lucruri **de** mîncare căpătate. Dragavei" era şi el de față, însă nimeni nu zări pe Comei. Nea Vasile şi Leu nu lipsiră. Fuseseră decorați cu Ordinul muncii clasa a Il-a, şi Leu, îndeosebi, părea foarte mîndru. Amindoi fură invitați în față. Serica Băleanu nu lipsea. Contele şi contesa lablonski veniră amîndoi, **de** asemenea contesa Verner-Sternberg, generaleasa Cernicev-Prejbeanu, pînă şi prințesa Zoe Basarab. Ioanide şi Elvira erau în rîndul întîi, Elvira într-un admirabil costum ***tailleur*** **de** jerseu ***bleumarine,*** purtat ca rochie pe sub mantou. Costumul era adecvat pentru timpul zilei, dar avea un aer solemn, ca de rochie de seară. Madam Valsamaki-Farfara se ilustră, ca de obicei, prin florile **de** marmură ale părului ei. Ceata Şerichii Băleanu venise ostentativ, fiindcă socotea pe Cucly drept aristocrată, ca fiică a contelui lablonski. în trupă, la figurație, se afla şi Lotte Bellio. Antoine Hangerliu scruta

spre lojile de sus, cu ochi de specialist, funcționarea reflectoarelor, mareşalul Cornescu, cu barba ca a regelui LcOpold, arunca pe deasupra privirile cele mai majordomiale. Apărură şi Babighian, Sufleţel, Gulimănescu, Smărăndache cu doamna Smărăndache. Aceasta din urmă avea o pungă cu trufe de cfocolată şi o întinse lu Babighian. Colecționarul, avid după dulciuri, încercă să vîte pumnul lui voluminos, insă, neizbutind, puse mîna pe pungă şi o răsturnă în palma sa, vărsîndu-i aproape tot conținutul, pe care începu să-1 mănînce lacom. Doamna Smărăndache rămase cam descumpănită. Gaittany apăru în foaier abia cînd instrumentele orchestrei începeau să emită acel haos în surdină, preliminar începutului, provenit de la acordarea viorilor şi violoncelelor şi de la muzicanții repetînd grabnic pasajele dificile. îndată ce intră şi văzu înaintea sa cunoscuți, deschise larg brațele, cu bastonul pe o mînă.

— Să trăiți! îi salută ei.

— Ei? întrebă Vasilevs-Lascaris. Este sau nu este un eveniment?

— Domnule, răspunse Gaittany, aşa cred. Este o dansatoare eminentă. Mi s-au spus lucruri extraordinare despre interpretarea din *Lacul lebedelor.* Ceea ce mă îngrijorează este că aud că e bolnavă. A venit?

— Fără îndoială! confirmă mareşalul, care se apropiase. Şi-a pus tu-tu-ul şi adineauri mi s-a spus că era în culise.

— Atunci e-n regulă! se linişti Gaittany. Are s5 fie un spectacol neobişnuit, ex-cep-ţio-nal.

Soneriile sunară şi toată lumea merse la locurile respective. în sală se făcuse întuneric, diri-

jorul ridicase bagheta, tinerimea din sală în special privea cu răsuflarea tăiată, Gaittany făcea semne de încintare cu caput Ia vecinii săi, înainte de a se auzi primele măsuri. Orchestra începu simplu, cu andantele narativ, dulce şi melancolic, ca o prevestire întunecată. Oboiul spunea trist melodia, desprinzîndu-se de restul orchestrei. Dirijorul conducea calm, ca un om care, o dată suit pe corabie, era hotărit să înfrunte orice. Cortina se ridică. Scena reprezenta un lac înconjurat de munți, dominat în stînga de arbori înalți, întinzîndu-şi ramurile pînă în dreapta scenei, unde se vedea o stîncă în suiş. O fată cu cunună pe cap şi cu o rochie lungă, ce sclipea în bătaia reflectorului, mergea ritmic în sus şi se apleca culegînd *Edelweiss* (se reprezenta versiunea Burgmeister). Apoi, fata, foarte palidă la faţă, se întoarse spre public, făcînd paşi inverşi în coborîre. în lumina reflectorului, ochii albaştri îi luceau ca cristalele. Veşmîntul plin de fluturi de aur al prințesei Odette era aşa de străveziu, încît se vedeau prin el picioarele pînă la şolduri. Cucly privea fix în sală spre îoanide şi făcea mişcări de o suavitate şi o pasionalitate extraordinare. Nu dansa propriu-zis, ci stiliza gesturile de aplecare şi ridicare, iar în mers ridica piciorul orizontal, făcînd să atîrne de el toată rochia. Zenaida Mânu, zisă Străchineasca, clătina mereu din cap, aparent negativ.

— Nu-ți place? întrebă soția lui Smărăndache mirată.

— Cest *exauisi* răspunse Zenaida, continuînd a nega din cap.

— Superbă toaletă! exclamă un glas feminin prin apropiere, în grupul protipendadei.

Leu nu avea astîmpăr în stalul Iui.

— Tovarăşa Cucly, zicea el destul de tare, este o artistă tînără de mare talent. Are să ne facă cinste pretutindeni unde se va duce.

— Aşa socotesc si eu, îl aprobă nea Vasile, punînd un deget Ia gură, spre a-i sugera să vorbească mai încet.

Vasilevs-Lascaris începu să fluiere uşor melodia şi fu reprimat cu un sîsiir general. Orchestra deveni mai violentă, dirijorul se agita. Tromboane fioroase, rău-prevestitoare, trompete, timpane, vibrații adînci de violoncele arătau că se va întîmpla un eveniment teribil. Deodată apăru pe stîncă Rotbart, geniul rău cu barbă roşie, într-o manta lungă şi cărămizie, peste *maillot,* ridicîndu-se ca nişte aripi. Făcea şi el gesturi coregrafice, fară exagerațiuni, simbolizînd intențiile rele. Fie că Cucly avea trac, fie din cauza febrei, se cutremură din tot trupul cu o naturalețǎ ce stîrni admirație în toată sala, chiar şi în dirijor, care conduse orchestra după sugestia momentului. Cucly nu vedea pe demon, care şedea rînjind colosal în spatele său. Rotbart întinse aripile deasupra prințesei Odette şi o strînse în brațe. Reflectorul se stinse. Cînd se reaprinse, pe stîncă nu se mai văzu în locul fetei decît un voal, iar o lebădă trecea lin pe suprafața lacului.

— Bravo! era cît pe ce să strige Leu.

Degetul Ia buze al lui nea Vasile îl făcu să stea cuminte.

Cortina căzu, dar lumina nu se reaprinse în sală. Zgomote repezi de mutări de decoruri răsunau pe scenă. Cortina se ridică iarăşi şi începu acrul întîi. Muzica deveni festivă. Scena reprezenta un pate în fața castelului şi o serbare cu prilejul majoratului prințului Siegfrid. Țărani veneau să felicite pe prinț, bărbații erau tratați cu vin, femeile căpătau panglici şi flori. Urma dans rustic, cu care prilej orchestra uza de instrumente de lemn. Venea prințesa-mamă, care vestea că la balul de a doua zi prințul îşi va putea alege pe cea mai frumoasă dintre fete. După aceea, urmau un divertisment coregrafic, un pas de trois cu variații, un *pas de ăeux* cu variații. Publicul repetiției generale, venind, cu mici excepții, pentru Cucly, urmări fără atenție deosebită această parte. Finalul îi emoționa pe toți. Un stol de lebede zbură, după plecarea invitaților, de deasupra parcului. Siegfrid le văzu. Printre lebede se presupunea a fi Odette, şi prințul presimțea prezența unui suflet nefericit. Orchestra incepu să cînte celebrul andante *mosso* cu tremolo de violine şi acompaniament de harfe. Aria pătrundea în suflete, obsedantă, încît pînă şi Gaittany o defini cu mîna prin aer, lăsînd capul pe o parte în semn de fatalitate. Cortina căzu.

— Bravo, bravo, strigară şcolarii şi studenții, trăiască Cucly!

De frica lui nea Vasile, Leu se săltă numai în fotoliu, fără a se asocia la strigătele celorlalți.

— Aşa sînt tinerii noştri, înflăcărați, îl consolă nea Vasile. Tovarăşa Cucly nici n-a avut rol în actul ăsta, doar puțin la început.

Toată lumea ieşi în foaier. Gtupul Şerichii făcu o insulă pierdută printre muncitori. Ioanide se plimba cu Elvira alături, în vreme ce Mini şi Mihaela, respectuoase, şedeau la distanță. Mini arăta cam gînditoare şi abătută.

— Nu m-aş fi aşteptat, observă prințesa Basarab, ca spectacolul să fie aşa de *iblouissant.* E probabil o excepție!

— De loc, zise mareşalul Cornescu, toate spectacolele sînt aşa. Se dă teatrului tot **ce-i** trebuie, nu se precupeţeşte nimic. Direcţia are sarcina să interpreteze operele în spiritul celei mai înalte arte, de rest nu are grijă.

— E oare posibil? se mai îndoi prinţesa Basarab.

— Se pare că da! confirmă cam întunecată **Serica.** Mi-a spus şi Antoine.

— Dar publicul vine la aceste reprezentaţii? îşi scoate teatrul cheltuielile?

— O! spuse contesa de Vetner-Sternberg, în privinţa asta cred că da. Nu se găsesc niciodată bilete. Trebuie să ai mate noroc, sau pe cineva Ia minister, ca să-ţi procuri. Prin elevele mele am fost şi eu de vreo două-trei ori.

— Probabil, explică **Serica** posacă, lumea se plictiseşte acasă şi caută un loc de respiraţie morală.

— Nu ne plictisim acasă, zise Leu, care trecea pe lîngă grup, mergem **la** teatru fiindcă e al nostiu şi ne place.

— Haide încoace, puse mîna Vasile pe Leu, nu fi aşa impetuosI

— Vezi ce e în capul **ei...**

— Ce ne pasă nouă ce spune? O să convingem noi o prinţesă care a avut castel că noi avem dreptul să venim la teatru? Să ne vedem **de** meseria noastră, la te uită sus, la plafon, unde **am** meştetit noi. Parcă s-a bulbucat puţin în stînga lustrului. Trebuie să vedem ce este mai deaproape.

— Tovarăşă, vorbi nea Vasile foarte politicos, dar şi cu un anume umor în ochi, către prinţesa Zoe Basarab, care avea un binoclu de teatru **de** sidef, nu voiţi să ne împrumutaţi oleacă binoclul, să cercetăm puţin plafonul?

— Domnule, zise prinţesa Basarab demnă, îmi sînteţi cu totul necunoscut. Binoclul e de aur!

Şi îl «devisajă» din cap pînă în picioare.

Mareşalul, speriat, veni într-ajutor.

— Châre princesse, dumnealui e tovarăşul Vasile, decorat cu Ordinul muncii, adevărat erou de energie şi intrepiditate. Zidurile teatrului acesta pot să zic că sînt în cea mai mare parte opera mîinilor sale iscusite. Este o onoare pentru oricine să-i împrumute binoclul.

Prinţesa, nedumerită, cu sentimentul că se află în faţa unui personaj fioros, întinse obiectul. Nea Vasile se înclină şăgalnic, Leu după el mai exagerat, şi amîndoi se urcară la balcon să examineze plafonul.

— Oare crezi că-mi aduce înapoi binoclul? se îndoi prinţesa Zoe Basarab.

— Mi-e teamă că da!

Gaittany, care se apropiase tiptil de grup, cînd auzi cuvintele Şerichii, se îndepărtă accelerat şi se duse la bufet. Acolo găsi pe doamna Smărăndache cu regele Vahtang, Sufleţel, Gulimănescu. Sufleţel bea un pahar de bere şi, jovial, îi anunţa denominaţia latină: *«Cerevisia, cerevisia».* Gaittany nu prea bea alcooluri, era lacom de prăjituri, căută din ochi pe cea mai mare şi o solicită.

— Nu ţi se pare, domnule Gaittany, zise doamna Smărăndache, că Cucly era prea palidă?

— Este efectul reflectorului, îmi închipui! Dumneata ce zici, domnule Prejbeanu?

— Nu-mi plac balerinele, ci numai dansatorii.

— Ţi-a plăcut Siegfrid?

— Nu, Rotbart!

Sufleţel rîse mfundat la urechile lui Gulimănescu. Reputaţia lui Prejbeanu nu era, în materie erotică, din cele mai bune.

— Generăleasa unde este? întrebă Gaittany, ca să schimbe vorba.

— A preferat un loc la balcon, zise Prejbeanu. Pretinde că de acolo viziunea întregului este mai armonioasă.

De fapt, generăleasa Cernicev-Prejbeanu rămăsese cu obiceiul de a-şi lega ciorapii cu sfoară şi se temea să nu-i cadă jos dacă se plimbă prin foaier. De aceea şedea în stalul ei Ia balcon.

Nea Vasile, urmat de Leu, se urcă în balconul de sus şi privi cu binoclul plafonul. Spectatorii, intrigaţi, începură să se uite şi ei în sus.

— Cade cumva plafonul? întrebă un om mai în vîtstă.

— Aşa mi se pare! zise Leu foarte serios.

— Nu-i nici o bulbucătură, drăguţă, constată nea Vasile şi întinse binoclul şi lui Leu, s-a prelins pe undeva, cînd s-a zugrăvit, vopseaua cafenie în cerc, şi asta, de departe, pare o umflătură.

Şi se dădură jos de Ia balcon. Soneria ţîrîi iarăşi şi publicul se aşeză în staluri. Prinţesa Zoe Basarab privea indignată în dreapta şi în stingă. Luminile se stinseră şi atunci simţi că cineva îi pune un obiect în mînă. Era binoclul.

— închipuie-ţi, mărturisi ea contesei de Verner-Sternberg, care şedea alături de ea, mi 1-a înapoiat!

Dirijorul întinse bagheta, cortina se ridică.Scena reprezenta tot lacul, într-o regiune sălbatică, însă în dreapta, pe stîncă, se ridicau ruinele unor turnuri. Era noapte cu lună. Orchestra atacă obsedanta melodie a lebedei, plină de preziceri rele.

Lebede albe pluteau molcom în şir pe lac, iar mai în faţa, o lebădă cu coroană.

— Taa, ta-ta-ta-ta, taa-ta, taaa! începu să şuiere încet Vasilevs-Lascaris.

— Ssst, tăcere! şoptiră spectatorii din jurul lui, cei mai mulţi muncitori.

Apăru Siegfrid însoţit de prietenii săi şi, văzînd lebedele, făcură gesturi din care reieşea că voiau să le vîneze. Atunci, din ruinele luminate ca prin miracol, ieşi Odette, de astă dată în ***tu-tu.*** Era o fiinţă graţioasă, cu picioarele foarte subţiri şi care făcea gesturi naive şi pline de pasiune, în loc să privească la Siegfrid, se uita mereu în stal, la îoanide.

— Domnule, e superbăl exclamă şoptit Gaittany către mareşal.

— Priveşte numai la îoanide, masculul prin excelenţă, vir *impudicus et* incontinens! şopti, agitîndu-se, Sufleţel.

— Este notoriu că e amanta lui! răspunse mai discret Gaittany.

Orchestra cînta allegro *vivo,* simbolizînd naraţia vieţii sale, pe care Odette o face lui Siegfrid. Geniul rău a prefăcut-o pe ea şi pe prietenele sale în lebede, o bufniţă Ie păzeşte, însă noaptea recapătă chipul omenesc. Numai acel care îi va dedica o iubire veşnică o poate mîntui. Un solo de oboi dădea accente triste naraţiunii. Trîmbiţe şi tromboane întrerupseră firul temei narative şi nişte aripi grozave, ale aşa-zisei bufniţe, care era un om, începură să se clatine în turn, într-o parte şi alta. Spectacolul era remarcabil prin fantasticul Iui bine pus la punct.

— Cest *affreux!* şopti prinţesa Zoe Basarab, după ce privi cu binoclul de aur, făcînd parcă

responsabilă direcţia teatrului de teribilitatea apariţiei.

Curly, mişcîndu-se mărunt pe poante ţi privind spre Ioanide, spre dezamăgirea dansatorului care interpreta pe Siegfrid, avu iarăşi o scutură-tură din tot trupul, aşa de firească, la mişcarea aripilor bufniţei, în sunet de trompete, încît un murmur trecu prin toată sala. Faţa, mîinile, picioarele spuneau cu o claritate nemaipomenită povestea ei. Cucly era tristă cu picioarele, valurile orchestrei o scuturau ritmic. Pe o temă mereu melancolică, dar mai săltăreaţă, cu hiaturi, indicînd paşii, intrară, dintr-o parte în alta a culiselor, lebedele, prietenele Odettei, toate în tu-tu. In imensitatea scenei, proiectate pe lac şi pe munţi, păreau nişte adevărate păsări, un stol de bîtlani, mai degrabă, decît lebede.

— Ce toalete! murmură din nou admirativ glasul feminin din apropierea Zenaidei, care făgăduia mereu cu capul orice frumuseţe pentru cine nu-i cunoştea boala.

Sufleţel lovi cu cotul pe Gulimănescu şi ochi, avid, cu un binoclu mare, picioarele balerinelor.

— *Saltatrices libidinosae!* pufni el pe înfundate, grăpîndu-şi părul cu degetele.

Apoi începu valsul, foarte simplu, condus de oboaie şi acompaniat de fagot,

— Taa, ta-ta-ta, taa! nu-şi putu reprima Vasilevs-Lascaris melodia ce i se năştea pe buze.

Solo sau în grupuri, balerinele piruetau pe variaţii graţioase şi pastorale, în care se distingeau violinele şi flautele. Cucly se remarca doar prin plutirea ireală, prin mişcările de compas ale picioarelor, prin ondulaţiile de gît de lebădă ale mîinilor. în fine, vioara solo, acompaniată de harfă, începu plutitorul *adagio.* Siegfrid şi Odette, în duet, începură să danseze. Lenritudinea plină de patos, figurile dificile executate cu o extraordinară uşurinţă aparentă, mobilitatea expresivă a întregului trup, albaştrimea lapidară a ochilor în bătaia reflectoarelor, pasiunea arzătoate şi oratorică a braţelor şi picioarelor uimiră profund pe toţi. Dirijorul uită un moment să conducă orchestra cu ochii la Cucly, parcă cu teamă ca ceva să nu se frîngă în această fiinţă fragilă, care cînta cu trupul, ca şi coardele viorii. Cucly privea mai tot timpul spre Ioanide, partenerul era pentru ea o simplă maşină. Părea o pasăre exotică ce nimerise pe scenă şi se zbătea în zborurile cele mai fantastice.

— *Elle* l'aime eperdnment.' zise încet prinţesa Zoe Basarab către madam Smărăndache şi Zenaida Manu.

Aceasta din urmă negă din cap şi răspunse:

— Oh, oui!

— Cucly pare vrăjită astă-seară, şopti Elvira către Ioanide. Este de o exuberanţă încîntătoare.

-— Mi-e teamă că are febră! răspunse Ioanide.

— Parcă şi-ar cînta cîntecul lebedei, murmură aproape pentru sine Elvira.

Ioanide era fermecat, împietrit şi totuşi plin de presimţiri rele. Tema elegiacă îl urmărea cu insistenţa ei savantă. Cucly nu interpreta rece, în aşa fel încît să poată fi dublată fără ca publicul să bage prea mult de seamă, intra cu totul în ficţiunea baletului, era mai mult Cucly decît un rol. Performanţele ei nu păreau numere acrobatice, ci felul ei normal de expresie. Cucly se exprima pe sine, jucînd balet, pentru că numai dansul era chipul ei firesc de a simţi şi gîndi. Lebedele o

secundau cu mult entuziasm, Siegfrid era însă depăşit, se simţea ridicul şi inferior. Cînd o ridica în braţe, ţinind-o de mijloc, Cucly avea o săritură aşa de elastică şi suavă, încît părea un fluture, o pasăre care a zburat de pe pămînt pe o cracă flexibilă. Piruetele ei erau nebune, exacte şi totuşi cu inflexiuni neprevăzute, nu uza de nici un truc spre a se odihni şi respira, trecea numaidecît la altă mişcare cu neastîmpărul păsărilor zburătoare. Nu amintea lebăda decît atunci cînd orchestra revenind la *andante,* încetineala permitea ondulaţia braţelor şi a gîtului.

Siegfrid jură Odettei că-i va fi credincios şi că o va mîntui de blestem, iar Odette îi aminti că a doua zi va fi la curtea lui şi va trebui să-şi aleagă soţia. Scena se umplu pe încetul de o lumină crepusculară, fetele, prefăcute în lebede, începură să plutească lin pe lac, bufniţa deschise în turn aripile ei îngrozitoare, apleeîndu-se puţin în afară. Orchestra revenise la jalnica şi fatalista temă a lebedei. Cortina se coborî încet într-o tăcere religioasă. Se păru cîteva clipe că nimeni nu aplaudă şi Iablonski se acoperi pe faţă de paloare. Deodată, aplauzele izbucniră furtunoase, delirante. Băteau din mîini şi dirijorul şi orchesrranţii.

— Să trăiască Cucly! strigau tinerii şi Leu împreună cu ei.

— Cu-cly, Cu-cly! începură să scandeze studenţii şi elevii.

Deşi nu era o reprezentaţie propriu-zlsă, Siegfrid şi cîteva balerine veniră în faţa cortinei, încereînd să tragă după ei pe Cucly. Cu mare greutate izbutiră s-o scoată la marginea scenei, aiurită, timidă, ca şi smulsă din lumea ei proprie. Aruncă ochii fugitiv în sală, apoi spre îoanide, să vadă ce atitudine are. Arhitectul îi făcu un gest rezumativ cu mîna că fusese mai presus de aşteptaţi. Elvira o salută şl ea cu mîna, şi Cucly dispăru îndărătul cortinei. Publicul se risipi în grupuri animate în foaier.

Îndărătul culiselor, maestrul de balet, înconjurat de baletiste, printre care şi Cucly, caracteriza interpretarea:

— Cucly a depăşit orice prevederi, deşi la repetiţiile parţiale se putea ghici că va fi excelentă. Tot rolul ei are o astfel de unitate şi personalitate, încît a spart, ca să zic aşa, unitatea colectivului. Toţi aţi fost impecabili, spectacolul este bun, există un singur cusur, dacă asta se mai poate numi cusur: Cucly absoarbe în mod^fatal toată atenţia. Eşti o mare balerină, cu studiu, vei avea succese răsunătoare. De fapt, arta ta depăşeşte dansul, intră în domeniul teatrului, al expresiei pasiunilor. Dă-mi voie să te sărut.

Şi maestrul de balet o sărută pe frunte, uşor.

— Ai puţină fierbinţeală! Vezi să nu răceşti!

— Domnule, zise Gaittany cu braţele deschise către contele Iablonski, în foaier, sînt emoţionat, te felicit din toata inima, Cucly a dumitale este ge-ni-a-lă! Să-ţi trăiască!

Şi se repezi la un scaun de lemn să bată în el.

— A fost foarte bine! recunoscu şi Serica Băleanu către Zoe Basarab. E o fată a aerului. Am văzut multe spectacole de balet şi operă in toate capitalele lumii, acesta de azi nu le e întru nimic inferior. Sînt surprinsă.

— Nu ţi se pare, observă prinţesa Basarab, că asemenea gesturi pasionale, unele de-a dreptul

lubrice, rm cadrează cu baletul clasic, decent, accesibil domnişoarelor? Am impresia că în Cucly e mai mult sînge de cabotină decît sînge aristocratic.

Şetica Băleanu refuză să accepte asemenea teză radicală.

— Arta e o nobleţă în sine! zise ea discret.

Ioanide şi Elvira chemară în foaier pe preocupata Mini şi pe Mihaela şi se aşezară cu toţii pe o banchetă. Şi Mini şi Mihaela erau entuziasmate şi analizau, împreună cu Elvira, fiece moment al rolului tinerei balerine.

Ioanide privea la cîteşitrele, tăcut şi îngîndurat.

— E ceva care nu ţi-a plăcut? întrebă Elvira.

— O, nu! răspunse Ioanide. Cucly e o artistă de geniu. De obicei am socotit baletul un simplu divertisment, dar Cucly mi-a răsturnat această prejudecată. E vibrantă ca fîntînile mele, ea şi cu muzica laolaltă constituie un limbaj clar ca al lui Shakespeare- Ceea ce mă îngrijorează este cantitatea de energie pe care o cheltuieşte într-un rol. O profesionistă, orice s-ar zice, după ce a studiat bine rolul şi 1-a pus în consonanţă cu viaţa, se mecanizează într-o bună măsură, aşa cum muzica se imprimă pe un disc. Asta apăra sufletul de uzură.

— Are să facă şi ea asta, mai tîrziu! zise Elvira.

— Nu cred, Cucly visează serios, are în ea o flacără mistuitoare.

în jurul lui Ioanide se strînseseră Smărăndache cu soţia lui, madam Farfara, Gaittany, Babighian. Acesta era în extaz.

— Minune! exclamă el. Simfonie în alb. Degas ar fi făcut o capodoperă pictînd-o. E suavă ca clăbucul săpunului din tabloul lui Luchian. Minune!

Se apropiată şi academicienii Şaramet şi Cuculeţ.

— Ce zici, iubite coleg? întrebă Ioanide criptic pe Şaramet, gindindu-se la sănătatea fetei.

— Mde! răspunse acesta. O biciuire a organismului duce cîteodată la aparenţe de sănătate. Pe urmă vine surparea. Totuşi, eu zic că cu odihnă se poate repara.

— La ce faceţi aluzie? se interesă curios Gulimănescu, care apăru şi el.

— Vorbim în general despre marile eforturi muşchiulare pe care trebuie să le facă balerinele. Nu e glumă. Ce ni se pare graţios de departe e rezultatul unui travaliu fizic extraordinar.

— Cam cît trăieşte o balerină? întrebă deodată Vasilevs, ivit şi el.

— Păi, zise Şatamet, trăieşte, dacă e sănătoasă, ca orice om normal. Vrei poate să spui: cît rezistă în profesie? Depinde. Oricum, nu prea mult.

Şi convorbirea continuă un timp pe această temă, fără ca Ioanide să scoată un cuvînt.

— Dar copii balerinele pot să facă? întrebă Sufleţel, apărînd cu capul printre ceilalţi.

• — Cum nu?! zise Şaramet. Foarte multe sînt mame, duc o viaţă familiară regulată.

Ioanide, Elvira, Mini şi Mihaela se desprinsera pe nesimţite din grup.

— E de neînchipuit ce rezistente sînt femeile, spuse academicianul Cuculeţ. Am operat multe balerine la clinica mea. Una dansează chiar în baletul ăsta. A fost prinsă între două maşini şi strivită. Cînd au adus-o Ia mine, m-am luat cu mîinile de păr (acesta era limbajul lui Cuculeţ, întt-O dicţiune blajină, încîntătoare). Toate oasele rupte, pîntecele sfîşiat, băşica spartă, urina, pardon, curgea în bazin. Iau eu acul şi cos vezica, of

aranjez cărnurile cum pot şi las bolnava aşa, să mă dumiresc ce-i de făcut. Toată noaptea am cugetat numai la asta, am mai întrebat pe unii, pe alţii, în rine, dimineaţa mă duc la clinică şi o pun pe masa de operaţie. I-am adunat, măre, oscioarele, le-am potrivit aşa cum m-a tăiat capul, am tras cărnurile şi pieile, le-am cusut. Am făcut ce-am putut din bucăţele. Cîrpită astfel, am pus-o în pat. Şi, vezi dumneata, s-a vindecat şi nu ştiu cum s-a întîmplat că pîntecele ei şi-a luat forma normală, numai ca are cîteva linii, parcă e mozaic, într-o zi, văd o doamnă bine pe stradă, gătită, parfumată. Mă opreşte din mers. Zic, în gîndul meu: frumoasă femeie! «Mă cunoşti, doctore?» zice ea. « Nu! » răspund eu. « Sînt cutare, pe care ai operat-o la abdomen, balerina de la Operă. Iar dansez. »

— Nu ţi s-a părut, zise Gulimănescu către Gaittany, că îoanide priveşte cu răceală la Mini şi Mihaela? Toată atenţia ly.i e acum pentru Cucly.

— Nu mi s-a părut! se feri Gaittany de indiscreţii. Erau amîndouă cu el.

— Astăzi este o zi înălţătoare, interveni mateşalul. Să nu facem insinuaţii răutăcioase asupra femeilor. Ele ne dau fericirea în viaţă. Cît despre Cucly, a fost un înger...

— Minune! răspunse, ca un ecou infidel, Babighian.

— Ar trebui să i se ofere Ia sfîrşitul spectacolului nişte buchete.

— Aud că Leu îi va prezenta fiori in numele tineretului.

— Perfect! înregistra ştirea mareşalul, cam dezamăgit, fiindcă ar fi voit să fie propus el pentru un buchet.

— Ascultă, zise academicianul Cuculeţ către Şaramet, ştii anecdota cu cel care a vrut să intre în rai?

— Nu! răspunse Şaramet curios.

Deodată, soneria zbîrnîi şi publicul se îngrămădi la intrările în sală.

— Las', că ţi-o spun în antractul următor! amină Cuculeţ.

Atunci Dtagavei aţinu calea chirurgului şi-1 trase la o parte.

— Tovarăşe academician, noi cunoaştem la partid devotamentul dumitale şi marea muncă pe care o depui pe tărîmul ştiinţei medicale. Ieri, nu mai departe, ai făcut cîteva operaţii grele în faţa unor oameni de ştiinţă sovietici, care te-au admirat. Eşti în dreptul dumitale să te recreezi. îţi cerem totuşi un sacrificiu. Viaţa unui tovarăş scump este în primejdie şi te rugăm să te duci undeva să faci o intervenţie. Sînt pînă acolo vreo două sute de kilometri. O maşină te va transporta.

— Cînd? întrebă academicianul.

— Acum, îndată. Maşina aşteaptă jos.

Cuculeţ ascultă cu oarecare regret soneriile, apoi se îndreptă liniştit spre ieşire, în vreme ce Mini îi aducea paltonul şi căciula.

îoanide se aşeză la locul lui, plin de gînduri. Discuţia despre longevitatea vieţii balerinelor îl impresionase. De altfel, avea în vedere pe Cucly personal. Aceasta i se părea o floare minunată, care trăieşte numai o zi, efemerida magnifică, pe care seara o găseşti moartă jos, tîrîtă de furnici. Sănătatea fetei nu îngăduia o sforţare fizică prea mare, şi ceea ce vedea şi părea aşa de miraculos era, după opinia lui, o excitaţie enormă a sufletului. Indiferenţa balerinei pentru partener i se părea iarăşi de rău augur. O artistă acceptă ficţiunile, îşi

concentrează puterile vitale în ele. Dacă el, Ioanide, n-ar li fost în sală, ce ar fi făcut Cucly? Nu se îndoia că ar fi dansat tot atît de minunat, insă cu un aer de rătăcire, cătînd, departe de sine, obiectul patimii sale. Jocul ar fi căpătat, fatal, altă nuanță şi daca, în sfîrşit, el, Ioanide, ar fi arătat răceală, mîhnitea la ce ar fi dus? Fără îndoială, la o altă interpretare, pe care n-o prevedea. « Să zicem, medita Ioanide, că Cucly ar avea patruzeci de ani, vîrstă nu înaintată pentru o femeie, dar implicînd o anumită retenție decentă a pasiunilor. Ce-ar deveni, pe scenă, Cucly dezlănțuită, dominată de dragoste ?» Cucly poseda o inteligența artistică extraordinară, asta se vedea cît de colo, nimic nu era strict impulsiv la ea, totul se traducea în efecte de artă, dar, oricum, clocotirea vitală sau febra erau la ea agentul ascuns, fără de care jocul ei răminea inexplicabil. Celelalte balerine erau strict profesionale, placide şi rezonabile chiar, şi cînd se învîrteau nebuneşte se vedea că nu văd in manifestarea lor coregrafica decît un rol ce trebuie repetat seri de-a rîndul cu cît mai multă economie fizică posibilă, Cînd zîmbeau, gestul era grațios, nu mai puțin artificial, învățat corect, pe dinafară. Cucly era un fenomen natural şi deci un unicat. Sonda care erupe în flăcări, oțelul care țîşneşte ca un vin de foc din orificiul cuptorului, răspândind în juru-i cele mai inedite artificii, nu sînt reprezentații în vederea plăcerii ochilor. Nu te aşezi în staluri înaintea mării în furtună. Cucly era o forță superioară de viață, atingînd nivelul cel mai înalt al frumosului, dar tocmai de aceea Ioanide avea reaua presimțire că fenomenul nu se va repeta des.

Orchestra atacă allegro ***giitsto*** şi cortina se ridică asupra unei săli de bal. Maestrul de ceremonii se învîttea coregrafic în toate părțile, oaspeții intrau, apărea şi Siegfrid, cu prietenii lui. Muzica luă un caracter festiv de marş. începu dansul cordebalet şi al piticilor. Trompetele vestiră alți oaspeți; heraldul ***le*** pronunță mrmtc numele, maestrul de ceremonii se împărțea în toate direcțiile. Orchestra intona valsul nevestelor, şi pe scenă se desfăşură larg un vals de mare gală.

— Ce toalete! exclamă iarăşi glasul feminin, necunoscut.

Prințesa-mamă întreabă pe Siegfrid care din fete îi place, acesta face gesturi de indiferență. Fanfarele răsună. îşi face apariția Rotbart, geniul rău, în costum cărămiziu, şi Odillia, în negru, în locul tw-tit-ului cu o fustă scurtă transparentă, presărată cu jeuri, care la cea mai mică mişcare se ridică în sus ca o umbrelă, descoperindu-i picioarele în niaillot negru şi trusa. Părul platinat, dar zburlit cu artă de către balerină, şi ochii albaştri contrastau grațios cu costumul negru. Fața îi era toată aprinsă. Siegfrid făcu saluturi stilizate şi admirative față de Odillia, crezînd-o Odette; la fereastră apăru în chip de lebădă Odette cea adevărată, încereînd zadarnic să-î atragă luarea-aminte asupra înşelăciunii. Urmară dansuri de mare spectacol, pe care Sufleţel le sorbi cu binoclul, un pas *de* six, dansuri naționale: ceardaş, tarantelă, bolero, mazurcă.

— Pe Cucly n-o văd! observă prințesa Zoe Basarab carte contesa de Verner-Stemberg.

— Este dansatoarea în negru! zise contesa.

— Imposibil! se incăpățîna prințesa.

Această controversă se întinse şi mai departe. Gaittany asigura pe toți ca Odillia este Cucly, unii negau.

— Are altă alură! susținu Gulimănescu.

Adevărul este că Cucly studiase bine rolul şi ca mulţi actori voia să demonstreze, în rolul deosebit, diversitatea talentului ei. Era tot pasionată şi ţintea mereu pe îoanide, însă acum ştia că înşală, simţea că Ia cea mai mică descoperire a imposturii va pierde totul, de aceea (acea mişcări galeşe şi învăluitoare, punea ostentaţie şi nervozitate în seducţie. în vreme ce Odette era numai focoasă, Odillia, la cea mai neînsemnată distracţie a lui Siegfrid, arunca fulgere din ochi, dădea gurii un rictus de ură, interpreta, în fine, pe fata lui Rotbart ca pe o fiinţă demonică. îoanide începu să se îndoiască de teoria lui de Ia început, avu sentimentul că Cucly putea să se adapteze oricăror situaţii fizice. Un singur amănunt îi mai menţinea îndoiala, Cucly arunca mereu ochii spre el.

Prinţul invită pe Odillia la vals, şi aceasta făcu cele mai imposibile învîrtituri, stăpînind deopotrivă lentoatea şi iuţeala, planînd cu poantele. Partenerul era în chip învederat alarmat şi ostenit. Rotbart uni mîinile lui Siegfrid şi ale Odilliei. Odette apăru la fereastră, Siegfrid îşi dădu seama că a fost mistificat. Faţa Odilliei se urîţi demonic, ochii îi scăpărară fulgere, ura din gelozie se întipări pe faţa ei. Mihaela se cutremură cînd, probabil întîmplător, ochii Odilliei-Cucly căzură asupra ei. I se păru că balerina o detestă. Rotbart şi Odillia dispărură ca demonii exorcizaţi, Siegfrid ieşi precipitat, spre a merge la lac. Jalnica temă a lebedei răsună iar şi cortina căzu.

— Taa, ta-ta-ta-ta, taa-ta, taa! şuieră Vasilevs-Lascaris.

Tunete de aplauze zguduiră sala. Tinerimea delira.

— Triumf! exclamă Gaittany în picioare, cu spatele spre scenă şi cu braţele întinse spre grupul amicilor săi.

— Minune! mormăi Babighian, desprinzîndu-şi cu greu torsul său îndoit ca o cupolă. Gravură în tuş, orchestraţie în negru fantastic, Bocklin!

— Domnule, e o revoluţie! se explică Gaittany cînd ajunse în foaier. E o încîntare. Am produs o balerină excepţională.

— Nu e aşa *1* zise Leu, plin de sudorile emoţiei. Acest lucru, trebuie să recunoaşteţi, era mai greu sub regimul capitalist.

Prinţesa Zoe Basarab îl măsură cu binoclul de aur pe toată dimensiunea, ca pe un apaş oarecare. Serica Băleanu, devenită mai prudentă de cînd sperase să privească seniorial iarăşi lacuri din vîrful Palatului cultural, căută a repara gafa de gest a prinţesei.

— Adevărat este, zise ea, că se dau azi mijloace princiare artiştilor spre a-şi dezvolta talentul.

Pe faţa lui Leu apăru o satisfacţie neacoperită.

Soneria se auzi repede, voiau să încheie mai curînd repetiţia generală, spre a face cu putinţă pregătirea spectacolului seral.

Actul final începu cu un antract muzical, cu arpegiaturi de harfe. Cortina se ridică deasupra decorului lacustru în noapte. Lebedele albe aşteptau sosirea Odettei, muzica lua frazări elegiace. Apoi, orchestra, condusă prudent de bagheta dirijorului, cîntă măsurile unui dans pe temă rusească şi în tempo moderat. Simultan, lebedele intrară în dans, mişcîndu-se pe poanre, după sugestia melodiei, care permitea o transcripţie coregrafică *piz&cata.* Intră turburată Odette, care povesti mimic nenorocirea şi revela prin gesturi decisive, din braţe şi

picioare, hotărîrea de a muri mai degrabă decît a rămînea sclava bufniţei. Un viscol cromatic trecu prin orchestră, arborii de pe scenă, jupele balerinelor se scuturară în bătaia vintului. Geniul rău se apropia. Cucly se cutremura din nou din cap pînă în picioare, ca o bolnavă de malarie. Interpretarea era aşa de dramatică, încît nu se auzea în sală nici o mişcare, pînă şi balerinele păreau spectatoare. Siegfrid vine; puţin după el, geniul. Blestemul nu mai poate fi ridicar, Odette îşi ia rămas bun de la Siegfrid, făcînd mişcarea de a se îndrepta spre stîncă. Furtuna continuă furioasă, încercînd să despartă pe cei doi. Cucly, cu părul învîrtejit, îşi aruncă ochii rugători spre loanide-Siegfrid. în concepţia ei, acesta luptîndu-se cu geniul rău îl va învinge, şi concluzia mistică ar căpăta un sens terestru. Sus, pe stîncă, Cucly face paşi mărunţi pe poante, privind disperată cum Rotbart aruncase pe Siegfrid-partenerul în lac. Siegfrid se îneca. Cucly mai aruncă o ultimă ochire lungă şi jalnică Iui Ioanide, cu mîinile întinse, cu tw-tu-ul răscolit de vînt, stînd indefinit, miraculos de lung, pe poante. Ochii ei albaştri spuneau: «Dacă tu, Ioanide, veneai şi te băteai cu geniul, I-ai fi biruit. Nu mai e nici o nădejde. Acest Siegfrid e un acrobat efeminat. » Şi se aruncă în lac, dînd o iluzie nemaipomenită de zbor. Deodată, turnul luminat se aprinse, se clătină, bufniţa mişcă aripi aprinse, apoi turnulse prăbuşi pînă la mijloc. Prin efectul reflectoarelor, apa lacului părea că se revarsă în sală, Zenaida Mânu, în panică, îşi ridică în poală sacoşa. Odette şi prinţul reapărură pe scenă, în apoteoză, în limbul fericirii eterne din lumea luminoasă a apei, iar de o parte şi de alta nimfe şi naiade, în tu-tw-uri, în poziţii deosebite de fandare şi cu braţele întinse,

salutau. Dar Cucly nu privea cu dragoste la Siegfrid, ci contempla jalnic pe Ioanide, ca şi inttată în împărăţia morţii veşnice. Orchestra execută allegro *agitato* pe altă gamă, obsedanta temă a lebedei.

— Ura, bravo! se auziră, cînd cortina căzu, glasurile, de astă dată şi al lui Leu, şi al lui nea Vasile.

Numetoase strigăte de «bravo» răsunau din toate părţile; dirijorul, orchestranţii, în picioare, aplaudau. Chemările publicului rămase deocamdată fără răspuns. în fine, cortina se ridică şi ieşiră pe scenă Siegfrid şi stolul de lebede, Rotbart şi alţi protagonişti. Leu urmat de nea Vasile, fiecare cu cite un maldăr de flori în mîna, unul de trandafiri şi altul de garoafe, apărură şi ei în aşteptarea Odettei. Leu repeta mental complimentul: « Tovarăşă Cucly, tinerimea te salută cu dragoste şi entuziasm şi-ţi urează numeroase izbînzi în munca artistică». Dar Cucly nu apăru. Rotbart, geniul rău, care era un cunoscut al lui Ioanide, îi făcu acestuia semn, arătîndu-i clar că trebuie să intre lateral, înspre cabine. Cortina căzu acoperind şi pe Leu, şi pe nea Vasile, cu florile lor. Publicul se îndrepta spre ieşire; familiarii rămaseră însă în foaier.

— S-a întîmplat ceva, se vede! zise intrigat Gaittany.

Zenaida Mânu dădea mereu din cap negînd, în vreme ce ochii ei exprimau o mare aviditate. Dispărură lablonski, academicianul Şaramer. într-o încăpere spaţioasă din aripa cabinelor, înconjurată de o mulţime de persoane în picioare, printre care Ioanide şi Elvira în primul rînd, Cucly, cu tu-tw-ul pe ea, aşa cum ieşise din scenă, şedea palidă, întinsă pe o canapea îmbrăcata în piele. Pe piept, într-o batistă, Şaramet li ţinea un pumn de zăpadă, pe un

Scaun, alături, se vedea o siringă cu canulă cam groasă, cu care se făcuse probabil o injecție. Un lighean de porțelan de epocă romantică, luat din recuzita teatrului, era aproape plin cu sînge. Cucly, abia ieșită de pe scenă, în momentul final, avusese o hemoptizie puternică. Garoafele și trandafirii lui Leu și nea Vasile zăceau jos la picioarele canapelei, ca un omagiu funebru. Leu ședea într-un colț, cu totul descompus la față, Iablonski se vedea că plînsese, contesa era calmă, însă necăjită.

— Sforțarea! murmură Șaramet către ceilalți, cu aerul lui obișnuit sceptic.

Atunci mareșalul Leon Cornescu intră în încăpere.

— A venit! vesti el.

îoanide merse spre canapea și ridică în brațe pe Cucly, care il cuprinse de după gît, închizînd ochii. O coborî astfel pe scări spre ieșirea de serviciu, urmat de Elvira, Mini, Mihaela și de toți cunoscuții și protagoniștii, încă în costumele de scenă. Jos o aștepta o mașină alba a salvații. Cucly fu culcată pe un pat, Șaramet intră și el înăuntru, îoanide și Elvira se urcară într-o altă mașină, după care urmă somptuoasa limuzină a lui Gaittany. Convoiul porni, urmărit din ochi de toți cei rămași. Pe tabloul de afișe un anunț proaspăt lipit vestea pentru 21 decembrie, seara, a doua zi, prima reprezentație a *Lacului* lebedelor.

— Ce zici? consultă îoanide în prezența Elvirei pe academicianul Șaramet, după ce Cucly fusese instalată într-o cameră a sanatoriului de tuberculoși.

— Mde! făcu, ca de obicei, Șaramet.

— Va muri?

— Nu. Procesul nici nu e așa de înaintat. Prin odihnă îndelungată și bună îngrijire se va restabili.

Trebuie, firește, să se îngrase puțin. Cînd va fi cazul își va găsi o ocupație sedentară plăcuta.

— Deci nu va mai putea dansa.

— Niciodată! zise categoric Șaramet.

— Rotbart a învins! murmură îoanide, mai întunecat ca oricînd.

Vrînd să-și ia rămas bun de la Cucly, îoanide o chemă și pe Elvira, dar aceasta, zimbind suav, îl îndemnă să se ducă singur. Intrat în odaie, îoanide sărută pe Cucly pe frunte, și apoi pe buze, ca să-i risipească orice idee că s-ar feri de ea, apoi o întrebă dacă are trebuință de ceva.

— Micule, îl rugă Cucly, du-te acasă la mine și adu-mi din odaie, de pe măsuța de noapte, o carte despre istoria baletului moscovit de Muhin. Vreau să studiez, să nu-mi pierd vremea în zadar pînă mîine Ia premieră.

îoanide intrînd în camera balerinei o găsi rece și în dezordine. Descoperi cartea căutată și o vîrî în buzunar. Pe jos se vedeau ciorapii, rochia, cămașa fostei Odette. îoanide stătu cîteva clipe, apoi, copleșit de gînduri, culese veșmintele risipite și le așeză frumos pe pat.

XXIX

într-un moment de plictiseală, îoanide luă sulul pe care i-1 predase Bonifaciu Hagienuș și, întinzîndu-se pe sofa, începu să-1 citească, întii distrat, apoi din ce în ce cu mai mult interes. Transcriem aici acest fantastic memoriu, înțesat de citate și note:

«Subsemnatul Bonifaciu Hagienuș, om de știință, specialist în orientalistică, vin cu onoare a vă aduce

la cunoştinţă că" nu sînt altut decît Alexandru cel Mate, uite, mă jur, ajuns în virtutea metempsihozei, prin felurite migraţiuni, în ipostaza în care mă găsesc actualmente. A insista asupra acestui lucru, prea cunoscut, mi se pare de prisos. Oricine poate citi *Chăndogya-Upanişad* şi alte texte brahmane, pe care le-am donat, în cele mai bune ediţii, Palatului cultural. Indienii erau de fapt matetialişti şi credeau, să ma bată Dumnezeu, pe bună dreptate, într-o forţă vitală, *âîman,* care naşte mereu viaţă în lume, trecînd prin felurite ipostaze istorice. Asta numeau ei fcarman. Eu, care n-am fost desăvîrşit în fapte, neputînd lua drumul zeilor, care duce la Brahman, m-am ridicat în luni, de acolo m-am întors de cîteva ori în eter, din eter in vînt, din vînt în fum, din fum în negură, din negură in nori, de unde, căzînd cu ploaia, am devenit ultima dată susan. Mîndndu-mă tata, Arlstlde Hagienuş, susanul s-a făcut germen şi m-am pomenit în România. însă eu sînt Alexandru cel Mare, uite, mă jur.[1]

[1] **Diogen Laerţiu scrie că Pythagora era Acthalid, fiul lui Hermes, devenit Euptiorb, apoi Hermotim, apoi Pyrrhos ţi in fine Pythagora (vezi Diogenb LaCrtii Dc tritii** *dogmatibus tt apophtegmatibus clarorum philosophorum libri X,* **graece et latine, p. 491, Amstelaedami, ap ud Henri cum Wetstenium, 1692***: •sittumque omnia memorasse ut* **primum** *Aerhalides fuerit, postea Euphttrbut, dând* Hermotimul, ac pastrema effectus* **]it, ac** *deindt post* **mortuum** *Pjrrhurn {adus esse Pythago-***ritm»). Chiar şl un filozof modern şi un ora de ştiinţa ca Lţlbnii recunoaşte că sufletul nu poate exista despărţit de orice organ, dar că generaţia unei fiinţe, cum zice el,** *«n'est qtt'une transformaiion et augmentation»,* **iar moartea o simplă aparenţă, «un** *enveloppemeni» (Essais de thâoâicie* **... par M-Leibniz, I—II, A Amsterdam, chw Francoia Changuion, 1747, tome pjemier, p. 152).**

Se ştie de către toată lumea că am venit pe lume în anul 35o a. Chr. la Pela, în Macedonia, în luna Hecatombeion, pe la sfîrşitul lui iulie, adică în zodia Leului, care face pe oameni energici, înfocaţi şi iubitori de glorie. Schimbarea caracterului meu se datoreşte faptului că în ipostaza Bonifaciu Hagienuş m-am născut în Vărsător, zodia poeţilor şi învăţaţilor, tn ziua naşterii mele, Herostrat a dat foc templului Dianei din Ephes, de aceea am rămas cu o patimă: cînd vad arzînd o casă, o pădure, tresar, simt o bucurie. Aş fi în stare si aprind un oraş ca să privesc. Mama, Olympias, era fata lui Neoptolem, regele moloşilor, şi pretindea că se trage din Neoptolem, fiul lui Achille.[1]

[1] **Văd că învăţatul german praf. dr. Ulrich Wilcken (Ale-***xander der* **Qro«e, Leipiig. Quelle u. Meyer, 1931, p. *6) susţine ci mama avea la căsătorie douăzeci de ani. Nu-i adevărat. Mama, cînd am început să fiu mai măricel, arăta peste cinciteci de ahi, cred că s-a măritat Intre patrutecl şl cinci ţi cincizeci de ani. Tata, mar tînăr, a luat-o pentru zestre, avEnd pe braţe războaie multe. Olympias, maica-mea, a fost foarte frumoasa, chiar ţi mai în vîrstă, ţi a du? o viaţă care i-a atras multe vorbe rele din partea istoricilor. La bătTÎneţe se cocoţase într-arfta, incit nu putea să se întindă In pat şt şedea ziua şl noaptea pe scaun. Aşa 4 şi murit, dupi moartea mea. A avut ceea ce azi se numuşte morbul lui Port. Asupra părinţilor mei s-au scris lucrurile cele mai mincinoase. Un persan, JaKla Ben Abdallathif al Cazvini, in** *Măduva* **istoriilor, apune curate născociri, cum că eu n-aş fi feciorul OlympIadei, ci al sorel mele, dată de soţie lui Darab sau Darîus, regele Pers iei, care, după £« o lăsă însărcinată, o trimise înapoi la cată-său, Philipp, fiindcă-i mirosea guta (cf. BattheWml d'Herbelot,** *Bihliotheque orientale,* **A Paris, 6 voi. in 8" şi Demetrius P. de Gobdeias, directeur de l'ecole centrale de Yassi,** *HistcĂre ă'Alexanire* **le Qrand** *svivant* **Ies** *icrivaint orientaux.* **A Varaovie, 1822, ciftl donate de mine starului). Olympifls a fost, pe dumnezeul meu, mamă-mea.**

Dar tată nu rai-a fost Philipp.[1]

Basmul spune că Netinav, care era mag, intră în iatacul mamei, în chip de Amon Jupiter, luînd cap de leu, picioare de vultur, coadă de aspidă şi două aripi, una neagră şi alta de aur. Nu mint că Philipp zicea mereu că privind prin gaura cheii văzuse asupra Olympiadei un balaur care îl chiorîse şi care nu era altul decît Amon. Crezutul tată-meu, Philipp, bărbat frumos, avea un ochi scos, cred că dintr-o săgeată. Mama mi-a mărturisit mai tîrziu că adevăratul meu tată era un sclav get, tînăr şi foarte frumos, şi că Philipp, deşi supărat, n-a vrut s-o trădeze, pentru că nici el nu era uşă de biserică. Regii, în vremea aceea, ca să ţină în frîu popoarele superstiţioase, îşi dădeau origine zeiască, şi Philippos, care pretindea că se trage din Hercule, voia să se ştie că moştenitorul lui este fiul lui Jupiter Amon. Pe urmă, cînd m-am făcut mare, basmul ăsta mi-a plăcut şi mie.[1]

' Şi aici istoricii scriu cot solul de comedii. In **Alixtftidria se spune că mi-a^fost tată Netinav, împăratul Egiptului, fugit in Macedonia. Numele lui adevărat era Nektanebos (vezi** *Der griechische* **Alexandeiroman'von Adolf Ausfeld, Leipzig, D. G. Teubner, 1907). AuVost doi faraoni Nektanebos, cel din urmă ^Învins de Artaxerses Ocnus, cind persanii, pe care pe urmă i-am gonit eu, au pus mina pe Egipt.**

*** Quintus-Curtius a Înţeles bine că nici Amon, nici Nektanebus nu puteau fi în dragoste cu mama, cind scrie: «Caе-***ttrim Nectanebi fuga temporibus* **hiice** *non* **congruit... Nec** *ideo minus vanum est quod de Jove fertm»* **(Quinte-Curce, De (a ine et** *des actions d'Alexandre le Qrand,* **en latin et en franţais, de la traductlon de** M. **de Vaugelas,** STOC **Ies supplemente de Jean Frcinshemius I—II, A Lyon, chez Ies freres Perissex, 1790, dac tovarăşului Dragavei la Palatul cultural).**

 Tata, mai tlnăr, n-a trăit bine cu mama. Aceasta era geloasa,

Găsesc de cuviinţă a spune cîteva cuvinte şi despre educaţia pe care am primit-o. Nu voi pomeni decît de Aristot, ca fiind un filozof ilustru. Acesta îmi vorbea mereu de greci, care erau, după el, imaginea zeilor înşişi. Homer şi Acropolis înfăţişau, pentru el, culmile poeziei şi artei elene.

ţi pe drept cuvînt, fiindcă tata avusese multe femei, pe Audata, Phlla, Nicesipolls, Phillinna, astea înainte de mama. Apoi trăi cu una Meda, fata lui Cithelas, regele Thraciei, şi, după ce divorţa de mama, luă o fetişcană de treisprezece ani, Cleopatra, nepoata lui Attalus, pe care nu pricep de ce Diodor Şicului (Diodori Siciili *bibliothecae historicae* **quae supersunt ex nova recensione Ludovici Dindorfii, Parisiis, 1844, lib. VII, cap. II) il numeşte văr al miresei: «Attalus** *Cleopatrae, quam altera Philippus uxorem duxerat, patrudis».* **La nuntă a fost un scandal mare, mi-aduc aminte parcă ar fi acum. Attalus s-a ridicat şi a invocat zeii să se nască din Cleopatra un moştenitor legitim al tronului. Eu, furios şi cam beat, am ţipat la el: «Dar ce, tu crezi că eu sînt copil din flori î» şi î-am aruncat cu cupa în cap. Tata trase spada ţi vru să alerge după mine, dar, fiind ameţit şi şchiop, se împiedică şi căzu. Eu m-am supărat şi am plecat cu mama în Epir, de unde m-am dus în Iliria. Plutarh ignorează un fapt. Tata nu s-ar fi înfuriat atita pe mine pentru o vorbă a lui Attalus. Adevărul este că mă prinsese puţin înainte sărutînd pe Cleopatra, şi gelozia unui tată în vîrstă e gtozavă. Pe urmă ne-am împăcat, dar curînd, din nefericire, tata a fost ucis. Mama a fost bănuită de a fi fost învoită cu omorîtorul, care, după istorici, ar fi Pausanias. Lucrurile au stat altfel, şi numai eu le cunosc. Am trimis o scrisoare cu explicaţiuni profesorului Ulrich Wilcken, destăinuindu-i că sînt Alexandru cel Mare. Fie că a murit, fie din alte motive, nu mi-a răspuns nimic. Tata avea faima de a fi bărbat plin de farmec, şi prin asta a cucerit pe greci. Totuşi, eta clteodată de o violenţă nemaipomenită. Bătînd crunt cu latul spadei pe sclavul get, care era tatăl meu adevărat, acesta i-a smuls din mînă spada şi 1-a omorît. Pausanias venind în această clipă, s-a iscat zvonul că el ar fi ucigaşul.**

Toţi ceilalţi erau, după opinia sa, barbari, animale, făcîndu-şi zei după chipul jivinelor. Adevărata civilizaţie este aceea în care e divinizată raţiunea umană ca în lumea greacă. Deci, îmi zicea mereu Aristot: ,, Philipp i-a adunat pe greci laolaltă, tu, care eşti frumos ca Apollo (nu eram urît, uite, mă jur), ai datoria să răspîndeşti în toată barbaria, printre tribali, armeni, masageţi, părţi, persani, egipteni şi ceilalţi, divinul grai şi divina artă greacă. Du-te ca un zeu, şi toţi te vor asculta, ca animalele ce s-au îmblînzit la cîntul lui Orpheu. " Şi mi-a dat o ediţie a *îliadei,* pe care, pe dumnezeul meu, am găsit-o acum cîţiva ani, dar Petrişor, băiatul meu, mi-a furat-o şi a vîndut-o nu ştiu cui. Tata spunea altfel: ,, Numai în mituri se îmblînzesc fiarele cu lita. Ia *lliada* în mîna stingă, dar cu dreapta ţine spada. Pomeşte cu cîteva bune tetrafalangii de opliţi şi epitagme de cavalerie, şi toţi bărboşii persani au să-ţi cadă la picioare. " De aceea, unind cele două sfaturi, ţineam noaptea sub căpătîi spada şi manuscrisul îliadei, cum scrie şi Plutarh despre mine. Aristot îmi vorbea adesea despre stat ca de o reuniune de oameni liberi şi egali. Sclavii, îl întrebam eu, nu sînt şi ei oameni *1* Aristot se cam încurca şi zicea că după natură nu există nici o deosebire între om şi om, dar că necesitatea cerea ca unii să fie sclavi de la naştere şi să muncească, iar alţii să poruncească, altfel stricîndu-se armonia societăţii. Mai pretindea că în speţa omenească sînt indivizi tot aşa de inferiori precum animalele şi care n-au altceva mai bun de făcut decît să fie robi. Pe urmă am văzut că Aristot a tratat aceste idei în Politica sa (cartea I, cap. 11). Părerea mea este că Aristot nu era sincer şi că spunea aşa ca să nu se pună rău cu Philipp şi cu mai-marii vremii, pentru că atunci puternici erau cei care aveau sclavi mai mulţi. Trăind în acel mediu, deşi fiu de rob, am căpătat voluptatea de a mă desfăta chinuindu-i. In Babilonia era un izvor de napht, care ţîşnea atît de puternic, încît făcea în apropiere un lac mare. Odată, acest lac a luat foc de la un lemn aprins şi a ars cu pălălaie zile întregi, de credeai că eşti în Hades.[1] Atît de mult mi-a plăcut această apă care arde, încît, într-o zi, fiind la baie, am poruncit balaşului meu, Athenophan, sa ungă pe trup cu napht pe un băiat sclav, foarte pipernicit, dar cîntînd frumos, numit Stephanus, şi sâ-i dea foc. Băiatul nu ştia ce e naphtul şi se lăsă. Cînd a fost cuprins de flăcări, am început să rîdem şi eu şi Athenophan, auzindu-1 cum ţipă, apoi am pus alţi sclavi sâ-1 stropească cu apă şi astfel a scăpat de moarte. A rămas beteag toată viaţa.

Tata n-avea astimpar şi făcea expediţii peste expediţii, pe de o parte spre a aduna sclavi, pe de alta ca să ţină în respect cetăţile greceşti, strînse de el în Liga corintică.[2]

[1] **Este regiunea petroliferă din Irakul şi Iranul de BI), deasupra Golfului Pers ic, ait in mîinile capitalului englez Si american.**

[2] **Plutarh povesteşte un dialog între regele Pyrrhus si Cineas.**

Cin«o: **Stăplne, romanii sînt foarte dîrji, ce foloa vei avea învlngindu-if**

PJITJIUÎ: **Daci-i bat pe romani, mi se supun toţi grecii sl barbarii. Vom pune mina pe toată Italia.**

Cineas; **Iar după ce luăm Italia, stăplne, ce facem?**

Pyrrhus: **Cucerim Siciljia, care e bogată.**

Cineas: Şl pe urmăî

Pyrrhus: **Pe urmă trecem In Africa.**

Cinau: După toate aceste cuceriri ce mal facem?

Pyrrhus: **După aceea vom rrăj fericiţi in petreceri *fi* convorbiri plăcute.**

Cu tata am fost în țara geților, de unde ne-am întors cu pradă de cai, femei şi copii. Trecind printre tribali, la Istru, aceştia ne-au cerut o parte din pradă, din care pricină a fost încăierare, şi tata, fiind lovit de o săgeată în şold, a rămas şchiop. Cu acest prilej am sărit pe malul Istrului o fată înaltă, oacheşă, frumoasă, cu tunică pînă deasupra genunchilor, prinsă cu un nod pe umăr şi lăsînd gol sînul drept. Nici Diana nu mi s-a părut mai mîndră decît ea. Cînd m-a văzut, a luat-o la goană, cu o tolbă de săgeți la umăr, şi s-a înfundat în nişte buruieni. Aceasta era o amazoană. Făcînd cunoştință cu domnişoara Mihaela Nicolopol, o soră a doamnei Mini Cornel, secrerara maestrului Ioanide, mi-am dat seama că această domnişoară nu este alta decît amazoana de la Istru. Devenind rege al Macedoniei, am făcut eu însumi o expediție împotriva geților. întîi am trecut prin Thracia, şi aici, într-o pădure, am adus sacrificii lui Bacchus. Cînd am turnat vin pe altar, a zburat o flacără mare, care, ieşind prin acoperişul templului, s-a suit la cer. Minunea aceasta a uimit mult pe batbari. Mărturisesc că în altar era un vas plin cu bitum adus din Sciția, căruia preotul i-a dat foc, cînd turna vinul, cu un ghemotoc de cîlți aprinşi. După aceea am trecut Isrrul şi am pătruns Ia sciți, pe vreme de noapte, intrînd prin lanuri de grîu. Mai departe, însă, nu mai erau semănături, ci păduri nestrăbătute, întîi de sălcii groase, prin loc mlăştinos, apoi de stejar. Geții fugiră cu femei şi copii, luîndu-i pe cai, şi părăsiră tot în mîinile noastre, iar regele lor ne trimise o pradă bogată, cerînd pace. Fiind curios să cunosc mai bine locurile, am intrat cu puțini credincioşi ai mei, călare, în mijlocul pădurii, şi am mers vreo două zile pînă am dat de o ceată de fete tinere, cu cite un sîn dezgolit, cate alergau călări după o femeie tînără şi ea, care părea a le fi căpetenie. Toate erau îmbrăcate în acelaşi chip, cu o tunică ce nu le ajungea pînă la genunchi şi cu sandale în picioare. Călăreau fără scări la cal, aveau arc lung şi tolbe de săgeți. Printre ele mi s-a părut că am văzut pe fata întîlnită odată pe malul Istrului. Acestea erau amazoanele. Cînd ne zăriră, dădură un chiot ;i o luară la goană, ridicînd nori de colb. Noi poposirăm acolo în corturi, iar a doua zi ne trezirăm cu una din ele, înarmată cu ateul, şi care ne strigă în greceşte. Adusă la cortul meu, zise că vine din partea reginei lor, Thalestris, care doreşte să doarmă cu mine fiindcă am ochi albaştri şi că şi celelalte fete vor să se culce cu noi, însă numai dacă îngăduim să ne aleagă ele. Eu am avut ochi negri ca smoala; Quintus-Curtîus scrie că aveam un ochi negru şi unul albastru („ *oculos varios, nam laevus glaucus fuisse traditur,* altera nigerrt-*mo").* Iluzia aceasta venea din faptul că atunci cînd eram mînios, ori cuprins de o patimă puternică, ochii mei se făceau verzi, apoi albaştri. Acest fenomen l-am constatat la Stolz, clinele maestrului Ioanide, ai cărui ochi căprui, cînd e furios, bat în albastru. Istoricii scriu că amazoanele locuiau Ia hotarele Hyrcaniei, pe țărmurile rîului Thermon, sub Marea Caspică, şi că ar fi venit după mine pe cînd mă aflam prin aceste părți. Diodor Şicului spune şi el la fel. ,, Hinc in Hireaniam regresiuni Thalestris, *Amazonum regina,* convenit. Haec terris

Cineas: **Dacă e aşa, stăplne, atunci de ce să vărsăm atita sînge si să întimpinăm atîtea primejdii, In loc să Începem chiar de** *azi* **a ne veseli?**

Acest dialog s-a petrecut de lapt între tatăl meu, Philipp, ;i Leonidas, guvernorul meu ți rudă cu mama.

inter *Phasim et Thermodontem imperabat*" (lib. XVII, cap. LXXVII). în realitate, amazoanele erau nomade, trăind din pradă, fapt ce se poate deduce din *Istoria* lui Herodot (cartea IV), care vorbeşte de ele ca locuind, în cele din urmă, pe fluviul Tanais, adică la Don, printre sauromaţi. Eu însă, cum spun, le-am întîlnit pe Bărăganul de azi, în păduri nestrăbătute. Vînau mistreţi şi alte sălbăticiuni şi prindeau bărbaţi pe care-i ţineau in afara ţarcului lor să le facă unele munci. Cînd erau frumoşi, trăiau cu ei un timp, afară din ocol, şi pe urmă îi părăseau. Fetele le păstrau, băieţii îi dădeau taţilor, dacă erau de vază, sau îi abandonau. Thalestris a făcut cu mine un băiat, al cărui suflet s-a întîmplat să treacă chiar în trupul Iui Petrişor. De aceea se vede că a ieşit aşa de fără inimă. Amazoanele nu veneau să ne întîlnească decît noaptea, pe lună, într-un luminiş al pădurii, întîi începeau să joace în cerc, cu arcurile la umăr, apoi trăgeau săgeţi înspre stele. Numai după aceea veneau pe culcuşurile de frunze, Ia noi. Geţii se fereau de ele fiindcă, vâzîndu-Ie trăgînd cu arcurile 5pre boltă, le era frică să nu spargă acoperămintul lumii, cea mai mare teamă a lor fiind să nu le cadă cerul în cap. Aşa femeie frumoasă ca Thalestris n-am mai văzut. Avea picioarele lungi, subţiri şi voinice, mijlocul subţire să-1 cuprinzi cu mîna, sînii tari, gîtul lung, părul scurt ca al băieţilor, carnea obrajilor puţin negricioasă, bătînd în culoarea piersicii, ochii negri, uitătura vicleană şi galeşă. Muşca, asemenea fiarelor, şi strîngea în braţe cu putere. După ce dormeau cu noi, spre zori, cînd păsările începeau să cînte printre pomi, fluierau, şi caii lor veneau din desişuri; ele săreau pe ei şi plecau tropotind. La despărţirea din urmă, le-am

călăuzit pînă la o margine de pădure. De acolo nu ne-au mai lăsat să mergem, zicînd că ne vom rătăci. împunseră caii cu sandalele şi, chiuind, porniră într-o goană nebună, învăluindu-se într-un mor de colb. Cît vedeai cu ochii, nu era decit o cîmpie pe care creşteau buruieni scurte şi, din Ioc în loc, cîte un tufiş. Nu se zărea nici un bordei, nici o urmă de om. Cîrduri de ciori înnegreau locul pe unde se lăsau şi mutau negreaţă în altă parte. Thalestris cu amazoanele sale se pierdură în zare. De atunci nu le-am mai văzut.

Lăsasem acasă pe mama, Olympias, care, la moartea tatii, silise pe Cleopatra, soţia cea nouă a tatii, să se spînzure, şi-i arsese copilul făcut cu el. Asemenea purtări stîrnise murmure, grecii se gîndeau să scape de sub stăpînirea mea. Acum, mergînd vestea că murisem, începură să se mişte cu thebanii în frunte. Atunci am picat ca fulgerul asupra Thebei. Am ras pînă la pămînt toată cetatea, în sunetul flautelor, afară de temple şi casa lui Pindar, iar pe locuitori i-am vîndut ca sclavi. Asta mi-a scos multe vorbe rele. însă, uite, mă ,jur, afară de temple, restul oraşului era numai din bordeie; am vrut să ridic o adevărată cetate plină de palate şi statui. Cît despre oameni, ştiţi ce reputaţie aveau beoţienii. Toţi îi socoteau proşti şi-i numeau purcei beoţieni (vezi *Adagiorum Des.* Erasmi Roterodami *chiliadas quator.* Coloniae Allobrogum, 1612, p. 1474: Baeotica sus). Cînd i-am speriat bine pe greci, am pregătit campania împottiva perşilor, găsîndu-le pricină că ei subjugă pe elenii din cuprinsul împărăţiei lor. Lucrurile fiind prea bine cunoscute, nu voi aminti decît unele întîmplări rău înţelese.

Trecurăm Hellespontul pe Ia Sestos, în sunetul flautelor. Soldaţii mei se bucurau cu gîndul la

pradă, însă eu nu luasem la plecare provizii decît pentru treizeci de zile, ca să-i silesc să jefuiască, ceea ce şi făcură, pînă la Sestos. în Asia Mică, trecui pe locurile unde fusese Troia şi mersei gol la mormintul lui Achille. Cineva îmi oferi lira lui Paris, dar eu luai din templul Minervei arme ce se ziceau a fi din vremea războiului troian. Aveam o cască de fier, care strălucea ca argintul, şi o spadă uşoara, însă nu prea aveam nevoie de ele, pentru că ai mei, îndată ce era vreo primejdie, se strîngeau în juru-mi, acoperindu-mă cu scuturile, şi mă scoteau din învălmăşeală. Apoi eu mergeam călare pe Bucephal, chiar printre pedestraşi, şi soldaţii veneau pe jos, căutînd să nu fie mai înceţi decît trapul cailor. Odată muriră în drum mulţi tineri, iar unul care izbuti să se ţină de mine trase o dată aer în piept şi căzu mort înaintea mea. Părerea mea fiind că războaiele se cîştigă mh.il *cunctando,* nelăsînd nimic pe a doua zi, trebuia neapărat s-o ţin într-o alergătură. La repedea apă Granikos a fost o bătălie mare, în cate au pierit mulţi dintr-ai noştri. Am dat soldaţilor prada luată de la perşi şi am făcut morţilor funeralii frumoase. Am băgat de seamă că soldaţii au astfel de slăbiciuni, încît pier cu miile, mîngîiaţi că li se vor face onoruri la înmormîntare. La Ephes am fost la pictorul Apelles, care mi-a făcut portretul. O copie a acestui portret, pe un ciob de vas, am donat-o Palatului cultural. Venisem Ia Ephes să văd şi ruinele templului Dianei, ars în ziua naşterii mele. Mi-ar fi plăcut să-i dau foc ca Herostrat, însă cum nu mai aveam această putinţă, văzînd că ephesenii îl reconstruiseră, m-am mulţumit să-i fac o danie. De altfel un rege nu trebuie să dea niciodată foc la temple, ci să respecte toate superstiţiile. Am vrut să ridic templul

cu banii mei, dacă mi s-ar fi pus numele pe pisanie. Ephesenii însă îmi spuseseră că nu se cuvine ca un zeu ca mine să consacre remple zeilor. îmi aşezară în templu un tablou, în care eram înfăţişat ca Jupiter, ţinînd fulgerele în mînă. Zic şi eu ca şi Machiavel că e bine ca un principe să pară a fi bun, respectuos de religie, fără a fi neapărat în realitate (II principe, cap. XVIII). Altfel, devii sclavul superstiţiilor. Eu, ca să izbesc duşmanul la vreme, mărşăluiam şi noaptea; Darius, însă, nu putea face acest lucru, fiindcă respecta obiceiul de a urni ostile după răsăritul soarelui. Atunci suna o trompetă în cortul regelui, preoţii ieşeau apoi şi arătau la toţi icoana soarelui, vîrîtă într-un glob de sticlă. După ei veneau alţii, purtînd altare de argint, pe care ardea foc veşnic (aşa ziceau ei); urmau magii, cîntînd, şi trei sute şaizeci şi cinci de tineri, după numărul zilelor anului. După aceea venea un cat consacrat lui Jupiter, tras de cai albi şi urmat de un cal mare, numit calul soarelui, după asta veneau scutaşii în alb, cu cîte o vergea de aur în mînă, zece care încrustate cu aur şi argint, un corp de cavalerie de felurite neamuri, în număr de douăsprezece, zece mii de nemuritori cu salbe de aur la gît, înveşmîntaţi în stofe cusute cu fir de aur, pe deasupra cu pieptare bătute cu pietre preţioase. La treizeci de paşi urmau aşa-numiţii veri ai regelui, împodobiţi ca femeile, după ei slujitori, purtînd veşmintele regale, în fine carul regelui, înalt ca un tron, aurit, bătut cu nestemate, împodobit cu idoli. Regele era înveşmîntat cu o tunică de purpură ţesută cu fire de argint, şi peste ea purta o mantie lungă, presărată cu fluturi de aur şi pietre preţioase. Tiara albastră de pe cap avea o legătură albă. La brîul lat de fir de aur era înfipt un iatagan cum nu se poate mai

împodobit, mchipuiți-vă dacă un astfel de rege putea să se urnească la timp! Eu şi cu ai mei eram înveşmiritați simplu, uşor, aveam pulpele goale, cum se vede pe vasele greceşti.[1]

Nu mai spun că după regele persan veneau patru sute de cai ai săi, duşi de căpestre, trei sute de concubine, cămile cu tezaurul regelui şi alte multele.[3]

Am trecut în Cilicia prin nişte chei strimte de munți înalți. Din loc în loc se prăbuşeau cascade, stropindu-ne. Aşa am ajuns la rîul Cydnos, a cărui apă era limpede ca cristalul. Plin de colb şi sudoare, m-am despuiat de veşminte, în fața oştilor, şi m-am aruncat în rîu. Atunci m-a apucat un fior nemaipomenit, apa fiind rece ca gheața. Am leşinat, apoi am zăcut cu călduri mari. De aici am rămas cu beteşug. Azi ştiu că am avut pleurezie. Darius, aflînd că sînt bolnav, a pornit spre Eufrat destul de încet. însă eu zăceam. Cînd am văzut primejdia, m-am sculat de pe boală. Cum ne-am prefăcut că fugim la Issos, cum i-am pus pe goană pe perşi, luînd captivă chiar pe mama şi soția lui Darius; ce pradă am făcut, nu mai vorbesc! M-am lăsat prin Fenicia în Egipt, care era în mîinile persanilor, după ce cucerii Tyrul. M-am dus la templul lui Jupiter Amon, ca să se ştie că e tatăl meu, într-o oază cu palmieri şi izvoare. încolo, pustiul te frigea la tălpi. Am întrebat pe preot dacă tata, adică Jupiter, nu-mi hărăzise stâpînirea lumii, şi preotul, linguşitor, a spus că voi fi domn al întregului pămînt. Aşa am ajuns şi faraon şi a început să mă cuprindă o mîndrie nebună. Atunci am fundat oraşul Alexandria, care a fost, mai tîrziu, aşa de frumos, încît toți vorbesc de „Alexandrinae *delitiae*" şi mai cu seamă Ammianus Marcellinus (c. XXII). Bineînțeles, a fost ridicat cu brațele sclavilor.

M-am întors, căci în Siria samaritenii arseseră de viu pe locotenentul meu Andromachus. Am dat şi eu drumul tiranilor pe mîinile poporului, E bine, adesea, ca să cîştigi mulțimea şi s-o ții în frîu, să te prefaci că eşti îndurerat de chinurile pe care le suferă din partea curtenilor ori căpeteniilor mai mărunte. Astfel, scapi de nişte duşmani şi-ți iese meteu nume de iubitor al norodului. Darius îşi făcuse nişte care înarmate cu coase tăioase şi cuțite puse pe spițele roților, ca să taie picioarele cailor. Călăreții lui erau înveliți în solzi de fier. Astfel m-au lovit perşii la Arbela, lîngă apaTigres, în Mesopotamia, şi i-am risipit, mergînd mai departe. Dar fiind eclipsă de lună, soldații, cuprinşi de frică, începură să murmure zicînd că-i duc pe lumea cealaltă, prin pustiuri şi singurătăți. Am chemat prezicătorii egipteni, pe care-i aveam cu mine, iar aceştia ziseră că luna întunecată e piază rea numai penttu perşi, pentru greci fiind rea întunecarea soarelui. Şi aşa i-am potolit. Bună-i şi superstiția pentru tirani, cum recunoaşte şi Quintus-Curtius: ,, *nulla res efficacius mtdtitudinem* regit, *quam superstitio* ". Atunci am făcut o înmormîntare regească soției lui Darius, plîngînd şi postind. Mărturisesc că regina a murit din cauză că a fost purtată pe jos prin acele locuri pustii şi bătute de arşiță. Nu voi povesti cum am bătut la Issos pe Darius, care, de pe carul lui de aur, în mijlocul

[1] **Am donat muzeului cultural Histoire** *des expâditions d'Alexandre,* **par Flave Arrien, traduction nouvelle par P. Chaussard (A Paria, 1801), unde se vorbeşte despre armele şi tactica noastră militară.**

* **învățatul german Joh. Gust. Droysen în** *Qeschlchte Alexanders des* **Qrossen (Berlin, verlagt bei G. Finke, 1888) pomeneşte** *şl* **el de fastul greoi al perşilor.**

unei mari armate, văzîndu-ne rari, era încredinţat că ne va zdrobi, punînd mai ales temei pe carele sale înarmate cu coase şi cuţite. Mîndrul Darius, care se numea pe sine regele universului, soarele ce luminează lumea, marele şah, căruia suveranul slăvit al cerului i-a încredinţat împărăţia, iar pe mine mă chema căpetenie de hoţi, a luat-o la goană. La Babylon am fost întîmpinaţi cu coroane de flori. Ni s-au dat turme de vite, herghelii de cai, lei şi pantere în cuşti, iar magii ne cîntară imnuri. Aici, Iuîndu-ne după babilonieni, ne-am cam dedat beţiei şi petrecerilor. Cele mat frumoase femei şi fete ale curtenilor veneau goale Ia mesele noastre, în Suza, am luat grămezi mari de argint şi aur şi m-am urcat pe tronul regilor Persiei, care era aşa de înalt, încît îmi atîmau picioarele. Un copil de casă mi-a împins atunci sub picioare masa pe care mînca Darius. La Persepolis găsirăm mormane de aur, scule de preţ, veşminte. Ostaşii rupeau, spărgeau, nu ştiau ce să ia mai degrabă şi omorau pe prizonieri, nemaiavînd nevoie de ei ca să le ceară preţ de răscumpărare. Bărbaţi, femei şi copii, deznădăjduiţi, săreau din înaltul zidului, cu hainele lor cele mai făloase. Soldaţii mei, ca să-mi facă plăcere, dădeau foc la case. Eu eram zile întregi beat şi mă ţineam cu una Thais. Aceasta, beată, mă îndemna şi ea să ard palatul regelui, care era din lemn de cedru. M-am dus cu o făclie în mînă şi am aruncat-o înăuntru. Unii soldaţi veniră cu găleţi de apă să stingă focul, însă văzînd că eu, Alexandru cel Mare, voiesc pîrjol, au aruncat apa şi au început a aduce lemne. Palatul arse, prefâcîndu-se într-o clădire strălucitoare de pară, fără a se n5rui deodată, din pricina esenţei tari. Părea de aur. Apoi se înnegri şi rămase aşa, ca o cetate neagră.

j Deodată, suflă un vînt, totul se prefăcu în cenuşă şi zbură în aer, iar locul se văzu negru şi bătătorit.

Darius o luase acum în sus, spre Ecbatana, şi, ieşind din acest oraş, fugea mereu de mine. Toţi jurară să moară pentru el în hainele lor cele mai de preţ, aşa de mare era la perşi iubirea luxului. De aceea Horaţiu a zis:

Copile, urăsc luxul persan.
Persian *odi, puer, apparatus.*

însă Nabarzanes punea la cale cu bactrianul Bessus înlăturarea regelui, cu scopul de a-i lua tronul. îi vorbi chiar pe faţă de trebuinţa de a încredinţa scaunul pentru cîtva timp altcuiva mai norocos. Darius se înfurie, scoase iataganul, alţii îl potoliră. Plin de jale, se închise în cortul său. Nabarzanes se prefăcu că se culcă la pămînt cînd regele, a doua zi, se sui pe carul lui. Planul său şi al satrapului Bessus era de a-1 prinde de viu pe Darius şi a mi-l da în lanţuri. Nenorocirea pentru Darius a fost că perşii, noaptea, lăsau jos armele, iar bactrienii le păstrau. Deci Darius fu legat în lanţuri de aur şi păzit bine, în vreme ce eunucii, femeile şi ceilalţi se mulţumeau, după moda persană, sa se jelească şi să privească. Fu purtat astfel într-un car, pînă ce eu, care noaptea alergam cu soldaţii mei, ocrotit de zîna lună, îl ajunsei din urmă. Bessus se gîndi acum că, dacă mi-l preda mie pe Darius, eu l-aş fi lăsat pe acesta să domnească, de aceea se hotărî să-l omoare. Cînd unul de ai mei îl descoperi în car, regele regilor, străpuns de săgeţi, sufla încă. îi întinse apă să bea, şi marele şah îşi dete cea de pe urmă suflare. Abia atunci apărui şi eu. Tabăra era o învălmăşeală nemaipomenită de care, grămezi de scule, veşminte şi aur, cămile, cai.

I

Părea mai mult un alai de tezaure decît o tabără militară. La început nu zătităm nici un om înaintea noastră şi crezurăm ,ă au fugit toţi. însă erau culcaţi la pămînt înaintea mea, ceea ce, mărturisesc, îmi făcu plăcere. Cînd se sculată, mă numiră regele regilor, marele şah, soarele ce luminează lumea. Magii trecură cu căţui pe dinaintea mea cintind, femei aproape goale dănţuiră. Eu priveam toate acestea ca un zeu, iar Darius, asemenea unui arici de aur, presărat cu săgeţi, zăcea lîngă mine. Atunci mi-am zis că trebuie să fac un gest măreţ. De altminteri, mi-era foarte uşor acum să mă port mărinimos, de vreme ce scăpasem de Darius. Pe de altă parte, nu-mi plăcea nici Bessus. Faptul că nu se supunea obiceiurilor persane şi păstra armele noaptea era primejdios. Mîine ar fi devenit duşmanul meu de moarte. Atunci am poruncit să se respecte femeile şi copiii, am scos de pe mine mantia şi am învelit cu ea trupul lui Darius, am pus să-1 îmbălsămeze, să i se facă cinstirile de rege şi să fie înmormîntat cu pompă. Am plîns eu însumi. Mă prefăceam, bineînţeles, şi totdeodată îmi veneau şi lacrimi adevărate. Regii trebuie să înveţe a juca comedie! Apoi, ca să dau satisfacţie persanilor, care murmurau că din pricina bactrienilor murise Darius, l-am judecat pe Bessus ca trădător al Persiei şi, osîndindu-1, l-am omorît într-un chip care a uimit de plăcere pe toţi perşii. Doi palmieri înalţi şi groşi au fost îndoiţi ca nişte arcuri unul spre altul, iar Bessus, legat cu capul de vîrful unuia şi cu picioarele de creştetul celuilalt. Cînd se dădu drumul palmierilor, capul lui Bessus rămase ca o nucă de cocos într-un pom, picioarele în celălalt, iar pieptul cu pîntecele căzu la mijloc pe pămînt. După aceea, am «a tras toţi o beţie straşnică, şi eu, gol ca un zeu, m-am îmbrăţişat cu cele mai frumoase fete ale Persiei. Aflînd că bactrienii, care locuiesc pe fluviul Oxos, deasupra Afganistanului de azi şi înspre Samarkand, vor si mi se împotrivească, hotărîi să pornesc împotriva lor, mai ales că unii ziceau că omorîsem un sclav cu asemănarea lui Bessus, în vreme ce Bessus, după obiceiul barbarilor, fugise. Norodul persan, văzînd că eu mă port mai aspru decît Darius, nu-mi arăta nici o dragoste, de aceea mă luai bine cu cei puternici şi bogaţi. Dădui cinstiri mari nevestei lui Histaspes, care era o nepoată de fiu a fostului rege al Persiei, Ochus, în vreme ce bărbatu-său era rudă cu Darius. Cinstii şi pe Oxatres, fratele lui Darius. îmi dădui seama că soldaţii mei se plictiseau şi, plini de pradă, rîvneau să se întoarcă acasă, cînd împărţii la fiecare călăreţ cîte şase mii de dinari. Se iscă o harababură nemaipomenită, toţi îşi făceau boccelele şi strîngeau corturile, fiindcă ieşise vestea că războiul s-a sfîrşit. Aşa de puternică e rîvnita pace asupra spiritelor mulţimii! Atunci le-am ţinut o cuvîntare, le-am amintit că sîntem stăpîni pe Caria, Lidia, Capadocia, Frigia, Padagonia, Pamfilia, Pisidia, Cilicia, Siria, Fenicia, Armenia, Persia, Media, Pârtia şi că mai aveam de luat doar restul lumii pe unde este aşezat raiul. Dacă ne-am fi întors mai curînd, ar fi ris macedonenii şi grecii de noi. S-au înflăcărat îndată, şi eu, de frică să nu se răzgîndească, i-am pornit la drum spre Hircania, sub Marea Caspică de azi. Trecurăm pe vîrfuri de munţi, pe deasupra unei păduri dese. Drumul era mereu împiedicat de rîpe şi cascade tunătoare. Eu, care iubeam poezia, cultivînd pe Homer şi pe Pindar, mă opream adesea şi puneam muzicanţii să cînte dinflautesaudinharfa,ca să onorez freamătul codrilor şi huietul torentelor. Dar soldaţii mei, obosiţi şi

fără simțirea artei, se trînteau jos, şi unii dormeau duşi. Ajunserăm în nişte locuri foarte rodnice, unde erau nişte copaci rnaiestuoşi, ca stejarii, ale căror frunze, dimineața, erau pline de miere. Dacă nu le lingeai îndată, această rouă dulce, cum se ivea soarele, se prefăcea în abur. Am spus soldaților că, de bună seamă, acolo începea raiul. însă in țara marzilor dădurăm de lucruri neplăcute. Aceştia aveau obiceiul de a planta pomi foarte aproape unul de altul, de a-i îndoi cînd sînt cruzi şi a-i vîrî în pămînt cu capetele. Părți întregi din țară fiind acoperite cu astfel de păduri-capcane, pătrunderea la marzi era anevoioasă Aceşti barbari puseră mina pe Bucephal at meu şi-mi pierdui cîteva zile, războindu-mă, ca să-l recapăt. Norocul meu a fost că Bucephal nu se lăsa încălecat de altcineva decît de mine. Dacă unul, neştiind asta, se suia pe el, calul se scutura tare, nechezind, şi-1 zvîrlea cît colo. Arunci marzii mi l-au adus, de frică, totdeodată, să nu le tai cu topoarele sau să le ard pădurile. Unii din soldații mei începură să murmure că au ajuns să facă război pentru cai. I-am potolit, explicîndu-le că Bucephal nu era cal, ci zeu, că Jupiter însuşi lua chipuri de animale. Ne îndreptarăm spre țara arienilor, unde găsirăm pe barbari adunați pe un munte de stîncă rîpos pe de o parte, acoperit de păduri dese pe partea cu urcuş dulce. Soldații mei se apucară sâ taie copacii. Dat era muncă herculeană. Am poruncit, deci, să se aşeze trunchiurile tăiate în felurite părți ale stîncii păduroase şi să li se dea foc. în curînd, pădurile, ajutînd şi vîntul, începură să ardă, şi barbarii muriră acolo înăbuşiți de fum şi prăjiți de dogoare. Eu şedeam tolănit jos pe blănuri de leopard, lîngă o cascadă, şi un sclav îm> cînta din fluier.

Cea mai mare greşeală a unor cuceritori, adulați cîtăva vreme de soartă şi de oameni, este a-şi închipui că pot să poruncească şi naturii. Aşa s-a întîmplat mai tîrziu cu Napoleon. Am intrat în țara parapamisazilor, pe care barbarii ii socoteau sălbatici, şi care trăiau în regiunea muntoasă a Hindukusului de azi, prin părțile Afganistanului. Pe aici, iarna, zăpezile erau înalte cît dealurile, iar ghețurile groase de cîteva palme şi nu se **2ărea** nici o țipenie de pasăre sau animal. Din loc în loc, din cite o movilă, ieşea fum. Erau casele locuitorilor făcute din cărămidă în chip de căciulă cu o gaură sus, pe unde venea lumina şi se slobozea fumăraia. Gerul era aşa de cumplit, încît unora le căzură mîinile de la coate. Unul din soldați se lovi de mine, ca şi cînd nu şi-ar fi dat seama că eu sint Alexandru cel Mare, fiul Iui Jupiter Amon. Uitîndu-mă bine Ia el, văzui că în loc de ochi avea două bile ca de sare ori de marmură, însă strălucitoare, bătînd în diamant. Pusei, de curiozitate, mina în dreprul unui ochi, şi atunci bila căzu jos Ia pămînt, lăsînd în locul ei o gaură roşie, dar strălucind întocmai ca şi cristalele. Ridicai de jos bila **ŞÎ** îmi dădui în sfîrşit seama că era ochiul înghețat. Am pus pe toți oştenii mei să dea din mîini şi picioare, încît parapamisazii crezură că noi sîntem cei mai sălbatici dintre barbari. Istoricii mă laudă mult pentru chipul cum îmbărbătam armata, llmurindu-i că vinovat este Boreu, geniul ctivețelot. însă ei nu spun că eram de sus pînă jos învelit în blănuri calde şi că şedeam într-un rotocol larg de trunchiuri groase, ce ardeau necontenit în jurul colibei mele.

De Ia parapamisazi trecui Ia bactrieni, şi de la aceştia la sogdieni, aşezlndu-mă în cetatea Maracanda, Samarkandul de azi. Las la o parte alte

întîmplâri cunoscute. Acum luai obiceiul să mă îmbrac după moda persiană, tot în fir de argint şi de aur, să stau pe tronuri înalte, bătute cu pietre preţioase. Cerui tuturor să îngenuncheze înaintea mea ca în faţa unui rege al regilor, făcînd *proskinesis.* Peste tot pe unde treceam ridicam oraşe cu numele meu. Grecii se supărară, puseră la cale uciderea mea. Eu stîrpii pe toţi cei bănuiţi din jurul meu şi omorîi, la beţie, pe Clitos, un prieten care mă mîntuise de la moarte la Granicos, pentru că vorbise prea îndrăzneţ. Acum îmi dădui seama că ,, barbarii" luptau pentru libertate, iar grecii şi macedonenii se temeau să nu le desfiinţez aşa-zisele lor democraţii. însă, după socoteala mea, în cetăţile noastre cîţiva bogaţi ţineau în sclavie pe cei mulţi. Dacă aş fi dat slobozenie robilor, m-ar fi urît şi mai mult. Singurul meu gînd atunci era de a face o împărăţie a lumii de cultură grecească, în care cartea de căpetenie să fie *lliada.* Titlul persan de rege al regilor mi se părea nimerit, şi eticheta asiatică, ce înălţa persoana regelui, se potrivea mai bine cu ţelurile mele. Soldaţii ţineau la mine şi uitau repede necazurile cînd îi duceam pe alte meleaguri. Curiozitatea e mare lucru, şi cu ea porţi pe drumuri oşti întregi dacă le dai nădejdea prăzii. Numai popoarele care muncesc doresc pacea, soldaţii cu simbrie vor să fie duşi la jaf. Deci îi purtam peste tot, ca să nu se plictisească. Să spun şi ce mi s-a întîmplat prin părţile Gabazei. Am pornit la drum pe vreme frumoasă, apoi începu să se întunece, să sufle un vînt aşa de grozav, încît ne culca la pămînt şi ne smulgea suliţele şi pavezele din mîini. Nu ne vedeam unul pe altul din pricină că vîntul scormonea pămîntul uscat şi-1 învîrtea în aer ca pe o negură roşie. De asemenea rupea frunzele din pom, tîrîndu-Ie pe jos, de credeai că e toamnă. Stoluri de păsări ţipau prin aer, însă ele nu zburau, ci erau date peste cap cu grămada. Multe cădeau pe jos, cu aripile rupte şi însîngerate. După puţin timp, furtuna se mai potoli, dar un nor roşu pe dinăuntru, ca iluminat de flăcări, se aşeză deasupra noastră. Treceam prin locuri pustii, fără nici o aşezare de oameni, pline de păduri maiestuoase şi de paragini. Nu departe, erau munţi uriaşi, dinspre care curgeau izvoare, risipindu-se în rîuleţe chiar prin mijlocul drumului. începu să pice cu boabe mari de apă, apoi cu grindină rară, apoi parcă se mai potoli. Norii se învîrteau repede. Deodată, trăsni şi fulgeră aşa de grozav şi de des, încît lumina ne lua ochii. Parcă se bătea Jupiter cu titanii. Pe urmă grindina începu să cadă cu boabe mari ca lămîile de Cipru, şi aşa de îndesată, că ne crezurăm sub un munte de piatră, prăbuşindu-se peste noi. Aerul se răci, pe jos se făcu polei, tremuram înveliţi în tunici de gheaţă şi bătuţi de pietrişul rece. Cîţiva soldaţi ridicară scuturile deasupra capetelor lor, şi atunci mii de ostaşi, luîndu-se după ei, făcură acelaşi lucru. Grindina izbea în scuturi făcînd un zgomot asurzitor, cum nu se aude nici la cataractele Nilului, unde se spune, totuşi, că oamenii devin surzi de huiet. Ploaia, care cădea împreună cu grindina, se scurgea de pe scuturi pe capetele şi umerii soldaţilor, lăsîndu-se în jos, şi îngheţa pe loc, prinzînd pe fiecare într-un soclu de gheaţă. Mulţi obosiră şi, zdrobiţi de lămîile reci, se lungiră la pămînt, nemaivoind să ştie de nimic. Eu mă trăsesem într-o poiană şi şedeam pe un scaun sub un cort lat, acoperit cu piei de bivol, care nu lasă apa să treacă,

De jur împrejur ardeau focuri ce-mi trimiteau căldură. Mulţi soldaţi intrară în pădure şi se lipiră de trunchiurile arborilor. Erau nişte copaci gigantici, cu scoarţa ca pielea elefanţilor şi o coroană largă, însă cu frunze ascuţite şi mărunte ca ale chiparosului. Grindina bătea şi aici, însă cu mai puţină putere, iar frigul era aşa de mare, încît oamenii amorţiţi şedeau ca nişte statui rezemate de copaci, pãrtnd a se uita unul la altul. Atunci am poruncit să se doboare copacii cu topoarele, mişcarea braţelor şi a trupului ferind de amorţire, şi să se grămădească trunchiuri prin preajma pădurii, pentru ca focul să dogorească înăuntru şi să însufleţească pe cei rezemaţi de pomi. Văzui că arborii se aprindeau la început greu, apoi ardeau repede, plesnind şi fierbînd, parcă ar fi avut bitum în loc de sevă. Scoarţa copacilor vii din apropiere se topi şi se aprinse, şi curînd pădurea întreagă luă foc. Ici bătea grindina infernală, colo limbi de pară se ridicau furioase, trosnind şi pliciuind. Fumul se amesteca cu ploaia şi grindina. Eu ctezui că soldaţii mei părăsise pădurea aprinsă. Peste cîteva ceasuri, cînd grozăvia trecu şi nu se mai auzeau decît puhoaiele curgînd la vale, iar drumul era pietruit parcă cu bolovani de sticlă, văzui cete de soldaţi uzi, îngheţaţi, cu capetele sparte, adunîndu-se şi apropiindu-se de pădure. Ieşii din cort şi eu. Pădurea era ca şi mai înainte, însă parcă mai neagră. Crezui că am visat doar că arsese, fiindcă oamenii şedeau mereu acolo, rezemaţi de trunchiuri, ca şi cînd vorbeau unii cu alţii. Culoarea lor era negricioasă ca a bronzurilor. Soldaţii nu îndrăzneau să intre în pădure. Atunci mă apropiai şi strigai pe cei de lîngă copaci, care erau sute şi mii. Nici unul nu se mişcă. O căldură plăcută ca de vatră stinsă de curînd ieşea din inima codrului. Intrai în el şi mersei la un copac. Pusei degetul pe unul din soldaţii amorţiţi. în acea clipă tot pomul se prăbuşi împreună cu omul, într-o cenuşă fină, şi nu mai rămase din el decît o grămadă de scrum. Alţii făcură, veniţi după mine, acelaşi lucru, şi toţi copacii, abia atinşi cu degetul mic, se mistuiau şi cădeau ca o chiciură neagră. Din codru ieşea o mireasmă suavă cum n-am mai înrîlnit vreodată. Această întîmplate m-a întristat foarte mult şi am dat potuncă să se adune într-o ladă de aur cenuşa de la cîţi mai mulţi morţi, spre a le face funeralii.

După asta, ca să uit, m-am însurat cu Roxana, fata lui Oxatres, şi deci nepoată de frate a lui Darius. Astfel, intrînd în familia regilor persani, mi-am zis că am tot dreptul să iau în primire toate domniile universului, şi deci m-am pregătit sâ pornesc spre ţara inzilor, spre a primi omagiile tuturor crailor. Unii ziseră din nou că îngîmfarea mea devenise nemăsurată. Mă bîrfi mai tîrziu şi acel ambiţios de Cicero, care ar fi făcut la fel în locul meu dacă ar fi avut geniul şi frumuseţea mea, vrednică de pensula lui Apelles şi de dalta lui Praxitel, singurii pe care i-am lăsat să mă picteze şi să mă cioplească în marmură, cu scopul de a umple lumea cu cetăţi purtînd numele Alexandria şi a pune în fiecare din ele icoana mea. El zice că am fost modest ca ucenic al lui Aristot şi mîndru ca rege: *„non vides ipsus illum Aristotelis* discîpulwm *summo* ingenio, *summa* modestia, *posteaque rex appellatus* sit, *superbum,* critdelem, immoderatum *fuisse 1*" *(Mărci* Tulii Ciceronis opera, rertius tomus, 176. Basileae ex officina Hervagiana. anno MDXXXIII). Alţii mă certau că sînt L-lind

cu perşii şi cu toate naţiunile barbare, în vreme ce mă port râu cu grecii. Toate aceste vorbe veneau de la filozoful şi istoricul Callisthenes, nepotul lui Aristot. „Să mă bată Dumnezeu, le-am zis eu, uite, mă jur, dacă pricepeţi o iotă din politică. Vreţi să-mi iasă zvonul că am venit în Asia să nimicesc popoarele? Eu doresc să-i fac să înţeleagă că le aduc o orînduire mai bună şi o civilizaţie înaltă şi că respect ceea ce este bun la fiecare dintre ei. Stăpînirea întemeiată numai pe sabie nu-i statornică, *nan est diuturna possessio, in quan gladio inducimur,* binefacerile ne atrag dimpotrivă o recunoştinţă veşnică." Am omorît pe Callisthenes ca să fac să înceteze bîrfelile unui filozof care nu cunoaşte viaţa.

Trecînd munţii Hinducus, m-am îndreptat spre fluviul Indus. Pe aici am dat de păsări vorbind ca oamenii şi care mă strigau pe nume: ,,Alexandros, Alexandros". Pădurile aproape fără de sfîrşit erau din copaci aşa de groşi, că douăzeci de inşi puteau sta în jurul lor. Crengile trunchiurilor vînjoase ca ale stejarilor noştri bătrîni se lăsau în jos spre pămînt, şi de acolo se ridicau ca nişte copaci deosebiţi spre cer. Mii de păuni sălbatici îşi resfirau cozile lor aurite în coroana acestor copaci, făcînd din păduri grădini. Pe jos mişunau şerpii, însă solzii lor luceau ca argintul. Regii mărunţi ieşeau înaintea noastră călare pe elefanţii lor cu valtrapuri de fir de aur şi ni se închinau, iar eu îi întăteam pe tron, lăudîndu-i pentru supunerea lor. La apa Hydaspes, care curge în Akesines, afluent al Indului, aflarăm că regele Potus tăbărîse pe ţărmul celălalt. Cu mare greutate trecurăm rîul foarte lat, care părea liniştit, însă era repede şi adînc, şi începurăm lupta cu Porus. Acesta era un om înalt, îmbrăcat în alb şi cu un turban pe cap, călare pe un elefant de o mărime grozavă. La început, macedonenii mei se speriară de elefanţii inzilor, apoi începură să Ie taie trompele şi picioarele, iar animalele înspăimîntate o luară la goană, călcînd totul în picioare. Porus fugi străpuns de săgeţi pe elefantul lui, pînă ce îl găsirăm mai mult mort decît viu. Eu mă apropiai de el cu toate semnele de stimă faţă de un rege, îl încredinţai că nu voiesc să-i fac nici un rău, nici lui, nici poporului său, şi-i dădui alt regat. El îmi spuse că n-avusese de loc de gînd să se împotrivească, ci crezuse doar că eu voiesc să-1 nimicesc, de aceea vrusese să moară cu cinste. După bătălia cu Porus, toţi ceilalţi regi mi se supuneau fără nici o luptă. Unul ieşi înainte-mi din cetatea lui îmbrăcat în purpură cusută cu aur, cu braţele încărcate cu brăţări de aur, la urechi cu cercei de perle. Sandalele îi erau de aur, sceptrul şi el de aur, bătut cu piatra preţioasă numită berii. Soldaţii mei începeau iar să se plictisească, obişnuiţi a da foc şi a jefui. Acum, în ţara inzilor, acest lucru nu mai era cu putinţă, de vreme ce toţi ne primeau cu prietenie şi ne dădeau tot ce pofteam. Ne-am pus deci pe petreceri. Regele Porus mi s-a părut un om tare înţelept, plin de filozofie. în palatul lui, prin care zburau mulţime de papagali de toate culorile, mi-a spus lucruri foarte adînci, dintre care ţin minte următoarele: Eu vorbeam despre mulţumirea pe care o încearcă un călăuzitor de oşti de a avea cît mai multe izbînzi, declarînd pe Nike cea mai mare dintre divinităţi. El mi-a recitat stihuri în graiul sanscrit:

Jitendtiyatvam vinayasia haranam ***gunapTaiuirsko***
vinayâd avâpyate etc, *etc.*

Apoi mi le-a tălmăcit astfel, căci ştia şi limba greacă:

„Izbînda pe care o cîştigi asupra simţurilor este unealta cumpătării; din cumpătare răsare desăvlrşirea însuşirilor; prin desăvîrşirea însuşirilor te faci iubit de alţii; a ocupa locul de frunte, făcîndu-te iubit de alţii, iată fericirea."

— Prin urmare, i-am spus eu, cu toate victoriile pe care le-am cîştigat, crezi că efigia zeiţei Nike', pe care o pun pe monedele mele, nu e meritată şi că eu nu sînt fericit.

— Ba da, răspunse regele Porus, pentru că văd că toţi ai tăi te iubesc, de asemenea Oxatres, fratele lui Darius, Roxana, fiica lui şi soţia ta, împreună cu perşii, precum şi eu împreună cu inzii mei.

— Mă iubiţi voi, puternicii, fiindcă am păstrat rînduielile voastre. Aflu insă că la voi lumea e împărţită pe caste şi sînt unii care, trăind foarte năpăstuiţi, invidiază şi pe tigrii ţinuţi în lanţuri.

— Nici sclavii voştri nu trăiesc mai bine.

— Gîndul meu e de a le aduce odată şi odată izbăvirea.

— Dacă vei face asta acum, toţi puternicii lumii, persani, greci, fenicieni, siculi, etiopieni, egipteni şi ceilalţi se vor uni, uitînd vrajbele, şi te vor răsturna. Timpul nu e copt. Va veni ziua cînd se vor răzvrăti singuri. Cu ce vrei să ridici Alexandriile tale dacă n-ai robi? Născoceşte ceva care să aibă puterea a cîtorva mii de braţe şi să ridici într-o noapte zidurile unei cetăţi, un Hercule cu sumedenie de mîini, ca dumnezeii noştri indieni, şi atunci poţi da slobozenie sclavilor. Tu acuma îngenunchezi noroadele şi dai foc cetăţilor cu o ceată de ostaşi, iar pe urmele tale biruiţii deveniţi sclavi ridică oraşe şi statui. Dacă n-ai avea sclavii, ai fi un ucigaş de rînd. Te-aş socoti mai tare decît Jupiter dacă ai fi în stare să ţii fără lanţuri în jurul tău popoarele, şi fără să tragi vreo săgeată să umpli universul de lucruri măreţe.

— încerc să fac, pe cît îmi e cu putinţă, acest lucru.

— De aceea am şi spus că eşti un adevărat biruitor şi ţi-am făcut proslcinesis.

Cuvintele tegelui Porus m-au pus pe gînduri şi au trezit în sufletul meu dorinţa de a mă face ilustru, mai ales prin fapte de construcţie. Atunci am însărcinat pe arhitectul Hypatodor, care nu era altul decît maestrul Ioanide de azi, să ridice două oraşe pe malurile fluviului Hydaspes. Pe unul l-am numit Nikeea, cetatea biruinţei, iar pe celălalt Bukephela, după numele calului meu Bucephal, mort în vîrstă de treizeci de ani. L-am întrebat pe regele Porus dacă era nimerit să închin unui animal o cetate. Acesta mi-a răspuns că da, pentru cîteva motive, unul fiind că nu vedea prăpastie între animale şi om, ba chiar i se părea că un animal folositor era mai vrednic de laudă decît un om rău. El însuşi nu s-ar fi dat înapoi să facă acelaşi lucru pentru elefantul său, care în lupta cu macedonenii mei îi lovise cu trompa, apărîndu-1. Afară de asta, în animale pot să sălăşluiască sufletele unor oameni. Bucephal înfăţişa una dintre cele mai mari virtuţi, credinţa faţă de stăpîn, şi înălţindu-i o cetate nu făceam, de fapt, altceva decît să pun în vederea oamenilor o frumuseţe morală. Deci am ridicat oraşul în cinstea credinciosului meu cal şi i-am făcut un mormint vrednic de al lui Mausoleu. Arhitectul meu, Hypatodor, avea un cîine la care ţinea grozav şi care s-ar fi aruncat în foc pentru stăpînul său. Amin-

tindu-mi ca prin vis de el, am propus maestrului Ioanide să clădească un oraş ori măcar un monument cîinelui său Stolz şi să-i pună numele de Stolzia. Maestrul Ioanide mi-a răspuns că Stolz al său este într-adevăr un geniu, însă dacă ar face un astfel de gest, ar da un exemplu rău maniacilor, de felul doamnei Vasilevs-Lascaris, ai cărei ciini erau departe de a simboliza vreo virtute umană. Ne-am lăsat cu flota pe fluviile Akesines şi Indus, întemeind încă două Alexandtii. De la Pattala, în delta Indului, am pornit înspre Persepolis şi Suza, pe uscat, trecînd prin ţara numită Gedrosia, azi Belucistan. Pe Nearhos, numindu-1 comandant peste o mare flotă, l-am minat să cerceteze coastele Asiei dinspre mare, de la Indus pînă la gura Eufratului, din Golful Persic, unde înteraeiasem o altă Alexandrie. în chipul acesta, îmi ziceam, viitorul mă va cunoaşte nu numai prin isprăvile militare, ci şi prin descoperirea ştiinţifică a unei lumi puţin cunoscute de către greci.[1]

Nearh mi-a povestit lucrurile neobişnuite pe care le-a văzut: nişte stridii mari cît un scut, oameni cu unghii lungi cu care tăiau cărnurile şi despicau lemnele mai afinate, ţara ichtiofagilor, unde oile miroseau a peşte, nemîncînd altceva.

[1] **Din nefericire, memoriul de călătorie al lui Nearhos n-a rămas decît prin citate in cartea intitulată** *Indiki* **din istoria expediţiilor mele de Arrianus (Arriani** *kistoria expedit.* **Alexandri** *magni,* **gr. et. lat. edit. Jac. Gronovii, Lugd. Batavorum, 1704, in-fol. zisă şi** *Anabasis,* **dăruită de mine Palatului cultural). Am vrut să fac o ediţie a acestei opere Inclusiv** *Indiki* **editată insuficient de asociaţia Guillaume Bude, dar răposatul ministru Pomponescu mi-a declarat că Bukephela nu prezenta nici un interes, trebuind fonduri pentru catedrala neamului, uite, mă jur.**

Tot prin părţile acelea, oamenii măcinau peştii, şi din făina lor plămădeau pîine. Văzură furtuni pe mare pricinuite de mari balene, care plesneau din cozi şi zvirleau apă pe gaura de deasupra capului, încît crezură că ţîşnesc izvoare din mijlocul mării, case făcute din oase de balenă şi altele. Din ce-mi spunea el, am înţeles că multe ştiri despre aceste locuri răspîndite printre greci erau basme curate. De asemenea, ne-am dat seama că oamenii nu erau aşa de barbari cum ne închipuiam noi. în India mai ales eu însumi văzusem că toate artele înfloreau, iar în ce priveşte filozofia şi morala, pot să spun că ei ne întreceau în multe privinţe. Mai presus de toate vedeam că aceste popoate erau paşnice şi se uitau la noi mirate că am năvălit în ţările lor fată vreo pricină serioasă, întrucît ne-ar fi dăruit cu plăcere tot ceea ce noi socoteam că trebuie jefuit. Dacă Darius şi regele Porus ieşeau la război cu atîta alai, în care poleite, cu suite lungi de muzicanţi şi fete, asta se explică şi prin aceea că nu credeau că merg la un măcel adevărat. Războiul era pentru ei mai mult o ceremonie, o întrecere făloasă de alaiuri. Cînd Darius apărea sus pe tronul lui pus pe roate, regii mai mici se întindeau pe pîntece înaintea lui, îi ofereau daruri şi-1 pofteau în palatul lor. După întrecere, Darius, recunoscut drept soare, întărea pe tron pe cel prosternat şi pleca mai departe. Eu i-am speriat, omorînd fără milă, la început, dînd foc cetăţilor, pădurilor, recoltelor, facînd pagube tară rost şi trăgînd după mine, în lanţuri, şiruri de satrapi, fii şi fiice de regi. De aceea mă socoteau în sinea lor cel mai barbar dintre barbari şi se supuneau, cu gîndul de a mă domoli. Pe încetul, izbutiră să mă facă să prind gustul luxului, băuturii şi să capăt patima femeilor.

Totuşi, de as mai fi trăit, aş fi folosit şi eu, mai pe larg, învăţătura scoasă de Ia ei, că prin pace şi prietenie agoniseşti mai mult decît prin asprime.

întorcîndu-mă la Babylon, mă pusei pe petreceri, poftind în palatul meu pe cei mai sttăluciţi bărbaţi ai Asiei. Mă apucase un dor nebun de Thalestris, cea cu trup zvelt, voinic şi cu pulpele băieţeşti. Am trimis soli la Istru s-o caute, şi, în aşteptare, beam pînă ce-mi pierdeam simţirile. Rămăsesem cu o durere între coaste de cînd mă scăldasem în apa cea îngheţată, şi din cînd în cînd aveam călduri. Beam pe nerăsuflate pînă la douăzeci de cupe mari de vin. Plutarh a încercat să tăgăduiască această patimă a mea, însă Bayle, în al său Dicttonnaire *historique et critia.ue* (Rotterdam, 1715, v. 4, p. 871), susţine contrariul. In orice caz, fiind get prin tată, obişnuit a bea vin, nu din pricina aceasta am murit. De dorul Thalestridei ascultam toată ziua, cu ulciorul de vin alături, sute de papagali ce fusese învăţaţi a ţipa: „Alexandros ke Thalestris". într-o zi de iunie, după ce am băut Ia un festin dat de mine în cinstea lui Nearh, am primit să merg la o petrecere Ia palatul lui Medius. Aici, luîndu-mă la întrecere cu alţii, am cerut o cupă herculeană, născocită de beoţîeni, adîncă precum un hirdău. Şi Seneca crede că aceasta m-a dat gata: ,, intemperanţii *bibendi et iile* Hercwtaneus ac *fatalii scyphus condidit" (L. Annaei Senecae opera* a Justo Lipsio emendata et scholiis illustrata. Antverpiae, 1652, p. 548). Este drept că, blestemat parcă de beoţieni, a căror Theba o nimicisem prin foc, îndată ce sorbii pînă la fund această grozavă cupă, am căzut leşinat sub masă. Toţi, fiind beţi, au uitat de mine, iar eu, cu desăvîrşire gol, stînd pe lespezile de marmură, am fost cuprins de răceala nopţii, căci la Babylon ziua era caldă, însă nopţile adesea răcoroase. Doctorul, numit Euriphon, m-a pus într-o baie rece îndată ce am fost dus acasă. El pretindea, după Pindar, că ,, cea mai bună e apa " şi o socotea o doctorie universală. Apoi zicea că nimic nu biruie mai bine vinul decît apa şi că, în fine, căldura băuturii trebuie combătută cu un element rece. în apă m-a apucat o scuturăturâ asemenea aceleia din Asia, şi, puţin după aceea, m-au năpădit nişte fierbinţeli mari, cu durere în piept şi greutate La răsuflare. Euriphon mă aşeza mereu în baie, dimineaţa şi seara, lăsîndu-mă chiar să dorm în ea şi făcîndu-mi-o caldă sau rece, după cum mă lua cu frig ori cu fierbinţeală. Căldurile sporiră, începui sa aiurez şi să mă înec la răsuflare. Soldaţii strigară să mă vadă, trecură pe dinaintea patului meu, însă eu nu-i vedeam, ci, horcăind, murmuram într-una: „ Thalestris ". Aşa am murit, cu zile, de pneumonie, iar nu de otravă sau de anume apă corozivă din fîntîna Styx, cum susţin unii istorici, la 28 ale lunii Daisios. Mort, eram rumen la faţă. Preoţi egipteni şi chaldeeni îmi scoaseră măruntaiele, mă îmbălsămară cu miresme şi mă impregnară cu un bitum, cate îmi făcu carnea parfumată, neagră şi incoruptibilă ca a vaniliei, şi mă aşezară pe un tron de aur cu diademă pe cap şi sceptru în mină, toate bătute cu pietre preţioase. Mai tîrziu, lungit într-un sicriu de aur, cu figura mea imprimată pe el în dreptul capului şi vîrît într-un alt sicriu de cristal gros, am fost dus la Alexandria Egiptului. Acolo am stat cîteva veacuri, pînă cînd soldaţii romani sparseră racla de sticlă şi furară sicriul de aur. Trupul meu îl aruncară in drum, de unde

iubitorii de relicve rupseiă bucăți și Ie vîndurâ. într-o vreme existau în toată Europa, Africa și Asia atîtea moaște din mine, încît s-at fi putut face cu ele o sută de Alexandri. Numai degete erau vreo mie.

Aceasta este, tovarăși, pe scurt, istoria adevărată a vieții mele. Am nutrit gînduri grandioase și am făcut greșeli mari, dar toată omenirea recunoaște că am fost un om aproape divin. Azi, cu mintea pe care am căpătat-o, trecînd prin diferite ipostaze și mai ales prin ultima, sub numele de Bonifaciu Hagienuș, orientalist, îmi dau seama că, luînd-o de la capăt, n-aș mai urmări ambiții deșarte și m-aș dedica operei de ridicare a popoarelor din Asia și de pretutindeni, de sfărîmare a celor din urmă lanțuri, fie ele și de aur. De aceea, dacă mi-ați încredința din nou această nobilă sarcină, m-aș obliga, uite, mă jur, să dau foc lumii celei vechi și să clădesc o lume nouă. »

XXX

După ce fu scos afară din pădure de tăietorii forestieri și căpătă ceva de mîncare, Filip o apucă Ia vale, pe drumul de lîngă apa clocotitoare. Mînăstirea Horezu era în această regiune, nu știa bine unde. întîlni un fel de faeton negru, cu roți ușoare, tras de un singur cal alb. **In** el se aflau două călugărițe, una foarte tînără, care mîna calul, și alta ceva mai în vîrstă. Filip le salută și întrebă unde se găsea Horezu.

— Ai vreo treabă acolo? îl descusu maica mai vîrstnică.

Băiatul se codi să răspundă.

— Sînt stareța mînăstirii! zise maica. Spune-mi ce vrei, poate te lămuresc.

— Mă numesc Filip Hangerliu! se recomandă Filip.

Stareța tresări, maica tînără, care era Asinefta, sări sprintenă jos și îndrepta hamurile calului.

— Ești fiul doamnei prințese?

— Da, răspunse Filip, fiul adoptiv. Aș dori s-o văd înainte de a merge la București.

— Maica Maximila nu mai primește pe nimeni, zise stareța. Totuși, știu eu? Poate vrea să-ți spună ceva.

Bancheta faetonului era destul de lată, stareța se trase mai la o parte, Asinefta la fel, și astfel Filip se așeză la mijloc, între cele două călugărițe.

— Hi, călușuîe! porunci Asinefta, cu glas argintiu.

Merseră înspre deal, cu urcușuri și coborîșuri, trecură un podeț, ale cărui grinzi se clătinau, în fine, intrară pe poarta exterioară a mînăstirii și se opriră în fața grajdurilor pe un tăpșan încă acoperit de o iarbă puțin gălbejită. Calul trăgea însă spre o fîntîna de zid apropiată. Era pe înserat. Stareța stătu cîtăva vreme pe gînduri, se întîlni cu alta maică în fața administrației, vorbi cu ea în șoaptă și apoi veni spre Filip.

— Maica Maximila se culcă devreme, astăseară în nici un caz n-o să te primească. îți punem un pat sus, la administrație, îți aducem de mîncare, și mîine dimineața vom vedea. Dacă vrei, poți să te plimbi prin fața mînăstirii pînă nu se închide poarta, sau colo, devale, spre rîu.

Filip, părăsit de stareță, se așeză pe o buturugă, lîngă gardul grădinii. O clocotire îndepărtată se auzea undeva, îndărăt. Toaca începu să bată de

vecernie. O maică bătrîna, care era Stratonica, veni către Filip.

— Uite acum, zise ea, îți aduc de mîncare. Hai să-ți arăt unde ai sâ dormi.

Nu-1 duse sus, cum fusese vorba, ci jos, într-o odaie mare, văruită şi cu sobă albă de zid. Aci erau două paturi, în care, se vede, dormeau maici. Stratonica făcu semn altei maici tinere, ce dusese calul la grajd, şi amîndouă scoase din odaie un pat ca o năsălie şi-1 transportară într-o odaie învecinată. Odaia se sprijinea pe zidul exterior în care era tăiată o fereastră. Glaful acesteia era de o grosime grozavă. Stratonica veni şi cu o lampă de petrol. Apoi plecă. Peste o jumătate de ceas, o altă călugăriță tînără, cu gene lungi, intră cu o tavă pe care se afla o mate bucată de mămăligă fierbinte, o farfurie cu o ciorbă verzuie şi o grămadă bună de brînză de burduf. Maica ridică sprîncenele, punînd tava pe glaful ferestrei, ce slujea şi de masă, apoi, speriată şi roşind ca o piersică, lăsă iarăşi în jos lungile şi stufoasele ei gene. înfometat, Filip mîncă, apoi se întinse pe pat îmbrăcat şi adormi. Abia tîrziu de tot se deşteptă şi văzu că lampa e aprinsă. Era o linişte deplină, luna bătea în livezi. Suflă in lampă, se dezbrăcă şi se culcă din nou.

A doua zi, ieşind afară, văzu iarăşi faetonul pe pajiştea de iarbă înghețată şi calul alb, dus de căpăstru de maica de la grajd. Stratonica îi aduse personal lapte.

— Are să vină şi matca stareță îndată! notifică ea.

Stateța veni într-adevăr nu mult după aceea. Părea stînjenită.

— Maica Maximila, spuse, te roagă sâ nu te superi că nu te poate primi. Se socoteşte fl ieşită din rîndul lumii şi nu mai vrea să vadă pe
1 nimeni. îți urează izbîndă în viață şi-ți recomandă
2 să mergi la prințesa Serica Băleanu, care are să-ți spună mai multe. Acum unde te duci?

— La Bucureşti! răspunse Filip foarte contrariat,

— Arunci, maica Stratonica te ia cu faetonul şi te lasă la Rîmnicu-Vîlcea, în gară. Iată aici: maica Maximila îți dă trei sute de lei să ai de drum,

Filip luă hîrtiile în mînă, le învîrti, apoi le băgă in buzunar. N-avea obiceiul să contrazică şi, într-un fel, era şi mulțumit că prințesa îi dădea slobozenie. Se lăsă condus de Stratonica pînă **la** Rîmnicu-Vîlcea, de unde luă trenul pentru Bucureşti. Ajuns în capitală, rătăci cîtăva vreme, meditînd Ia cine să se ducă întîi, în fine, se sui la locuința Şerichii Băleanu, la sediul cabinetului numismatic, care se afla într-o vilă ce aparținuse unui înalt personaj de la curte. Serica cu Antoine căpătase de la Gaittany o singură cameră spațioasă, cu priveliște superbă spre lacurile dominate de profilul Palatului cultural. Serica primi pe Filip cu cordialitate afectată.

— Prințesa Hangerliu ne-**a** făcut onoatea să ne încredințeze misiunea de **a** te ajuta din toate punctele de vedere cîtă vreme vei socoti că ai nevoie de o asemenea călăuză. Deocamdată, imediat, cred că se pune problema Ia cine vei locui. Cum vezi, prințul şi cu mine nu posedăm decît o singură cameră. Mareşalul te va găzdui jos la el pînă ce te vei decide. Mareşalul ştie că ai venit?

— Nu, mărturisi Filip, nu l-am întîlnit.

Serica merse Ia telefon.

— Am să-ți fac o bucurie, vorbi ea mareşalului, strecurat şi el **la** demisol în calitate de curier, Filip este **la** noi. Poți să-1...

în receptor se auzeau pocnituri aşa de violente, **încît** se ghicea că mareşalul era în plină explozie verbală.

— - Mareşalul, comunică **Serica** lui Filip, te aşteaptă jos. Spune-mi, ce carieră ai hotătit să îmbrățişezi?

— Vreau **să** intru într-o **fabrica!** zise hotărît **şt** sumbru Filip.

Serica il **privi** cam **dezamăgiri** şi **tristă.**

— Dacă asta *e* dorința dumitale, nu ne vom împotrivi. Şi Matei-Radu **e** uvrier, totul **e** a păstra structura sufletească.

— Vreau să muncesc! insistă Filip.

Şi, sărutînd mîna Şerichii, se retrase, coborînd la mareşal.

Filip locui vreo două zile la Leon Cornescu, apoi declară că vorbise cu Matei Basarab să intre ucenic la uzinele unde lucra acesta.

— Dacă asta e dorința dumitale. .. zise şi mareşalul fără convingere.

De fapt, acordeonistul promisese să-1 prezinte directorului şi să se consulte cu acesta în privința lui. La şapte dimineața păşiră în fabrica de autobuze, care pentru Filip fu o privelişte miraculoasă, îşi închipuia, infantil într-asta, că locomotivele, automobilele se nasc gata încheiate, insă mici ca nişte jucării, şi că apoi cresc pină la dimensiunile normale. Trecură pe lîngă **tot** soiul de maşini, unele de aspect terific, ghilotine de tăiat tablă, maşini de tăiat şi îndoit, care întorceau ca pe nişte cocoşei de hîrtie opt plăci de fier dintr-o dată. Un tinichigiu învirtea pe un soclu concav de fier, în care izbea un ciocan de asemeni concav, o foaie de tablă, pînă ce aceasta devenea curbă şi se prefăcea într-o cupolă. Intrară într-o hală imensă. Două şiruri de autobuze erau aşezate în aşa chip, încît aveai impresia că se figurase fazele de descompunere ale unei astfel de maşini. Cea dîntîi era vopsită cu un grund, tapisată, pusă pe roate, iar motorul i se vedea nou în pîntecele încă neînchîs. Un sticlar îi potrivea un enorm cristalin curbat. Gînganîa putea să iasă după aceea pe poarta atelierului. Alta lingă ea era fără ochi de cristal, cu pereții de tablă încă negri, smolită pe dinăuntru, căptuşită doar cu covoare de cauciuc. Mai departe, autobuzul lipsit de geamuri şi de batantele uşii părea o piesă de fierărie. în fine, putrefacția lua proporții, spinarea dispărea, rămînea doar un schelet pe şasiu şt roate, apoi se vedeau numai coaste aruncate la pămînt. Urmăriseră invers procesul de asamblare. Merseră la vopsitorie, unde li se spuse că se afla directorul. Acolo, intr-o încăpere mai mică, cuprinzînd totuşi cîteva autobuze şi unde mirosea a benzină cu o nuanța de eter, un coş grozav, un trombon cu multe brațe ca de arbore sorbea otrava subtila şt o scotea afară. Vopsitorii şprițuiau autobuzele cu un pistol automat.

— Iată băiatul care ar vrea să intre ucenic! prezentă Matei-Radu Basarab pe Filip directorului, în inspecție prin fabrică, salutînd foarte politicos, dar cu acea răceală distantă cate indispunea pe toți lucrătorii.

— îți place aici? întrebă scrutător directorul.

— îmi place! răspunse Filip.

Directorul îl contemplă îndelung.

— Vezi? observă el, plăcerea e una şi aptitudinea, alta. Calea obişnuită este de a te înscrie la şcoala profesională metalurgică. Acum e cam tîrziu.

Şi le făcu semn că vine împreună cu ei. în curte autobuzele, ieşite din atelier, erau încercate pe distanță de cîțiva metri.

— Gata! striga un lucrator. Altul la rînd.

— E-n regulă! se auzi atunci un glas cunoscut.

Filip tresări. Recunoscuse glasul lui Gaittany.

— S-ajute Dumnezeu statului socialist să facă cît mai multe autobuze ca astea, care sînt o mîndrie pentru țara noastră.

Oamenii din curte rîseră cu toții de bizara urare. Filip simți însă un ac în inimă. Aruncă ochii şi zări barba lui Leon Cornesu. Gaittany întîmpină pe Matei-Radu Basarab şi pe Filip cu brațele deschise, după ce salută pe director.

— Palatul cultural, strigă el, are neapărată nevoie de tînărul nostru, care e artist pianist.

— Clavecinist! specifică mareşalul.

Gaittany agită degetele prin aer ca şi purtîndu-le lin pe deasupra unei claviaturi.

—Se montează, explică el, o piesă în care un băiat din secolul XVIII cîntă la clavecin. Tînărul Filip Hangerliu este un clavecinist e-mi-nent, Palatul cultural îl angajează.

— Vreau să muncesc! protestă îmbufnat Filip,

— A cînta la clavecin nu e a munci? se miră mareşalul. Artiştii nu sînt muncitori?

— Tinere, vorbi directorul, din moment ce au trebuință în altă parte de meşteşugul dumitale, e bine să munceşti acolo unde eşti chemat.

Şi, salutînd cu mîna pe toți din curte, se îndepărtă spre alte ateliere.

Gaittany şi mareşalul împinseră repede în somptuoasa limuzină pe Filip, care, foarte întunecat, privi cu jale spte fabrică.

Puține zile după acest eveniment, într-o duminică friguroasă dar cu soare, cîțiva oameni strînşi pe marginea lacului Floreasca făceau semne cu brațele înspre mijlocul apei, unde un cap apărea şi dispărea.

— Se-neacă! strigă o femeie, vrea să se omoare.

Atunci doi bărbați, unul mai voinic şi altul cu aer de student, sosiră în grabă.

— Unde este? întrebară ei.

— Acolo, în mijloc. Se-neacă! țipa femeia. Scăpați-l!

— N-avea grijă, o linişti Leu, îl scoatem noi de acolo!

Şi amîndoi se dezbrăcară fără codire şi o luară voiniceşte spre mijlocul lacului. Abia acolo recunoscură pe Filip, dar nu ziseră nimic.

— Fereşte-te să nu te apuce cu mîinile! sfătui nea Vasile pe Leu, dă-i brînci înainte, că-l păzesc eu să nu cadă la fund.

încetul cu încetul, Filip fu apropiat de mal, apoi, văzînd că nu e nici un chip să se înece, începu să înoate singur şi ieşi afară din apă.

— Uite hainele! îi făcu semn femeia. De ce ai vrut să mori?

— Nu mă lasă să muncesc, bolborosi băiatul.

— Cine? se miră femeia.

Filip arătă posac cu mîna în depărtări şi şopti sibilin cu gîndul la tagma aristocratică :

— Ei...

— Nu credeam că am să mă scald azi în lac pe vreme de iarnă! observă cu umor nea Vasile cînd ajunse la mal.

Ioanide, cu totul ignorant în materie industrială, vizită şi el, invitat de lucrători şi însoțit de Dragavei, un mare combinat metalurgic, cu ateliere noi proiectate de el.

— Stau aproape numai în mijlocul celor care aşază cărămidă peste cărămidă şi piatră peste piatră. Cu toate astea, era noastră e a fierului. Cimentul nu poate zbura prin aer, oțelul da.

Intrară pe uşile de fier ale unui atelier de turnătorie intr-o hală lungă şi vastă, în lungul şi în laiul căreia macatale sfirşind cu belciuge monstruoase alunecau duse pe podul rulant longitudinal şi de « pisică» lateral.

— Casa nu merge şi tui pluteşte, observă arhitectul, locomotiva aluneca, vaporul spintecă apa.

— Ce iese din foc e mai sprinten! se auzi un glas.

îoanide văzu lîngă el un tînăr cu înfăţişare de lucrător.

— îţi prezint, zise Dragavei către arhitect, pe tovarăşul inginer Manole, directorul, fost lucrător strungar în această uzină.

— Am urmat Institutul politehnic! adăugă inginerul.

— Se simte dogoare, dar nu zăresc focul.

— E mai ales utci! zîmbi tînărul, punînd mîna patetic în dreptul inimii.

Fie că îoanide vedea totul teatral şi solemn, fie ca muncitorii, şi îndeosebi tinerii, se aflau încă în faza entuziasmului verbal şi gesticular, dialogurile decurseră în acest stil.

Flăcări şi vibraţiuni ale aerului, în cîteva puncte, trădau locuri de combustiune. Un morman de lingouri de fier, ca nişte batoane de ciocolata, aşteptau să fie laminate, prefăcute în tablă ori sîrmă. O oală în care ar fi putut fierbe un bou se clătina prinsă de belciug, şi prin el, pe macaraua oscilînd lateral pe «pisică» se scutură, o porni fulgerător de-a lungul halei, o luă la stingă şi se opri undeva. Dragavei şi îoanide merseră spre cuptoarele de fontă. Ajunseră în faţa a două simple ţevi ca de orgă, retezate pe jumătate sus. Din unul, mai ales, ieşea o flăcăraie vijelioasă. Cavalul era încărcat inereu şi ardea într-una. Cînd fiettura scădea, ţîşnind afară, un mic ascensor vărsa sus fier. Cu o varga de metal în mînă, un muncitor scormonea gaura de deasupra jgheabului cubiloului, astupată cu un dop de pămînt şi obturată de fonta răcită. Fierul ieşea înroşit şi îndoit din bortă, muncitorul il îndrepta cu ciocanul.

— Temperatura este de 1350 grade, se simte dator să lămurească alt tînăr simpatic, cu şorţ ca de lucrător,

— Tovarăşul inginer Moldovanu, îl prezentă directorul, ieşit tot dintre muncitori.

— Fost topitor! rîse cordial inginerul.

în sfîrşit, un rotocol de pară începu să se contureze, orificiul se desfundă, scoase cîteva seîntei. Deodată, din gura rotundă a cuptorului, fîlfîiră cîteva petale flăcăroase, apoi o vină aurie, un vin de foc, ţîşni în această pivniţă a lui Auerbach, în care nimic nu era iluzie magică. O artifiţie fantastică, o adevărată constelaţie de scintei mari şi mici se aprindeau şi se stingeau în jurul fintînii de metal topit. Astfel, cascadele răspîndesc în jutu-le o pulbere de stropi, însă aci cascada era incandescentă, şi stropii, puzderie de aştri. îoanide îşi aduse aminte de jocurile Iui de apă.

— La început a fost focul! zise inginerul. Mareria zvîcneşte întîi prin combustiune.

Oala se umplu de un lichid luminos, răspînditor de seîntei. Pe măsură ce se ridica în recipient, fonta arzătoare făcea spume mari, cu luciri de cositor.

Priviră alt cuptor, electric, un cazan mare, circular, înalt cît un templu al Vestei, deasupra căruia zbucneau flăcări. Capacul cuptorului era ridicat, şi înăuntru se zărea o păiăiaie indescriptibilă. Topitorul, prăjit Ia faţă din cauza parei şi plin de funin-

gine, umbla cu un linguroi semisferoidal, vrednic de Poliphem. Ioanide şi Dragavei îşi puseră ochelari violacei ca să poată discerne lichidul. Era o fiertură clocotitoare şi fluidă ca seama fierbinte de dulceaţă. Cu linguroiul, topitorul lua, din cînd în cînd, probe, să vadă cum se leagă, stingîndu-le cu apă dintr-un rezervor de fier. în lingură, proba era o fîntîna arteziană de scîntei, cu graţii de crizantemă creaţă, pe pămînt părea o mică băltoacă de foc, apoi devenea roşie şi de forma unei turte, pe urmă se închidea ca cositorul. Topitorul o sparse. La cuptoarele Siemens-Martin un topitor mînuia un linguroi cit un ceaun potrivit, scotea cu el supă de foc curat, care împroşca un roi de scîntei mărunte ca un piper de aur pisat. Cei doi se opriră puţin în faţa unui cuptor de recoacere: un mic dom cu cupolă, înfăşurat în tuburi metalice, prin care veneau gazele naturale, şicu o găurică prin care se vedea o pară înfricoşătoare.

— Seamănă, observă arhitectul, cu mormîntul lui Teodoric.

în turnătoria de oţel dădură de două cuptoare basculante, ce puteau fi răsturnate mecanic. Erau nişte tingiri colosale, cu jgheab. De asemenea, oala de pe scripete era mai pîntecoasă. Pe bortă curgea, cînd cei doi ajunseră în dreptul ei, o zeamă de foc cu o scînteiere mai puţin împroşcată decît a fontei.

Un tînăr ţinu foarte mult să arate lui Ioanide laboratorul de metalurgie al cărui şef era şi în care se făceau probele fizice şi chimice ale fierturilor din cuptoare. ÎI puse pe arhitect să privească printr-un microscop o bucată de fier polisat, luminat astfel încît să i se vadă structura. Acesta văzu un desen persan, o inflorescenţă ca de alge plutind în apă.

— Fierul, mai negru decît Saturn, mărturisi Ioanide, conţine în el paradisuti.

Atelierul de forjă era o adevărată făurire a Iui Vulcan. Oamenii erau spoiţi pe faţă cu negru, îmbrobonaţi de sudoare. Cuptoarele scoteau limbi mari de foc. Aci nu erau poduri rulante, ci nişte macarale circulare, ca în porturi. Un ciocan mare de trei tone, cu abur, pisa fierul înroşit, pe care, cu un cleşte, macaraua îl lua şi îl arunca în cuptor, între un alt cuptor şi un ciocan cu abur, un ciocănar **se** juca cu un disc de pară. II trăgea din cuptor cu un cleşte subţire şi lung de vreo doi metri, il punea sub ciocan, îl sucea, îl răsucea, apoi îl zvîrlea de la distanţă, ca pe o minge, în prăpădul roşu.

Un om negru, înconjurat de cîţiva tineri funinginoşi, arunca discurile incandescente cu iuţeală, toţi păreau grăbiţi şi încordaţi. Căpetenia ciocănarilor rîse cu înţeles la Dragavei şi Ioanide. între cuptorul şi ciocanul cel mare, altă căpetenie neagră, cu ochi plini de rîs, înconjurat dealţiciocănari, arunca şi el în ciocan roate de fier şi le întorcea pe toate părţile,

— Sîntem în întrecere, tovarăşe Dragavei, îi lămuriră aproape simultan cele două căpetenii.

— Am lucrat şi eu odată aici! destăinui Dragavei arhitectului. Pe atuncin-aveampentrucineşipentruce săneluăm la întrecere. Patronul uita să ne şi plătească.

TrecînJ astfel din atelier în atelier, Ioanide strinse mîna la mulţi metalurgist!, care, afund cine era, se apropiau prietenoşi de el.

— Al nostru sînteţi acum, tovarăşe arhitect, îl întimpină unul din ei. Mulţi dintre noi locuim în cartierul ridicat după planurile dumneavoastră. Să veniţi să ne vedeţi şi acolo.

într-o diminea(ă de aprilie, Ioanide, Dragavei, cu o ceată de tineri arhitecţi şl de muncitori, se plimbau pe străzile altădată pustii **din** preajma străzii Rahmaninov. Trecură prin **Tei** pieţe vaste,

prin ilimitate curți interioare, ce dădeau clădirilor perspective de viziuni arhitecturale de Renaştere. Echipe de bărbați şi femei plantau arbuşti şi răsădeau flori. Se opriră puțin înaintea colonadei unui mare teatru în stil neoclasic. Pe urmă o luară de-a lungul magazinelor. în vitrina unei librării era expus un volum de artă cu tttlut *Proiecte pentru un ora}* socialist. Autorul, al cărui portret se vedea pe copertă, era îoanide. Acesta întoarse spatele modest şi contemplă fîntînile în şir indefinit, care susurau în partea mediană a latului bulevard. Din cauza vîntului, pulberi de apă îi stropiră pe toți pe obraji. Ieşiră apoi înspre lac, pe marginea căruia se proiecta mirific, în aer şi în apă, Palatul cultural, pe care soarele, bătînd in sutele de ferestre, îl presăra cu diamante.

— E opera dumneavoastră, tovarăşe arhitect, rupse tăcerea Dragavei. Puteți fi mîndru.

— Tot ce construim azi, zise simplu îoanide, e opera noastră, a tuturor.

în aceeaşi zi, Gaittany, întllnindu-se cu arhitectul, ÎI informă cu inîînile ridicate spre cer :

— Domnule, a murit Hagienuş. Se credea acum pasărea Phoenix. Nenorocitul şi-a dat foc cu alcool. Mă întreb, de ce?

— Ca să renască din propria lui cenuşă.